KOPIO

hankerek 23.4.2008 mk

HELSINKI

ESPLANADIN PUISTO, ETELÄESPLANADI – UNIONINKATU, YLIOPISTONKATU – UNIONINKATU, MARIANKATU-KIRKKOKATU, HALLITUSKATU – RITARIKATU JA RAUHANKATU

Tulvavesiviemärikaivanto Runebergin esplanadilla

HISTORIALLISEN AJAN (1640-) KAUPUNKIALUEELLA TEHTYJEN KUNNALLISTEKNISTEN TÖIDEN ARKEOLOGINEN VALVONTAKERTOMUS 2005-2007

Fk Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo 2008

SISÄLLYS

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT
TIIVISTELMÄ
KARTTAOTTEET
1. JOHDANTO 1
2. TUTKIMUSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA 1
3. TUTKIMUSALUEIDEN HISTORIA 4
   3.1 Esplanadin puisto 4
   3.2 Eteläesplanadi – Unioninkatu 25
   3.3 Yliopistonkatu - Unioninkatu 27
   3.4 Mariankatu - Kirkkokatu 30
   3.5 Hallituskatu - Ritarikatu 32
   3.6 Rauhankatu 35
4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT 39
5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT 45
   5.1 Esplanadin puisto 45
   5.2 Eteläesplanadi – Unioninkatu 81
   5.3 Yliopistonkatu - Unioninkatu 91
   5.4 Mariankatu - Kirkkokatu 95
   5.5 Hallituskatu - Ritarikatu 102
   5.6 Rauhankatu 119
6. TUTKIMUSTEN TULOKSET 121

LIITTEET I-VI:

I Karttaluettelo
II Karttojen kopiot
III Digitaalikuvaluettelot
IV Kuvataulut
V Löytöluettelo, Esplanadin puisto
VI Löytöluettelo, Kirkkokatu

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohteiden nimet:	Esplanadin puisto, Eteläesplanadi – Unioninkatu, Yliopistonkatu – Unioninkatu, Mariankatu – Kirkkokatu, Hallituskatu – Ritarikatu ja Rauhankatu
Kunta:	Helsinki
Kylä:	Töölö
Kaupunginosa:	Kruununhaka 01: Mariankatu – Kirkkokatu, Hallituskatu – Ritarikatu, Rauhankatu Kluuvi 02: Yliopistonkatu - Unioninkatu Kaartinkaupunki 03: Esplanadin puisto, Etelä-Esplanadi - Unioninkatu
Kortteli:	Katuja
Tontti:	Katuja
Omistaja:	Helsingin kaupunki
Tutkimuksen laatu:	Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueen katualueilla tehtyjen maarakennustöiden arkeologinen valvonta -Esplanadin puisto: tulvavesiviemäri-, kaukolämpöputki- ja kaukojäähdytysputkikaivantojen kaivamisen valvonta 2005-2007 -Eteläesplanadi – Unioninkatu: kaukojäähdytysputkikaivannon kaivamisen valvonta 2005-2006 -Yliopistonkatu-Unioninkatu: kaukojäähdytysputkikaivannon kaivamisen valvonta 2005-2006 -Mariankatu – Kirkkokatu: kaukojäähdytysputkikaivannon kaivamisen valvonta 2006 Hallituskatu – Ritarikatu: kaukojäähdytysputkikaivannon kaivamisen valvonta 2007 Rauhankatu: kaukojäähdytysputkikaivannon kaivamisen valvonta 2007
Peruskartta:	2034 06 HELSINKI (1991)

Valvonta-alueiden koordinaatit:

Esplanadin puisto:

Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6674641 i = 3386289
Länsipään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 141.78 y = 49 794.78 z = n. 6 m
Itäpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 160.78 y = 50 096.29 z = n. 2.7 m

Valvoja: Markku Heikkinen 2005-2007

Eteläesplanadi – Unioninkatu:

Katujen risteyksen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6674603 i = 3386427
Länsipään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 112.71 y = 50 031.56 z = n. 5.6 m
Eteläpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 17 962.11 y = 50 109.32 z = n. 6.5 m

Valvoja: Markku Heikkinen 2005-2006

Yliopistonkatu - Unioninkatu:

Katujen risteyksen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6674899 i = 3386428
Pohjoispään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 670.50 y = 50 074.30 z = n. 11.5 m
Länsipään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 408.38 y = 49 998.56 z = n. 8.4 m

Valvoja: Markku Heikkinen 2005-2006

Mariankatu - Kirkkokatu:

Katujen risteyksen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6674997 i = 3386749
Itäpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 530.31 y = 50 485.03 z = n. 4.5 m
Eteläpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 423.54 y = 50 409.99 z = n. 8.8 m

Valvoja: Markku Heikkinen 2006

Hallituskatu - Ritarikatu:

Katujen risteyksen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6674907 i = 3386697
Itäpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 430.62 y = 50 409.93 z = n. 8.8 m
Eteläpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 322.11 y = 50 369.99 z = n. 4.5 m

Valvoja Markku Heikkinen 2007

Rauhankatu:

Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto)	p = 6675084 i = 3386505
Länsipään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 590.00 y = 50 080.60 z = n. 13.8 m
Itäpään koordinaatit (Helsingin koordinaatisto):	x = 18 607.00 y = 50 238.60 z = n. 11.0 m

Valvoja Markku Heikkinen 2007

Tutkimuslaitos:	Helsingin kaupunginmuseo
Kenttätyöaika:	Valvonta 2005-2007
Valvonta-alueiden laajuus:	Esplanadin puisto 2176 m^2 Eteläesplanadi – Unioninkatu 444 m^2 Yliopistonkatu – Unioninkatu 1002 m^2 Mariankatu – Kirkkokatu 403 m^2 Hallituskatu – Ritarikatu 375 m^2 Rauhankatu 473 m^2
Valvonnan kustantaja:	Helsingin kaupunginmuseo
Tutkimuskustannukset:	-
Löydöt:	KM 2008006:1-86, diar.8.2.2008 (Esplanadin puisto) KM 2008007:1-8, diar. 8.2.2008 (Kirkkokatu)
Digitaalikuvat:	HKM/Esplanadin puisto 2005-2007:1-125 HKM/Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:1-32 HKM/Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:1-22 HKM/Mariankatu – Kirkkokatu 2006:1-35 HKM/Hallituskatu – Ritarikatu 2007:1-67 HKM/Rauhankatu 2007:1-9
Aikaisemmat tutkimukset:	Helena Ranta/Helsingin kaupunginmuseo: Selostus Helsingin Senaatintorin valaisinpylväiden perustustöistä 20.5.-8.5.1986. **29.5.1986.** Jaana Mellanen/Helsingin kaupunginmuseo: Irtohirsien tarkistaminen Aleksanterinkadun ja Fabianinkadun risteyksessä tunnelikaivannon yhteydessä 21.9.1998. **21.9.1998** Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Valtioneuvoston linna 1994. Historiallisen ajan kaupunkikaivauksen kertomus. **30.12.1994.** Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Valtioneuvoston linna 1995-96. Historiallisen ajan kaupunkikaivauksen kaivauskertomus. **18.7.1997.** Marianna Niukkanen/Museovirasto: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1.22.8. ja 29.9.-3.10.1997. **30.3.1998.**

Jaana Mellanen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Sunnin talo ja Sofiankatu. Aleksanterinkatu 26/Sofiankatu 6. Tarkastuskertomus 1998. **8.1.2003.**

Markku Heikkinen: Helsinki, Kortteli Mariankatu 1. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1998. **11.1.2000.**

Marianna Niukkanen: Helsinki, Snellmaninkatu 4-6 (Suomen pankki). Kaupunkiarkeologinen kaivaus 1999-2000. **31.1.2001.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Vanha tulli- ja pakkahuone (Mariankatu 3) ja Mariankatu. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueen rakennuksen kuntokartoituksen ja katurakennustyön arkeologinen valvonta- ja kaivauskertomus 1996 ja 2000. **5.8.2003.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Aleksanterinkatu, Fabianinkatu, Senaatintori lounaisnurkka ja kaakkoisnurkka, Sofiankatu, Yliopistonkatu, Yliopiston päärakennuksen pohjoinen sisäpiha, Kirkkokatu, Mikonkatu-Yliopistonkatu-Vuorikatu, Mariankatu ja Eteläesplanadi. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueen katualueilla tehtyjen maarakennustöiden arkeologinen valvontakertomus 1997-1998, 2001-2003 ja 2004-2005 . **26.10.2005.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Arppeanum. Arppeanumin pihan ja rakennuksen peruskunnostuksen maarakennustöiden arkeologinen valvonta 2001-2002. **12.4.2006.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki, Kasarmintori. Pysäköintilaitoksen maanrakennustöiden valvonta 2003-2004 . **16.2.2006.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Rauhankatu 13. Autotallirakennuksen peruskunnostukseen liittyvien maarakennustöiden arkeologinen valvonta 2004-2005. **13.1.2006.**

Aikaisemmat löydöt:

HKM XLV:2-3 (v. 1912 Senaatintori)
HKM XLV:39 (v. 1928 Senaatintori)
HKM XLV:90 (v. 1949 Senaatintori)
HKM XLV:314 (v. 1962 Senaatintori)
HKM XLV:658-689 (v. 1986 Senaatintori)
KM 94079:1-574 (v. 1993 Valtioneuvoston linna)
KM 96010:1-1085 (v. 1995-96 Valtioneuvoston linna)
KM 97093:1-1105 (esineet); 1106-1212 (luut); rahakammio 98015 (rahat); RHO 1216:1-7 (rakennusfragmentit)
KM 98022:1-309 (v. 1998 Kortteli Mariankatu 1)
KM 98023:1-20 (v. 1996 Vanha tulli- ja pakkahuone)
KM 98024:1-37 (v. 1998 Sunnin talo)
KM 98024:38-59 (v. 1998 Sofiankatu)
KM 2000002:1-2280, rak.frag RHO 1223:1-4, rahat (v. 1999-2000 Snellmaninkatu 4-6)
KM 2003083:1-84 (v. 2000 Vanha tulli- ja pakkahuone)
KM 2004001:1-68, (v. 2001-2002 Aleksanterinkatu)
KM 2005054:1-19, (v. 2005 Eteläesplanadi)
KM 2006001:1-7 (v. 2004-2005 Rauhankatu 13)

Kirjallisuusviitteet:

PAINAMATON AINEISTO

Pia Österman: Torrläggningen av Gloviken –från ord till handling. Resultatet av planering, reglering, debatt och torrläggning i över 200 år. Pro gradu-avhandling i historia Historiska institutionen vid Helsingfors universitet. 30.VII.2001

Teemu Mökkönen: Helsinki – Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2002.

Tuula Kyrölä: Esplanadikappelin historia. Osuusliike Elanto. Hotelli- ja ravintolaosasto. 14.10.1975.

KIRJALLISUUS

Bure Litonius: Esplanaadinkappeli 1837-1957. Lomaliitto r.y.

Marja Pehkonen, Marja-Liisa Tuomi, Riitta Pakarinen: Kluuvi – sadan vuoden työmaa. Helsingin kaupunginmuseo. Narinkka 1986-87.

Stenius, Olof 1969 (toim.): Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.

Valvontakertomuksen sivumäärä:

122

Kaivauskertomuksen liitteet:	I	Karttaluettelo
	II	Karttojen kopiot
	III	Digitaalikuvaluettelo
	IV	Kuvataulut
	V	Löytöluettelo, Esplanadin puisto
	VI	Löytöluettelo, Kirkkokatu

Kertomuksen säilytyspaikka: Helsingin kaupunginmuseo

Kertomuksen kopio: Museoviraston rakennushistorian osasto

Tiivistelmä:

Helsingin kaupunginmuseon tutkija valvoi vuosina 2005-2007 useita Helsingin 1600- ja 1700-lukujen kaupunkialueella tehtyjä katujen alapuolisia kunnallisteknisiä töitä. Päämäärä oli tehdä havaintoja mahdollisista vanhoista kulttuurikerroksista ja kiinteistä rakenteista.

Esplanadin puistossa valvottiin vuosina 2005-2007 tulvavesiviemäri-, kaukolämpöputki- ja kaukojäähdytysputkikaivantojen rakennustöitä. Ainoastaan valvonta-alueen itäpää on sijainnut entisellä kaupunkialueella. Muu valvonta-alue on sijainnut kaupungin rakennetun alueen ulkopuolella, jossa on ollut vain lyhytaikaisesti asutusta Ruotsin vallan lopulla. Valvonta-alueelta saatiin tietoja entisestä kaupungista pois johtaneesta maantiestä, Kluuvinlahden eteläpohjukan sijainnista, puiston täyttökerroksien ja vanhojen kerrosten paksuuksista.

Eteläesplanadin ja Unioninkadun kaukojäähdytyskaivannosta (2005-2006) löydettiin kaivannon länsipäästä valtioneuvoston juhlahuoneiston edestä vanhoja kulttuurikerroksia. Idempänä Eteläesplanadin rakentaminen on tuhonnut tässä aiemmin sijanneen korttelin kulttuurikerrokset ja kalliot. Unioninkadulla putket ja kaapelit ovat tuhonneet lähes kaikki merkit asutuksesta, joka levisi tänne 1700-luvulla. Vain kaivannon eteläpäässä oli jäljellä ohut vanha kerros.

Yliopistonkadun ja Unioninkadun kaukojäähdytysputkikaivannon (2005-2006) valvonnassa todettiin katurakennekerrosten alla olevan vain täytemaata ja tasaiseksi louhittu kalliopinta. Yliopistonkadun länsipäässä alun perin sijainnut asutus levisi 1700-luvulla itään ja koilliseen. Edellä mainittuja katuja rakennettaessa on poistettu kaikki Yliopistonkadun ja Unioninkadun kohdalla sijainneet vanhat kerrokset ja kalliot louhittu tasaisiksi. Valvonta-alueen pohjoisosa on ollut kaupunkialueen ulkopuolella..

Mariankadun ja Hallituskadun kaukojäähdytysputkikaivannon (2006) kohdalla löydettiin Mariankadun kohdalla sijainneista kadusta ja kahdesta kortteleista joitakin merkkejä kadun pohjoisosan paksujen täyttökerrosten alta. Eteläosassa Mariankadun rakentaminen oli tuhonnut kalliot ja niiden päällä mahdollisesti sijainneet kulttuurikerrokset. Hallituskadun länsipäässä oli hirsiä ja luultavasti pihakiveyksiä kahden entisen korttelin ja poikittaisen kadun kohdalla.

Hallituskadun ja Ritarikadun kaukojäähdytysputkikaivannon (2007) kohdalta Hallituskadulta löytyi ohut vanha tumma kerros. Kaivannon molemmissa päissä kallio nousee lähelle nykyistä maanpintaa. Hallituskatua rakennettaessa kyseiset kalliot on louhittu ja kulttuurikerrokset tuhottu. Kaivannon alueella on sijainnut kaksi vanhaa korttelia kadun, nykyisen Ritarikadun, erottamana. Ritarikadulta ei löytynyt kuitenkaan vanhoja katukiveyksiä, ainoastaan erilaisia hiekkakerroksia.

Rauhankadun kaukojäähdytysputkikaivanto (2007) sijaitsi suurimmaksi osaksi kaupunkialueen ulkopuolella. Alkuperäinen topografia oli tuhottu katua rakennettaessa. Valvonta-alueen itäpäässä Snellmaninkadun kohdalla oli säilynyt katkelmallisesti tummaa maata vanhan korttelin kohdalla.

Ote peruskarttalehdestä 2034 06 HELSINKI (1991). Mk 1:20 000.
Valvonta-alueet on merkitty keltaisella.

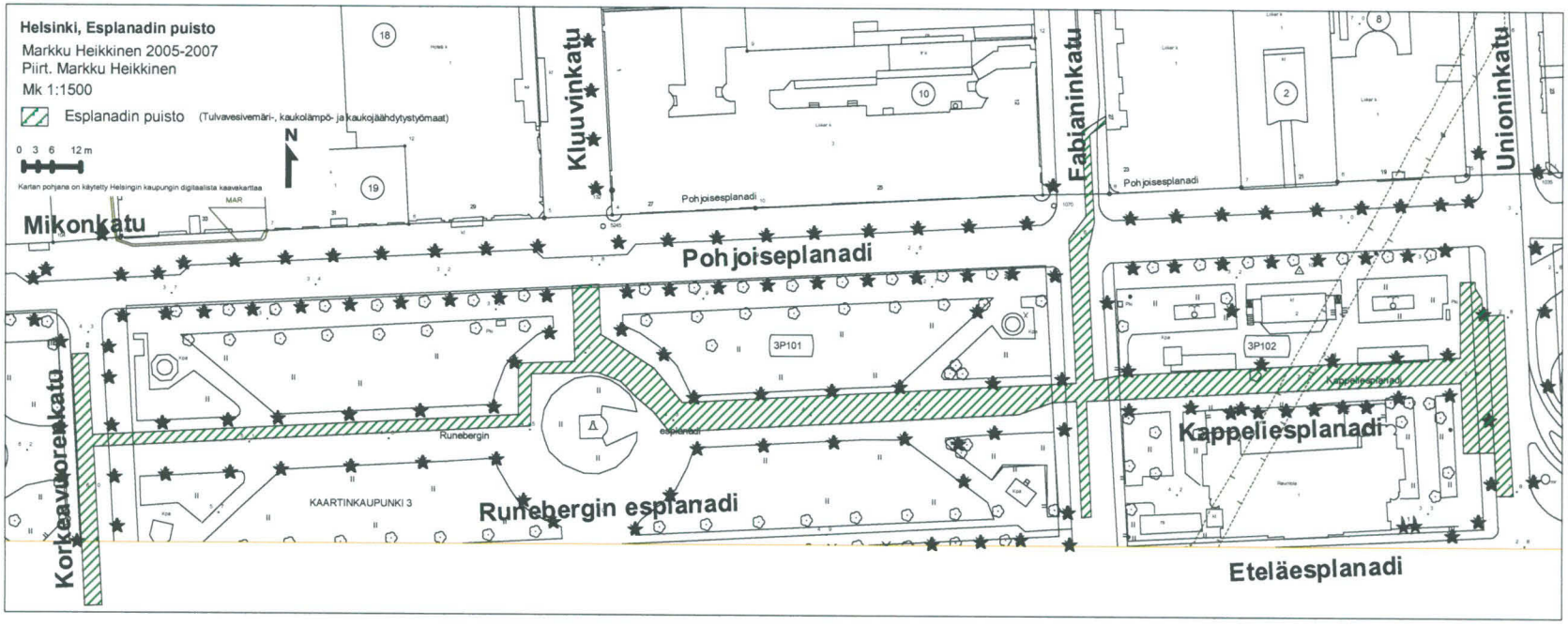
Helsinki, Esplanadin puisto
Markku Heikkinen 2005-2007
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:1500
Esplanadin puisto (Tulvavesivemäri-, kaukolämpö- ja kaukojäähdytystyömaat)
0 3 6 12 m
N
Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa
Mikonkatu
Kluuvinkatu
Fabianinkatu
Unioninkatu
Pohjoisesplanadi
Korkeavuorenkatu
Runebergin esplanadi
Kappeliesplanadi
Eteläesplanadi
3P101
3P102
KAARTINKAUPUNKI 3

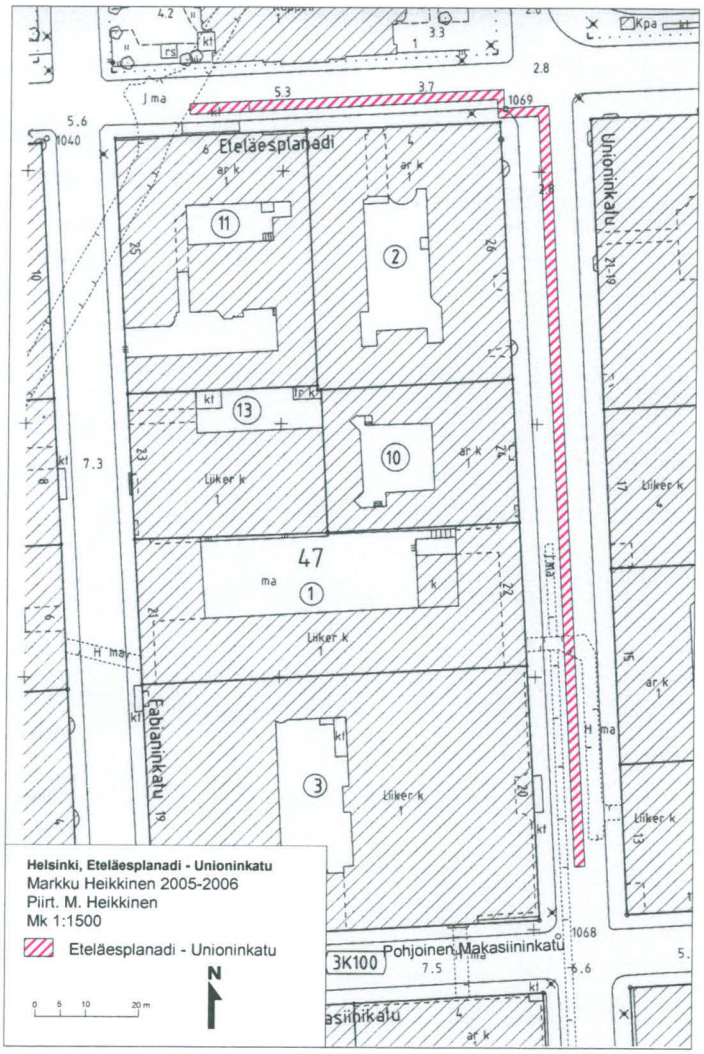
Eteläesplanadi
Unioninkatu
Fabianinkatu
Pohjoinen Makasiininkatu
3K100
47
Helsinki, Eteläesplanadi - Unioninkatu
Markku Heikkinen 2005-2006
Piirt. M. Heikkinen
Mk 1:1500
Eteläesplanadi - Unioninkatu
N
0 5 10 20 m

Helsinki, Yliopistonkatu - Unioninkatu
Markku Heikkinen 2005-2006
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:1500
Yliopistonkatu - Unioninkatu
N
0 3 6 12 m
Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa
Unioninkatu
Kirkkokatu
Fabianinkatu
Yliopistonkatu
28
4
17
Yliopistonkatu

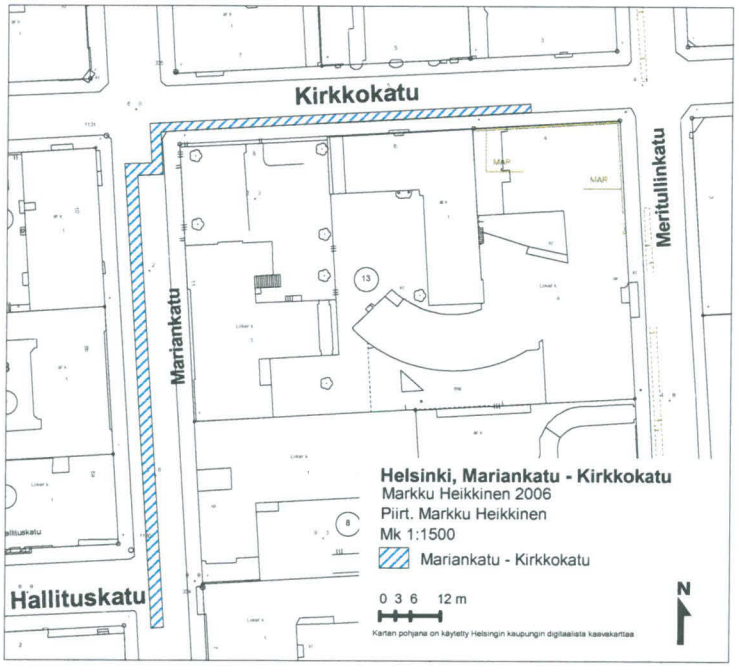
Kirkkokatu
Meritullinkatu
Mariankatu
Hallituskatu
MAR
13
8
Helsinki, Mariankatu - Kirkkokatu
Markku Heikkinen 2006
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:1500
Mariankatu - Kirkkokatu
0 3 6 12 m
N
Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakartaa

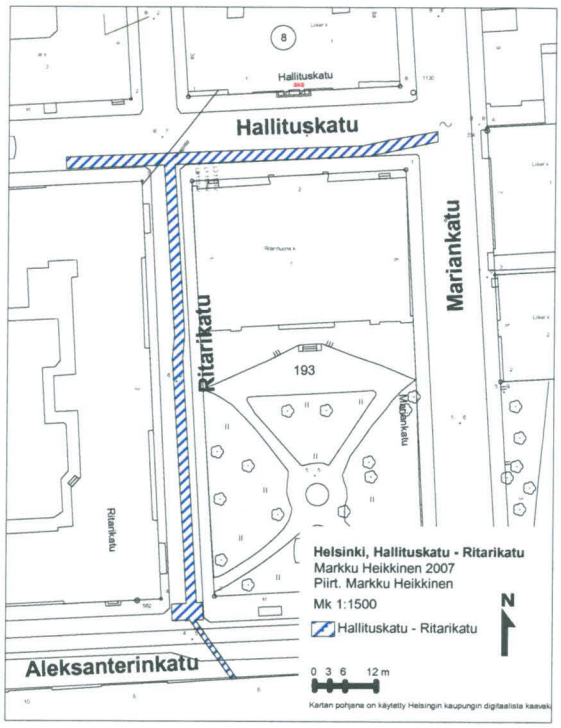
8
Hallituskatu
Hallituskatu
Mariankatu
Ritarikatu
193
Mariankatu
Ritarikatu
Aleksanterinkatu
Helsinki, Hallituskatu - Ritarikatu
Markku Heikkinen 2007
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:1500
Hallituskatu - Ritarikatu
N
0 3 6 12 m

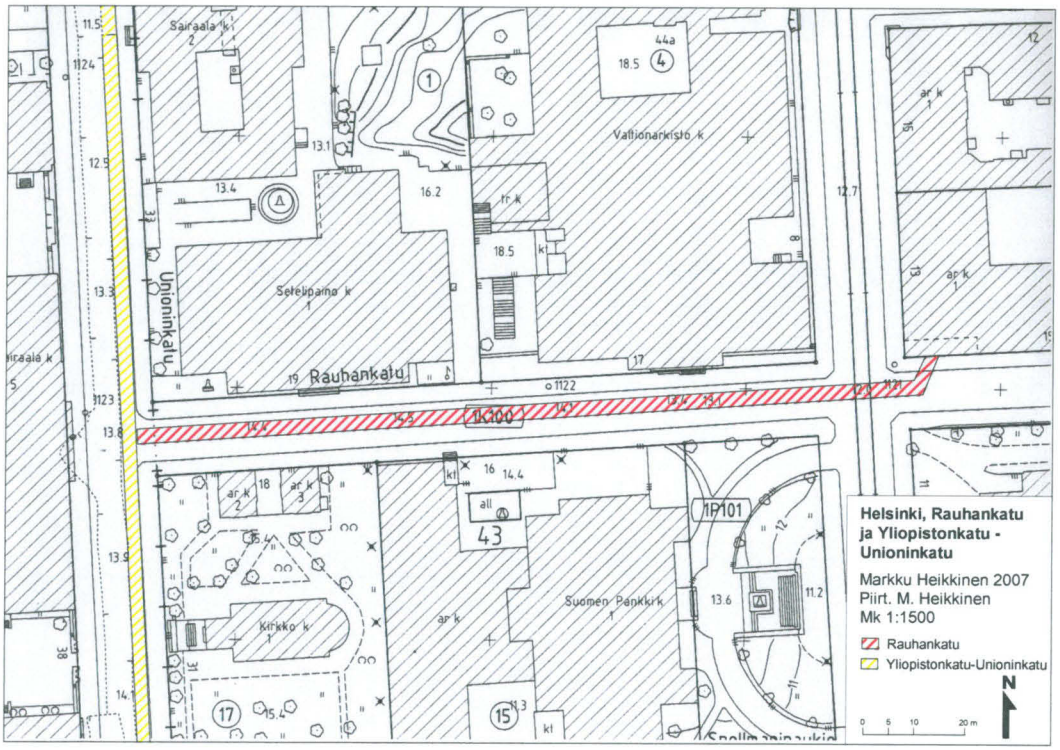
Sairaala k
Unioninkatu
Rauhankatu
Setelipaino k
Valtionarkisto k
Suomen Pankki k
kirkko k
Helsinki, Rauhankatu ja Yliopistonkatu - Unioninkatu
Markku Heikkinen 2007
Piirt. M. Heikkinen
Mk 1:1500
Rauhankatu
Yliopistonkatu-Unioninkatu
N
0 5 10 20 m

1. JOHDANTO

Helsingissä on 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa kunnostettu runsaasti katujen kunnallistekniikkaa ja rakennettu tunneleita ja kaukojäähdytysputkiverkostoa historialliselle kaupunkialueelle. Näistä kaivannoista tehdyistä havainnoista ilmestyi vuonna 2005 arkeologinen valvontaraportti Helsingin kaupunginmuseon toimesta.

Raportin jälkeen kaukojäähdytysverkoston rakentamista on jatkettu edelleen historiallisella kaupunkialueella. Eteläesplanadi – Unioninkatu tehtiin vuosina 2005-2006, Yliopistonkatu – Unioninkatu vuosina 2005-2006, Mariankatu – Kirkkokatu vuosina 2006, Hallituskatu – Ritarikatu vuonna 2007 ja Rauhankatu vuonna 2007. Tulvavesiviemäri ja kaukolämpöputket rakennettiin Esplanadin puistoon vuosina 2005-2007. Kaukojäähdytyksen valvonta-alueet ovat sijainneet etupäässä Ruotsin vallan aikaisten asuinkortteleiden ja yhden kadun kohdalla. Osa on ollut rakennetun kaupunkialueen ulkopuolella. Tulvavesiviemäri sijaitsi osittain kadun tai aukion kohdalla. Suurimmaksi osaksi se sijaitsi kaupunkialueen ulkopuolella entisen Kluuvinlahden pohjukan eteläpuolella.

Rakennustöitä valvoi Helsingin kaupunginmuseon puolesta allekirjoittanut. Valvontatyö tehtiin virkatyönä. Rakennustyömailla käytiin vain tarpeen mukaan. Kartat piirsi puhtaaksi allekirjoittanut Map Info-ohjelmalla. Löydöt luetteloi allekirjoittanut kaupunginmuseon Siru-tietokantaan KM-numeroin varustettuina.

2. TUTKIMUSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tutkimusalueet sijaitsivat Helsingin kantakaupungissa Kruununhaassa, Kluuvissa ja Kaartinkaupungissa historiallisella kaupunkialueella. Helsinki siirrettiin tänne 1640-luvulla Vantaanjoen suusta. Kaupungin asemakaava ja kallioinen topografia pysyi samanlaisena 1800-luvun alkuun saakka tulipaloista ja sotien tuhoista huolimatta. Sen sijaan kaupungin uusi vuoden 1812 asemakaava muutti tilannetta merkittävästi. Uudet kadut ja korttelit tuhosivat vanhan asemakaavan mukaiset kadut, korttelit ja topografian. Vain Senaatintorin kohdalla Aleksanterinkadun eteläpuoliset pohjois-etelä –suuntaiset kadut säilyttivät paikkansa kivirakennusten ansioista. Jotkut entisille paikoilleen jääneitä katuja muutettiin voimakkaasti. Esim. Unioninkadun kohdalla ollutta katua levennettiin, kallioita poistettiin tieltä ja kosteikkokohtia täytettiin. Myös Fabianinkadun kohdalla sijainneen kadun linjaus ja topografia muuttui merkittävästi vuoden 1812 jälkeen.

Helsingin kantakaupungin halki kulkee Eteläsatamasta Töölönlahteen selvä laakso, jota molemmin puolin reunustaa luoteis-kaakkois-suuntaisten kalliokohoutumien jono. Laakso on Kluuvin ruhje, joka on ydinkeskustan kallioperän rikkova kapea, selvästi erottuva ruhjevyöhyke. Se on maankuoren liikkeistä aiheutunut murtuma kallioperässä ja se sisältää erilaisia savi- ja silttikerroksia, liejua, hiekkaa, rapautunutta kalliota sekä erikokoisia siirtolohkareita. Tämän ruhjelaakson kohdalla lainehti vielä 1800-luvun alussa nykyisen Töölönlahden jatke Kluuvinlahti. Se kurottautui nykyisestä Töölönlahdesta Rautatientorin kautta kaakkoon aina lähelle ravintola Kappelia. Lahti oli noin 1400 metriä pitkä, 120-180 metriä leveä ja 1–3 metriä syvä.

Lahti oli upottavaa liejua. Liejukerroksen paksuus vaihteli; lahden eteläpohjukassa se oli ohuimmillaan, keskellä lahtea se oli 15 metriä ja Hakasalmen kohdalla 5 metriä paksu. Kiinteä maapohja on vasta 20-30 metrin syvyydessä.

Esplanadin puiston valvottu osuus sijaitsi Korkeavuorenkadun ja Unioninkadun välisellä alueella Runebergin esplanadin ja Kappeliesplanadin kohdalla (ks. kartta 1). Tulvavesiviemäri- ja kaukolämpöputkikaivannot sijaitsivat puistokäytävän pohjois- ja keskiosassa käytävien suuntaisesti. Niistä lähti Korkeavuorenkadun, Fabianinkadun ja Unioninkadun kohdalla kaivannot pohjoiseen ja etelään ulottuen Pohjois- ja Eteläesplanadille saakka.

Esplanadin puiston valvonta-alueen itäpää sijaisi hiekkakannaksella, joka yhdisti Ruotsin vallan aikana etupäässä Vironniemellä sijaitsevan kaupungin mannermaahan. Puiston keskiosa oli Kluuvin ruhjeen kohdalla eli 1800-luvun alkuun saakka heti Kluuvinlahden pohjukan eteläpuolella. Länsipää oli jälleen kovemmalla hiekkamaalla.

Puistokäytävä vietti Korkeavuorenkadulta itään päin aluksi jyrkemmin, mutta laskeutui suurimmaksi osaksi itään melko tasaisesti. Länsipäässään Korkeavuorenkadun kohdalla puistokäytävä sijaitsi 6.0 m mpy:n korkeudella. Runebergin patsaan kohdalla korkeus oli 4.3 m ja ravintola Kappelin kohdalla 3.4 m mpy. Kaivantojen profiileista paljastui että topografia on kokonaisuudessaan peräisin 1800-luvun alusta kun puisto on rakennettu. Paksuimmat täyttökerrokset olivat entisen Kluuvinlahden pohjukan kohdalla.

Eteläesplanadilla varsinainen valvonta-alue alkoi Fabianinkadun itäpuolelta valtioneuvoston juhlahuoneiston oven edestä (ks. kartta 3). Itään suuntautunut kaukojäähdytysputkikaivanto sijaitsi kadun eteläisellä ajoradalla. Unioninkadulla saavuttaessa kaivanto kääntyi etelään sijaiten melko keskellä ajorataa aina Pohjoiselle Makasiinikadulle saakka.

Eteläesplanadilla katupinta tipahti Fabianinkadun itäpuolisen noin 5.60 metrin korkeudella sijainneen lyhyen tasanteen jälkeen nopeasti itään Unioninkadulle noin korkeudelle 2.9 m mpy. Täältä Unioninkatu nousi hiljakseen etelään Pohjoiselle Makasiininkadulle 6.5 m mpy:n korkeudelle. Alue oli melko kallioista.

Yliopistonkadun ja Unioninkadun valvonta-alue alkoi Fabianinkadun itäpuolelta (ks. kartta 4). Kaukojäähdytysputkikaivanto sijaitsi melko keskellä ajorataa. Unioninkadulla saavuttaessa se kääntyi pohjoiseen. Kaivanto oli aluksi läntisen ajoradan puolella siirtyen itäiselle ajoradalle Yliopiston kirjaston pohjoisosan kohdalla. Kaivanto oli tällä puolella katua aina valvonta-alueen pohjoisosaan saakka.

Yliopistonkatu nousi valvonta-alueella loivasti itään päin. Fabianinkadun kohdalla kadun korkeus oli 8.4 m mpy ja Unioninkadulla 10.4 m mpy. Unioninkatu nousi sen sijaan nopeasti 14 metriin Yliopiston kirjaston edustalle. Tästä oli tasainen kohta aina Kirkkokadun pohjoispuolelle saakka, josta lähtien katu alkoi hitaasti laskea pohjoista kohti. Alue on ollut kallioista.

Mariankadun ja Kirkkokadun valvonta-alue alkoi Mariankadun ja Hallituskadun risteysalueelta (ks. kartta 5). Pohjoiseen kaivettu kaukojäähdytysputkikaivanto sijaitsi

kadun läntisen ajoradan kohdalla. Kirkkokadulla itään päin kääntynyt kaivanto oli kadun eteläisen ajoradan kohdalla. Valvonta-alue loppui ennen idässä sijainnutta poikittaista Meritullinkatua.

Kallioalueella sijaitseva Mariankatu oli valvonta-alueella korkeimmillaan, 8.8 m mpy, eteläpäässään Hallituskadun kohdalla. Katu laski pohjoiseen Kirkkokadulle mennessä 6.0 m mpy:n korkeudelle. Entisen Suon kaupunkialueella savialueella sijaitseva Kirkkokatu vuorostaan vietti loivasti itään merta kohden. Valvonta-alueen itäpäässä se oli noin korkeudella 4.5 m mpy.

Hallituskadun ja Ritarikadun valvonta-alue alkoi Hallituskadun itäpäästä jatkuen länteen Ritarikadun ylitse Valtioneuvoston linnan koillisnurkan kohdalle saakka (ks. kartta 6). Kaukojäähdytysputkikaivanto sijaitsi kadun eteläisen ajoradan kohdalla. Ritarikadun kohdalla kaivanto jatkui Hallituskadusta etelään aina Aleksanterinkadun eteläreunaan saakka. Kaivanto sijaitsi pohjoisessa ajoradan itäosassa siirtyen etelämpänä keskemmälle katua.

Hallituskatu oli käytännössä tasainen (8.8 mpy). Ritarikadun länsipuolella katu alkoi nousta. Ritarikatu sen sijaan vietti Hallituskadusta tasaisesti etelään. Eteläpäässään Aleksanterinkadun kohdalla se oli korkeudella 4.5 m mpy. Hallituskadulla kalliota oli molemmissa kaivannon päissä, mutta suurin osa oli hiekka-aluetta. Ritarikatu sijaitsi myös etupäässä hiekka-alueella.

Rauhankadun valvonta-alue sijaitsi Unioninkadun valvonta-alueesta itään (ks. kartta 7). Kaukojäähdytysputkikaivanto oli kadun pohjoisreunassa. Kaivanto ulottui hiukan matkaa Snellmaninkadun itäpuolella.

Rauhankadun valvottu osuus oli melko tasainen viettäen loivasti itään päin. Länsipäässä sen korkeus oli 13.8 m mpy. Unioninkadun jälkeen katu laski nopeasti ja kaivannon itäpää sijaitsi korkeudella 11.0 m mpy.

3. TUTKIMUSALUEIDEN HISTORIA

3.1 Esplanadin puisto

Esplanadin puiston alue on ollut suurimmaksi osaksi kaupungin rakennetun alueen ulkopuolella koko Ruotsin vallan ajan. Ensimmäisen tarkan, Forssell-Avanderin vuoden 1696/1707 kartan, mukaan Kappeliesplanadissa (Unioninkadun ja Fabianinkadun välissä) sijaitsi kaksi asuinkorttelia. Alueen pohjoisosassa nykyisen Esplanadin soittolavan ja vesialtaiden kohdalla oli pohjoinen kortteli, joka jatkui nykyisen Pohjoisesplanadin pohjoispuolelle. Nykyisen puistokäytävän kohdalla oli länsi-itä –suuntainen leveä katu tai suorakaiteenmuotoinen aukio. Eteläpuolella Ravintola Kappelin kohdalla alkoi eteläinen kortteli, joka jatkui Eteläesplanadin eteläpuolelle. Tätä eteläisempää korttelia ei ollut 1700-luvun alkupuolella vanhojen karttojen perusteella. Kaupunki laajeni tänne uudestaan vasta iso- ja pikkuvihojen jälkeen vuosisadan toisella puoliskolla. Kortteleiden länsi- ja itäreunat olivat suunnilleen nykyisten Fabianinkadun ja Unioninkadun kohdilla.

Kappeliesplanadin keskelle johti lännestä nykyisen Mannerheimintien ja Eteläesplanadin kohdalla kulkenut maantie Turusta. Kasarminkadun kohdalla tämä tie on suuntautunut nykyisen puiston halki koilliseen kohti edellä mainittua aukiota ja Kaupunginlahtea eli nykyistä Eteläsatamaa. Toisissa kartoissa kyseinen aukio on merkitty vain tien levyiseksi.

Eräässä Ruotsin vallan lopun ajan kartassa tien itäpään varrella nykyisen Runebergin esplanadin kohdalla näkyy useita rakennuksia. Ne alkavat nykyisen Runebergin patsaan eteläpuolelta sijainneelta Espoon tullista. Tie/katu tunnettiinkin nimellä Espoontullin katu (Esbo Tullsgatan).

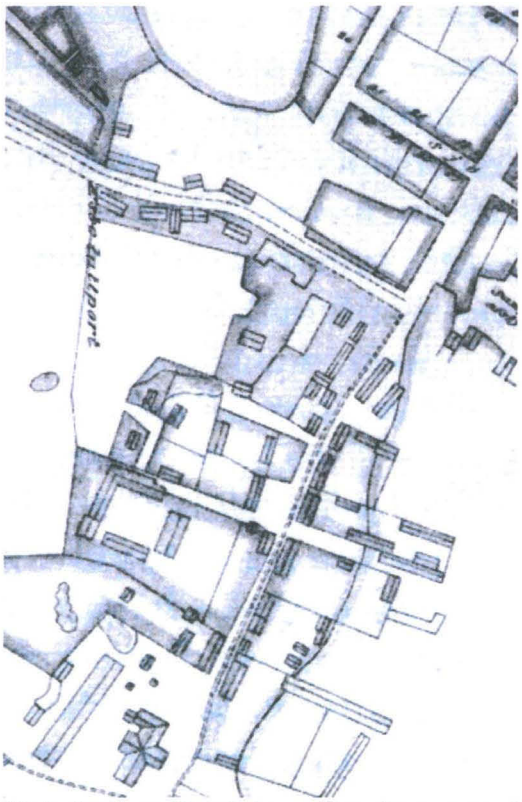

Kohdealue Ruotsin vallan lopussa. Kuva: Helsingin kaupungin historia II, s. 588.

Lars Forsellin kaupunkimittauskartta vuodelta 1696, jonka Nils Avander on uudistanut vuonna 1707 (Kuva HKM).

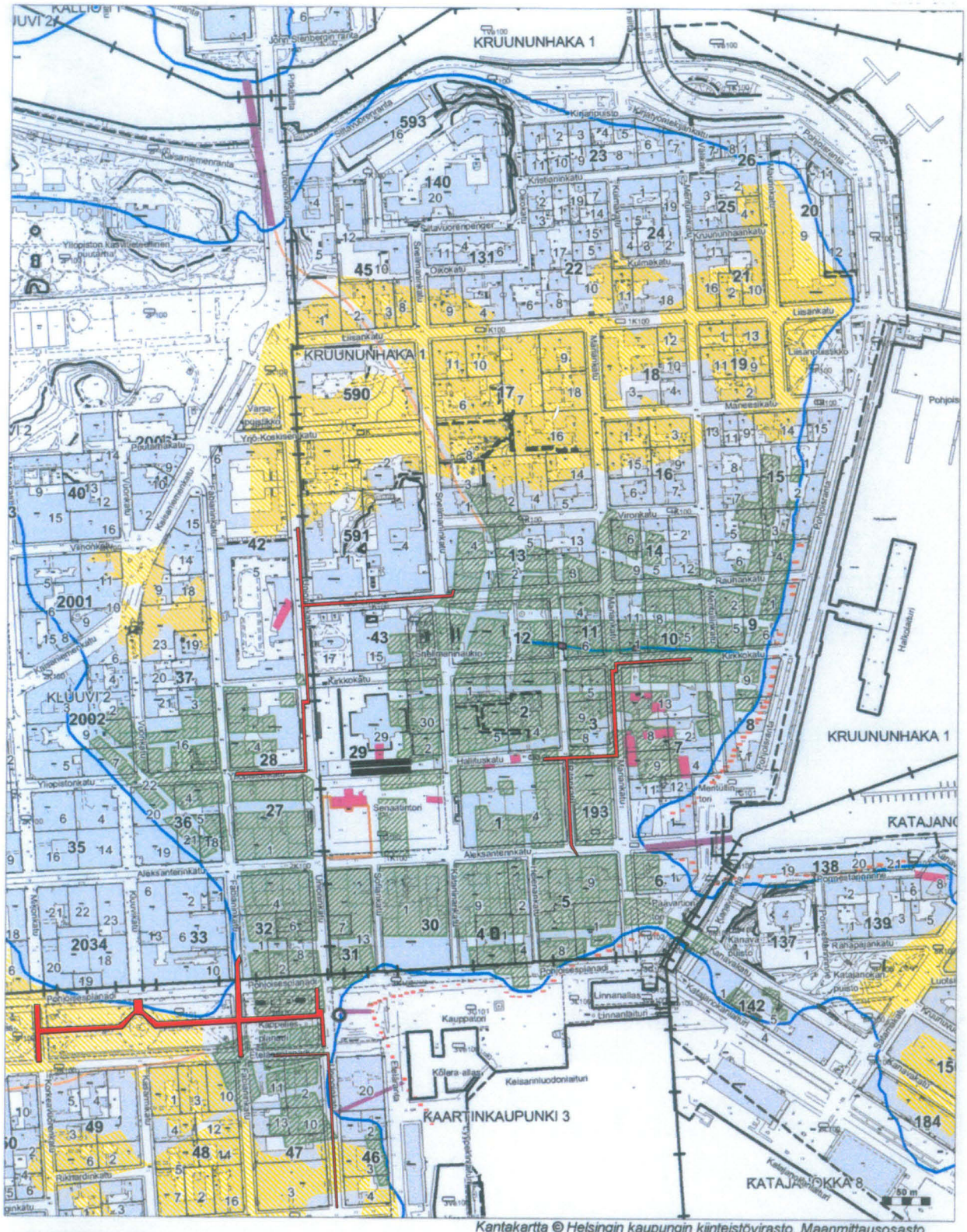

HELSINKI 1696
Forssell - Avanderin kartta vuodelta 1696/1707

= tontti
= pelto
= rakennus
= laituri / silta
= ranta-aitta
= kirkkotarhan aita
= rantaviiva / oja
= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002
Forssell-Avanderin kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alueet merkitty punaisella.
Lähde: Mökkönen, Teemu 2002: Helsinki - Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

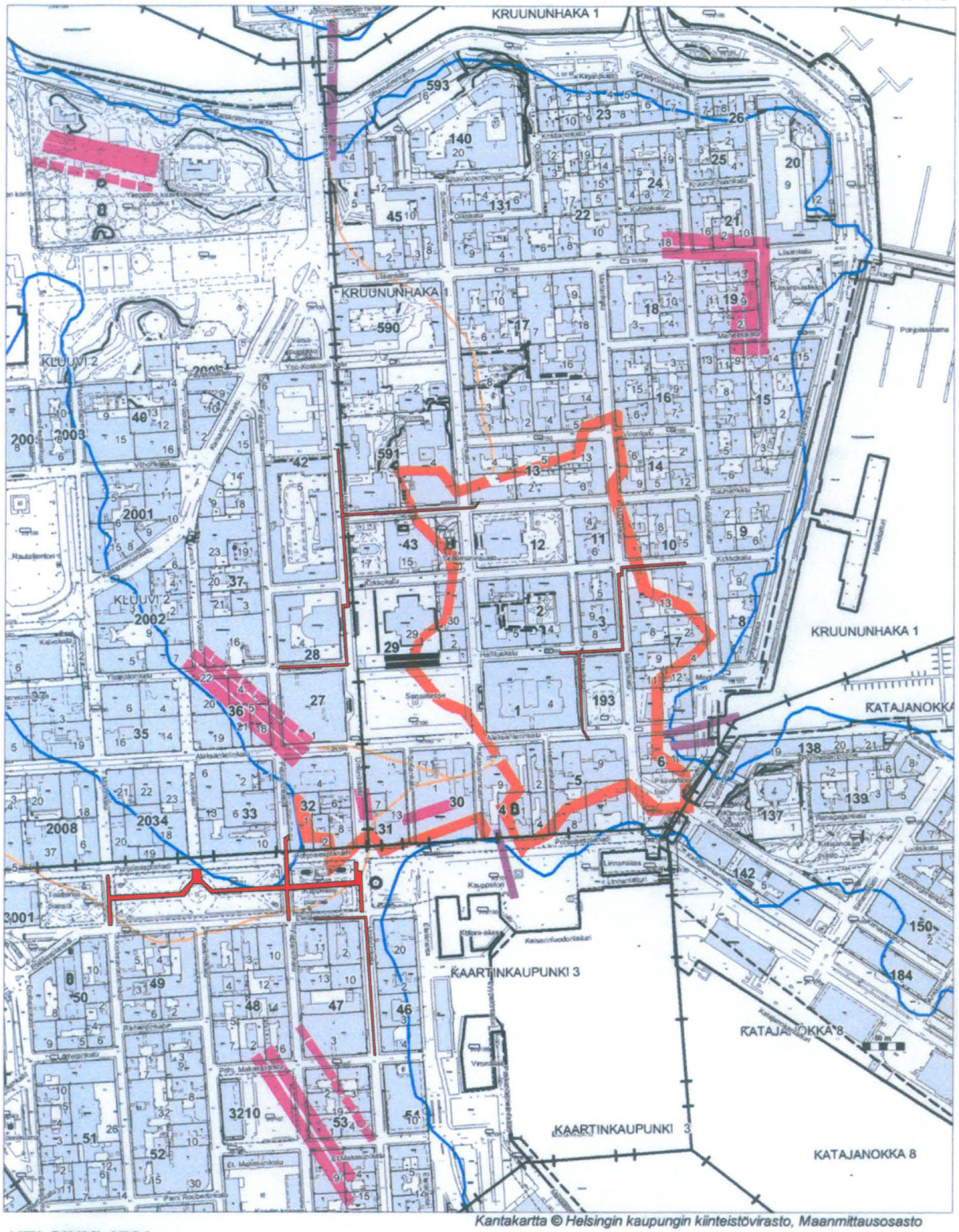

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1721
Venäläisten kenttälinnoitusta kuvaava kartta vuodelta 1721

= linnoitus
= rakennus
= laituri
= rantaviiva
= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alueet on merkitty punaisella. Lähde: Mökkönen 2002.

Helsinki vuonna 1752. Lähde: Stenius1969; kartta nr 31.

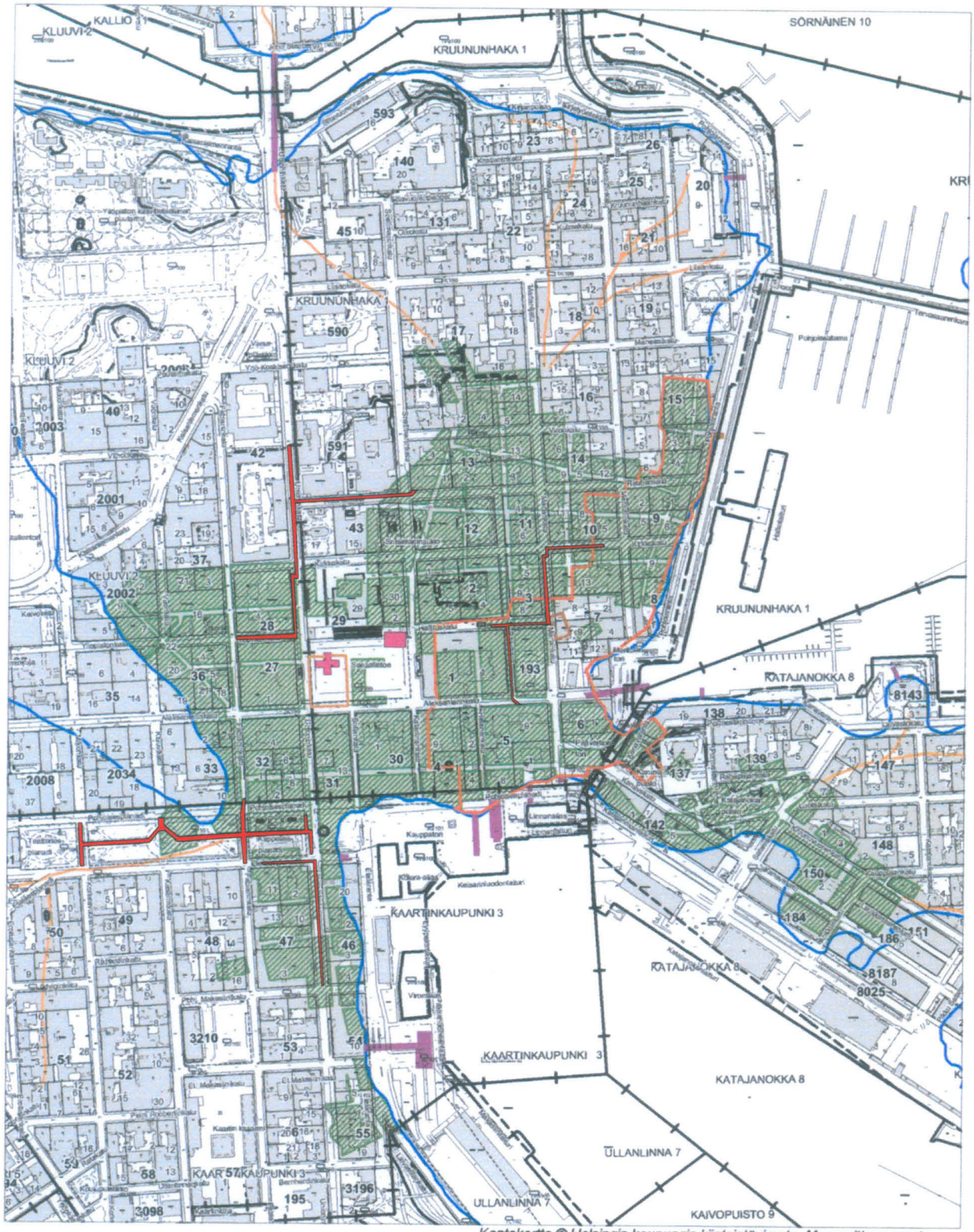

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1810
Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810 - ehdotuksen pohjana toimiva olemassa oleva kaupunkirakenne

= kortteli
= rakennus
= laituri
= v. 1808 tulipalon tuhoama alue
= kirkkotarhan aita
= rantaviiva
= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alueet on merkitty punaisella. Lähde: Mökkönen 2002.

Nykyisen Runebergin esplanadin (Fabianinkadun ja Korkeavuorenkadun välissä) alueella oli vain yksi pieni asuinkortteli 1700-luvulla. Se sijaitsi alueen koilliskulmassa ja nykyisten Pohjoisesplanadin ja Fabianinkadun risteyksen kohdalla. 1800-luvun alussa Runebergin patsaan kohdalle ilmestyi kortteli.

Muut alueet olivat plantaaseina.

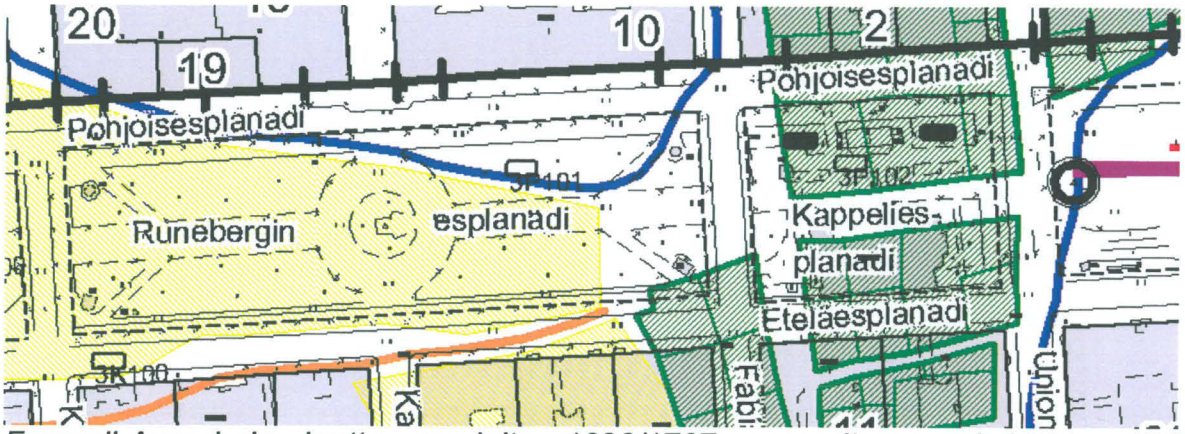

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle Esplanadin puiston kohdalla. Museovirasto.

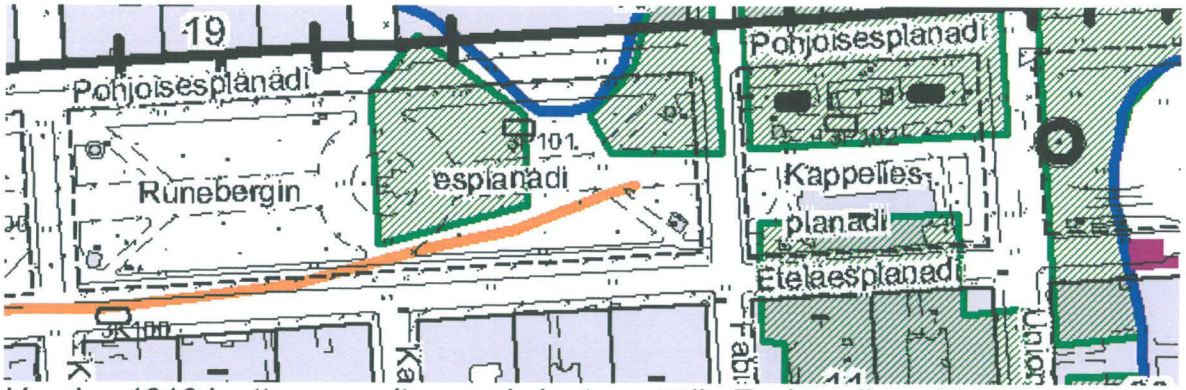

Vuoden 1810 kartta asemoituna nykykartan päälle Esplanadin puiston kohdalla. Museovirasto.

Esplanadin puiston historia liittyy kiinteästi Kluuvinlahden historiaan. Lahden eteläinen pohjukka peitti vuoden 1696/1707 kartan perusteella Runebergin esplanadin koillisneljänneksen. Matalien rantojen takia vesi saattoi ulottua piirrettyjä rantaviivoja kauemmaksi.

Kluuvinlahden historiasta on tehty pro gradu-tutkimus *(Pia Österman: Torrläggningen av Gloviken –från ord till handling. Resultatet av planering, reglering, debatt och torrläggning i över 200 år. Pro gradu-avhandling i historia Historiska institutionen vid Helsingfors universitet. 30.VII.2001.)* ja kaupunginmuseon Narinkka-vuosikirjassa 1986 –1987 on artikkeli Kluuvi – sadan vuoden työmaa, joissa käsitellään tarkasti Kluuvinlahden historiaa *(Marja Pehkonen, Marja-Liisa Tuomi, Riitta Pakarinen: Kluuvi – sadan vuoden työmaa. Helsingin kaupunginmuseo. Narinkka 1986-87).*

Östermanin tutkimus on erittäin yksityiskohtainen ja sisältää runsaasti kartta-aineistoa. Seuraava Kluuvinlahden historian tiedot on kerätty näistä lähteistä.

Kluuvi, ruotsiksi Gloet – Glon, perustuu ruotsalaismurteelliseen sanaan glo "mataloituva merenlahti, soinen paikka". Alue oli kaupunkilaisten harmina jo 1700-luvulta lähtien. Matalan, loivarinteisen Kluuvinlahden vesialue oli rajoiltaan epämääräinen. Korkean veden ja myrskyjen aikana meri saattoi peittää alleen laajoja alueita. Sen rannalla oli kaupungin yleinen käymälä ja kaatopaikka. Maankohoamisen ja vähittäisen täyttämisen vuoksi mataloituvasta lahdesta kohosi epämiellyttävä löyhkä, josta alituiseen valitettiin. Matalan veden aikana lahteen upotettu jäte paljastui eläinten raatoja myöten. Ranta-alueita täytettiin luvattomasti, mutta vallatuista alueista jouduttiin sittemmin maksamaan korvausta kaupungille.

Kluuvinlahti esti kaupungin alueellisen laajentumisen ja sen tienoilta haluttiin lisää tonttimaata ja viljelysalaa jo 1750- ja 1770-luvuilla, sillä kaupungin kallioinen maaperä esti viljelysalan laajentamisen. Samoin tonttimaasta oli pulaa, sillä Suomenlinnan rakentaminen kasvatti myös kaupungin väestöä ja elinkeinoja.

Strategiset näkökohdat osoittautuivat 1700-luvulla vielä kuitenkin esteettisiä ja taloudellisia painokkaimmiksi. Vironniemi oli käytännössä saari, joka oli mannermaahan yhteydessä vain kapean Halsenin kannaksen kautta. Hattujen 1741-43 hävityn sodan jälkeen Suomenlinnan merilinnoituksen lisäksi aiottiin mannermaalle rakentaa kaksi linnoitusta ja ympäröidä kaupunki vallinsarvin varustetulla rengasmuurilla. Kluuvinlahti olisi ollut hyvä vesihauta. Suunnitelmat raukesivat varojen puutteeseen pian rakennustöiden alettua.

V. 1809 Suomi joutui Venäjän alaisuuteen. Kaupunki oli palanut osittain v. 1808. Kaupungin jälleenrakentamiseksi perustettiin Uudelleenrakentamiskomissio, jonka suunnitelmat Anders Kocke piirsi vuonna 1810 asemakaavaksi. Keisari hyväksyi sen 23..2.1811. Asemakaava säilytti säästävyyssyistä keskustan vanhan asemakaavan, mutta lisäsi säännöllisiä nelikulmaisia kortteleita länteen aivan Kluuvinlahden eteläosaan ja lounaaseen kaupunkilaisten viljelys- ja puutarhapalstoille. Tässä asemakaavassa Suurkatua ja sen eteläpuolella sijainnutta nyt kadonnutta Eteläistä Rantakatua levennettiin ja jatkettiin Turun maantielle (=Mannerheimintie) saakka viivasuorana ja tällöin Kluuvinlahden äärimmäinen pohjukka olisi täytetty. Kluuvinlahti olisi jatkunut pidennetyn Suurkadun pohjoispuolella. Rakennusten perustustöiden kalleuden takia aluetta päätettiin kehittää myöhemmin puutarhamaana ja teitä maanteinä.

Asemakaavaehdotus sai kovaa kritiikkiä J.A. Ehrenströmin toimesta. Jälleenrakentamiskomitean johtoon nimitetty Ehrenström laati vuonna 1812 Helsinkiin uuden ruutuasemakaavan, joka ei ottanut huomioon maastoa tai Ruotsin vallan aikaisia rakennuksia. Hän huomio Helsingin kasvun ja sen edustavuuden Suomen pääkaupunkina. Myös Ehrenström lisäsi länteen ja lounaaseen Kocken tavoin puurakenteisen esikaupungin, jota erotti keskustaan rakennettavasta kivikaupungista Esplanadi ja Suurkadun jatkeeseen asti täytetystä Kluuvinlahdesta pohjukasta muodostettu puutarhavyöhyke. Suurkatua oli tarkoitus jatkaa Kluuvinlahden läpi puistokatuna. Lahti olisi jatkunut Suurkadun pohjoispuolella.

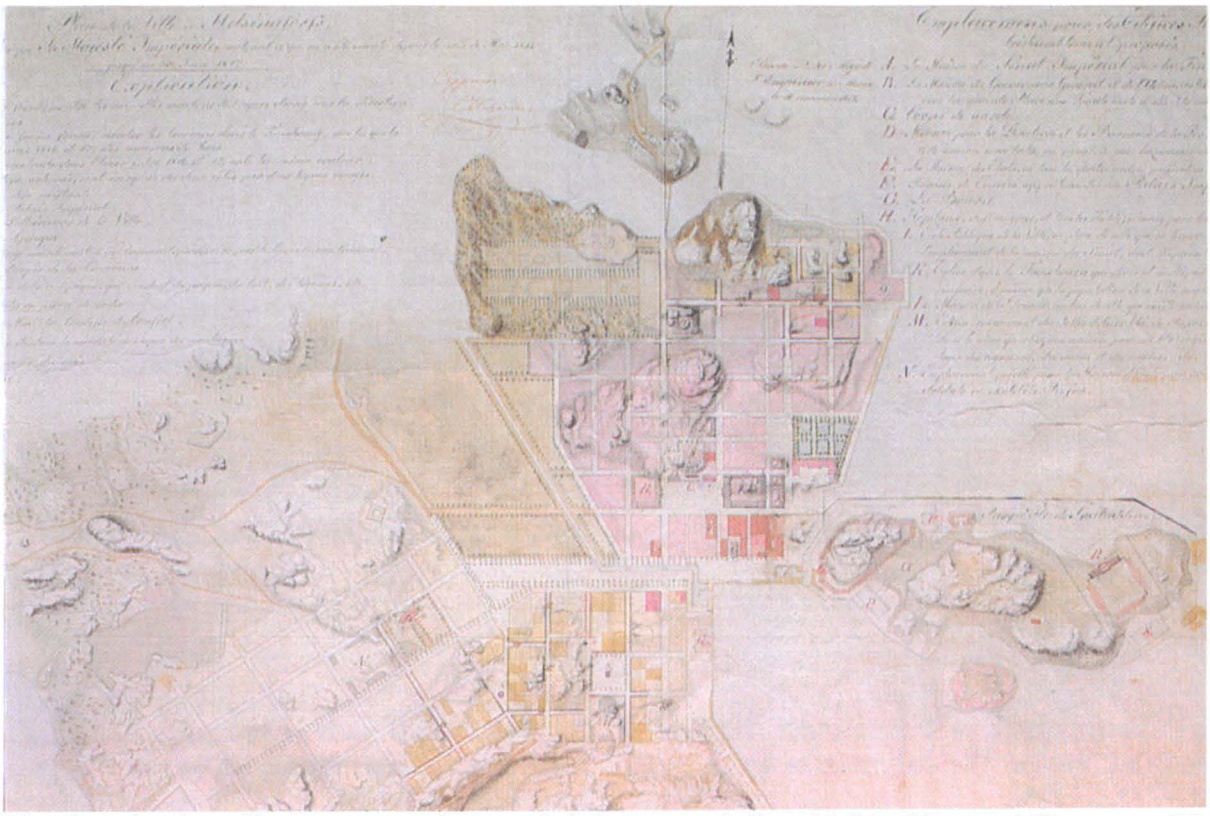

Ehrströmin lopullinen asemakaavaehdotus vuodelta 1817. Kuva: Lilius, s. 38, alkuperäinen Kansallisarkisto.

Vuoden 1814 Uudenmaan esikaupunkia kaavoitettaessa suunniteltiin koko lahden täyttöä Hakasalmeen saakka ja luoteis-kaakko-suuntaista kanavaa aina Eteläsatamaan saakka. Vuoden 1815 asemakaavan tarkistuksessa kanava ja viheralue olivat mukana. V. 1816 keisari hyväksyi asemakaavat ja hyväksyi täten Kluuvinlahden täyttämisen. Kanavalla ja/tai viheralueella oli tarkoitus estää myrkyllisten höyryjen leviäminen kaupunkiin. Kanavalla/viheralueella estettiin myös tulipalon leviäminen kaupunginosasta toiseen, se paransi ilmaa ym. Kanavan rakentamisesta luovuttiin kalleuden takia vuonna 1823.

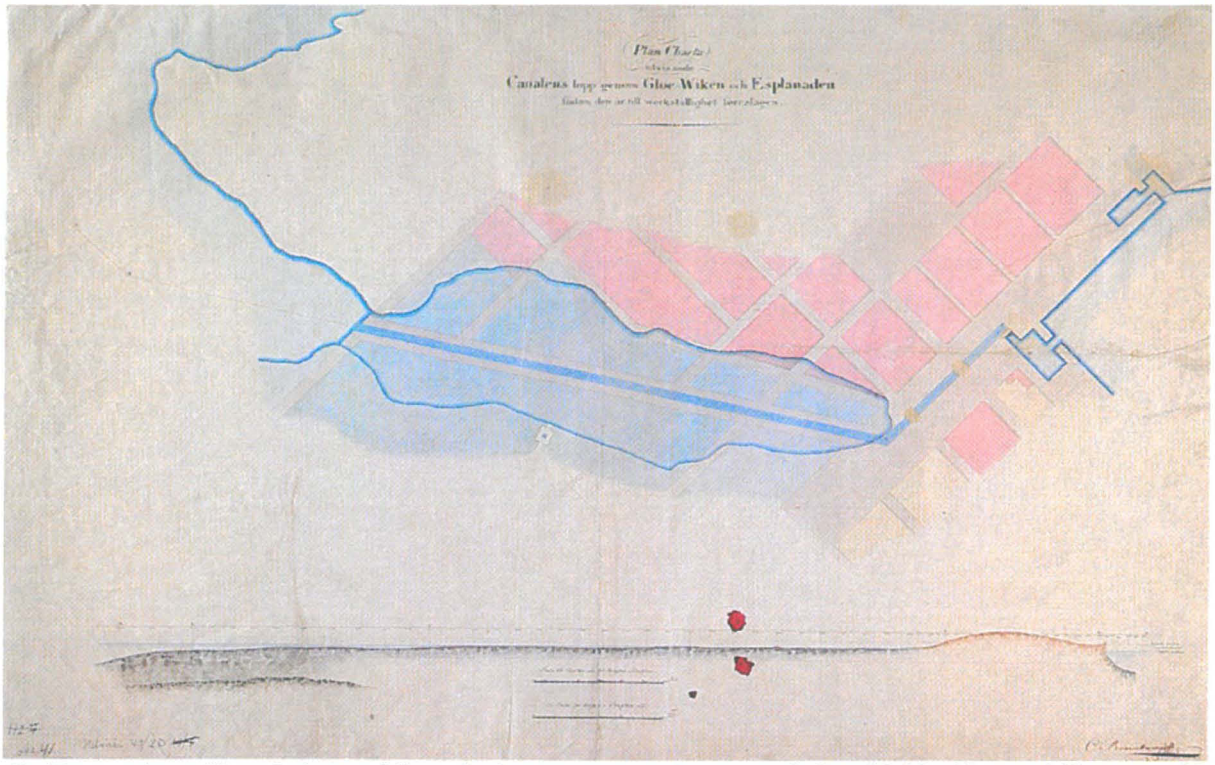

C. Rosenkamffin ehdotus Kluuvin kanavaa varten vuodelta 1818. Kuva: Lilius, s. 40, alkuperäinen Kansallisarkisto.

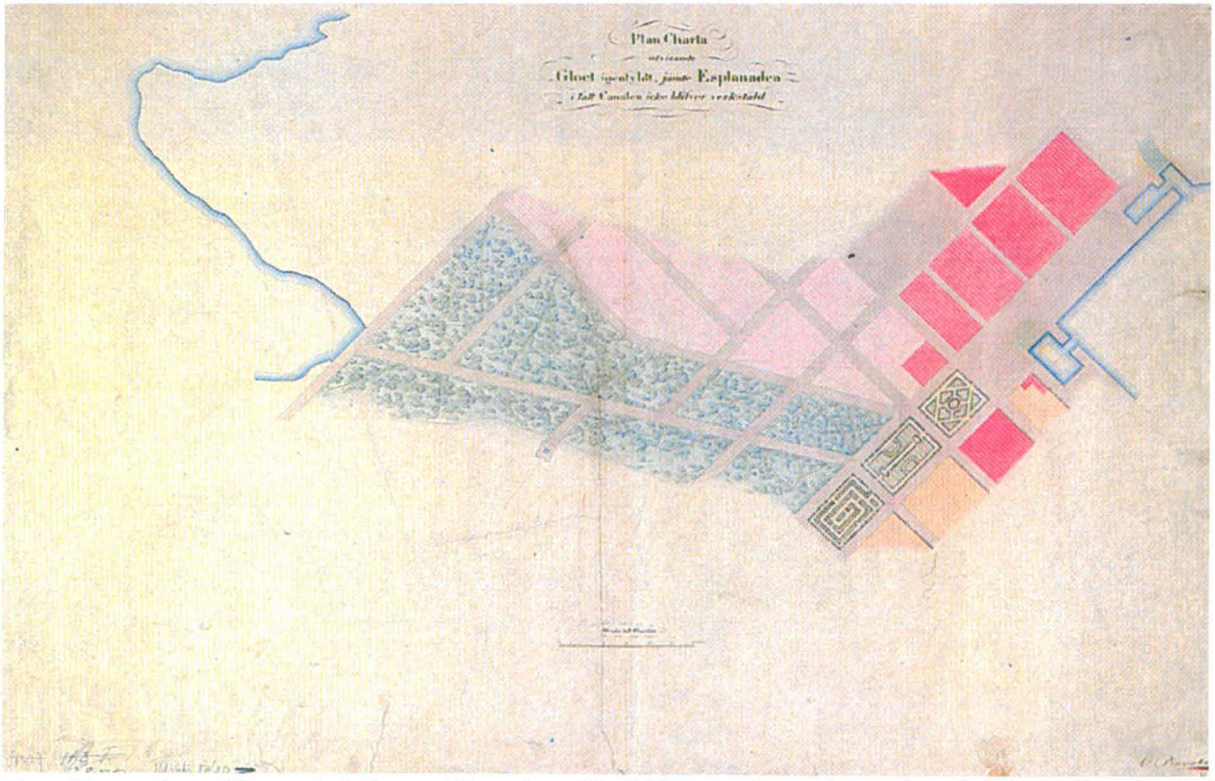

C. Rosenkamffin ehdotus Kluuvin täyttöä varten ja alueen muuttamiseksi englantilaiseksi maisemapuistoksi vuodelta 1818. Esplanadi on suunniteltu kolmeksi, erilliseksi ranskalaiseksi puutarhaksi. Kuva: Lilius, s. 40, alkuperäinen Kansallisarkisto.

1810-luvun alussa Kluuvinlahden pohjukkaa alettiin täyttää ravintola Kappelin luoteispuolelta työntämällä lahteen hirsiä, risukimppuja, hiekkaa, rakennusten purkujätteitä ja uutta kaupunkikeskustaa raivattaessa syntynyttä maastojätettä. Lahden pohjukan varsinainen täyttäminen ei ollut alkanut vielä 1815, mutta oli ilmeisesti käynnissä 1816. Vuonna 1818 päästiin tasoittamaan Esplanadin kohtaa, mutta työ oli hidasta. Usein täytetty kohta saattoi vajota "maan sisään" ja täyttyä vedellä. Täyttöä jouduttiin tekemään suuremmalla alueella kuin vesialueella.

Yksityiskohta Wilhelm Le Moinen Helsingin keskustaa vuonna 1816 kuvaavan akvarellin länsiosasta. Kaupungin länsiosat Fabianinkadun seutuvilla. Kluuvinlahden äärimmäisin pohjukka on jo täytetty. Oikealla näkyy Ulrika Eleonoran kirkko. HKM.

Lahden täyttäminen oli erittäin hidasta. Vuonna 1825 päästiin aloittamaan vasta Kluuvikadun ja Mikonkadun alkupäitä Esplanadin ja Kluuvinlahden välissä sekä jatkamaan Esplanadia länteen päin. Vielä 1820-luvun lopussa Fabianinkadun, Pohjois-Esplanadin, Mikonkadun ja Aleksanterinkadun väliset korttelit olivat vielä suurimmaksi osaksi veden vallassa. Lahden yli kaavoitettujen katujen rakentaminen mänty- ja kuusitukeista tehdyille alustoille oli työlästä ja kallista "pohjattoman" liejun takia. Mm. Kaivokatu kaupungin tärkeimmälle Kluuvinlahden länsirannalla sijaitsevalle Kluuvin kaivolle (Kaivokadun ja Keskuskadun risteys) oli rakennettu risupetien, kivien ja puiden avulla vuonna 1823 idästä lahden poikki. Vuonna 1830 kaavoitettiin Mikonkadun itäpuoli, joka oli viedä osittain veden vallassa. Alue täytettiin nopeasti kuivimmilta osiltaan eli Aleksanterinkadun lähimmät etelä- ja pohjoispuoliset korttelit. Pohjoisempana alueet olivat osittain veden vallassa. Mikonkadun länsipuoli jätettiin vielä puiden reunustamaksi viheralueeksi.

Vielä 1830-luvun lopulla Kluuvinlahti ulottui siis nykyisen Aleksanterinkadun ja Mikonkadun kohdalle. Vuonna 1838 sai lainvoiman Kluuvinlahden länsiosan kaava, jonka jälkeen aluetta alettiin täyttää ja rakentaa.

Aleksanterinkadulla läntisin rakennus oli Aleksanterinkatu 42 kohdalla eli ennen Mikonkatua idästä tultaessa, 1840-luvun alussa. Täällä kadun katkaisi aita, jonka takana oli jo Kluuvinlahden länsirannalla sijainnut plantaasi. 1840-luvun puolivälissä katua jatkettiin ja se kivettiin. Aina 1850-luvulle saakka Aleksanterinkatu oli ajoittain vain osaksi käyttökelpoinen. Katuja jouduttiin täyttämään uudelleen useasti, jolloin rakennukset jäivät alemmaksi.

Kluuvinlahden länsirannalla oli viljelyksiä, niittyjä ym aina Turun maantielle (= Mannerheimintie) saakka. Alue vietti loivasti lahteen ja koska ranta oli matala rantaviiva vaihteli runsaasti veden korkeuden mukaan. Kaupungin puoleinen ranta oli sen sijaan jyrkempi ja lahti myös syvempi tällä puolella. Aleksanterinkadun kohtaa alettiin raivaamaan ja täyttämään hiekalla nykyisen Keskuskadun kohdalta vuonna 1845. Paikalla sijaitsi Gebauerin kesähuvila ja sen plantaasi.

Näkymä Töölöstä Kluuvinlahden yli Helsinkiin 1823-4. Wilhelm Le Moine. HKM.

Kanavahankkeesta luopumisen jälkeen vesijättömaita oli salaojitettu ja lahtea täytetty etelässä ja suunniteltu vuodesta 1831 lahden kuivatusta padon avulla. Vuonna 1844 alettiin rakentamaan patoa Hakasalmen kohdalle. Pato vesipumppuineen ja Töölön ja Kaisaniemen yhdistävä patosilta valmistuivat vuonna 1849. Patoallas muodostui vähitellen täyttämistöiden edistyessä nykyisen rautatieaseman pohjoispuolelle. Koko lahden alue salaojitettiin tai rakennettiin kuivatuskanavia. Osa katetuista salaojista laski Eteläsatamaan. Suuren muutoksen toi rautatien rakentaminen alueelle 1860-luvun alussa. Valtavat alueet täytettiin vähitellen 1800-luvun aikana rautateiden tarpeen mukaan kohti nykyisiä Töölönlahden rantoja.

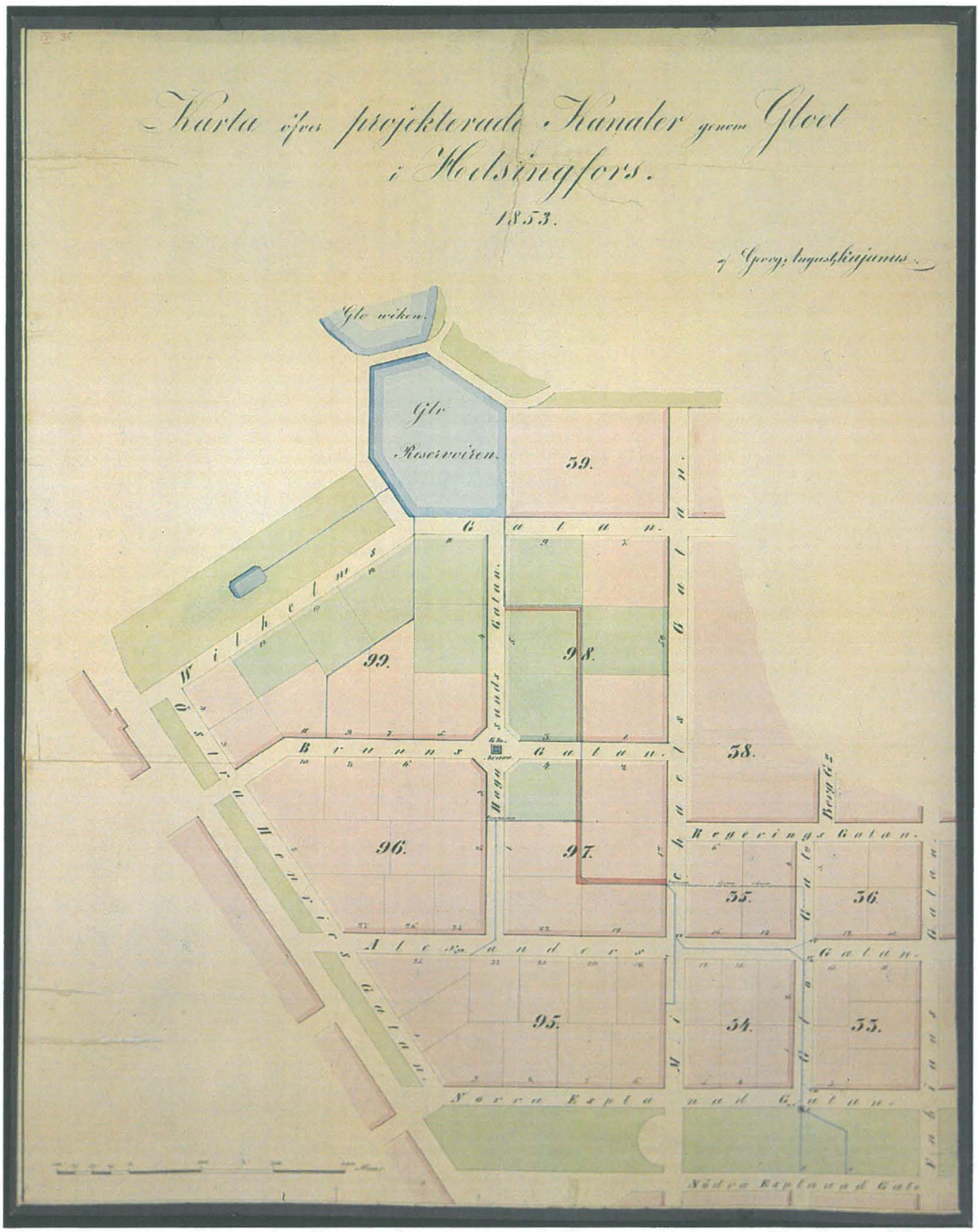

Kluuvin alueen salaojitus- ja kanavointisuunnitelma. Esplanadilla näkyy myös kanavointia. G.A. Kajanus 1853. HKM.

Esplanadi sai pääasiallisen arkkitehtonisen rakenteensa vuoden 1814 kaavaluonnoksessa. Vuosien 1815 ja 1817 kaavoissa Esplanadia on levennetty etelään päin poistamalla pienet rakentamattomat korttelit. Suurin osa niistä liitettiin puistoon ja eteläosista muodostettiin Eteläesplanadi. Pikkukortteleiden eteläpuolinen katu liitettiin eteläpuolen isompiin kortteleihin. Esplanadista muodostui Erottajankadun ja Sofiankadun väliin rajoittuva rakentamaton nauha, jonka pohjois- ja eteläreunaa lehtipuut koristivat. Se erotti kivi- ja puukaupungin toisistansa.

Kluuvinlahden kanavan rakentamista luopumisen jälkeen vuonna 1823 siihen osoitetut varat suunnattiin Esplanadin istutuksiin ja uusien katujen tasoittamiseen. Vuoden 1818 (vrt. Rosenkampff 1818) ja/tai 1823 suunnitelmassa Esplanadi esiintyy ensimmäisen kerran, ei vain rakentamattomana nauhana, vaan puistovyöhykkeenä. Puistoa suunniteltiin kolmeksi, erilliseksi ranskalaiseksi puutarhaksi. Esplanadin puistoistutuksia alettiin toteuttaa vuonna 1824 suunniteltua vaatimattomalla tavalla. Kappeliesplanadi sai hiekoitetun keskikäytävän sitä reunustavine vaahterarivistöineen, muu osa nurmetettiin. Kaavan mukaisista puurivistöistä Pohjois- ja Eteläesplanadien varsilla luovuttiin.

G. Galjamin akvarellissa näkyy Esplanadin tilanne vuonna 1827. HKM.

Osasuurennos edellisestä.

Seuraavana vuonna töitä jatkettiin lännempänä. Läntisimpään osaan, Teatteriesplanadiin, tehtiin tulevan teatteritalon takia muutos. Engel laati puiston uuden jäsennöimissuunnitelman vuonna 1826. Puisto esiintyy siinä kolmijakoisena. Kappelisplanadin kohdalle oli merkitty pyöröaukio, joka jäi kuitenkin toteuttamatta. Runebergin esplanadin kohdalla hän ilmeisesti sopeutui käynnissä oleviin töihin. Teatteriesplanadi jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

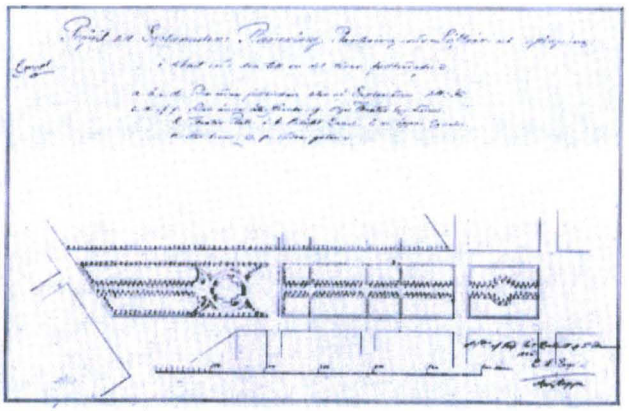

Engelin ehdotus vuodelta 1826 Esplanadin puistoistutuksiksi. Konseptipiirros. (Kuva: Lilius, s. 40, alkuperäinen Kansallisarkisto)

Engelin suunnitelman istutustyöt käynnistettiin 1827 ja lopputarkastus pidettiin 1831. Puiston nurmikot kunnostettiin ja puuistutuksiin käytettiin jalavia, vaahteroita, poppeleita ja riippupihlajoita. Alue aidattiin ja Esplanadin reunaan muodostettiin jalkakäytävät. Istutustyö oli kuitenkin epäonnistunut ja hoito jätti toivomisen varaa. Vuonna 1842 suuri osa puustosta jouduttiin uudistamaan ja samalla lisättiin lehmuksia.

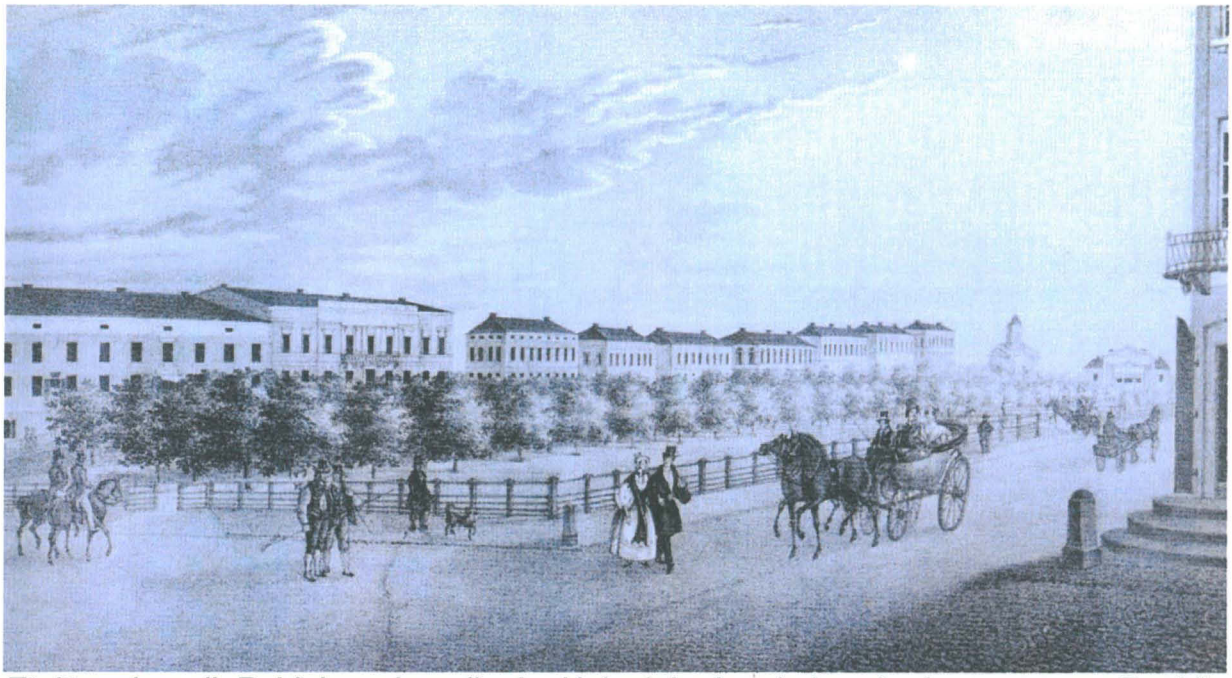

Eteläesplanadi Pohjoisesplanadin ja Unioninkadun kulmasta lounaaseen. Fredrik Tengströmin litogarfia vuodelta 1828. HKM.

Esplanadin puisto vuonna 1837-38 kuvattuna idästä. Osa Fredrik Tengströmin litografiasta. HKM.

Ensimmäisenä kunnostuskohteena oli leikkisästi Pieneksi Vasikkahaaksi kutsuttu alue eli Kappeliesplanadi lähimpänä Kauppatoria. Nimi tulee yhden teorian mukaan siitä että se oli suosittu lasten leikkipaikka. Runebergin Esplanadi oli Iso Vasikkahaka. Toisen teorian mukaan aluetta käytettiin todellakin lehmähakana 1800-luvun alussa.

Kappelin nimen syntytarinaksi on esitetty seuraavaa: Esplanadin puiston alue oli 1800-luvun alussa lehmähakana. Karja kävi vielä 1830-40 luvulla laiduntamassa vaikka alue oli jo puistona. Kaupungin karjaa paimentava mies myi siellä pienestä kojusta maitoa kaupunkilaisille. Paimenta alettiin kutsua pastoriksi (paimen, latinaksi pastor) ja maalaiskirkkoa muistuttavaa kojua kappeliksi. Muutaman lähteen mukaan paimen perusti myyntikojun nykyisen ravintolan kohdalle vuonna 1837.

Leipuri J.D. Jernberg rakennutti vuonna 1839 Kappeliesplanadille virvokkeiden ja konditoriatuotteiden myyntiä varten kaupungin virkamiesten vaatimuksesta temppelin tapaisen puisen kioskin. Hän rakensi kuitenkin kivisen rakennuksen, josta syntyi riitaa. Rakennus piti rakentaa uudelleen. Käytävän kahden puolin oli vaahteroita ja jalavia, niistä noin kolmen metrin päässä vielä toinen puurivi, joten puiston keskelle muodostui kaksinkertainen puurivi, joita nurmikko ympäröi. Puistoa ympäröi vihreäksi maalattu puuaita.

Rakennus korvattiin vuonna 1867 Kappelin kesäravintolalla. Samalla uudistui Esplanadinpuisto. Tasainen nurmikko sai kaarevat käytävät ja puiston kulmiin avattiin diagonaaliset käytävät liikkumista helpottamaan. Vuonna 1877 Kappeliesplanadin keskelle sijoitettiin suihkukaivo. Kappelia laajennettiin katetuilla puuverannoilla vuonna 1881. Samalla vaatimattoman suihkukaivon kaunistukseksi hankittiin suurempi suihkuallas, jonka keskellä naishahmo kannatteli pienenpää vesiallasta.

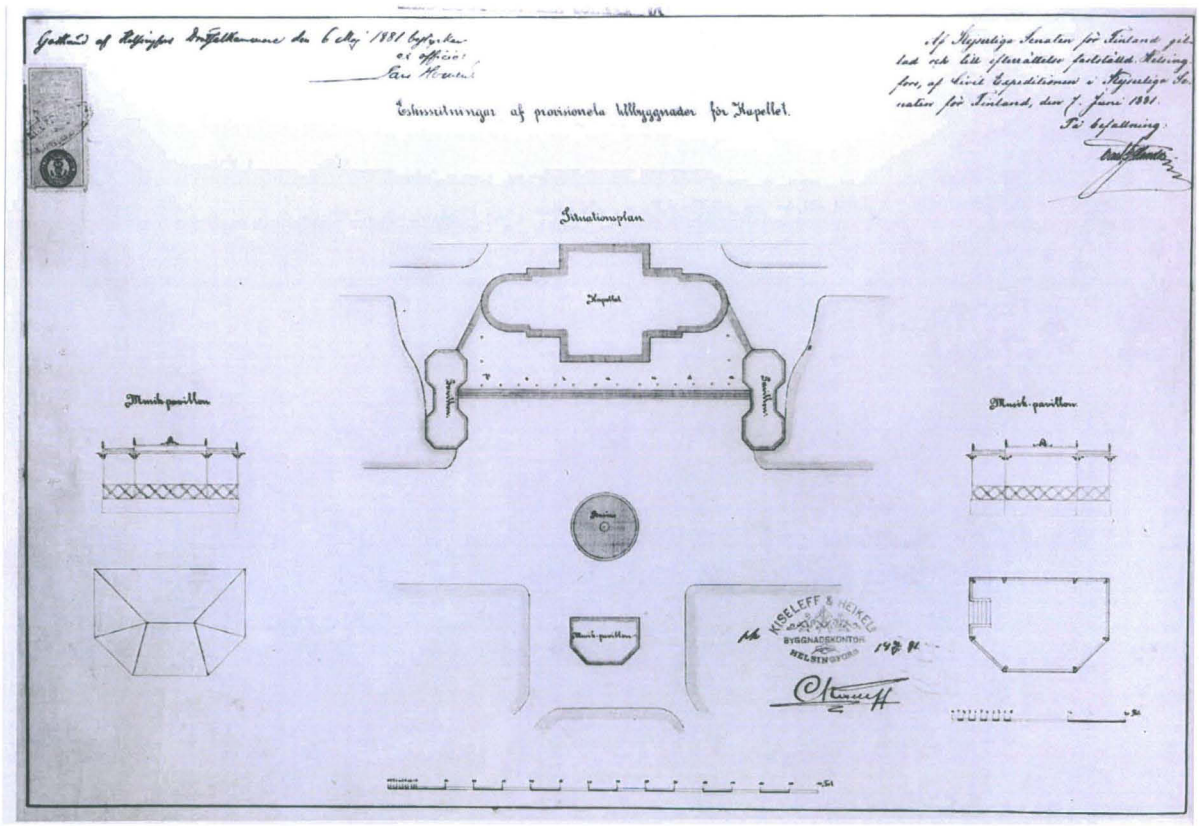

Esplanadinkappeli lisärakennuksineen. Pohjapiirustus C. Kiseleff v. 1881. HKM.

Puuverannat korvattiin lasi- ja rautakonstruktioilla vuonna 1891. Keskiosaa siirrettiin samalla viisi metriä eteenpäin. Korjaustöiden jälkeen se oli saanut nykyisen perusrakenteensa. Käytävän keskeltä poistettiin suihkukaivo laajennetun ulkotarjoilun tieltä. Kappelia vastapäätä sijainneen soittolavan molemmille puolille rakennettiin pienemmät suihkulähteet. Kesäravintolana lähes koko 1900-luvun toiminut Kappeli muutettiin vuonna 1976 valmistuneissa korjaustöissä ympärivuotiseksi ravintolaksi.

Vastapäätä rakennettiin 1877 – 79 mahdollisesti esityskoroke, joka vuonna 1880 katettiin. Vuonna 1887 rakennettiin musiikkilava, joka korvattiin uudella vuonna 1923. Vuonna 1939 valmistui nykyinen soittolava. Sen viereen etupuolelle tuli kaksi lasipaviljonkia. Kappelin ulkopaikkojen määrä pudotettiin vuonna 1966 800:sta 60:een ja soittolava erotettiin Kappelin vuokra-alueesta. Samalla purettiin soittolavan lasipaviljongit.

Runebergin esplanadin vuonna 1869 laaditun, nyt kadonneen, muutossuunnitelman mukaan keskikäytävän molemmin puolin istutettiin nyt vain yksi puurivi ja että tähän puistoon voitiin tulla kulmista diagonaalisesti kaarevia käytäviä pitkin. Puisto sai myös viemäröinnin. Esplanadin kokonaiskunnostukseen liittyivät myös katulinjojen ja jalkakäytävien kiveystyöt 1860-luvulla. Tehdyt muutostyöt näkyvät vuoden 1878 kartassa.

Osa Helsingin kartasta vuodelta 1878, jossa näkyy kaarevat käytävät. Kappeliesplanadilla näkyy alkuperäinen ravintola Kappeli ja sen pohjoispuolella suihkulähde. Soittolavaa ei vielä näy. HKM.

Esplanadin puisto joutui 1870-luvulla kovan arvostelun kohteeksi. Puistoa pidettiin huonokuntoisena, sen jäsentelyä ikävänä ja suoraviivaisena. Vuonna 1877 kaupunginpuutarhuri Jernström ehdotti Runebergin esplanadin puuston uudistamista ja puiston varustamista kaarikäytävin. Myöhemmin uudistetussa ehdotuksessa puiston maanpintaa ajateltiin nostaa korkean pohjaveden takia, joka tuhosi puita. Tällöin puisto olisi kohonnut Pohjoisesplanadin matalamman katuosuuden yläpuolelle ja katkaisut yhteyden pohjois-etelä – suunnassa. Sen sijaan Fabianinkadun ja Mikonkadun välistä Pohjoisesplanadia nostettiin vuonna 1881 samalle tasolle muun kadun kanssa, jolloin katu nousi puolitoista metrin. Pohjavesikysymys ratkaistiin ajanmukaisella viemäröinnillä.

Rahatoimikamarin vuonna 1881 laatiman puistosuunnitelman mukaan Runebergin esplanadi sai lopullisen muotonsa. Keskikäytävä säilytettiin, mutta keskelle tehtiin pyöreä aukko suunnitellulle Runebergin patsaalle. Puiston länsi- ja itäpäähän tehtiin yhä säilyneet diagonaaliset käytävät ja kulmiin varattiin kioskeille paikat.

Puusto uudistettiin. Lehmusrivistö istutettiin puistoa reunustavien jalkakäytävien keskelle. Tämä on säilynyt vain Eteläesplanadilla. Nurmikko uusittiin ja nurmikenttien reunoihin vasten jalkakäytäviä istutettiin rehevä pensasaita ja Pohjoisesplanadia vastaan lehmusrivistö.

Puisto sai valaistuksen 1870-luvulla, mutta se uudistettiin vuonna 1891 valurautaisine lyhtypylväineen.

Kappeliesplanadissa 1890-luvulla tulvavesiviemärilinjan kohdalle istutettiin puita riviin niin Unioninkadun kuin Fabianinkadun puolelle ei kuitenkaan lavan eteen. Nämä puut olivat olemassa osittain 1960-luvulle saakka ja ainakin yksi parikymmentä vuotta kauemmin.

Kappeliesplanadi n. v. 1885. Keskellä kuvaa on tulvavesiviemärikaivannon kohdalla sijainnut suihkulähde. Kuva: Charles Riis/HKM.

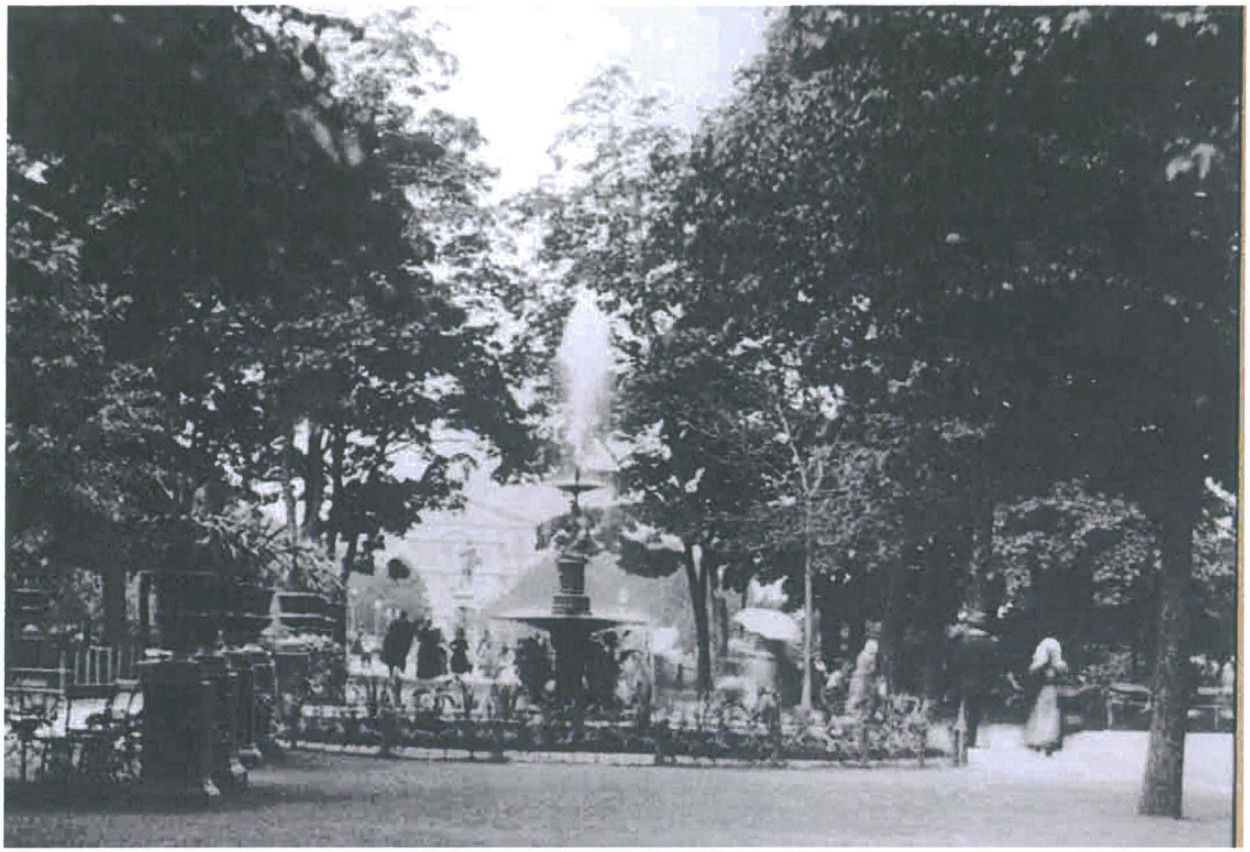

Kappeliesplanadi n. vuonna 1889 kuvattuna idästä.. HKM.

Kappeliesplanadi vuonna 1966. Kuvassa näkyy myös sittemmin puretut lasipaviljongit. B. Möller/HKM.

Kappeliesplanadi vuonna 1967. Oikealla näkyy vielä säilyneitä puita tulvavesiviemärin linjan kohdalla. Kuva: Arjavirta/HKM.

3.2 Eteläesplanadi – Unioninkatu

Vuoden 1696/1707 kartan mukaan Kappeliesplanadilta alkanut kortteli ulottui Eteläesplanadin yli nykyiseen kortteliin 47 saakka. Sen eteläpuolella oli kaksi muuta korttelia ennen peltoja, jotka alkoivat Unioninkadun tutkimusalueen eli nykyisen kortteli 47:n puolivälistä. Kortteleiden itäraja oli suunnilleen Unioninkadun kohdalla. Merenranta ulottui Unioninkadun pohjoisosassa aina kadulle saakka. Länteen päin oli vain yksi kortteli ennen peltoja ja Turun maantietä.

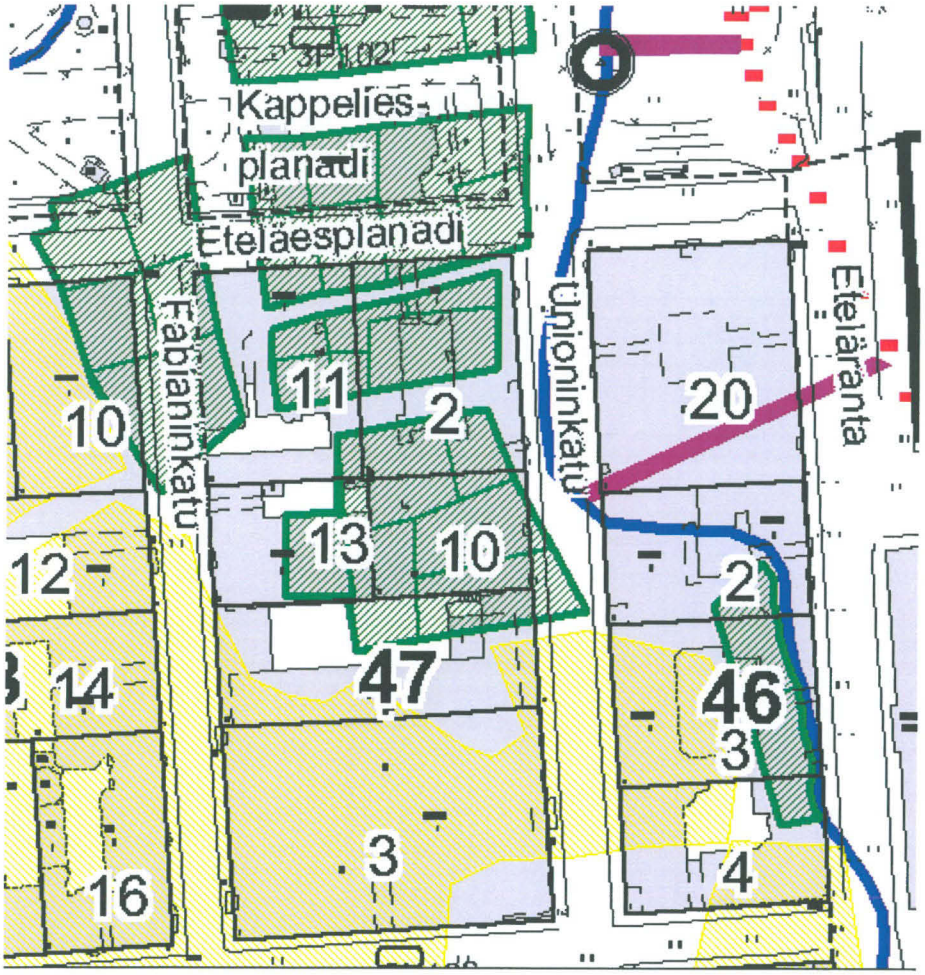

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle. Museovirasto.

Tilanne näyttää samalta 1700-luvun puolivälin kartoissa. Pohjoiset korttelit olivat Ison vihan jälkeen kruunun hallussa ja niillä ei ollut paljonkaan rakennuksia. Vuoden 1810 kartassa korttelijärjestelmä on muuttunut hiukan. Kortteleita on yhdistetty ja etelään on ilmestynyt uusi kortteli, joka on ulottunut nykyiselle Pohjoiselle Makasiinikadulle saakka. Pohjoisosan läntisin kortteli on kadonnut ja siellä sijaitsi nyt etupäässä istutuksia. Pohjoisosan itäisempi kortteli sijaitsi nykyisen Fabianinkadun itäpuolella silloisen pohjois-etelä – suuntaisen kadun itäpuolella. Kortteli kuului kruunulle, jolla oli paikalla jauhomakasiini ja leipomot. Etelämpänä oli myös yksityisten tontteja. Korttelit näyttivät ulottuvan aikaisempaa idemmäksi Unioninkadun kohdalle tai yli.

Unioninkadun itäpuolella sijainneen pohjois-etelä – suuntaisen kadun ja meren väliin oli syntynyt uusia kapeita kortteleita.

Alueen tontti- ja katujärjestys muuttui kokonaan nykyiseksi uuden 1800-luvun alun asemakaavan jälkeen.

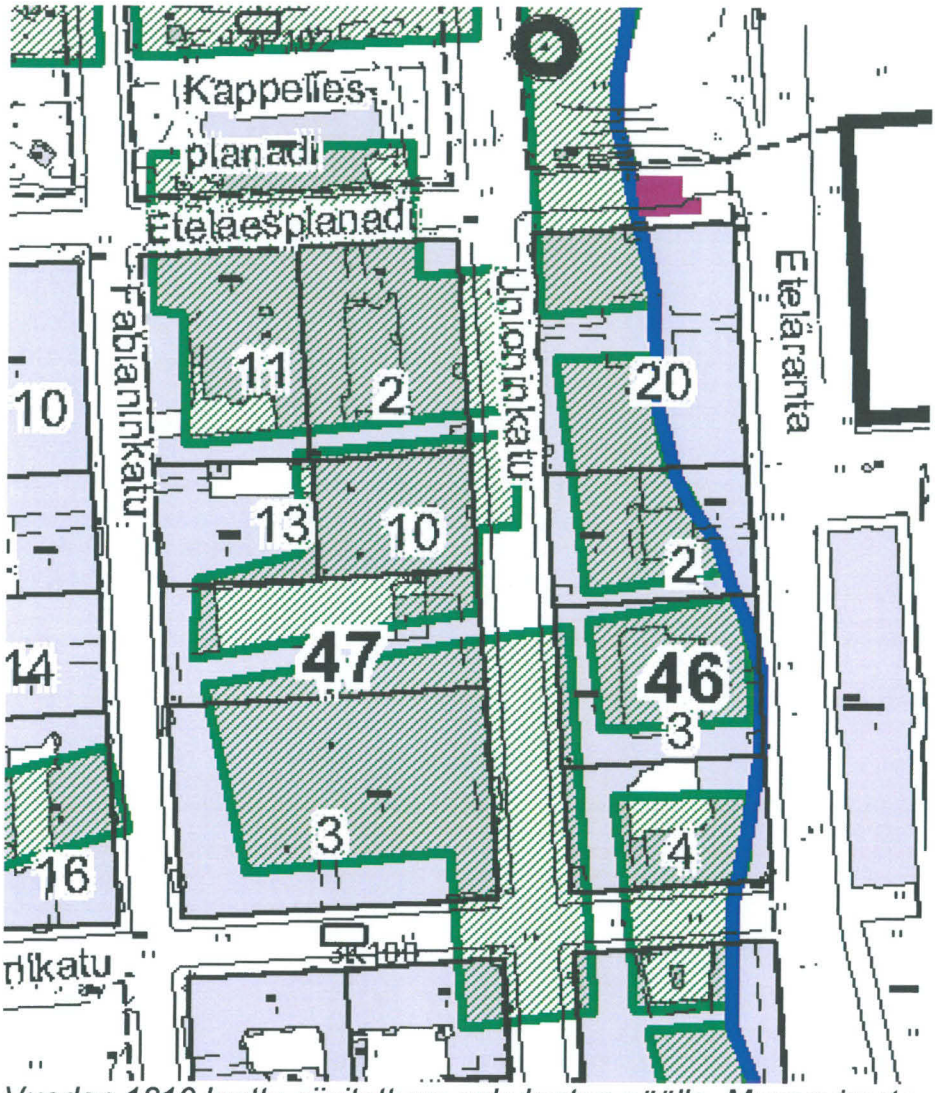

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Museovirasto.

3.3 Yliopistonkatu - Unioninkatu

Tutkimusalue kuului Ruotsin vallan aikana kaupungin rakennetun osan luoteisimpaan osaan. Vuoden 1696/1707 kartassa Yliopistonkadun valvonta-alueen länsiosa on kuulunut kortteliin, joka on sijainnut Yliopistonkadun valvonta-alueen länsipään lisäksi Yliopiston päärakennuksen korttelin pohjoisosassa ja Yliopiston kirjaston korttelin lounaisosassa. Valvonta-alueen Yliopistonkadun itäpäässä ja Unioninkadulla ei ole ollut asutusta Tallimäen (Stallbacken) kallioiden takia. Muutamia pieniä tontteja oli Yliopiston kirjaston korttelin koillisnurkassa.

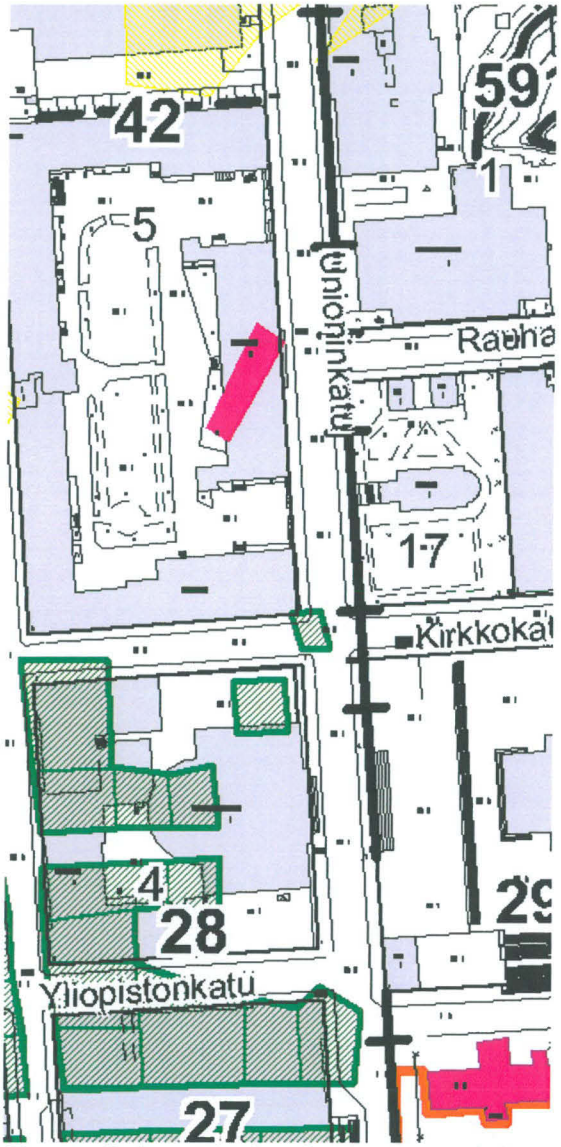

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle. Museovirasto.

Vuoden 1752 kartassa (ks. kartta s. 8) tilanne on käytännössä sama. Uutena on tullut kartassa näkyvä pitkä rakennus ja pieni kapea tontti sen länsipuolella. Ne ovat sijainneet Unioninkadulla Suurkirkon portaiden edessä. Kyseessä oli kenttätykistöpataljoonan hevostalli.

Hiukan myöhemmin 1750-luvulla tilanne on edelleen lähes samanlainen. Nykyisen ortodoksisen Pyhän kolminaisuuden kirkon kohdalle oli syntynyt asutusta. 1800-luvun alussa koko Yliopiston kirjaston kortteli ja pääosa Suurkirkon korttelista on merkitty asuinkortteleiksi, mutta ortodoksisen kirkon kohdalla ollut asutus on kadonnut.

Yliopistonkatu on uusi 1800-luvun asemakaavan mukaan tehty katu. Unioninkadun kohdalla on ollut aiemmin kapeampi katulinja, Läntinen kirkkokatu, nykyisen kadun itäreunan linjalla. Engelin vuonna 1816 tekemän akvarellin mukaan se ja siitä länteen nykyisen yliopiston kirjaston kohdalta lähtenyt katu ovat olleet kivettyjä. Engelin toisessa akvarellissa näkyy kuinka Unioninkatua rakennetaan ja kivetään pohjoisempana (ks. kuva s. 35).

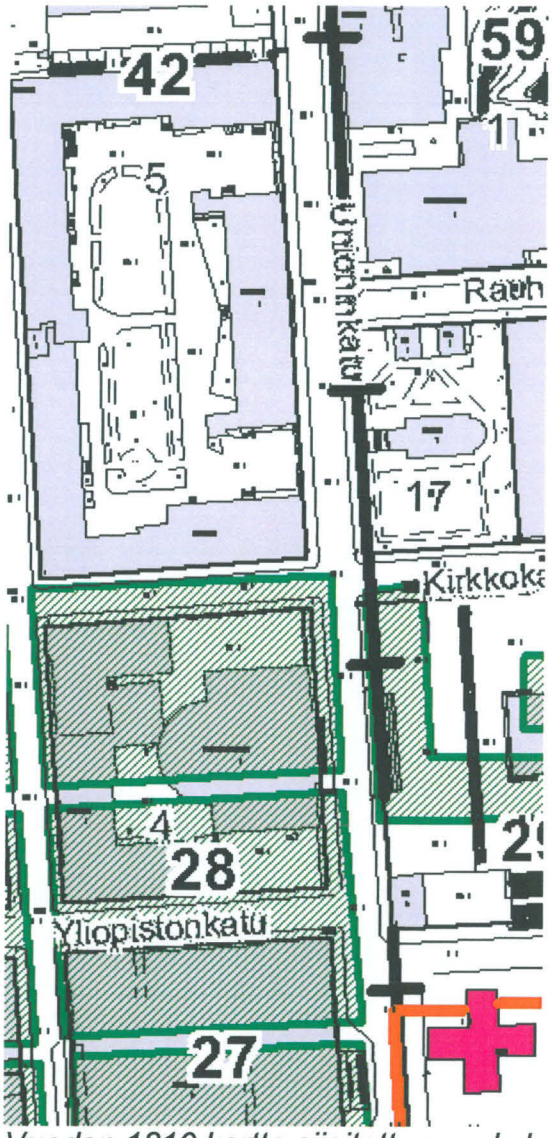

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Museovirasto.

Läntisen kirkkokadun (nykyinen Unioninkatu) ja todennäköisesti nykyisen Yliopistonkadun pohjoispuolella sijainneen kadun risteys vuonna 1816. Taustalla näkyy vasemmalla raatihuone ja oikealla Ulrika Eleonoran kirkko. C.L. Engel. HKM.

3.4 Mariankatu - Kirkkokatu

Mariankatu sijaitsi alueella mikä oli hyvin rikkonaista Ruotsin vallan aikana. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan maaherran residenssi sijaitsi heti Mariankadun itäpuolella korkeammalla alueella. Mariankadun ja Hallituskadun risteyksessä sijaitsi tontti, jonka käyttötarkoitukseksi oli merkitty "dhes Trädgårdh". Alue säilyi myöhemminkin kruunun hallussa. Vuoden 1810 tulipalokartassa tontille oli merkitty iso kellari. Paikka tunnettiin 1700-luvulla Tykkivajan-, Ruutikellarin- tai Varikonmäkenä (Tyghusbacken) maaherran residenssin paikalla sijainneen kenttätykistön asevarikon takia.

Risteysalueen tontin pohjoispuolella on ollut rakentamatonta kallion takia. Avokalliota on ollut myös tontin länsipuolella nykyisen Hallituskadun kohdalla. 1800-luvun alussa kalliokohta kuului jo rakennettuun alueeseen. Pohjoisempana oli maaherran residenssin aluetta ennen nykyisen Kirkkokadun eteläpuolella sijainnutta itä-länsi – suuntaista katua ja sen pohjoispuolella sijainneita kortteleita.

Kirkkokadun valvotun kaivanto-osuuden kohdalla on sijainnut kahden korttelin osia ja niiden välissä Mariankadun itäpuolella pohjois-eteläsuuntainen katu. Heti Kirkkokadun pohjoispuolella on sijainnut mereen laskeva länsi-itä -suuntainen oja, joka alkoi nykyisen Säätytalon kohdalta. Alue tunnettiin köyhempien kaupunkilaisten asuttamana Suon kaupunginosana.

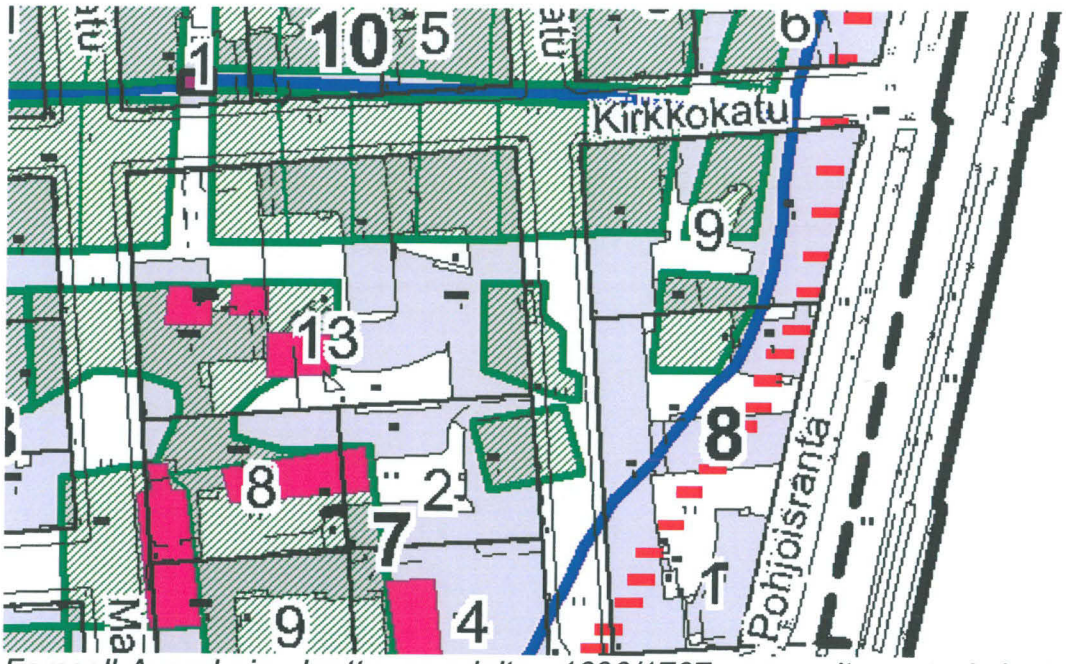

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle. Violetilla värillä on merkitty maaherran residenssin rakennukset. Museovirasto.

Venäläisten iso vihan aikaisen linnoituksen itämuuri meni kartan perusteella Kirkkokadun poikki heti Mariankadun itäpuolella.

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Kartassa näkyy venäläisten linnoituksen muurin sijainti Kirkkokadulla. Museovirasto.

Vuoden 1752 kartan mukaan alueella on vain erillisiä rakennuksia ja pieniä tontteja siellä täällä (ks. kartta s. 8). Tilanne muuttuu heti vuosisadan puolivälin jälkeen. Asutus palasi takaisin 1600-luvun lopun ja 1700-luvun alun tasoonsa.

Suurin osa valvonta-alueesta säästyi vuoden 1808 tulipalossa. Kirkkokadun itäpää ja Mariankadun eteläpää sen sijaan tuhoutuivat.

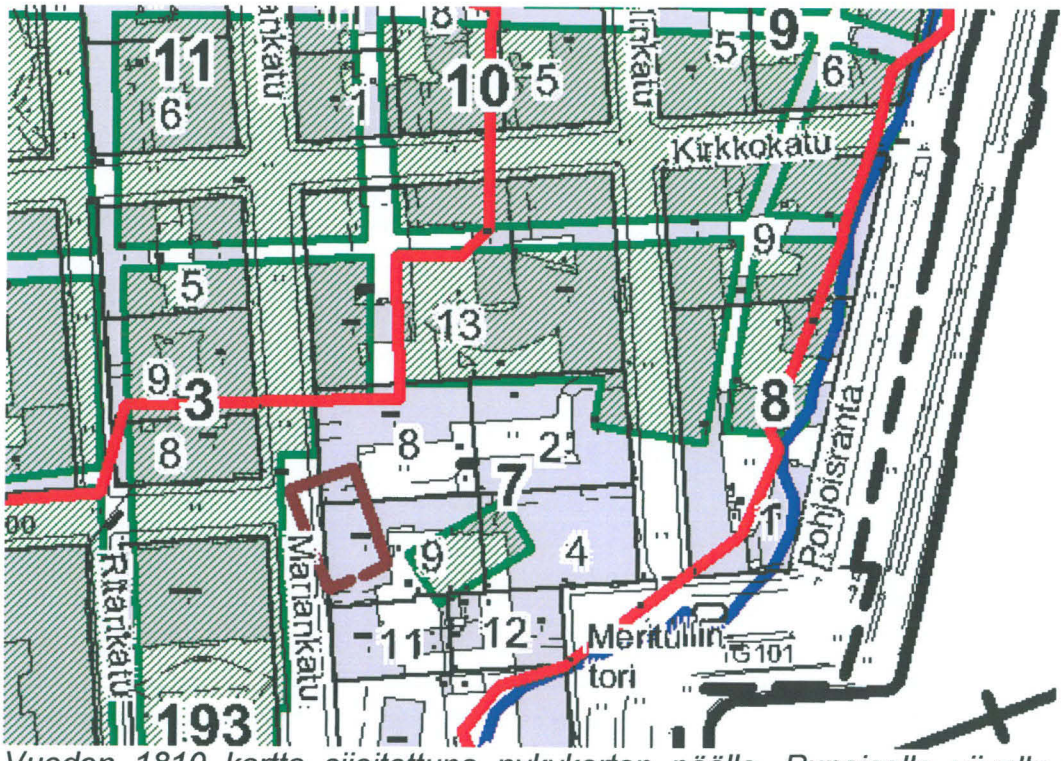

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Punaisella viivalla on rajattu vuoden 1808 tulipalossa tuhoutunut alue. Museovirasto.

3.5 Hallituskatu – Ritarikatu

Hallituskatu – Ritarikadun alueella on sijainnut asutusta ilmeisesti kaupungin 1640-luvun Vironniemelle tapahtuneen siirrosta lähtien. Vuoden 1696 kartan ja myöhempien karttojen mukaan Ritarikadun kohdalla on sijainnut nykyisen kadun levyinen katu, Vuorikatu. Hallituskadun kohdalla Vuorikadun erottamana on ollut kaksi tonttia. Hallituskadun itäpuoliskon kohta lähellä Mariankatua oli aluksi rakentamaton, todennäköisesti kallion takia. 1700-luvulla tontit olivat pohjoisen korttelin tontit nrt 4 ja 7. Kallioalue liitettiin tonttiin nr 7.

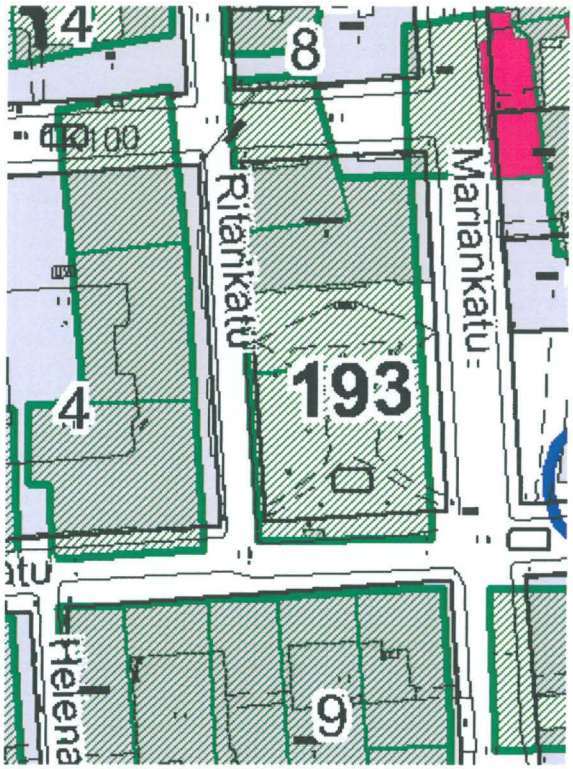

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle. Museovirasto.

Ison vihan jälkeen Hallituskadun alue oli käytännössä rakentamaton vuoden 1752 kartan mukaan (ks. kartta s. 8). Vuosisadan puolivälin jälkeen täälläkin palattiin sotia edeltäneeseen rakentamistasoon. Viimeistään 1700-luvun jälkimmäisellä puoliskolla koko alue otettiin tonttikäyttöön.

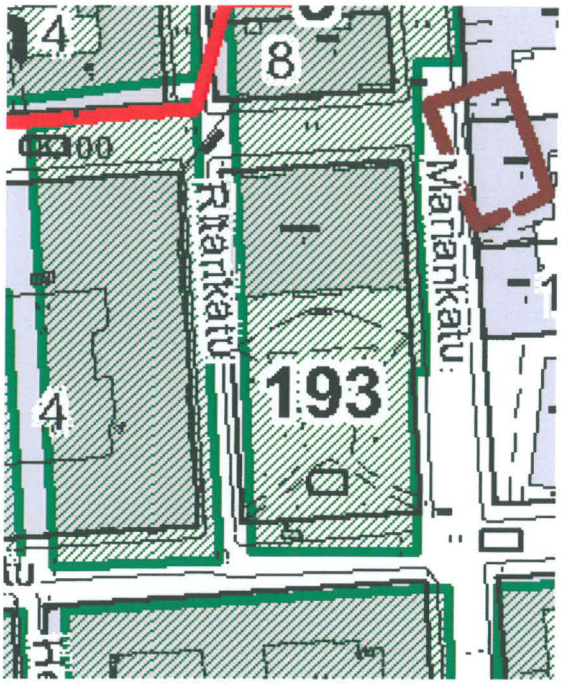

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Punaisella viivan eteläpuolella sijaitsi vuoden 1808 tulipalossa tuhoutunut alue. Museovirasto.

Rakennuskanta tuhoutui vuoden 1808 kaupunkitulipalossa. Valvonta-alue oli tulipalon jälkeen laadituista Ehrenströmin uusista asemakaavoista huolimatta tonttikäytössä 1850-luvulle saakka. Tällöin Ritarihuonetta (1858-62) alettiin rakentaa ja Hallituskatu jatkettiin lännestä aina Mariankadulle saakka oikeustaisteluiden jälkeen.

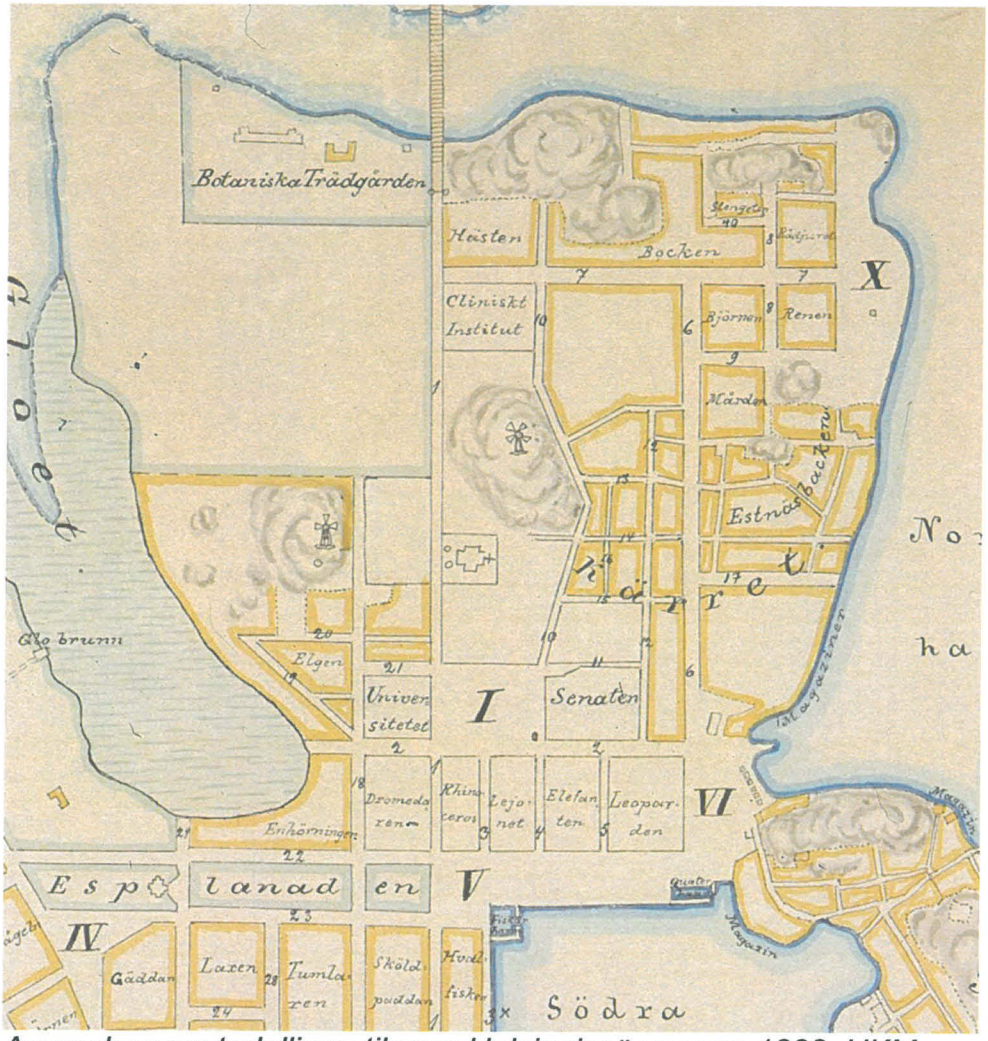

Asemakaavan todellinen tilanne Helsingissä vuonna 1833. HKM.

3.6 Rauhankatu

Rauhankadun valvottu katuosuus sijaitsi lähes kokonaan Ruotsin vallan aikaisen rakennetun kaupunkialueen ulkopuolella. Vain Rauhankadun ja Snellmaninkadun risteyksen kohdalla sijaitsi kortteli vuoden 1696/1707 kartan perusteella. Vuoden 1721 kartassa venäläisten iso vihan aikaisen linnoituksen luoteiskulman bastionin muuri meni valvonta-alueen keskivaiheen poikki. Bastioni oli vielä purkamatta vuonna 1752 (ks. kartta s. 8). Edellä mainittu kortteli on laajentunut hiukan länteen päin vuoden 1810 kartassa.

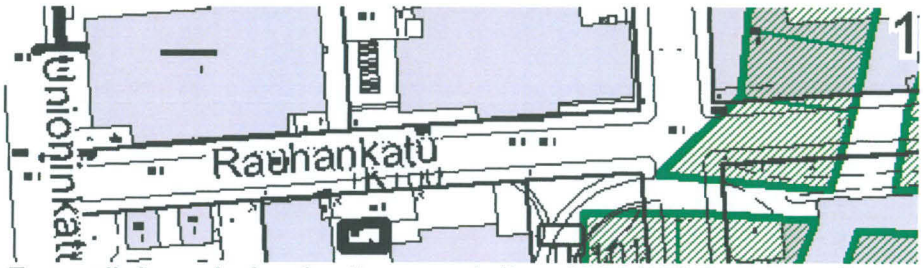

Forssell-Avanderin kartta vuodelta 1696/1707 asemoituna nykykartan päälle. Museovirasto.

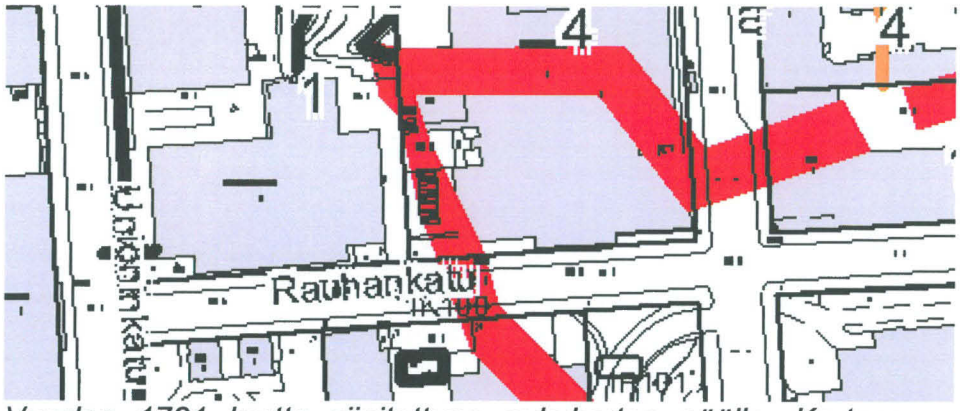

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Kartassa näkyy linnoituksen muurin sijainti Rauhankadulla. Museovirasto.

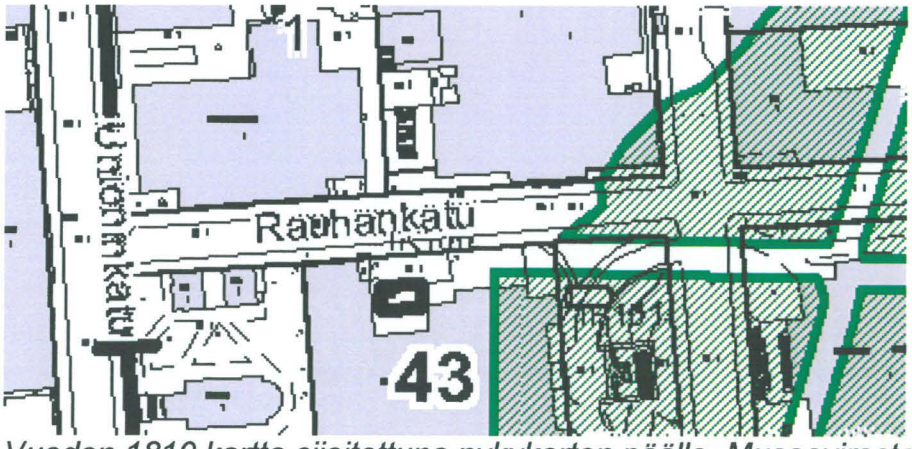

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Museovirasto.

Nuuskamyllynmäki, nykyisen Kansallisarkiston kohta, piirrettynä länsi – luode – suunnasta vuonna 1816. Etualalla näkyy rakenteilla oleva uusi katu, ilmeisesti nykyinen Unioninkatu. Oikealla näkyy kaupungin kellotorni nykyisen valtioneuvoston linnan kohdalla. Nykyinen Rauhankatu sijaitsee mäen takana. C.L. Engel. HKM

LÄHTEET:

PAINAMATON AINEISTO

Pia Österman: Torrläggningen av Gloviken –från ord till handling. Resultatet av planering, reglering, debatt och torrläggning i över 200 år. Pro gradu-avhandling i historia Historiska institutionen vid Helsingfors universitet. 30.VII.2001

Teemu Mökkönen: Helsinki – Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2002.

Tuula Kyrölä: Esplanadikappelin historia. Osuusliike Elanto. Hotelli- ja ravintolaosasto. 14.10.1975.

KIRJALLISUUS

Bure Litonius: Esplanaadinkappeli 1837-1957. Lomaliitto r.y.

Marja Pehkonen, Marja-Liisa Tuomi, Riitta Pakarinen: Kluuvi – sadan vuoden työmaa. Helsingin kaupunginmuseo. Narinkka 1986-87.

Stenius, Olof 1969 (toim.): Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.

KARTAT

Charta öfwer gamble och Nya Helsingfors varande ägor. Hans Hansson 1645. Alkuperäinen Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1850. Nr 78 (Kartavd. m format)

Geographisk Delineation Öfwer Hellsingfors Stadens skoug, fijskevatn och tillhörige hollmar.Lars Forssell 1696/Niels Avander 1707. Alkuperäinen Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1892. Nr 28 (Kartavd. m. format)

Geometrisk Grundritning Öfwer Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätta ANNO 1696 af Sahl Lars Forssell renoverat och beskrefwen Anno 1707. Alkuperäinen Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format)

Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors, jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärck. 1721. Kopioinut Johan Cronhielm. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum IX nr 99.

Proiect Öfwer Helsingfors Stads Anläggning. Axel Löwen 1723. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 1.

Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Broberget samt Helsingfors stad, Allekirjoittaneet A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe 1752. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 51.

Geographisk Charta öfwer Hellsingfors Stad Med dess närmaste belägenhet. A. E. Gete 1763. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 57.

General Plan till en Fästning och Place d`Armes anläggande på Fasta Landet wid Helsingfors Stad tillika med Brobergets befästande. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 67.

Helsingfors Stads. A.E. Gete ja Fonseen 1763/1798. Helsinki-Atlas.

Plan Ritning Öfwer Helsingfors Stad. Anders Kocke 1810. Alkuperäinen Kansallisarkisto. Signum: Hels. 29/2D 19/3.

Nouveau Plan pour la reconstruction de la Ville de Helsingfors. 1812. Alkuperäinen Rakennushallituksen arkisto. Signum: Hels.kansio I.

Tréshumble Projet pour le Plan du Fauxbourg de Nylande à Helsingfors. 1814. Alkuperäinen Valtionrakistossa. Signum Hels. 36/2D 19/3.

Charta öfver Belägenheten af Helsingfors. 1815-16. Alkuperäinen Valtionarkistossa. Signum: Hels. 82 ja 83/2D 19/5.

Plan Charta öfver Helsingfors Stads Tomter uti Nylands Höfdingdöme. Simeon Grönlund 1832. Helsingin kaupunginmuseo. Signum: XIV:24.

Karta öfver Finlands nya och vackra Hufvudstad Helsingfors År 1836. O.I: Hagelstam. Alkuperäinen Valtionarkisto. Signum: Hels. 45/2D 19/3.

Project till Utvidgning af Helsingfors Stadsplan genom Glovikens indelning till Gårds- och Trädgårdstomter. C.L. Engel 1838. Helsingin kaupunginmuseo. Signum: XVI:13.

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT

Ennen 1990-lukua Ruotsin vallan aikaisella Vironniemen Helsingin kaupunkialueella ei ole tehty lähes laisinkaan arkeologisia tutkimuksia. Kaupunginmuseossa on tallessa jonkin verran esinelöytöjä Senaatintorilta liittyen siellä tehtyihin kunnallisteknisiin töihin (1912, 1928, 1949, 1962 ja 1986). Arkeologi on ollut paikalla ainoastaan vuonna 1986, jolloin kaupunginmuseon tutkija valvoi osan noin 2 x 2 metrin kokoisten ja 2,5 metriä syvien valaisinpylväskuoppien kaivamista Senaatintorin laidoille. Kuopissa ei ollut havaittavissa kerrostumista vaan kaapeli ym. työt olivat sotkeneet kerrokset. Talteen otetut löydöt olivat arkkujen kahvoja ja nauloja. Hautausmaan kohdalta löydetyt luut laitettiin takaisiin kuoppiin.

1990-luvun alusta lähtien Helsingin kaupunginmuseon ja Museoviraston toimesta on tehty arkeologisia tutkimuksia rakennusten peruskorjausten yhteydessä. Kaivaukset on suoritettu nykyisillä tonttialueilla, jotka ovat olleet myös Ruotsin vallan aikana pääosin tonttialueita. Kunnallisteknisten töiden takia arkeologista valvontaa on tehty runsaasti nykyisillä katualueilla vuosituhannen vaihteessa. Tässä katsauksessa keskitytään enemmän juuri katualueilla tehtyihin havaintoihin.

Nykyisiä katualueita on tutkittu tonttikaivausten yhteydessä ja etenkin kunnallisteknisten töiden takia. Vuonna 1993 tutkittiin Valtioneuvoston linnan kaakkoisosan peruskorjauksen yhteydessä myös jalkakäytävien kohdat. Sama tehtiin Valtioneuvoston linnan lounaisosan peruskorjauksen aikana 1995-6. Jalkakäytävien alueet kuuluivat ennen vuotta 1811 Suurkadun pohjoispuolisiin kortteleihin, joten niistä löytyi rakennusten kellareiden jäännöksiä. Pohjois-etelä –suuntaisen Helenankadun pohjoiseen jatkunut osa, Koulukuja, löytyi linnan alta. Kadun kohdalla oli kaksi eriaikaista katukiveystä. Vuosina 1995-6 tutkittiin myös entisen Suurtorin itäpuoliskoa niin linnan länsisiiven sisä- kuin ulkopuolella. Itse linnan sisältä löytyi lisää eriaikaisia 1700- ja 1800-luvun rakennusten jäännöksiä, kaivoja ja laajoja pihakiveyksiä. Kaupungin vanhimman kivitalon rauniot sijaitsivat Valtioneuvoston linnan kaakkoisnurkan kohdalla.

Vuonna 1996 tehtiin Vanhan tulli- ja pakkahuoneen tutkimusten yhteydessä Mariankadun ja Aleksanterinkadun risteyksen pohjoispuolelta kaukolämpökaivannon profiilista havainto syvemmällä sijaitsevasta vanhasta katukiveyksestä. Mariankatu alkaa nousta tässä pohjoiseen päin melko jyrkästi. Kiveys sijaitsi suunnilleen samalla tasolla kuin Vanhan tulli- ja pakkahuoneen pihataso, joka on viereistä Mariankatua huomattavasti alempana.

Museovirasto suoritti Presidentin linnan pihalla kaivauksia vuonna 1997. Täältä löytyi rakennusten perustusten jäännösten lisäksi laaja hyvin säilynyt pihakiveys, kaivo ja runsaasti esinelöytöjä.

Vuonna 1997 havaittiin Suurkirkon pohjoispuolella Kirkkokadun kunnallisteknisten töiden valvonnan aikana että Kirkkokadun rakentaminen 1800-luvun alussa ja myöhemmät putkityöt ym. olivat tuhonneet topografiaa ja kohdetta paljon. Kallio oli idässä lähellä nykyistä kadunpintaa, laskeutuen välillä alemmaksi nousten uudelleen länteen mentäessä (1.60-1.90 metriä kadunpinnan alapuolella). Kaivannon molemmilla sivuilla oli putkia, johtoja ja kaapeleita, jotka menivät lähes kallion

pintaan saakka tai ne oli louhittu kallioon. Suurin osa kaivannon maista oli uusia tai 1800-luvun täytemaita. Kallion päällä oli alimpana paksuudeltaan suuresti vaihteleva tumma kerros (n. 20 cm). Sitä oli enemmän kalliopainanteiden kohdilla. Se oli ainoa vanha kerros kaivannossa. Alueella oli ollut aiemmin asuinkortteleita ja niiden välissä poikittainen katu ennen Kirkkokadun rakentamista.

Vuonna 1998 Presidentin linnan talousrakennusten ja Päävartion korjauksen yhteydessä avattiin tontin kohdalta Aleksanterinkatu jalkakäytävän osalta. Täältä löytyi syvemmältä vanhaa katukiveystä, ilmeisesti 1800-luvulta. Suurin osa tästä kaupunginlaiturin kohdalla sijainneesta alueesta oli ollut merta tai ranta-aluetta vielä 1600- ja 1700 -luvuilla. Mariankadun puolelta jalkakäytävän alta löytyi kaksi eri tasolla ollutta kiveystä ja rakennusten kivijalkoja. Alue kuului kuitenkin vielä 1700-luvun tonttialueeseen. Samoja pihakiveyksiä ja heikkoja rakennusten jäännöksiä löytyi itse talousrakennusten sisältä ja sisäpihalta. Jälkimmäisessä oli paksulti rannan täyttökerroksia. Sieltä olivat myös vähäiset havainnot ison vihan aikaisesta venäläisestä linnoituksesta.

Sofiankadulla Sunnin talon kellarien yläpuolelta tehtiin vuonna 1998 korjaustöiden yhteydessä havaintoja, jotka liittyivät paikalla olleeseen 1700-luvun liitupiipputehtaaseen.

Sofiankadulta, joka on Helsingin harvoja katuja vanhalla katuleveydellään, ei löytynyt merkittäviä rakennekerroksia tai esinelöytöjä kun katua rakennettiin museokaduksi vuonna 1998. Kadun keski- ja pohjoisosassa näkyi noin 40 cm paksun katukiveyksen ja uudempien laskuhiekkakerrosten alla puhdas luonnollinen hiekka. Kohdalla ei näkynyt vanhoja kulttuurikerroksia tai vuoden 1654 palokerrosta. Etelämpänä katua on nostettu parhaimmillaan lähemmäs kaksi metriä, joten kaivannoissa näkyi vain täytemaita. Meri on sijainnut nimittäin Sofiankadun eteläpäässä 1600-luvun lopussa. Kadun alla menee myös poikittainen tunneli.

Vuonna 1998 rakennettiin Fabianinkadun Pohjoisesplanadin ja Yliopistonkadun väliselle osalle ajotunnelia maanalaiseen pysäköintilaitokseen. Aleksanterinkadun ja Fabianinkadun risteyksestä löydettiin tällöin irrallisia hirsiä. Vanhojen karttojen perusteella 1700-1800 -lukujen vaihteessa katujen risteyksessä oli sijainnut kaivo. Fabianinkadun muut osat olivat tuhoutuneet käytännössä aiemmissa rakennustöissä.

Senaatintorin kaakkoisnurkasta tuli kaukolämpöputkikaivannosta esiin vuonna 1998 entisen päätorin Suurtorin etelälaidan torikiveys. Suurtori oli sijainnut Senaatintorin itälaidassa ja Valtioneuvoston linnan länsisiiven kohdalla. Torikiveys oli Suurtorin lounaisosan kohdalla 40-50 cm nykyisen maanpinnan alapuolella. Valtioneuvoston linnan jalkakäytävän kohdalla, Suurtorin kaakkoisosassa, kiveykset olivat jo melkein päällekkäin. Entisen Suurtorin kiveys pysyi etelässä itä-länsi-suunnassa samalla korkeudella nykyisen kiveyksen laskeutuessa kaakkoon päin. Valtioneuvoston linnan kaivauksien vuosien 1995-1996 havainnoista voi päätellä että Suurtorin kiveys oli pohjoisessa Valtioneuvoston linnan pääportaikon kohdalla huomattavasti syvemmällä kuin nykyisen Senaatintorin kiveys. Suurtorin kiveys näyttää siten olleen nykyiseen Senaatintoriin verratessa hiukan tasaisempi kaikkiin suuntiin. Putkikaivannon eteläsivussa vanha torikiveys oli hiukan alempana kuin pohjoissivussa. Kohdan eteläpuolella sijaitsi Suurkadun ja Suurtorin taitekohta, jossa kiveys oli torin ja kadun kiveyksiä alemmalla tasolla. Kiveys vietti kohdassa jo

jyrkemmin taitetta kohti. Täällä ilmeisesti vuoden 1654 palokerros oli jo lähes kivien alapinnan tasolla. Palokerroksen alla oli heti puhdas hiekka. Kaivannon pohjoissivun vanhan torikiveyksen alla oli vielä 25-30 cm sekoittunutta hiekkaa.

Museovirasto suoritti 1999-2000 arkeologisen kaivauksen edellä mainitun Kirkkokadun kohteen eteläpuolella Snellmaninkatu 4-6:ssa. Alueelta löytyi itä-länsi -suuntainen katu, rakennuksien pohjia, venäläisten isonvihan aikaisen linnoituksen hirsimuuria ja erittäin paljon hyvin säilyneitä esinelöytöjä. Löydöissä oli paljon esiryhmiä (mm. nahkaa), joita ei ole löydetty muualta Helsinkiä. Kulttuurikerrokset loppuivat 1700-luvun lopulle.

Vuosina 2001-2002 valvottiin 1800-luvun alussa rakennetun Aleksanterinkadun länsipuoliskon peruskorjausta Unioninkadusta länteen. Aleksanterinkadun länsipuolisko oli kaupungin vanhan pääkadun Suurkadun pidennys länteen nykyiselle Mannerheimintielle saakka. Sen kohdalta oli täytetty Kluuvinlahti Fabianinkadun länsipuolelta Mikonkadun itäpuolelle saakka. Katua pidennettäessä sitä levennettiin samalla myös noin 7 metriä pohjoiseen. Tutkimusalueen itäosassa 1600- ja 1700-lukujen kaupunkialueella Unioninkadun länsipuolella kadun rakentaminen tai myöhempi kunnostus ja kunnallistekniikka olivat tuhonneet vanhat kerrokset. Ainoastaan vuoden 1654 palokerros ja sen alla luonnollinen hiekka ovat säilyneet. Palokerros sijaitsi 0.90-1.30 metriä kadunpinnan alapuolella. Lähempänä Fabianinkatua alkuperäistä Kluuvinlahteen viettänyttä rinnettä on loivennettu, jolloin kadun rakenteet mennevät palokerroksen läpi puhtaaseen hiekkaan saakka. Fabianinkadun länsipuolella lähellä entistä Kluuvinlahden rantaa lahden täyttämiseen käytetyt maat tulevat vanhojen kerrosten päälle jo huomattavasti ennen entistä rantaa. Täyttökerros on lähellä Fabianinkatua noin 1.15 metriä paksu ja 30 metriä lännempänä entisen rantalinjan kohdalla jo 2.45 metriä paksu. Erilaisista hiekka- ja tiilikerroksista muodostuvan täyttökerroksen alla oli yhteensä noin 1.50-1.80 metriä paksu kerros vanhoja kulttuurikerroksia.

Yksinkertaistaen vanhojen kerrosten ylimpänä kerroksena oli tumma orgaaninen kerros (30-40 cm). Sen alla oli tiivis tumma hiekka- ja puusilppukerros (15-30 cm) ja sen alla vaaleata hiekkaa tai mustia ja vaaleita linssimäisiä kerroksia (40-60 cm). Alin kulttuurikerros oli harmaata hiekkaa, jossa puusilppua/risuja ja kiviä (30-40 cm). Se oli selvä rannan täyttämiskerros kaupungin alkuajoilta. Alimpana kerroksena oli ilmeisesti luonnollinen savi.

Ajoradan kohdalta Fabianinkadun länsipuolelta löytyi yhden pohjois-etelä-suuntaisen hirsirakennuksen pohja (3.5 x 3.5 ? m) noin 30 metriä itään 1800-luvun alun rannasta. Rakennus sijaitsi alueella, joka oli alun perin avointa aluetta tai katualuetta, mutta joka muuttui 1700-luvulla asuinalueeksi. Se oli samansuuntainen kuin Fabianinkadun paikalla sijainnut vanha katu. Heti rakennuksen luoteispuolelta syvemmältä löytyi luoteis-kaakko – suuntainen hieman isompi rakennus (5 x 5 m), joka oli vanhempi päällä olevien maakerrostumien perusteella. Se sijaitsi noin viisi metriä 1700-luvun alun rannasta, joka oli myös luoteis-kaakko – suuntainen. Esinelöytöjä alueelta tuli vain muutamia.

Senaatintorin lounaiskulmassa vuonna 2002 kaukolämpöputkikaivannosta paljastui ihmisten luita, pääkalloja ja arkkujen puujäännöksiä ainakin kahdessa tasossa. Kohta kuului kaupungin entiseen hautausmaahan, joka käsitti Senaatintorin länsiosan

Sofiankadun ja Unioninkadun rajaamalla alueella. Hautausmaan hautauskerrokset alkoivat pian katukiveyksen ja uudempien kerrosten (yht n. 40 cm) alapuolelta. Kuopan pohja sijaitsi 1.75 metriä kadunpinnan alapuolella ja hautauskerros jatkui vielä. Vainajien luita tuli esiin kaivannon pohjoisseinämästä aina Senaatintorin lounaisemman valotolpan linjalle saakka. Hautausmaan yläpinta on sijainnut kirjallisten tietojen perusteella ympäröiviä katuja korkeammalla. Tämän perusteella hautauskerros on ollut huomattavasti paksumpi kuin nyt profiilista saatu korkeus osoittaa.

Arppeanumin sisäpihalla ja rakennuksen muutamassa Hallituskadun puoleisessa huonetilassa tehtiin arkeologisia havaintoja rakennuksen peruskorjauksen aikana vuosina 2001-2002. Sisäpihalta löytyi rakennuksen kellarikäytävän kaareva tiiliseinä, mutta se ajoittui vasta 1800-luvulle. Muu piha-alueesta oli tuhoutunut viemäriputkien ja –kaivojen ja uudemman sisäpihan rakennuksen maanalaisten osien takia. Pihan eteläosassa kallio oli aivan pihatason korkeudella. Kallio oli myös rakennuksen sisällä osittain louhittu 1. kerroksen lattiatasoon. Kallion painuessa syvemmälle Arppeanumin lounaisnurkkaa kohti mm. rakennusjätteistä koostuva täyttömaa jatkui kallioon saakka. Kohdalla oli sijainnut aiemmin asuinkortteli.

Vuonna 2003 Yliopistonkadun ja Fabianinkadun risteyksen alikulkutunnelin rakennustöiden aikana Yliopiston päärakennuksen kohdalla havaittiin putkitöiden tuhonneen lähes kaikki vanhat kerrokset. Vain alimpia kerroksia oli putkilinjojen välissä. Kallio sijaitsi 1.00-1.70 metriä kadunpinnan alapuolella. Kallion pinta laski jyrkästi länteen päin. Yliopiston päärakennuksen pohjoisella pihalla kallio sijaitsi aivan asvaltin alapuolella. Alla oli vain hiukan uutta täytemaata. Pihan länsiosassa kallioon oli louhittu putkia ja betonirakenteita.

Kasarmintorin pysäköintilaitoksen rakennustöiden aikana vuosina 2003-2004 tutkittiin 1800-luvun kivestä muurattu pyöreä kaivo. Alue on sijainnut 1600- ja 1700-luvuilla kaupungin ulkopuolella. Torin koilliskulmassa oli ison vihan aikana venäläisten kasarmeja, mutta niistä ei tehty mitään havaintoja.

Vuosina 2004-2005 Rauhankatu 13:ssa 1800-luvun alusta periytyvän hirsisen autotallin peruskorjauksen yhteydessä tehtiin havainto vanhasta 1800-luvun alun maanpinnasta. Tähän noin yhden metrin syvyydessä sijaitsevaan kerrokseen ei kuitenkaan koskettu rakennuksen korjaustöissä. Kohdalla on sijainnut Ruotsin vallan aikana asuinkortteli. Heti sen länsipuolella on mennyt pohjois-etelä – suuntainen katu ja pohjoispuolella ison vihan aikana venäläisten linnoituksen muuri.

Mikonkadun – Yliopistonkadun – Vuorikadun kaivannoista vuosina 2004-2005 kertyneistä havainnoista voi tehdä sen johtopäätöksen että Yliopistonkadun itäpäässä Fabianinkadun itäpuolella nykyinen maanpinta oli vanhan maapinnan korkeudella tai hiukan alempana. Putkikaivannoilta säilyneissä kohdissa pystyi havaitsemaan että vanhojen asuinkortteleiden kulttuurikerroksia oli poistettu maastoa muokatessa ja uutta Yliopistonkatua tehtäessä. Länteen päin mentäessä aivan Fabianinkadun länsipuolella oli säilynyt vain luonnollinen vaalea hiekkakerros kapealla kaistaleella kadun pohjoisreunan ja eteläreunan putkikaivantojen takia. Kaikki ihmisen aikaansaamat vanhat kulttuurikerrokset oli poistettu. Yliopistonkatua tehtäessä topografiaa on muutettu voimakkaasti. Jyrkkä rinne on loivennettu, jolloin kaikki rakenteet ja kulttuurikerrokset on poistettu.

Vuorikadulla kaivannon pohjoisosassa kallion päällä oli vain uusia hiekkakerroksia. Alue on ollut todennäköisesti avokalliota ja suurimman osan aikaa rakentamaton. Eteläosassa metrotunnelin käytävän työt olivat tuhonneet entiset korttelialueet.

Vuorikadusta länteen mentäessä Yliopistonkadulla valtava kunnallistekninen putkistoverkosto ja niiden kaivutyöt kadun kohdalla olivat tuhonneet kaikki vanhat kerrokset. Yliopistonkatu Kluuvikadusta länteen ja Mikonkatu sijaitsevat entisen Kluuvinlahden kohdalla. Sieltä ei löytynyt vanhoja rakenteita kuten laitureita. Samoin Kluuvinlahden täyttämiseen ja kuivaukseen liittyvät tekijät kuten risupedit puuttuivat. !900-luvulla kunnallistekniikan rakentaminen oli tuhonnut kaiken ja tilalla oli enimmäkseen uusia täytehiekkakerroksia.

Vuonna 2005 tehtiin havaintoja Mariankadun yhdystunnelin louhinnan aikana Ritarihuoneen itäpuolella. Kallio oli ulottunut tunnelin aukon kohdalla nykyisen kadun korkeudelle saakka ja yläpuolelle. Alue on ollut ilmeisesti avokalliona. Eteläpuoli on kuulunut paikalla olleeseen aukioon. Vanhojen karttojen perusteella kohdan pohjoispuolella on ollut maaherran puutarha 1600-1700-luvun vaihteessa. Myöhemmin tällä kohdalla ja lähistöllä on sijainnut vain kruunun yksittäisiä rakennuksia.

Vuonna 2005 kaasuputken korjauksen yhteydessä tehtiin havaintoja Aleksanterinkadun itäosan ajoradan eteläosassa eli entisen Suurkadun kohdalla. Katariinankadun ja Mariankadun välillä löytyi alkuperäinen maanpinta kolmesta kaivannosta 80-115 cm nykykadun alapuolelta. Viidessä kaivannossa vanhat kerrokset ulottuivat ilmeisesti lähes nykyiselle katutasolle saakka. Ne olivat säilyneet kapealla kaistaleella uusien putki- ja kaapelikaivantojen välissä. Vanhoja katukiveyksiä ei löytynyt.

Eteläesplanadin eteläisen ajoradan kohdalla tehtiin kaukojäähdytysputkikaivannosta havaintoja vuonna 2005. Suurin osa kaivannosta oli Ruotsin vallan aikaisen kaupungin ulkopuolella. Kaupunki alkoi 1700-luvun lopulla vasta nykyisen Fabianinkadun kohdalta. Eteläesplanadilta valtioneuvoston juhlahuoneiston kohdalta löytyi ilmeisesti vanhan korttelin länsiosassa sijainneen rakennuksen kellarikuoppa. Korttelin länsireunan sijaintiin viittaavat kulttuurikerroksen paksuuden vaihtuminen ja rakennuksen kivijalan mahdollinen kivi. Tämän korttelin länsipuolella sijainneen vanhan pohjois-etelä –suuntaisen kadun kohdalla tumma kerros oli ohut. Juuri ennen Fabianinkatua tumma kerros paksuni hetkellisesti merkiten uuden läntisen korttelin alkamista. Fabianinkadun kohdalla ja heti sen länsipuolella tämä 1600-luvun lopun korttelialue oli tuhoutunut suurimmaksi osaksi kunnallisteknisten töiden takia. Näiden alueiden jälkeen tumma kerros paksuni jälleen kyseisen korttelin länsiosan kohdalla. Tutkimusalueen läntisimmässä osassa lähempänä Kasarminkatua kunnallistekniset työt olivat tuhonneet kaikki merkit entisistä pelloista ja vanhasta kaupunkiin johtavasta maantiestä.

Helsingin 1600- ja 1700-luvun kaupunkialueella seurattiin vuosituhannen vaihteessa useita katujen kannallistekniikan kunnostamisen takia tehtyjä kaivaustöitä. Niissä selvisi, että katualueilla vanhat kulttuurikerrokset olivat melko ohuita. Jos katupintojen korkeus oli säilynyt entisellään, niin katua uudistettaessa vanhat pinnoitteet ja rakennekerrokset oli vaihdettu uusiin useaan otteeseen. Useita katuja

tai Senaatintorin kohtaa oli muovattu uuteen muotoon 1800-luvun alussa, jolloin viimeiset vanhat kerrokset olivat jääneet alle tai niiden läpi oli kaivauduttu.

Osa tutkituista katukohteista on aina ollut katu- tai torialuetta, mutta osa niistä on vasta 1800-luvun alun asemakaavan mukaan tehtyjä uusia katuja ja toreja. Niiden kohdilla on ollut aiemmin hautausmaa, asuintontteja, peltoja ja rakentamattomia kallioita. Näissä kohdissa on mahdollista päästä käsiksi paksumpiin vanhoihin kerroksiin ja rakenteisiin. Useimmissa kohdissa kuitenkin topografian muuttaminen ja vanhat putki-, johto- ja kaapelikaivannot ovat tuhonneet vanhat kulttuurikerrokset tai jättäneet vanhat kerrokset kapeiksi vyöhykkeiksi kaivantojen väliin. Useimmiten niistäkin vain alimmat kerrokset ovat säilyneet.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

5.1 Esplanadin puisto

Esplanadin puistoon tehtiin useammassa työjaksossa tulvavesiviemäri ja kaukolämpöputket. Ensimmäisessä vaiheessa marras-joulukuussa 2005 tehtiin tulvavesiviemäri Kappeliesplanadin (Unioninkadun ja Fabianinkadun välinen jakso) puistokäytävän pohjoisosaan. Sen rakentamista jatkettiin Fabianinkadun kohdalla ja Runeberginesplanadissa tammi-huhtikuussa 2006. Tulvavesiviemärin valmistuttua Runebergin patsaan itäpuolella sen eteläpuolelle, osittain sen päälle, kaivettiin maalis-huhtikuussa kaukolämpöputkia varten matalampi kaivanto. Runebergin patsaan länsipuolella kaukolämpöputkikaivanto tuli puistokäytävän pohjoisosaan. Kappeliesplanadissa kaukolämpöputket tulivat puistokäytävän eteläosaan. Korkeavuorenkadulle Pohjois- ja Eteläesplanadin välille putket vedettiin toukokuussa 2006. Pohjoisesplanadin poikki Kluuvikadun ja Fabianinkadun kohdalle tehtiin kaivannot, viimeisimmät syksyllä 2007. Samoin Pohjoisesplanadin eteläiselle ajoradalle tuli muutama kaivanto.

Unioninkatu

Unioninkadun läntisin ajorata ja jalkakäytävä (kuvat 1-2) avattiin ensimmäisenä ja suljettiin käytännössä viimeisenä. Aluetta avattiin ja täytettiin vaiheittain. Paikalla sijaitsi runsaasti vanhoja putkia ym., joten alue oli tuhoutunut arkeologisesti.

Kappelinpuisto

Ensimmäisessä vaiheessa kaivettiin marras-joulukuussa 2006 itä-länsi – suuntaisen puistokäytävän pohjoisosaan noin neljä metriä syvä, neljä metriä leveä ja noin 71 metriä pitkä kaivanto. Työt tehtiin vaiheittain idästä länteen päin. Kuopan tukemiseen käytetty metallinen ponttiseinä sijaitsi pohjoisessa noin 1.70-1.80 metrin puistokäytävän pohjoisten valotolppien muodostamasta rivistä etelään. Kaivannon yläosa alkoi kuitenkin jo noin 50 – 100 cm valotolpista. Eteläinen ponttiseinä oli pohjoisseinästä 2.80 metriä etelään. Täälläkin kaivaminen aloitettiin ponttiseinän ulkopuolelta.

Koneellisesti kaivettiin tavallisesti 6-7 metriä pitkä, 4.0 metriä leveä ja 1.40 metriä syvä kaivanto. Sen pohjalle sijoitettiin suunnikkaanmuotoinen metallinen solki, joka oli vähän alle kolme metriä leveä. Sen pituus sen sijaan vaihteli. Useimmiten ne olivat 5-6 metriä pitkiä. Soljen ulkopuolelle lyötiin koneellisesti metallipontteista tukiseinät. Vasta tämän jälkeen kaivanto kaivettiin tarvittavaan syvyyteen saakka. Tulvavesiviemärin betoniputket laitettiin paikoilleen pohjalle levitetyn soran ja vanhojen kaukolämpöputkien betonikansien päälle. Kaivanto täytettiin suurimmaksi osaksi ja vasta tämän jälkeen kaivettiin seuraava pätkä länteen päin.

Toisessa vaiheessa kaivettiin huhtikuussa 2006 kaukolämpöputkia varten noin 1.8 metriä syvä ja 3.5 metriä leveä kaivanto puistokäytävän eteläosaan ilman

tukirakenteita. Sen kohdalla sijaitsi osittain vanha, ilmeisesti 1800-luvun lopun vesiviemäri, joka purettiin pois. Tulvavesiviemärin kohta oli täytetty jo aiemmin.

Koko tämän ajan Unioninkatu oli auki siellä tehtyjen eri työvaiheiden takia.

1. soljenpätkä Unioninkadusta länteen oli kaivettu ja ponttiseinät laitettu paikalleen ennen arkeologin paikalla tuloa (ks. kartat 1-2). Eteläprofiilissa näkyi kuitenkin, että tällä puolella oli vain uudempia täyttömaita.

2. soljenpätkässä näkyi eteläprofiilissa Ravintola Kappelin ja Unioninkadun jalkakäytävän puolivälistä alkoivat kerrostumat, jotka jatkuivat länteen ravintolarakennuksen itäpäädyn linjan länsipuolelle pari metriä. Niitä oli säilynyt noin kuusi metriä. Suurin osa kerroksista oli luultavasti Kappeliesplanadin rakentamisesta johtuvia. Yläosassa oli uudempia kerroksia ainakin kankaaseen saakka. Savessa olevat kivet ja niiden alapuolella ollut tiilimurskakerros ovat todennäköisesti puiston rakentamisvaiheesta. Jälkimmäisiä kerroksia tavattiin myös Runeberginesplanadissa.

Havaintopiste P 1 (kuvat 3-4) kuvaa tämän seinämän kerrostumia **(Tällä fontilla osoitetaan puistoa edeltävät kulttuurikerrokset ja luonnolliset koskemattomat kerrokset).**

Havaintopiste P 1 (18 154.70/50 075.58[1]):

Pintahiekka	13 cm
Sora	13 cm
Kangas	1 cm
Tuhkahiekka	5 cm
Punertava hiekka	5 cm
Sav. pit. hiekka	20 cm
Ruskea hiekka	8 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Savi ja kivet	10-15 cm
Tiilimurskaa	10 cm
Tumma maa	**25 cm**
Ruskea hiekka ym	**20-30 cm** (ruskea hk., vaalea hk, tumma sek. hk, harmaa hk)
ALLA vaalea luonnollinen hiekka	
YHT.	**140-155 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.20 m mpy. Maanpinta nousi hitaasti kohti länttä ollen Fabianinkadun kohdalla korkeudella 3.74 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsi luultavasti 85 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli 2.35 m

[1] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

mpy:n korkeudella. Puhdas hiekka sijaitsi noin 1.40-1.55 metriä nykymaanpinnan alapuolella eli 1.65 - 1.80 m mpy:n korkeudella.

Vastaavassa kohdassa pohjoisprofiilissa näkyi pintahiekan, soran ja kankaan alla multakerros. Tämä johtui 1800-luvun lopussa paikalle istutetusta puurivistöstä. Se oli ulottunut Fabianinkadulle saakka. Ainoastaan soittolavan edessä sitä ei ole ollut. Profiilin takana sijaitsivat myös valotolppien kaapelit, jotka tulivat esiin täyttömaineen lännempänä.

Havaintopiste P 2 (kuva 5) tämän solkipätkän pohjoisprofiilin itäpäässä sisälsi seuraavat kerrokset kaivannon ollessa noin metrin syvyinen.

Havaintopiste P 2 (18 158.90/50 077.22):

Pintahiekka	10 cm
Sora	10 cm
Kangas	1 cm
Vaalea sek. hiekka	20 cm
Tumma multa/savi krs.	50 cm
YHT.	**101 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.03 m mpy. Havaintopisteen alaosa olisi vastannut **havaintopisteen P 3**:n alaosaa.

Seuraavassa 3. soljenpätkässä (kuvat 6-7) Ravintola Kappelin itäosan edustalla **havaintopiste P 1**:n vanhoja kerroksia ei enää ollut. Eteläosassa näkyi kaivannon eteläpuolella sijaitsevan 1800-luvun lopun vanhan viemärin kaivannon täyttömaat. Viemärin rakentaminen oli tuhonnut puiston rakentamiseen liittyvät kerrokset ja niitä vanhemmat kerrokset. 3. soljenpätkän kaivannon pohjoispuoliskossa oli vain tummaa multamaata kadonneen puurivin takia. Ilmeisesti vain alin luonnollinen hiekkakerros oli "vanhoja" koskemattomia kerroksia. Muut liittyivät puuistutuksiin ja uusiin puistokäytävän pintoihin. **Havaintopiste P 3** tämän solkipätkän pohjoisprofiilin itäosassa sisälsi alla olevan luettelon mukaiset kerrokset (tiedot yhdistetty kaivamisen eri vaiheista).

Havaintopiste P 3 (18 158.40/50 068.62):

Pintahiekka	10 cm
Sora	10 cm
Kangas	1 cm
Vaalea sek. hiekka	20 cm
Tumma multa/savi krs.	50 cm
Vaalea sek. hiekka	20 cm
Ruskea org. maa	3 cm
Vaalea luonnollinen hiekka	**25 cm**
YHT.	**139 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella noin 3.15 m mpy. Puhdas hiekka alkoi noin 1.15 metriä nykymaanpinnan alapuolella eli 2.00 m mpy:n korkeudella.

4. soljenpätkän eteläprofiilin itäpäässä Ravintola Kappelin itäsiiven linjan länsipuolella oli jälleen säilynyt useiden metrien matkalla vastaavia kerroksia kuin 2. soljenpätkän eteläprofiilissa (kuva 8). Solkipätkän luoteiskulmassa pohjoispuolisen soittolavan itäseinän linjan kohdalla **havaintopiste P 4**:ssa (kuva 9) oli alla olevan luettelon mukaiset maakerrokset johtuen muinaisesta puurivistä kaivannon pohjan ollessa 90 cm päässä maanpinnasta.

Havaintopiste P 4 (18 157.93/50 062.02):

Pintahiekkaa ja soraa	30 cm
Kangas	1 cm
Tummanruskeaa hiekkaa	8 cm,
Vaalea hiekkaa (silttiä)	20 cm
Tummaa multaa ja hiekkaa	30 cm.
YHT.	**90 cm**

Aivan kulmassa havaintopisteen vieressä oli 2.10 metriä syvä kuoppa (kuva 10), jossa oli runsaasti kiviä. Sen pohja oli korkeudella 1.30 m mpy. Kuopan vierestä voitiin havaita että vaalea luonnollinen hiekka oli alueella 1.60 metriä maanpinnan alapuolella. Maanpinta oli tässä 3.40 m mpy:n korkeudella eli puhdas hiekka oli 1.80 m mpy:n korkeudella. 4. solkipätkän itäosassa oli selvä puun istutuskuopan kohta.

5. soljenpätkässä suoraan soittolavan itäpuoliskon kohdalla tulvavesiviemärin kaivanto oli siirtynyt hiukan lähemmäksi pohjoisesta lamppuriviä. Metalliseinä oli 1.40 metrin päässä valotolppien muodostamasta rivistä. Soljenpätkän alue oli tuhoutunut suurimmaksi osaksi. Kaivannon itä- ja keskiosissa oli enimmäkseen syvällä viistosti menevien putkien uudempia hiekkatäyttömaita ja niiden länsipuolella 1800-luvun lopun suihkukaivon purkukohta. Se oli jatkoa jo edellisen soljen länsipäässä olleesta "kivikuopasta".

Pohjois- ja eteläprofiileissa näkyi enimmäkseen erilaisten putkien melko uusia täyttökerroksia. Pohjoisprofiilin itäpäässä soljenpätkän koillisnurkassa oli säilynyt muutaman metrin matkalla vanhoja kerroksia **havaintopiste P 5**:n (kuvat 11-12) kohdalla. Heti sen takana oli uusia sähkökaapelikaivannon täyttömaita. **Havaintopiste P 5**:n länsipuolella ne olivatkin esillä.

Havaintopiste P 5 (18 157.75/50 057.56):

Pintahiekka ja sora	20 cm
Kangas	1 cm
Savipit. hiekka	8 cm
Tumma maa	15 cm
Savipit. maa	5 cm
Harmaa hiekka	20 cm
Kellertävä hiekka	7 cm
Tumma viiva	1 cm
Ruskea hiekka	5 cm
Tumma maa ja tiilimurska	12 cm
Vaalea hiekka	5 cm
Tummanharmaa hiekka	**17 cm**
YHT.	**116 cm**

Kaivannon pohja oli profiilia dokumentoitaessa 1.16 metriä maanpinnan alapuolella. Nykyinen maanpinta oli korkeudella 3.40 m mpy, joten alkuperäinen maanpinta sijaitsi 0.99 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.24 m mpy. Myöhemmin kaivauksen yhteydessä tehdyissä havainnoissa voidaan sanoa, että puhdas hiekka olisi ollut korkeudella 1.80 m mpy.

Tämän 5. solkipätkän länsipäässä kaivannon läpi viistosti menneiden keraamisen putken ja muoviputken alla tumma maa (kuvat 13-14) ulottui 2.0 metrin syvyyteen saakka (1.40 m mpy). Alla oli vielä 25 cm paksu vaalea hiekkakerros, jossa oli ohuita tummia kerroksia ennen puhdasta luonnollista hiekkaa. Korkeudet vastaavat edellisen solkipätkän luoteiskulman "kivikuopan" korkeutta.

Kerrosten sekoittuneisuus soittolavan ja Ravintola Kappelin keskikohdan johtui paikalla 1800-luvun loppupuolella olleesta suihkulähteestä.

6. soljenpätkä sijaitsi soittolavan länsiosan kohdalla. Länsipäässä oli säilynyt noin neljän metrin alueelta vanhoja kerroksia. Tosin sen keskellä oli 1800-luvun lopulla istutetun puun jäännökset. Soljen itäosa oli tuhoutunut paikalla olleen suihkulähteen takia. Se oli sijainnut Ravintola Kappelin ja soittolavan keskilinjojen kohdalla.

Soljen alue kaivettiin aluksi noin 120 cm syvyyteen saakka ennen soljen asentamista kaivannon pohjalle. Soljen asentamisen jälkeen havaintopisteiden profiileita syvennettiin soljen sisäpuolella myöhemmin puhtaaseen maahan saakka, jolloin saadut profiilitiedot saatettiin liittää aiempiin profiileihin.

Havaintopiste P 6 (kuvat 15-16) sijaitsi solkipätkän eteläprofiilin länsipäässä. Täällä oli esillä jälleen samat kerrokset kuin aiemmissa säilyneissä eteläprofiilin pätkissä.

Havaintopiste P 6 (18 153.26/50 047.93):

Pintahiekka	11 cm	
Sora	9 cm	
Kangas	1 cm	
Ruskea hiekka	17 cm	
Vaalea sav.pit. hiekka	7 cm	
Tummanruskea hiekka	4 cm	
Harmaa sav.pit. hiekka	12 cm	
Kellertävä hiekka	15 cm	
Harmaa savi, pikkukiviä	16 cm	
Tiilimurska	6 cm	
Ruskea hiekka	10 cm	
Vaalea hiekka	12 cm	
Tumma maa	**10 cm**	130 cm
Harmaa hiekka	**30 cm**	
Tummempi hiekka	**7 cm**	
Vaaleampi hiekka	**20 cm**	
YHT.	187 cm	

80 cm edellistä pohjoisempana oli edelliseen liitettävissä oleva profiilinosa (kuva 17), joka alkoi noin 1.30 metriä maanpinnan alapuolelta.

Harmaa sek. hiekka	**60 cm**
Vaalea sek. hiekka	**12 cm**
Tumma maa	**12 cm**
Vaalea hiekka	**3 cm**
Tumma maa	**2 cm**
Puhdas luonnollinen hk.	**15 cm**
YHT.	104 cm

Maanpinta oli profiilin kohdalla korkeudella 3.67 m mpy. Alkuperäinen maanpinta oli 1.20 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.47 m mpy. Puhdas hiekka oli 2.19 metriä nykyisestä maanpinnasta, joten se oli korkeudella 1.48 m mpy.

Havaintopiste P 7 (kuvat 18-19) sijaitsi edellistä vastapäätä pohjoisprofiilissa sisältäen runsaasti vanhoja ohuita kerroksia.

Havaintopiste P 7 (18 157.03/50 045.40):

Pintahiekka ja sora	20 cm
Kangas	1 cm
Ruskea hiekka	10 cm
Tumma hiekka	7 cm
Vaalea hiekka	7 cm
Punertava hiekka	7 cm
Vaaleanharmaa sav.pit. hiekka	7 cm
Harmaa hiekka	7 cm
Kellertävä hiekka	7 cm
Tumma hiekka	7 cm
Savi	3 cm
Tiilimurskaa	5 cm
Vaaleanharmaa hiekka	5 cm
Tummanharmaa hiekka	7 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Tumma maa	3 cm
Kivet	
YHT.	**113 cm**

Havaintopisteen kohdalla soljen luoteiskulmassa oli säilynyt tasossa noin 1.25 x 1.25 metrin kokoisella alueella kiveystä. Kivet olivat noin 15 x 10 cm kokoisia eli suurempia kuin ylempänä savikerroksessa olevat kivet. Kivien yläpinta oli 1.10-1.20 metriä maanpintaa alempana eli noin 2.40 m mpy:n korkeudella, sillä nykyinen maanpinta sijaitsi korkeudella 3.60 m mpy. Kuoppaa syvennettäessä kiviä todettiin olevan solkipätkän pohjoisreunalla ja länsireunalla, mutta ei muualla. Kivet olivat ilmeistä vanhaa katukiveystä.

Seuraavan solkipätkävaiheessa sama kohta (kuvat 20-21) oli auki puhtaaseen hiekkaan saakka. Havaintopisteen profiilin vanhat yläkerrokset hävisivät töiden aikana vähitellen, koska takana oleva sähkökaapelit ja niiden kaivanto tulivat lähemmäksi. Yläosa oli noin 1.10 metrin syvyydelle saakka sekoittunutta maata ja puun juuria. Kivistä, jotka olivat edelliseen vaiheen kiviä huomattavasti pienempiä, lähtien oli seuraavat kerrokset:

Kivet	**10 cm**
Vaalea hiekka	**17 cm**
Harmaa hiekka	**7 cm**
Vaaleampi harmaa hiekka	**5 cm**
Tummempi harmaa hiekka	**12 cm**
Harmaa hiekka	**8 cm**
Vaalea hiekka	**12 cm**
Tummanruskea maa	**5 cm**
Sek. vaalea hiekka (luon.?)	**25 cm**
Vaalea luonnollinen hiekka	**5 cm**
YHT.	111 cm

Puhdas maa oli täällä siten ilmeisesti noin 1.94 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, jolloin puhtaan maan korkeus oli noin 1.41 tai 1.66 m mpy.

Muutamia metriä kaakkoon **havaintopiste P 7**:stä oli havaintopiste (kuva 22), jonka profiilin yläpinnan kivet alkoivat noin 1.20 metriä maanpinnan alapuolelta. Sen saattoi liittää **havaintopiste P 7**:n muihin profiileihin.

Kivet	**20cm**
Harmaa hiekka	**30 cm**
Vaalea sek. hiekka	**15 cm**
Tumma maa	**5 cm**
Vaalea luonnollinen hk.	**15 cm**
YHT.	**85 cm**

Puhdas maa oli täällä noin 1.83 metriä nykyisen maanpinnan 3.50 m mpy:n alapuolella, jolloin puhtaan maan korkeus oli noin 1.60 m mpy,

Seuraavassa 7. solkipätkässä keskellä soittolavan länsisivun linjan länsipuolelta alkoi kaivannossa jälleen vanhan puurivin jäännökset. Se oli tuhonnut vanhat kerrokset paikalla. Tämä puu näkyy vielä kantakartassa, vaikka sitä ei enää ole ollut paikalla aikoihin. Muut puut on poistettu jo vuosikymmeniä sitten.

Tämän puujäännöksen länsipuolella oli jäljellä vanhat kerrokset. Ne näkyivät etelä- ja länsiprofiileissa. Suurimmassa osassa pohjoisprofiilia kerrokset olivat tuhoutuneet puiden takia. Soljen keskelle tehty pohjois-etelä –suuntainen profiili, joka loppui pohjoiseen päin mentäessä entisten puuistutusten takia parin metrin jälkeen. Tässä profiilissa sijaitsi **havaintopiste P 8** (kuvat 23-24).

Havaintopiste P 8 (18 153.66/50 039.76):

(Pintahiekka ja sora	*25 cm*	*Puuttuvat profiilista, mutta näkyvät*
Kangas	1 cm	aivan vieressä *eteläprofiilissa)*
Vaalea hiekka	5 cm	
Punertava hiekka	5 cm	
Sav. pit. kerros	10 cm	
Kellertävä hiekka	20 cm	
Savi ja kivet	10 cm	
Tiilimurska, hiekka	10 cm	
Karkea tummanharmaa hiekka	8 cm	
Tumma viiva	**1 cm**	
Ruskea hiekka	**8 cm**	
Vaaleanharmaa hiekka	**3 cm**	
Harmaa-tummanharmaa hiekka	**25 cm**	
Tumma viiva	**1 cm**	
Vaalea luonnollinen hiekka	**15 cm**	
YHT.	**146 cm**	

Maanpinta on täällä korkeudella 3.70 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee todennäköisesti 0.93 cm maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.77 m mpy. Puhdas maa on 1.30 metriä maanpinnan alapuolella eli puhtaan maanpinta 2.40 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 9:n (kuva 25) kohdalla kaivannon pohjoissivulla oli entisen puun takia jäljellä vain pohjalla hiukan vanhoja kerroksia:

Havaintopiste P 9 (18 156.72/50 039.54):

Pintahiekka ja sora	25 cm
Kangas	1 cm
Tummanruskea hiekka	14 cm
Vaalea savikerros	12 cm
Tumma multa	60 cm
Tummanharmaa-harmaa hiekka	**20 cm**
Tummanharmaa hiekka	**10 cm**
Vaalea hiekka	**20 cm**
Tumma maa	**5 cm**
Kellertävä hiekka (luon. ?)	**20 cm**
YHT.	**186 cm**

Maanpinta on täällä korkeudella 3.60 m mpy, jolloin puhtaan maanpinta on ilmeisesti 2.04 m mpy:n korkeudella. Vanhat kerrokset olivat säilyneet 1.11 metrin syvyydestä lähtien eli korkeudelta 2.49 m mpy

8. solkipätkässä kaivannon Ravintola Kappelin länsisiiven linjalla pohjoisprofiilissa näkyi käytännössä vain uusia puuistutuksien multia. Edellisen **havaintopiste P 9**:n länsipuolella alimmat vanhimmat kerrokset katoavat ja puuistutusmullat ulottuvat puhtaaseen hiekkaan saakka (kuva 26). Alueen poikki seuraavan solkivälille saakka meni viistosti kohti kioskia 70 cm syvyydessä putket, joidenka kaivaminen oli tuhonnut vanhat kerrokset täällä. Kaivannon eteläosassa oli eteläpuolisen viemärin kaivumaita ja kiviä.

Solkipätkän länsipään pohjois-etelä – suuntaisessa seinämässä oli **havaintopiste P 10** (kuva 27).

Havaintopiste P 10 (18 155.92/50 032.25):

Pintahiekka ja sora	35 cm
Kangas	1 cm
Tumma hiekka	10 cm
Tummanharmaa savip. hiekka	15 cm
Multa	70 cm
Kellertävä luonnollinen hiekka	**35 cm**
YHT.	**166 cm**

Puhdas hiekka sijaitsi 1.31 metriä maanpinnan alapuolella. Maanpinta oli korkeudella 3.74 m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.43 m mpy.

9. solkivälissä oli pohjoisprofiilissa edelleen vain puuistutusten multaa, keskellä putkien täyttömaat ja eteläosassa lähemmäksi tulevan vanhan viemärin täyttömaita.

10. solkivälissä oli säilynyt vanhoja kerroksia jonkin verran. **Havaintopiste P 11** (kuva 28) pohjoisprofiilissa osoittaa jälleen, että vanha puurivi on tuhonnut vanhat kerrokset. Profiilissa on vain uusia kerroksia. Ne ulottuivat aina kaivannon keskilinjalle saakka.

Havaintopiste P 11 (18 155.93/50 026.77):

Pintahiekka ja sora	30 cm
Kangas	1 cm
Vaaleanharmaa hiekka	5
Tumma hiekka	5 cm
Vaalea hiekka	7 cm
Multa	70 cm
Punertavanruskea luonnollinen hiekka	**10 cm**
Vaalea luonnollinen hiekka	**10 cm**
YHT.	**158 cm**

Puhdas maa sijaitsi noin 1.38 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.70 m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.32 m mpy.

Havaintopiste P 12:n (kuvat 29-33) kohta pohjois-etelä – suuntaisessa maaleikkauksessa kaivettiin profiilin dokumentoinnin jälkeen auki koneellisesti tasoissa, jolloin näkyi savessa oleva kivikerros ja sen alapuolinen tiilimurskakerros. Kohdassa on ollut jonkinlainen matala kuoppa. Kerroksista on vaikea päätellä mitkä ovat vanhoja kerroksia, mutta vaalea hiekka on esim. **havaintopiste P 7**:n kivien päällä. Tässäkin vanhoja kerroksia oli säilynyt pohjoiseen päin pari metriä ennen siellä sijainneita puita.

Havaintopiste P 12 (18 152.76/50 024.49):

Pintahiekka ja sora	*40 cm*	*Tiedot viereisestä eteläprofiilista*
Kangas	*1 cm*	*"*
Harmaa savi	*8 cm*	*"*
Ruskea hiekka	*10 cm*	*"*
Savi ja kivet	10 cm	

Harmaa sav.pit hiekka	8 cm
Tiilimurska	12 cm
Vaaleanruskea hiekka	8 cm
Harmaa sav.pit hiekka	7 cm
Vaalea hiekka	8 cm
Vaaleanruskea hiekka	**10 cm**
Tummanharmaa hiekka	**30 cm**
Vaalea luonnollinen hiekka	**30 cm**
YHT.	**182 cm**

Puhdas maa sijaitsee kuopanneen kohdalla noin 1.52 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.80 m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.28 m mpy. Heti kuopanneen vieressä puhdas hiekka on 20 cm korkeammalla. Vanha maanpinta sijaitsee mahdollisesti 1.12 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.68 m mpy.

Edellisen profiilin kanssa yhteneväinen oli **havaintopiste P 13** (kuvat 34-35) kolmisen metriä länteen päin kaivannon pohjois-etelä –suuntaisessa profiilissa. Täälläkin parin metrin pituinen profiili loppuu pohjoispuolella olleiden puuistutusten takia. Tässäkin on selvä notkahdus alimmissa kerroksissa. Kyseessä saattaa olla tien reuna, ojan kohta.

Havaintopiste P 13 (18 152.52/50 021.01):

Pintahiekka ja sora	30 cm
Kangas	1 cm
Savi	3 cm
Kellertävä hiekka	10 cm
Savi ja kivet	15 cm
Tiilimurskaa	10-15 cm
Vaaleanharmaa hiekka	12 cm
Tummempi hiekka	15 cm
Harmaa hiekka	**30 cm**
Vaalea luonnollinen hiekka	**20 cm**
YHT	**146-151 cm**

Puhdas maa sijaitsee noin 1.26 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.80 m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.54 m mpy. Alkuperäisen maanpinnan arviointi on myös tässä hankalaa. Mahdollinen pinta sijaitsee ehkä 0.96 metriä maanpinnan alapuolella eli 2.84 m mpy:n korkeudella.

Viimeisessä ilman solkea kaivetussa Kappeliesplanadin kaivauspätkässä dokumentoitiin neljä profiilia vuoden 2005 lopussa. Pohjoisprofiilissa **havaintopiste P 14**:n (kuva 36) kohdalla tilanne oli ennallaan. Vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet kokonaan muinaisen puurivin takia.

Havaintopiste P 14 (18 155.66/ 50 020.66):

Pintahiekka ja sora	35 cm
Kangas	1 cm
Hiekka	10 cm
Multa	70 cm
Kivikerros ?	5 cm
Vaalea sek. hiekka	50 cm
Vaalea luonnollinen hiekka	**5 cm**
YHT.	**176 cm**

Puhdas maa sijaitsee noin 1.71 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.63m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 1.87 m mpy.

Eteläprofiilissa **havaintopiste P 15**:n (kuva 37) kohdalla tuli esiin injektoidun vanha kivisen viemärin seinät ja kattokivet, koska kaivanto laajennettiin pohjoiseen päin hitaasti siirtyvään viemäriin saakka.

Havaintopiste P 15 (18 151.76/50 020.44):

Pintahiekka ja sora	30 cm
Kangas	1 cm
Hiekka	60 cm
Viemärinkatto ja kivimuuri	150 cm
YHT.	**241 cm**

Maanpinta sijaitsee täällä korkeudella 3.79 m mpy.

Kaivannon länsipään pohjoispäässä Fabianinkadun jalkakäytävän itäreunassa oli nykyisen aidan linjalla **havaintopiste P 16** (kuva 38). Profiilissa lähes puhtaaseen maahan ulottuva jonkinlainen kylmämuurattu kivijalka oli mahdollisesti puiston aikaisemman aidan rakenteita. Sitä oli esillä 2.5 metriä. Sen paksuus oli maksimissaan 35 cm. Sitä oli purettu ilmeisesti kaapelien takia.

Havaintopiste 16 (18 154.56/50 015.82):

Sekainen hiekka	50 cm
Tumma hiekka	10 cm
Kellertävä hiekka	15 cm
Tumma hiekka	10 cm
Louhittua kiviä (kaapelit)	30 cm
Tumma hiekka	**12 cm**
Vaaleanharmaa hiekka	**20 cm**

Tumma hiekka	**5 cm**
Vaaleanharmaa luonnollinen hiekka	**12 cm**
YHT.	**164 cm**

Puhdas maa sijaitsee noin 1.52 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.65m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.13 m mpy. Ilmeisesti puistoa edeltävien säilyneiden kerrosten korkeus oli 1.15 metriä maanpinnan alapuolella eli 2.50 m mpy.

Havaintopiste P 17 (kuvat 39-40) sijaitsi edellisen eteläpuolella samassa maaleikkauksessa. Profiilin eteläpäässä oli pystypaalun jäännökset ilmeisesti aikaisemmasta aidasta. Kohdalla olevat kaapelit ym olivat tuhonneet vanhat kerrokset enimmäkseen.

Havaintopiste P 17 (18 152.33/50 015.95):

Pintahiekka ja sora	30 cm
Kangas	1 cm
Savi	5cm
Tiilimurska	20 cm
Tumma hiekka	13 cm
Vaalea hiekka	8 cm
Tumma hiekka	15 cm
Kellertävän ruskea hiekka	25 cm
Harmaa hiekka	**10 cm**
Vaaleanharmaa hiekka	**10 cm**
Tumma hiekka	**8 cm**
Vaaleanharmaa luonnollinen hiekka	**25 cm**
YHT.	**170cm**

Puhdas maa sijaitsee noin 1.45 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.76m mpy, joten puhdas maa oli korkeudella 2.31 m mpy. Vanhojen kerrosten pinta oli 1.17 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.59 m mpy.

Fabianinkatu

Fabianinkadun kohdalla työt katkesivat eri organisaatioiden aikatauluongelmien takia. Töitä jatkettiin kuukauden kuluttua vuoden 2006 alusta lähtien Runeberginesplanadin puolella. Noin 14.5 metriä leveän Fabianinkadun kohdalla töitä tehtiin samaan aikaan vaiheittain.

Työt alkoivat itäisen jalkakäytävän kohdalla ensiksi. Kohdalla oli betoninen putkitunneli, putkia ja kaapeleita, jotka olivat tuhonneet vanhat kerrokset (kuva 41).

Seuraavassa vaiheessa kaivettiin Runeberginesplanadin suunnalta itään kohti. Puiston puolella pohjoisprofiilissa oli ensimmäinen **havaintopiste P 20** (kuvat 42-43). Heti profiilin takana sijaitsivat valotolppien kaapelit. Niiden suojana olevat tiilet ja laskuhiekka näkyi profiilissa. Profiilissa ollut paksumpi tumma alue oli ilmeisesti puistotyön tulosta. Ilmeisesti sen reunoilla näkyi kuitenkin puistoa edeltäviä vanhoja kerroksia aina kaapeleiden laskuhiekkakerroksen korkeudelle saakka.

Havaintopiste P 20 (18 153.25/49 999.25):

Pintahiekka	10 cm	
Sora	15 cm	
Kangas	1 cm	
Sek. hiekka, tiilimurskaa	40 cm	
Tiilet	7 cm	
Vaalea hiekka	12 cm	ilm. profiilin takana olevien kaapeleiden laskuhiekka
Tumma maa	**45 cm**	**ilm. myöhempi kerros keskellä kerrosta**
Kelt. hiekka	**5 cm**	
Ruskea hiekka	**10 cm**	
Karkea hiekka	**20 cm**	
Tumma maa	**10 cm**	
Vaaleahko hiekka	**5 cm**	
Tumma maa	**5 cm**	
Harmaa hiekka	**10 cm**	
Vaaleampi harmaa hiekka	**10 cm**	
Alla harmaa luonnollinen hiekka		
YHT.	**205 cm**	

Maanpinta sijaitsi täällä korkeudella 3.40 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee säilyneeltä osaltaan ilmeisesti 0.85 metriä maanpinnan alapuolella eli 2.55 m mpy:n korkeudella. Puhdas hiekka sijaitsi kaivannon pohjalla 2.05 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten puhdas maa sijaitsi korkeudella 1.35 m mpy.

Havaintopiste P 21 (kuvat 44-45) sijaitsi kaivannon eteläsivulla samalla linjalla kuin edellinen havaintopiste.

Havaintopiste P 21 (18 149.68/49 999.60):

Pintahiekka	7 cm
Sora	7 cm
Kangas	1 cm
Sora	15 cm
Tiilimurska	10 cm
Täytehiekka, kiviä	50 cm
Tummanharmaa sek. maa	**50 cm**
Tummanharmaa maa	**10 cm**
Harmaa ja vaalea hiekka (juovikas)	**50 cm**
Vaalea luonnollinen hiekka	**10 cm**
YHT.	**210 cm**

Maanpinta sijaitsi täällä korkeudella 3.60 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee säilyneeltä osaltaan ilmeisesti 0.90 metriä maanpinnan alapuolella eli 2.70 m mpy:n korkeudella. Puhdas hiekka sijaitsi kaivannon pohjalla 2.00 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten puhdas maa sijaitsi korkeudella 1.60 m mpy.

Havaintopisteiden P 18 ja 19 kohta kaivettiin auki vasta edellisen havaintopisteen jälkeen. Kuten edellisiä niiden kohtaa kaivettiin syvemmälle myöhemmin.

Havaintopiste P 19 (kuvat 46-47) sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa katualueen länsireunassa betonitunnelin ja metalliputkien välissä. Profiili meni puhtaaseen maahan saakka. Putkien alapinnat olivat 2.50 ja betonitunnelin 1.60 metriä maanpinnan alapuolella.

Havaintopiste P 19 (18 153.53/50 003.62):

Katukivet	17 cm
Hiekka	10 cm
Asvaltti	12 cm
Sora	15 cm
Sek. karkea hiekka	40 cm
Vaalea hiekka	10 cm vrt. viereisten putkien täyttöhiekka
Sek. karkea hiekka	10 cm
Tumman harmaa hiekka	**10 cm alempaa tummempi**
Tumman harmaa hiekka	**10 cm alempaa karkeampi**
Harmaa hiekka	**6 cm**
Ruskea hiekka	**17 cm**
Harmaa luonnollinen hiekka/siltti	**100 cm**
YHT.	**257 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.43 m mpy. Vanha maanpinta alkoi ilmeisesti 1.14 metriä maanpinnan alapuolelta eli korkeudelta 2.29 m mpy. Sen alkuperäinen pintakorkeus ei selvinnyt, sillä viereiset putket olivat tuhonneet profiilin yläosat. Puhdas hiekka sijaitsi ilmeisesti 1.57 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten puhdas maa sijaitsi korkeudella 1.77 m mpy.

Havaintopiste P 18 (kuvat 48-49) sijaitsi kaivannon eteläprofiilissa katualueen itäreunassa. Sen eteläpuolella sijaitsi heti vanha 1800-luvun viemäri ja itä- ja länsipuolella uudempia putkia ym. Länsipuolella metalliputki oli 2.60 metriä maanpinnan alapuolella. Niiden rakentaminen oli tuhonnut niin vanhat kerrokset kuin puiston täyttökerrokset. Samoin luonnollista hiekkaa oli kaivettu pois. Kerrokset olivat vain uudempia täyttömaita.

Havaintopiste P 18 (18 150.19/50 009.82):

Betonilaatat	7 cm
Hiekka	10 cm
Asvaltti	23 cm
Sora	25 cm
Sek. täytehiekka	155 cm
Luonnollinen hiekka	**40 cm**
Luon. karmaa hiekka/siltti	**40 cm**
Luon. ruskeanharmaa siltti	**70 cm**
YHT.	**370 cm**

Maanpinta oli tässä noin korkeudella 3.72 m mpy. Puhdas hiekka sijaitsi 2.20 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 1.30 m mpy:n korkeudella.

Vuoden 2007 alussa Fabianinkadun ajoradan kohdalle kaivettiin kaukojäähdytysputkikaivanto Pohjois- ja Eteläesplanadin väliselle alueelle (kuvat 50-51). 2.0 metriä leveän ja 1.5 metriä syvän kaivannon eteläosa oli kahden putkilinjan välissä, joten vanhat kadun täyttökerrostumat olivat tuhoutuneet. Niistä näkyi joitakin rippeitä kaivettaessa.

Kaivannon keskiosa oli tuhoutunut edellisinä vuosina rakennettujen tulvavesiviemärin ja kaukolämpöputkien takia.

Kaivannon pohjoispäässä ennen Pohjoisesplanadin jalkakäytävää vanhoja kerroksia oli säilynyt neljään metriin levennetyssä kaivannossa. **Havaintopiste P 22** (kuvat 52-55) sijaitsi tässä osaa kaivantoa tilapäisessä pohjoisprofiilissa lähellä Pohjoisesplanadia. Kaivannon länsi- ja itäseinät olivat suurimmaksi osaksi uusia täyttömaita.

Havaintopiste P 22 (18 168.49/50 006.60):

Katukivet	17 cm	
Hiekka	15 cm	
Asvaltti	10 cm	
Sepeli	30 cm	
Vaaleahko hiekka	15 cm	
Tumma maa (vaaleampia vyöhykkeitä)	30 cm	(vanha kerros ?)
Tumma maa	**40 cm**	lastuja, oksia, tuohia, pikku kiviä, tiilimurska
Puhdas hiekka	**20 cm**	
YHT.	**177 cm**	

Maanpinta on tässä suunnilleen 3.06 m mpy:n korkeudella. Alkuperäinen maanpinta oli noin 1.17 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 1.89 m mpy. Puhdas hiekka oli 1.57 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 1.49 m mpy.

Myöhemmin kevättalvella 2007 putkikaivantoa jatkettiin Pohjoisesplanadin alitse (kuvat 56-57). Se jatkui Fabianinkadun ajoradan itäreunassa matalana ja kapeana kaivantona itäpuolisen korttelin kulmarakennukseen (kuva 58). Maaleikkauksissa näkyi etupäässä täyttömaita, joten siitä ei tehty muistiinpanoja kuin valokuvaamalla.

Runebergin esplanadi

Kappeliesplanadin tulvaviemärin valmistuttua pääosin töihin tuli kuukauden pituinen katkos, etupäässä Fabianinkadun muiden kaivutöiden viivästymisen takia. Kaivannon pohjoisseinän kaivaminen alkoi 90 cm pohjoisesta valotolpparivistä etelään ja pohjoinen ponttiseinä tuli noin 1.40 metrin etäisyydelle. Kaivantoa tehtiin yhteensä 112 metriä Pohjoisesplanadin eteläiseen jalkakäytävään saakka.

11. + 12. soljenpätkän kaakkoisnurkasta soljen ja pystyseinien takaa **havaintopiste P 23**:n (kuva 59) kohdalta saatiin ensimmäiset profiilitiedot. Kohdasta ei saatu havaintoja alimmista kerroksista sen sijainnin takia.

Havaintopiste P 23 (18 149.54/49 997.88):

Pintahiekka	13 cm
Sora	16 cm
Kangas	1 cm
Sora	10 cm
Kangas	1 cm
Tiilimurska	13 cm
Harmaa sav. pit. hiekka	10 cm
Tiilimurska	15 cm
Harmaa hiekka	30 cm
YHT.	**109 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä 3.60 m mpy:n korkeudella.

11. + 12. soljen luoteisnurkassa oli seuraava **havaintopiste P 24** (kuvat 60-61). Havaintopisteen profiilin yläosa saatiin soljen ja ponttiseinän ulkopuolelta ja alaosa seinien sisäpuolelta.

Havaintopiste P 24 (18 152.15/49 985.99):

Pintahiekka	15 cm	
Sora	30 cm	
Kangas	1 cm	
Kaapeli ja solki	55 cm	Kaapelin takia tuhoutuneet maakerrokset piilossa soljen takana
Harmaa sek. maa	50 cm	Kerros sisälsi kiviä, puita, tiilipaloja, tiilimurskaa
Kellertävä hiekka	20 cm	
Harmaa sek. maa	50 cm	Kerros sisälsi kiviä, puita, tiilipaloja, tiilimurskaa
Tumma orgaaninen maa	**20 cm**	**Sisälsi puurisuja**
Harmaa hiekka	**20 cm**	
Luonnollinen kellertävä hiekka	**30 cm**	
Luonnollinen harmaa hiekka	**25 cm**	
Luonnollinen tumma savi	**15 cm**	
Luonnollinen harmaa savi	**20 cm**	
YHT.	**366 cm**	

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.43 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsi 2.36 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 1.07 m mpy. Puhdas maa oli ilmeisesti 2.56 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten puhdas maa sijaitsi 0.87 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 25 (kuvat 62-65) sijaitsi seuraavan 13. soljen keskiosassa eteläprofiilissa ja se dokumentoitiin kaivannon kaivamisen mukana useassa jaksossa.

Havaintopiste P 25 (18 148.06/49 983.06):

Pintahiekka	15 cm
Sora	35 cm
Kangas	1 cm
Sora	20 cm
Kangas	1 cm
Louhittua kiviä	90 cm
Tummanharmaa sek. hiekka	50 cm
Tummanruskea sek. hiekka	60 cm
Puusilppukerros	**5 cm**
Vaalea hiekka	**15 cm**
Tumma maa	**5 cm**
Kellertävä hiekka	**50 cm**
Tummanharmaa sek. savi, hiekka	**30 cm**
Luonnollinen harmaa savi	**30 cm**
YHT.	**407 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.70 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.72 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.98m mpy. Puhdas maa oli 3.77 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten puhdas maa sijaitsi -0.07 m mpy:n korkeudella.

13. soljen luoteisnurkan pohjoisprofiilissa kaapeli meni noin 1 metrin syvyyteen saakka, joten **havaintopiste P 26**:ssa (kuvat 66-67) dokumentoidut kerrokset seinän sisäpuolella alkoivat vasta syvempää.

Havaintopiste P 26 (18 151.83/49 978.49):

Pintahiekka, sora, täytemaata	*80cm*	
Täytehiekkaa	85 cm	
Tiilimurska	10 cm	
Kellertävä hiekka	20 cm	
Tummanharmaa hiekka	5 cm	
Ruskea hiekka	10 cm	
Tiilikerros	10 cm	
Harmaa hiekka	10 cm	
Ruskea hiekka	15 cm	
Tumma org. maa	**70 cm**	**puulastuja, tuohia, luita, tiilipaloja**
Harmaa savi sek. hiekka	**40 cm**	**samoja kuin yllä mutta vähemmän**
Luonnollinen harmaa savi	**20 cm**	
YHT.	**375 cm**	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.39 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.45 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.94 m mpy. Puhdas maa oli 3.55 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi -0.16 m mpy:n korkeudella.

Edellisten profiileiden välissä kaivannon pohjalla oli alimman puhtaan saven päällä kaivannon suuntaisesti neljä puuta (kuva 68). Kyseessä oli veistämättömät koivut tuohien perusteella.

Havaintopiste P 27:n (kuvat 69-70) yläosan havainnot tehtiin 14. solkipätkän seinien ulkopuolta. Lounaisnurkassa sijaitsevan profiilin alaosa tuli seinien sisäpuolelta. Välistä jäi uupumaan kerroksia, mutta kyseessä oli ollut vain täytemaita.

Havaintopiste P 27 (18 148.15/49 971.77):

Pintahiekka	10 cm
Sora	30 cm
Kangas	1 cm
Sora	15 cm

Hiekka, savi, tiiliä	30 cm
Louhittua kiviä ym	*165 cm osa profiilista puuttuu, yhdistetty korkeuksien perusteella*
Vaalea hiekka	10-15 cm laastia
Harmaa sek. hiekka	**30 cm puurisuja alempaa kerrosta vähemmän**
Tummanruskea sek. maa	**30 cm puurisuja, lastuja**
Harmaa sav. sek. hiekka	**40 cm puurisuja ylempää kerrosta vähemmän**
ALLA luonnollinen savi/siltti	
YHT.	**361 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.73 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.61 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.56 m mpy. Puhdas maa oli 3.61 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.12 m mpy:n korkeudella.

14. solkipätkän pohjoissivun keskivaiheilta **havaintopiste P 28**:ssa (kuva 71) tehtiin havaintoja seinien sisäpuolelta, jolloin profiilin yläosan tiedot puuttuivat.

Havaintopiste P 28 (18 151.57/49 973.89):

Täytemaa	*127 cm*
Sek. täytehiekka	70 cm
Savi	10 cm
Tiilimurska	5 cm
Ruskea hiekka	3 cm
Ruskea karkea hiekka	40 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Tummanharmaa hiekka	10 cm
Harmaa sek hiekka	**40 cm puurisuja, lastuja**
Tummanruskea sek. maa	**35 cm puurisuja, lastuja**
Harmaa sav. sek hiekka	**20 cm**
ALLA luonnollinen savi/siltti	
YHT.	**370 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.42 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.75 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.67 m mpy. Puhdas maa oli 3.70 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi -0.28 m mpy:n korkeudella.

15. solkipätkän pohjoisprofiilin itäpäässä kaapeleiden takia auki jääneessä seinänkohdassa oli **havaintopiste P 29** (kuva 72).

Havaintopiste P 29 (18 151.43/49 970.29):

Täytemaa	100 cm
Putkikaapelit	10 cm
Täytemaa	80 cm

Savi	5 cm
Kivet, hiekka	7-10 cm
Savi	5 cm
Tiilimurska	5 cm
Tummanharmaa hiekka	5 cm
Kellertävä hiekka	15 cm
Tummanharmaa sek. hiekka	20 cm
Savi, tiilimurska	**15 cm lastuja**
Tumma maa	**50 cm lastuja**
Tummanruskea sek. maa	**30 cm lastuja, puurisuja**
Harmaa sav. sek. hiekka	**15 cm puusilppua**
Luonnollinen savi/siltti	**5 cm**
YHT.	**370 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.49 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.55 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.94m mpy. Ylin vanhaksi merkitty kerros saattaa olla täyttömaita. Puhdas maa oli 3.70 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi -0.16 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 30:ssa (kuvat 73-75) kaivannon 16. solkipätkän pohjoissivulla havainnot tehtiin kaivamisen edistyessä vaiheittain. Suurin osa tuli ennen seinälevyjen maahan lyömistä. Alkuperäinen maanpinta alkoi ilmeisesti vasta lastukerroksesta. Mahdollisia vanhoja kerroksia olisi kaksi yläpuolista kerrosta, yhteensä 10 cm.

Havaintopiste P 30 (18 151.28/49 963.22):

Pintahiekka ja sora	50 cm	
Kangas	1 cm	
Kellertävän vaalean maa	90 cm	
Tummanharmaa savi	3 cm	
Savi, kiviä	35 cm	yläpinnassa savea, vain isoja kiviä päällekkäin
Tumma maa	3 cm	
Kellertävä karkea hiekka	15 cm	
Savi	5 cm	tasainen yläpinta
Kiviä	5 cm	
Harmaa hiekka	10 cm	
Kiviä	10 cm	
Savi, tiilimurskaa	15 cm	savi tiilien päällä
Tumma maa	3 cm	
Kellertävä hiekka	40 cm	
Tiili, laastia	10-15	
Tumma maa	5 cm	
Harmaa hiekka	5 cm	
Lastukerros = tummanruskea maa	**30 cm**	**tiivis ja runsas**
Harmaa siltti	**10 cm**	**puusälettä**
Luonnollinen harmaa savi	**30 cm**	
YHT.	**375 cm**	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.61 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 3.05 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.56m mpy. Puhdas maa oli 3.45 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.16 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 31 (kuvat 76-78) sijaitsi kaivannon 17. solkipätkän eteläprofiilin itäosassa ponttiseinälevyjen väliin jääneessä aukossa. Alkuperäinen maanpinta alkoi ilmeisesti vasta tummasta maasta. Mahdollisia vanhoja kerroksia ovat ennen täytemaata sijaitsevat kerrokset.

Havaintopiste P 31 (18 147.35/49 958.10):

Täytemaa	260 cm (kiviä)
Harmaa hiekka	12 cm
Punaruskea hiekka	6 cm
Harmaa hiekka	12 cm
Tummanharmaa hk.	10 cm
Tumma maa	**30 cm pinnassa, puusilppua 5 cm**
Harmaa siltti	**40 cm puusälää**
Savi	**10 cm puusälää**
YHT.	**380 cm**

Maanpinta sijaitsi täällä korkeudella 3.90 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 3.00 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.90 m mpy. Täysin puhdasta savea ei tavoitettu havaintopisteessä.

Havaintopiste P 32 (kuva 79) sijaitsi 17. solkipätkän pohjoisprofiilin keskiosassa kaivannon poikki menevän putken jättämässä aukossa.

Havaintopiste P 32 (18 150.63/49 954.74):

Pintahiekka, sora	50 cm
Täytemaa	200 cm
Savi	5-10 cm
Tiilimurska	10 cm
Ruskea hiekka	40 cm
Tumma maa	**10 cm**
Lastukerros	**5-7 cm**
Tumma maa	**15 cm**
Luonnollinen siltti	**20 cm**
Luonnollinen savi	**10 cm**
YHT.	**365 cm**

Maanpinta sijaitsi täällä korkeudella 3.71 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 3.15 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.56 m mpy. Puhdas maa oli 3.35 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.36 m mpy:n korkeudella.

Tämän profiiliin kohdalla oli jälleen kaivannon pohjalla vierekkäin luoteis-kaakko – suuntaisia puurunkoja alimmassa tummassa maassa (kuva 80) 3.20 metriä maanpinnasta. Ne näkyivät myös pohjoisprofiilissa heti **havaintopiste P 32**:n länsipuolella (kuva 81). Yhden pää oli sahattu. Ne olivat noin 15 cm läpimittaisia, ilmeisesti kuorettomia lehtipuita. Niitä ei oltu veistetty.

Havaintopiste P 33 (kuvat 82-83) sijaitsi 17. ja 18. solkipätkien väliin jääneen betoniputken kohdalla eteläprofiilissa.

Havaintopiste P 33 (18 147.04/49 952.60):

Täytemaata (kiviä, betoniputki)	195 cm
Pienien luon. kivien kerros	60 cm
Savi, tiilimurska	20 cm
Kelt. sek. hiekka	20 cm
Tummanruskea hiekka	15 cm
Harmaa hiekka	15 cm
Musta maa	**15 cm**
Harmaa + ruskea siltti (viivoja)	**25 cm**
Luonnollinen savi	**25 cm**
YHT.	**390 cm**

Maanpinta on tässä korkeudella 3.95 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 3.25 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.70 m mpy. Puhdas maa oli 3.70 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.25 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 34 (kuvat 84-85) sijaitsi jälleen 18. solkipätkän luoteisnurkan pohjoisprofiilissa ponttiseinän sisäpuolella. Profiilin yläosa jäi seinän ulkopuolelle.

Havaintopiste P 34 (18 150.21/49 946.97):

Pintahiekka	10 cm
Sora	40 cm
Kangas	1cm
Täytemaa	*200 cm Suurin osa ponttiseinän takana piilossa*
Sek. kelt. ruskea hiekka	15 cm
Tiilimurska savessa	20 cm
Sek. kelt. ruskea hiekka	20 cm
Tummanruskea sek. maa	**35 cm Päällä lastuja, ohut puu pystyssä**
Tummanharmaa hiekka	**30 cm**
Luonnollinen savi	**20 cm**
YHT.	**390 cm**

Maanpinta sijaitsi korkeudella 3.75 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.86 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.89 m mpy. Puhdas maa oli 3.70 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.05 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 35 (kuvat 86-87) sijaitsi 19. solkipätkän luoteiskulman pohjoiseen ponttiseinään jääneessä aukossa.

Havaintopiste P 35 (18 149.78/49 939.21):

Pintahiekka, sora, täytemaa	240 cm
Tumma maa	10 cm
Kelt. hiekka	10 cm
Tumma maa	5 cm
Ruskea hiekka	20 cm
Tumma maa	**20 cm** puurisuja
Ruskea hiekka	**7 cm**
Puukerros	**2 cm**
Tummanharmaa sek. sav. pit. hk	**16 cm**
Harmaa siltti	**30 cm**
Luonnollinen savi	**20 cm**
YHT.	**380 cm**

Maanpinta sijaitsi korkeudella 3.76 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.85 metriä maanpinnan alapuolella eli 0.91 m mpy. Puhdas maa oli 3.60 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.16 m mpy:n korkeudella. Vanhoiksi merkittyjen kerrosten päällä olevat kaksi kerrosta saattavat olla vanhoja kerroksia.

20. solkipätkän pohjoisprofiilin itäosassa ponttiseinien sisäpuolella oli myös seuraava **havaintopiste P 36** (kuvat 88-89).

Havaintopiste P 36 (18 149.74/49 936.96):

Täytemaa	225 cm
Ruskea hiekka	45 cm
Tumma, ruskea maa	**50 cm** puuoksia, lastuja
Harmaa, ruskea savi, hiekka	**20 cm**
Luonnollinen savi	**45 cm**
YHT.	**385 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 3.86 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.70 metriä maanpinnan alapuolella eli 1.16 m mpy. Puhdas maa oli 3.40 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.46 m mpy:n korkeudella.

Seuraava **havaintopiste P 37** (kuva 90) sijaitsi 21. solkipätkän eteläprofiilin länsipäässä. Havaintopisteen itäpuolella oli betoniputket 90 cm maanpinnan alapuolella.

Havaintopiste P 37 (18 145.40/49 926.34):

Pintahiekka	10 cm
Sora	30 cm
Kangas	1 cm
Karkea täytemaa, putket	150 cm
Keltainen sorahiekka	90 cm
Tumma maa	**55 cm**
Luonnollinen siltti/savi	**40 cm**
YHT.	**376 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 4.25 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.81 metriä maanpinnan alapuolella eli 1.44 m mpy Puhdas maa oli 3.36 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.89 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 38 (kuva 91) sijaitsi pohjoisprofiilissa kohdassa, jossa kaivanto kääntyi luoteeseen. Alue jäi 21. ja 22. solkipätkien väliseen tilaan.

Havaintopiste P 38 (18 149.11/49 923.17):

Pintahiekka	30 cm
Sora	30 cm
Kangas	1cm
Sora (uusi)	50 cm
Ohuita eriväristä hiekkakerroksia	100 cm
Kellertävä karkea hiekka	40 cm
Tumma maa	**40 cm**
Luonnollinen siltti/savi	**70 cm**
YHT.	**380 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.98 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.51 metriä maanpinnan alapuolella eli 1.47 m mpy Puhdas maa oli 3.10 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.88 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 39 (kuvat 92-93) sijaitsi luoteeseen Mikonkatua kohti kääntyneen kaivannon 23. solkipätkän pohjoissivulla.

Havaintopiste P 39 (18 156.19/49 916.20):

Pintahiekka	15 cm
Sora	15 cm
Kangas	1 cm
Tiilimurska	10 cm
Sek. hiekka	50 cm
Ohuita hiekkakerroksia	130 cm
Kellertävä hiekka	40-50 cm
Tumma maa	**40 cm**
Luonnollinen siltti	**60 cm**
YHT.	**371 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.60 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.71 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 0.89 m mpy. Puhdas maa oli 3.11 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.49 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 40 (kuva 94) sijaitsi luoteeseen Mikonkatua kohti kääntyneen kaivannon pohjoissivulla viimeisen 23. solkipätkän pohjoispuolella. Kaivannon loppu kaivettiin ilman solkia. Kaivannon seinät pontitettiin harvasti vielä kohtaan, jossa kaivanto kääntyi pohjoiseen. Syynä oli kaivannon poikki menevät putket ja kaapelit. Loppu kaivanto Pohjoisesplanadin eteläiselle jalkakäytävälle kaivettiin lähes ilman tukirakenteita.

Havaintopiste P 40 (18 158.69/49 912.40):

Pintahiekka	15 cm
Sora	15 cm
Kangas	1 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Tiilimurska	15 cm
Vaalea sek hiekka, kiviä, tiilimurska	80 cm
Tummempi ruskea hiekka	60 cm
Ruskea hiekka, kiviä, tumma maa	80 cm
Ruskea hiekka	30 cm
Tumma maa	**40 cm**
Luonnollinen siltti	**20 cm**
YHT.	**376 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.68 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 3.06 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 0.62 m mpy. Puhdas maa oli 3.56 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.12 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 41 (kuva 95) sijaitsi luoteeseen Mikonkatua kohti kääntyneen kaivannon pohjoissivun pohjoispäässä. Kaivanto, joka oli ollut noin 370-390 cm syvä, oli täytetty soralla jo pohjaosiltaan alaosan dokumentointivaiheessa. Aivan vieressä meni 3.30 metrin syvyydessä betoniputket, jotka olivat tuhonneet kerrokset.

Havaintopiste P 41 (18 161.45/49 908.11):

Pintahiekka	15 cm
Sora	20cm
Kangas	1 cm
Vaalea hiekka	50 cm
Sek. harmaa hiekka	110 cm
Kelt. hiekka	30 cm
Tummempi hiekka	30 cm
Vaaleanruskea hiekka	40 cm
Kelt. karkea hiekka	50 cm
YHT.	**346cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.45 m mpy.

Havaintopiste P 42 (kuva 96) sijaitsi kaivannon työaikaisessa pohjoispäädyssä kaapeleiden ja putkien viidakossa. Kaivantoa kaivettiin tässä kohtaa jo suoraan kohti pohjoista. Maaleikkauksesta tehtiin kuitenkin seuraavat havainnot.

Havaintopiste P 42 (18 164.56/49 901.94):

Pintahiekka	10 cm
Sora	10cm
Kangas	1 cm
Vaalea sek. hiekka	120 cm
Tumma	30 cm
Sek. hk, tiilimurska	30 cm
Putki	30 cm
Tummanharmaa hiekka	30 m
Kelt.hiekka	30 cm
Ruskea hiekka, tumma maa	**20 cm**
Luonnollinen siltti	**5 cm**
YHT.	**315 cm**

Tässä kohtaa kaivannon pohjalta löytyi kolme hirttä (120x17x20 cm) ja kiviblokki (110x45x20 cm). Ne (kuvat 97-99) sijaitsivat 3.50 metriä maanpinnan alapuolella. Ne olivat pohjois-eteläsuunnassa. Kyseessä oli ilmeisesti vanhan 1800-luvun loppupuolen viemärin/kuivatusputken pohjustukset.

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.30 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 2.90 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 0.40 m mpy. Puhdas maa oli 3.10 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 0.20 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 43 (kuvat 100-103) sijaitsi kaivannon pohjoispäädyssä Pohjoisesplanadin eteläisen jalkakäytävän alla kaapeleiden ja putkien viidakossa. Maaleikkauksesta tehtiin kuitenkin seuraavat havainnot, jotka eivät käsittäneet ilmeisesti laisinkaan 1800-luvun alkua vanhempia kerroksia.

Havaintopiste P 43 (18 169.15/49 903.77):

Kivilaatat	8 cm
Sora	30cm
Kaapelit, hiekka	70 cm
Täyttösavea	40 cm
Katukiveys	10 cm
Täyttöhiekka	60 cm
Kelt. hiekka	60 cm
YHT.	**278 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.17 m mpy.

1.50 metrin syvyydessä havaittiin kiveys, jota oli jäljellä noin kaksi metriä. Kyseessä oli kadun vanha pinta, joka nostettiin vuonna 1881 nykyiselle korkeudelleen. Myöhemmin jalkakäytävän kohta oli kokonaan auki. Havaintohetkellä kaivanto oli 2.50 metriä syvä. Katukiveystä ei näkynyt vaan kaikki maat olivat uudehkoja täytemaita.

Pohjoisesplanadin poikki pohjoiseen kaivettiin myöhemmin tulvavesiviemäri, mutta tätä työtä ei enää valvottu. Syksyllä 2007 kohta oli jälleen auki kunnallisteknisten töiden takia, mutta tällöinkin näkyi vain täyttömaita.

Kaukolämpöputkikaivanto

Tulvavesiviemärin valmistuttua osittain sen päälle ja eteläpuolelle kaivettiin sitä ylemmäksi sijoitettaville kaukolämpöputkille kaivanto Runebergin patsaasta itään ilman tukirakenteita. Tämän kaivamista ei seurattu tarkasti, koska kaivanto sijaitsi vain täyttökerroksissa. Kaivannosta tehtiin havaintoja lähinnä Runebergin patsaasta länteen päin aina Korkeavuorenkadulle puiston alueella, koska tälle alueelle ei tullut tulvavesiviemäriä. Samoin kiinnitettiin enemmän huomiota Kappeliesplanadin kaivamiseen, koska putket tulivat 1800-luvun lopun viemärin kohdalle. Viemäri purettiin töiden aikana lähes kokonaan. Viemärin itäpää jäi ulkopuolelle.

Kaivannon eteläreuna oli Kappeliesplanadissa noin 1.8 metriä eteläisestä valotolpparivistä pohjoiseen. Kaivanto ulottui pohjoisessa käytännössä tulvavesiviemärin keskilinjalle saakka. Putkien kohdalle (kuva 104) noin yli 1 metrin syvyydessä olleen vanhan viemärin pohja muodostui 30 cm:n paksuisesta pohjakivistä. 70 cm korkeat ja 50 cm leveät seinät oli tehty erikokoisista kivistä (kuvat 105-106). Päällä oli 50-70 cm leveät ja 25 cm paksut kiviblokit. Sisälle oli laitettu myöhemmin lasikuituputket (kuva 107), jotka olivat noin 1 metrin pituisia ja 60 cm läpimitaltaan. Viemärin kiviseinät oli injektoitu (kuva 108). Viemärin pinta oli vähän yli metrin maanpinnan alapuolella. Viemärin leveys oli noin ? metriä. Idässä Unioninkadun liittymässä muihin putkiin viemärissä oli tiilestä ja betonista tehtyjä osia (kuva 109).

Runeberginesplanadissa (110-112) Runebergin patsaan kohdalla ja länsipuolella kaukolämpöputkikaivanto tuli osittain tulvavesiviemärin päälle ja osittain eteläpuolelle. Sen pohjoisreuna oli tulvavesiviemärin keskilinjan eteläpuolella, noin 3.5 metriä etelään pohjoisesta valotolpparivistä. Kaivanto oli yli 3 metriä leveä ja 1.8 metriä syvä.

Runebergin länsipuolella kaivanto (kuvat 113-114) tuli 1.8 metriä etelään pohjoisista valotolpista. Kaivanto oli 2.5 metriä leveä. Kaivanto oli täälläkin noin 1.8 metriä syvä. Puistossa olevan kaivannon pituus oli noin 106 metriä. Putkien liittämiskohdissa hitsausta varten kaivanto oli noin 20 cm syvempi.

Ensimmäinen havaintopiste sijaitsi Runebergin patsasta kiertävän puistokäytävän luoteisosassa kaivannon kääntyessä etelään. Pohjoisprofiilissa olleen **havaintopiste P 44**:n (kuva 115) kohdalla oli putkien liitoskohdan takia syvempi kohta. Kaikki kerrokset vaikuttivat puiston rakentamiseen liittyviltä täyttömailta.

Havaintopiste P 44 (18 157.29/49 890.51):

Pintahiekka	20 cm
Sora	20 cm
Kangas	1 cm
Hieno vaalea hiekka	10 cm
Tiilimurska	10 cm
Täytemaa	60 cm
Karkea kelt. hiekka	40 cm
Tummanharmaa sav. hiekka	40 cm
Karkea hiekka	20 cm
YHT.	**220 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 3.74 m mpy.

Havaintopiste P 45 (kuva 116) sijaitsi Runebergin patsaasta länteen kaivannon pohjoisprofiilissa kohdassa, jossa kaivanto kääntyi länteen. Kerrokset olivat kaikki täyttömaita.

Havaintopiste P 45 (18 146.36/49 887.13):

Pintahiekka	20 cm
Sora	20 cm
Kangas	1 cm
Tiilimurska	10 cm
Hiekka	40 cm
hiekka , louhintakiviä	140 cm
Kelt. karkea hiekka	50 cm
ALLA vaalea hieno hiekka	
YHT.	**181 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 4.37 m mpy.

Havaintopiste P 46 (kuva 117) sijaitsi Runebergin patsaan ja Korkeavuorenkadun välisen suoran kaivannon itäosan pohjoissivulla. Se käsitti vain täyttömaita.

Havaintopiste P 46 (18 145.36/49 866.84):

Pintahiekka	20 cm
Sora	20 cm
Kangas	1 cm
Tiilimurska	10 cm
Hiekka, louhintakiviä	130 cm
YHT.	**181 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 4.62 m mpy.

Runeberginesplanadin länsipäässä vanhat kerrokset olivat säilyneet (kuvat 118-119). Korkeavuoren jalkakäytävän itäreunaan oli matkaa pohjoisprofiilissa noin 35 metriä kun maaleikkauksen alimmaksi kerrokseksi tuli 10 metrin matkalle vaalea hiekka. Länteen päin mentäessä sen päällä oli 20 metrin matkalla ohuita katkelmallisia kerroksia tummaa maata. Viiden metrin verran tumma kerros paksuni vähitellen. Viimeisen neljän metrin kohdalla se oli 25 cm paksu. Vanha maanpinta oli noin 1.00-1.10 metrin syvyydessä. Täällä sijaitsivat **havaintopisteet P 47-49.**

Tilanne oli samanlainen eteläprofiilissa. Täällä kerrokset painuivat kuitenkin jo aiemmin kaivannon pohjan alapuolelle, noin 26 metriä ennen Korkeavuorenkadun jalkakäytävää. **Havaintopiste P 51** sijaitsi täällä kaivannon länsipäässä.

Havaintopiste P 47 (18 143.45/49 831.37):

Pintahiekka	10 cm
Sora	15 cm
Kangas	1 cm
Hiekka	10 cm
Tiilimurska	10 cm
Hiekka, kivet	50 cm
Tumma maa	**5 cm**
Luonnollinen vaalea hiekka	**80 cm**
YHT.	**181 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.05 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsi 0.96 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.09 m mpy. Puhdas maa oli 1.01 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 4.04 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 48 (18 143.29/49 825.88):

Pintahiekka	10 cm
Sora	25 cm
Kangas	1 cm
Hieno valea hiekka	10 cm
Tiilimurska	10 cm
Hieno vaaleanharmaa hiekka	15 cm
Tumma maa	15 cm
Karkea kelt. hiekka	15 cm
Tumma maa	**25 cm**
Luonnollinen vaalea hiekka	**55 cm**
YHT.	**181 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.07 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.01 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.06 m mpy. Puhdas maa oli 1.26 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 3.81 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 49 (18 142.54/49 812.57, kuva 120):

Pintahiekka	10 cm
Sora	20 cm
Kangas	1 cm
Tumma hiekka	10 cm
Vaalea hiekka	15 cm

Tiilimurska	15 cm
Tummahiekka	15 cm
Karkea ruskea hiekka	20 cm
Tumma maa	**25 cm**
Luonnollinen vaalea hiekka	**90 cm**
YHT.	**221cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.46 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.06 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.40 m mpy. Puhdas maa oli 1.31 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 4.15 m mpy:n korkeudella.

Havaintopiste P 50 (18 140.14/49 810.66, kuva 121):

Pintahiekka	10 cm
Sora	10 cm
Kangas	1 cm
Hieno vaalea hiekka	40 cm
Tiilimurska	10 cm
Tummaharmaa hiekka	40 cm
Tumma maa	**25 cm**
Luon. vaaleanruskea hiekka	**20 cm**
Luon. harmaa hiekka/siltti	**15 cm**
Luonnollinen savi	**60 cm**
YHT.	**231cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.59 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.11 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.48 m mpy. Puhdas maa oli 1.36 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella, joten se sijaitsi 4.23 m mpy:n korkeudella.

Myöhemmin tehty putkityömaa Korkeavuorenkadulla (kuvat 122-125) vain kuvattiin.

Löydöt

Tulvavesiviemärin kaivaminen suoritettiin konekaivuna. Esinelöytöjä otettiin talteen kaivannosta niiden paljastuessa kauhan jäljiltä. Täytekerroksesta **(Tä)** otettiin talteen esimerkkejä, ei kaikkia havaittuja esineitä. Alemmista vanhoista kerroksista **(Tu)** otettiin talteen kaikki esineet, jotka havaittiin. Löytöluettelossa löytökerrokset on merkitty edellä mainitulla tavalla. Löytöalueet on merkitty kaivaussolkien mukaan (**Ka5** = 5. solki idästä päin, joka sijaitsee Kappeliesplanadin alueella **tai Ru13** = 13. solki idästä päin, joka sijaitsee Runebergin esplanadin alueella, ks. solkien sijainnit kartasta 1)

Löytöjä luetteloitiin 86 alanumeroa (KM 2008006:1-86). Niissä näkyi selvästi Kappeliesplanadin puolella 1800-luvun loppupuolen puuistutuksien ja suihkulähteen rakentamisen vaikutukset. Keramiikan joukossa oli Arabian tehtaiden 1870-90-

lukujen astioiden paloja. Alemmista kerroksista saatiin vain vähän vanhojen esineiden paloja kauhan jäljiltä. Keraamisia astioita, liitupiippuja, lasiesineitä tai muita esineryhmiä ei kuitenkaan ollut runsaasti muutenkaan tarkemmin lapiolla ja pelkalla tarkastetuissa kohdissa. Helsingissä tutkituissa vanhoilta katulinjoilta, johon tämäkin kuului, ei ole löydetty paljonkaan esineitä. Lisäksi vanhoja kerroksia oli säilynyt vain kapealla kaistalla kaivannon eteläosassa.

Runebergin esplanadin puolella jako oli samanlainen. Suurin osa esineistä tuli täyttökerroksesta. Täältäkin tuli Arabian 1800-luvun lopun esineistöä. Se oli hiukan yllättävää, sillä puiston oletettiin olleen valmis korkeutensa osalta jo aiemmin. 1800-luvun lopulla aluetta on ilmeisesti täytetty puiston muutostöissä, jolleivät esineet ole myöhemmistä viemäri- tai kuivatuskanavista. Tämä koskee erityisesti Runebergin patsaan luoteispuolelta kaukolämpöputkikaivannosta löytyneitä esineitä.

Yhteenveto

Valvonta-alue sijaitsi pääosin Ruotsin vallan aikaisen kaupunkialueen ulkopuolella. Nykyisestä Fabianinkadusta länteen oli peltoja muinaisen Kluuvinlahden etelärannassa 1800-luvun alkuun saakka. Kluuvinlahti ulottui Runebergin esplanadin koillisosaan saakka. 1700-luvun loppupuolella Runebergin esplanadin koilliskulmaan ja 1800-luvun alussa Runebergin patsaan kohdalle ilmestyivät uudet korttelit.

Kaupunkiin lännestä tuleva maantie kulki viistosti Eteläesplanadin poikki ja Fabianinkadun poikki ennen saapumistaan nykyisen Fabianinkadun itäpuolella sijainneelle rakennetulle kaupunki-alueelle. Maantie päättyi kahden korttelin väliseen tilaan, joka oli tavallista katua leveämpi. Torista tai aukiosta ei voida kuitenkaan puhua. 1700-luvulla katutila aukeni merelle ja rannassa oli laituri. Vuoden 1810 kartassa rantaan on merkitty yhtenäinen kortteli.

Kyseinen katukohta sijaitsee nykyisin Ravintola Kappelin ja soittolavan välissä Kappeliesplanadin keskikäytävän kohdalla. Ympäröivät korttelit sijaitsivat heti tulvavesiviemäri- ja kaukolämpöputkikaivantojen pohjois- ja eteläpuolella. Lännempänä Runebergin esplanadin alueella maantie sijaitsi kaukana kaivantojen eteläpuolella. Tällä osuudella maantien molemmilla puolilla näkyy joissakin kartoissa useita rakennuksia.

Arkeologisessa valvonnassa paljastui Kappeliesplanadin tulvavesiviemärikaivannon pohjoisreunan kohdan tuhoutuneen suurimmaksi osaksi. Syynä oli puiston nyt jo kadonnut puurivi. Heti pohjoisprofiilin takana sijaitsivat myös valotolppien kaapelit, jotka tulivat aina välillä esille tuhoten profiilin kerrokset.

Soittolavan edustalla 1800-luvun lopulla sijainneen suihkulähteen rakenteet olivat tuhonneet kyseisen kohdan. Tulvavesiviemärikaivannon eteläprofiilin takana oli heti 1800-luvun lopun kivinen viemärilinja. Sen pohjoisseinä tulikin esiin tulvavesiviemärin kaivannon länsipäässä. Kaukolämpöputkikaivantoa tehtäessä tulvavesiviemärikaivannon eteläpuolelle kivinen viemäri purettiin. Lisäksi uudemmat kaivot ja poikittaiset putkilinjat olivat tuhonneet kerroksia.

Alueella oli puistokäytävän pintahiekka- ja sorakerroksia 25 - 30 cm ennen kaikkialla niiden alla olevaa kangasta. Alla oli kerroksittain erilaisia hiekkakerroksia. Noin 45 - 75 cm maanpinnan alapuolella valvonta-alueen eri osissa tavattiin pienistä kivistä tehty kivikerros savikerroksen sisällä. Kerros läheni maanpintaa länteen päin mentäessä. Se tulkittiin kuuluvan puiston rakenteisiin. Sen alla oli tiilimurskakerros ja muutama ohut hiekkakerros. Toinen mahdollisuus voisi olla että kyseessä on maantie/kadun rakennekerros. Tätä teoriaa vastaan puhuu kuitenkin että vastaavia kerroksia, kiviä savikerroksessa ja tiilimurskaa, oli myös Runebergin esplanadin puolella. Maantie ei kulkenut kuitenkaan tällä alueella.

Tumma maakerros, joka oli varmuudella vanha kerros, sijaitsi häiriintymättömissä kohdissa keskimäärin 1.00 - 1.20 metriä maanpinnan alapuolella. Tämä kerros ja sen alapuoliset kerrokset ennen puhdasta hiekka olivat yhteensä keskimäärin 50 cm paksu (26-99 cm). Tämän kerroksen yläpuolella oli muutamassa kohdassa pienialaisesti noin 1.15 metrin syvyydessä kivikerrostaso isommista kivistä. Kyseessä oli todennäköisesti katukiveyksen rippeet.

Fabianinkadun kohdalla vanhat kunnallistekniset työt olivat tuhonneet kulttuurikerrokset lähes kokonaan. Pohjoisempana oli säilynyt putkien muuttuneiden reittien takia vanhoja kerroksia 40 cm:n paksuudelta. Mahdollisesti 30 cm paksu kerros tämän kerroksen päällä oli vielä vanha kerros.

Melko tasaisen länteen kohoavan Runebergin esplanadin (3.6 – 4.3 m mpy) kohdalla entisen kaupunkialueen ulkopuolella kerrokset ja niiden paksuudet muuttuivat huomattavasti. Kaivannon itäpää sijaitsi täällä entisen Kluuvinlahden pohjukan kohdalla. Vaikka lahti ei ole ulottunut 1600- ja 1700 – luvuilla ihan kaivannon kohdalle sen sijainti näkyi selvästi kaivannossa. 3.70 - 3.90 metriä syvän kaivannon pohjalta saatiin juuri ja juuri esille puhdas siltti- tai savikerros. Sen päällä oli tumma tai ruskea maakerros, jossa oli mm. puulastuja, risuja ja hirsiä. Kerros oli paksuimmillaan, noin 1.10 metriä, kaivannon pohjoisprofiilissa lahdenpohjukan kohdalla. Sen yläpinta oli korkeudella 0.56-0.94 metriä mpy eli melko lähellä 1700-luvun merenpintaa. Puhdas luonnollinen kerros oli täällä nykyisen merenpinnan alapuolella 16 cm. Tumma kerros oheni etelään ja länteen etäännyttäessä rannasta. Kerros oli keskimäärin 40 - 50 cm paksu. Löytöjä kerroksesta oli vähän.

Merenpinta on ollut 1640-luvulla noin 90 cm ja 1800-luvun alussa noin 60 cm nykyisen merenpinnan yläpuolella hidastuvan maankohoamisen tai lineaarisen maankohoamisen mukaan. Toisten tutkimusten mukaan valtamerien pinnat ovat vaihdelleet ja tämän teorian mukaan 1600-luvun puolivälistä merenpinta nousi noin 0.30 m mpy:n korkeudelta 30-40 cm 1700-luvun puoliväliin mentäessä, jonka jälkeen 1800-luvun alkuun mennessä laski 1600-luvun puolivälin lukeman alapuolelle.

Puistoa rakennettaessa 1800-luvun alussa paikalle on tuotu tumman kerroksen päälle hiekkaa, tiilimurskaa ja louhittuja kiviä. Suurin osa täytöstä oli jälkimmäistä. Päällimmäisenä 30 – 70 cm:n paksuna kerroksena oli kangas ja käytävän sora- ja hiekkakerrokset. Näitä puiston täyttö- ja rakennekerroksia oli 2.7 - 3.25 metriä paikasta riippuen. Kalliolouhintatäyttökerros loppui vasta vähän ennen Korkeavuorenkatua.

Kluuvikadun linjalta tavattiin 1.50 metriä Pohjoisesplanadin eteläisen jalkakäytävän alta kivikerros, joka oli ilmeisesti Pohjoisesplanadin alkuperäinen katupinta. Pohjoisesplanadi korotettiin Mikonkadun ja Fabianinkadun välisellä alueella vuonna 1881 nykyiseen tasoonsa. Kohdan eteläpuolelta kaivannon pohjalta löytyi 3.5 metriä maanpinnan alta laattakivi ja hirsiä Kluuvikadun suuntaisesti. Ne liittyivät todennäköisesti alueen kuivatukseen.

Runebergin patsaan länsipuolella tulvavesiviemärikaivantoa matalampi kaukolämpöjohtokaivanto ei saavuttanut puistoa edeltävää maanpintaa kuin vasta lähellä Korkeavuorenkatua. Alkuperäinen 25 cm paksu tumma kerros oli täällä noin 1.10 metriä maanpinnan alapuolella. Runebergin patsaan itäpuolella kaukolämpökaivannossa ei ollut kuin puiston rakennekerroksia.

Seuraavan sivun luettelossa ja kartassa 2 esitetään nykyiset maanpintakorkeustiedot, alkuperäiset 1800-luvun alun maanpintakorkeustiedot ja luonnollisen, puhtaan maan korkeustiedot.

Osasta havaintopisteitä puuttuu puiston rakentamista edeltävän maanpinnan tiedot. Se tarkoittaa että paikalla on tehty puiston 1800-luvun alkupuolen varsinaisen rakentamisen jälkeen puiden istutustöitä tai rakennettu kunnallistekniikkaa, jolloin puiston rakentamisen kerrokset ja 1800-luvun alkua vanhemmat kerrokset ovat tuhoutuneet. Samalla on saatettu kaivaa myös puhdasta maata pois. Tämä koskee erityisesti Kappeliesplanadin ja Fabianinkadun kohtaa.

Kappeliesplanadissa dokumentointi tehtiin usein 1.20-1.40 metrin kaivantosyvyydessä. Pian tämän korkeuden jälkeen esiin tulikin jo luonnollista, puhdasta hiekkaa. Runeberginesplanadin alueella vanhat puiston täyttökerrokset ja alkuperäiset koskemattomiksi jääneet alkuperäiset kerrokset ulottuivat lähes aina kaivannon 3.70-3.90 metrin syvyydellä sijaitsevalle pohjalle, jossa vasta tuli esiin puhdas siltti- tai savikerros.

Runeberginpatsaan länsipuolella kaivanto oli noin 1.80 metriä syvä. Täällä ei tullut alkuperäisiä maakerroksia esiin kuin vasta lähellä Korkeavuorenkatua.

Havaintopisteiden korkeustiedot m mpy (kaivaussyvyys **P 1-40** 3.70-3.90 m, **P 41-42** noin 2.80-3.20 m ja **P 43-49** 1.80-2.20 m):

Havaintopiste	**P 1**	**P 2**	**P 3**	**P 4**	**P 5**	**P 6**	**P 7**	**P 8**	**P 9**	**P 10**	**P 11**	**P 12**	**P13**
Nyk. maanpinta	3.20	3.03	3.15	3.40	3.40	3.67	3.60	3.70	3.60	3.74	3.70	3.80	3.80
Vanha maanpinta	2.35			1.80	2.24	2.47	2.40	2.77	2.49			2.68	2.80
Luonnollinen maa	1.65		1.15	1.30	1.40	1.48	1.41	2.46	2.04	2.43	2.32	2.28	2.54

Havaintopiste	**P 14**	**P 15**	**P 16**	**P 17**	**P 18**	**P 19**	**P 20**	**P 21**	**P 22**	**P 23**	**P 24**	**P 25**	**P26**
Nyk. maanpinta	3.63	3.79	3.65	3.76	3.50	3.43	3.40	3.60	3.05	3.60	3.43	3.70	3.39
Vanha maanpinta			2.50	2.59		2.29	2.55	2.70	1.88		1.07	0.98	0.94
Luonnollinen maa	1.87		2.13	2.31	1.30	1.77	1.35	1.60	1.48		0.87	-0.07	-0.16

Havaintopiste	**P 27**	**P 28**	**P 29**	**P 30**	**P 31**	**P 32**	**P 33**	**P 34**	**P 35**	**P 36**	**P 37**	**P 38**	**P39**
Nyk. maanpinta	3.73	3.42	3.49	3.61	3.90	3.71	3.95	3.75	3.76	3.86	4.25	3.98	3.60
Vanha maanpinta	0.56	0.67	0.94	0.56	0.90	0.56	0.70	0.89	0.91	1.16	1.44	1.47	0.89
Luonnollinen maa	0.12	-0.28	-0.16	0.16		0.36	0.25	0.05	0.16	0.46	0.89	0.88	0.49

Havaintopiste	**P 40**	**P 41**	**P 42**	**P 43**	**P 44**	**P 45**	**P 46**	**P 47**	**P 48**	**P 49**	**P 50**
Nyk. maanpinta	3.68	3.45	3.30	3.17	3.74	4.37	4.62	5.05	5.07	5.46	5.59
Vanha maanpinta	0.32		0.40					4.09	4.06	4.40	4.48
Luonnollinen maa	0.12		0.20					4.04	3.81	4.15	4.23

5.2 Eteläesplanadi - Unioninkatu

Eteläesplanadi

Joulukuussa 2005 Eteläesplanadilla jatkettiin kesällä keskeytyneitä kaukojäähdytysputkikaivannon kaivausta Kasarmikadun itäpuolelta kohti Korkeavuorenkatua. Näiden kaivantojen kaivamista ei seurattu tarkemmin, sillä ne sijaitsivat Ruotsin vallan aikaisen kaupungin ulkopuolella.

Kyseinen kaivanto sijaitsi melko lähellä eteläistä jalkakäytävää (kuvat 126-128). Jalkakäytävän alla meni ylempänä sijaitsevien kaapeleiden lisäksi vesijohto ja kaasuputki, jotka olivat tuhonneet yhdessä luonnolliset maakerrokset. Kaivannon pohjalla oli savi- tai hiekkakerros, jotka olivat luonnollisia koskemattomia maita. Profiileissa ei näkynyt tummaa maakerrosta kuten esimerkiksi Esplanadin puistossa vaan profiilit muodostuivat hiekkakerroksista. Ylimmät niistä olivat nykyisen kadun rakennekerroksia.

Tammikuun puolivälissä 2006 jatkettiin kesällä 2005 kaivannon kaivamista valtioneuvoston juhlahuoneiston edestä kesällä 2005 löydetystä rakennusjäännöksestä noin 71 metriä itään kohti Unioninkatua. Sitä seurattiin etelään päin noin 151 metriä Pohjoiselle Makasiinikadulle saakka. Näitä töitä valvottiin tarkemmin.

Kaivannon eteläseinä sijaitsi Eteläesplanadilla 1.70 metriä eteläisestä jalkakäytävästä pohjoiseen (ks. kartta 3). Yläosassaan kaivanto oli noin 2.0 metriä ja alaosassaan noin 1.60-1.70 metriä leveä. Kaivanto oli aluksi 1.40 metriä syvä. Kaivannon länsipää alkoi 1.5 metriä Valtion juhlahuoneiston pääoven länsipuolelta. Nämä läntisimmät metrit olivat olleet auki jo kesällä 2005.

Kaivannon eteläreunassa kaivannon pohjan alapuolella oli sen suuntaisena koko matkalla putki, jonka rakentaminen oli tuhonnut kaivannon eteläosat kokonaan (kuva 129). Idempänä sen tieltä oli louhittu kalliota (kuva 130).

Pohjoisprofiilissa näkyi kaukojäähdytysputkien päiden kohdalla vuoden 2005 rakennuksen kellarikuopan syvennys (kuva 131). **Havaintopiste E 1** (kuva 132) sijaitsi heti sen itäpuolella juhlahuoneiston oven itäreunan itäpuolella kaivannon pohjoisprofiilissa kuten muutkin havaintopisteet tällä osuudella. Havaintopiste sijaitsi 53.8 metriä länteen korttelin itäreunan linjasta eli Unioninkadusta.

Havaintopiste E 1 (18 113.07/50 038.37[2]):

Katukivet, hiekka, sora	40 cm
Vaalea hiekka	15 cm
Tumma maa, tiilimurska, vaaleita linssejä	**45 cm**
Luonnollinen kelt. hiekka	**30 cm**
YHT.	130 cm

[2] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.63 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.55 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.08 m mpy

Havaintopiste E 2 (kuva 133) sijaitsi 46.8 metriä länteen Unioninkadusta. Siinä näkyi vahva tumma maa, joka tulee katkeamatta edellä mainitusta rakennusjäännöksestä. Havaintopisteen itäpuolella kaivannon poikki meni useita kaapeleita (60 cm maanpinnan alapuolella).

Havaintopiste E 2 (18113.39/50 045.59):

Katukivet, hiekka, sora	55 cm
Tumma maa	**25 cm**
Luonnollinen kelt. hiekka	**85 cm**
YHT.	165 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.53 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.55 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.98 m mpy.

Havaintopiste E 3 (kuva 134) sijaitsi edellä mainittujen kaapeleiden itäpuolella 44.80 metriä länteen Unioninkadusta. Sekoittuneista maakerroksista muodostui pohjaltaan kaareva kuoppa kohdalle. Sen länsireuna alkoi jo kaapeleiden puolivälistä.

Havaintopiste E 3 (18 113.47/50 047.50):

Katukivet, hiekka, sora	50 cm
Sekaisin harmaa hiekka, kelt. hiekka, tumma maa	**80 cm**
YHT.	165 cm

Puhdas maa oli esillä jo 10-15 cm:n päässä profiilista kaivannon pohjalla.

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.49 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.50 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.99 m mpy.

Idempänä tonttien rajalla oli uusien putkien kaksi metriä leveä linjaus pohjoiseen (kuva 135). Se oli tuhonnut paikan. Ylempi putki sijaitsi 1.10 metriä maanpinnan yläpuolella. Alempi putki sijaitsi vielä kaivannon pohjan alapuolella.

Näiden putkien itäpuolella tumma maa kapenee itään päin nopeasti. Tässä kohtaa sijaitseva **havaintopiste E 4** (ks. ed. kuva) oli 38 metriä länteen Unioninkadusta.

Havaintopiste E 4 (18 113.80/50 054.48):

Katukivet, sora	45 cm	
Tumma maa	**10 cm**	
Sek. kelt. hiekka	**80 cm**	tummia läikkiä, tiilimurska
YHT.	135 cm	

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.27 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.45 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.82 m mpy.

Heti tämän itäpuolella tumma maa katosi ja tonttien rajasta 1.5 metriä itään kaivannon poikki menevän kaapelin kohdalla oli jo kellertävää hiekkaa, joka oli luonnollista koskematonta hiekkaa.

Kallio oli esillä edellisen havaintopisteen itäpuolella (kuvat 136-137). Kallio tuli ensiksi esiin lännessä alempana louhimattomana. Ylempänä kallio oli sitä vastoin louhittu. Samoin kaivannon eteläosassa kallio oli louhittu edellä mainitun pitkittäisen putkilinjan takia. Vanhat kerrokset puuttuivat kallion päältä. **Havaintopiste E 5** sijaitsi noin 32 metriä länteen Unioninkadusta.

Havaintopiste E 5 (18 114.01/50 060.36):

Katukivet, hiekka	25 cm
Harmaa sora	5 cm
Sora	15 cm
Harmaa hiekka	8-10 cm
Louhittu kallio	
YHT.	53 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.11 m mpy. Louhittu kallio sijaitsee 0.53 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.58 m mpy.

Havaintopiste E 5:n kaltainen tilanne jatkui aina **havaintopiste E 6**:een saakka (kuvat 138-139). Kallio oli 40-50 cm katupinnan alapuolella. Ainoana erona oli alimman harmaan hiekkakerroksen puuttuminen. Kallio oli lähellä maanpintaa noin 30 metriä eli lähes koko korttelin itäisen tontin leveydeltä. **Havaintopiste E 6**:n (kuvat 140-141) kohdalla, 9 metriä länteen Unioninkadusta, kallio oli jo alkanut painua syvemmällä. Heti tämän jälkeen sen pinta laski voimakkaasti.

Havaintopiste E 6 (18 114.97/50 083.27):

Katukivet, hiekka	17 cm
Ruskea hiekka	10 cm
Tumma vyöhyke	5 cm
Sora	15 cm
Kelt. hiekka	30 cm
Tummanruksea hiekka	20 cm
Louhittu kallio	
YHT.	97 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.48 m mpy. Louhittu kallio sijaitsee 0.97 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.51 m mpy.

Havaintopiste E 7 (kuva 142) sijaitsi kuusi metriä länteen Unioninkadusta. Kallio oli vielä esillä havaintokohdassa.

Havaintopiste E 7 (18 115.12/50 086.41):

Katukivet	17 cm
Hiekka	10 cm
Tumma vyöhyke	5 cm
Sora	20 cm
Täytehiekka	125 cm
Koskematon kallio	
YHT.	177 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 2.66 m mpy. Louhimaton kallio sijaitsee 1.77 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 0.89 m mpy.

Havaintopiste E 8:n (kuvat 142-143) kohdalla kallio oli painunut jo kaivannon 1.80 metriä syvän pohjan alapuolelle. Havaintopiste sijaitsi kaivannon kaivauksen aikaisessa poikittaisessa profiilissa, mutta se jatkui pohjoisprofiilissa samalla korkeudella hiukan erilaisena länsipuolella sijaitseviin poikittaisiin kaapeleihin saakka. Tämä havaintopiste sijaitsi 2.5 metriä länteen Unioninkadusta. Uudelleen profiileihin ilmestynyt vanha tumma maakerros jatkui **havaintopisteissä E 9** ja **10**.

Havaintopiste E 8 (18 115.27/50 089.87):

Kivet, hiekka	20 cm
Sora	55 cm
Vaalea sek. hiekka	20 cm
Tiilikerros	10 cm

Tumma maa	**5 cm**
Vaalea hiekka	**5 cm**
Tummanharmaa hiekka	**5 cm**
Vaalea hiekka	**60 cm**
YHT.	180 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.09 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.05 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.04 m mpy.

Havaintopiste E 9 (kuvat 144-145) sijaitsi yksi metriä länteen Unioninkadusta.

Havaintopiste E 9 (18 115.29/50 091.39):

Kivet, hiekka	30 cm
Asvaltti	10 cm
Sek. kelt./harmaa hiekka	50 cm
Tiilimurska	**15 cm**
Tumma maa	**10 cm**
Pohjahiekka	**40 cm**
YHT.	155 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 2.99 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.90 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 2.09 m mpy

Havaintopiste E 10 (kuvat 147-148) sijaitsi yksi metriä itään korttelin itäreunan linjasta. Siihen rajautui itäpuolella 50 cm korkeaa betonikanteen, jonka pinta oli 80 cm katupinnan alapuolella

Havaintopiste E 10 (18 093.36/18 114.86):

Kivet, hiekka	30 cm
Asvaltti	15 cm
Sora	20 cm
Hiekka	40 cm
Tummanruskea hiekka	25 cm
Tumma maa	**5 cm**
Kellertävä hiekka	**5 cm**
Pohjahiekka	**105 cm**
YHT.	245 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 2.95 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.15 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 1.80 m mpy

Unioninkatu

Kaivannon teko katkesi kuukaudeksi ja sitä jatkettiin helmikuussa 2006 Unioninkadun osuudella (kuvat 148-151). Kaivanto sijaitsi kadun itäreunalla 8.10 metrin päässä itäisistä taloista. Se oli 2.0 metriä leveä ja 1.5 metriä syvä.

Kaivanto sijaitsi ahtaassa paikassa, sillä sen itäpuolella oli kaukolämpöputket, vesijohtolinja, kaasuputki ja länsipuolella viemärilinja. Tästä johtuen itäprofiilissa näkyi vain kaukolämpöjohtojen betonikannet ja länsiprofiilissa etupäässä täytemaita.

Havaintopiste E 11 sijaitsi 40.8 metriä etelään läntisten kortteleiden pohjoisrajan linjasta eli Eteläesplanadista.

Havaintopiste E 11 (18 068.74/50 102.85):

Asvaltti	30 cm
Sora	15 cm
Irtonaista hiekkaa, tiiliä	70 cm
Tumma maa	10 cm
Tiili- ja laastikerros	10 cm
Sek. hiekka	60 cm
YHT.	195 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.24 m mpy.

61.9 metriä etelään Eteläesplanadista **havaintopiste E 12**:n (kuva 152) kohdalla kallio tulee esiin.

Havaintopiste E 12 (18 047.55/50 103.86):

Asvaltti	20 cm
Sora	7cm
Täytehiekka	143 cm
Kallio	
YHT.	195 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 3.68 m mpy. Kallio tuli esiin korkeudella 1.73 m mpy.

Havaintopiste E 13 (kuva 153) sijaitsi 73.0 metriä etelään Eteläesplanadista. Kallio oli tässä lähellä kadunpintaa.

Havaintopiste E 13 (18 036.50/50 104.49):

Asvaltti	20 cm
Sora	7 cm
Hiekka	30 cm
Kallio	
YHT.	57 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 4.67 m mpy. Kallio tuli esiin korkeudella 4.10 m mpy.

Havaintopiste E 14 (kuva 154) sijaitsi 79.9 metriä etelään Eteläesplanadista kohdassa, jossa kalliota oli louhittu poikittaisten putkien takia. Kallio jatkui kohdan jälkeen entisellään.

Havaintopiste E 14 (18 029.58/50 104.94):

Asvaltti	20 cm
Sora	10 cm
Täytehiekka	160 cm
YHT.	190 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 4.97 m mpy.

Kallioalue ulottui läntisen korttelin eteläisimmän tontin pohjoisosaan saakka. Jo aiemmin **havaintopiste E 15**:stä lähtien syvemmälle painuvan kallion korkeudelta lähti etelään päin 20 cm paksu tumma hiekkakerros, joka painui hitaasti syvemmälle maan sisään (kuvat 155-157). Kyseessä oli luultavasti vanha kerros. Kerrokset olivat säilyneet viiden metrin matkalla enemmän, koska takana ollut viemärilinja loppui tässä kohtaa.

Havaintopiste E 15 sijaitsi 85.1 metriä etelään Eteläesplanadista.

Havaintopiste E 15 (18 024.37/50 105.27):

Asvaltti	20 cm
Kelt. hiekka	10 cm
Tumma hiekka	**20 cm**
Harmaa hiekka	**20 cm** päällä nokl, alla puu, tiilimurska
Sora	**30 cm**
Kallio	
YHT.	100 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.21 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.30 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.91 m mpy.

Havaintopiste E 16 sijaitsi 104.4 metriä etelään Eteläesplanadista eli kolme metriä pohjoiseen eteläisimmän tontin pohjoisrajasta.

Havaintopiste E 16 (18 005.16/50 106.25):

Asvaltti	20 cm
Vaalea hiekka	20 cm
Tumma hiekka	**30 cm**
Kallio	
YHT.	70 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 5.21 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.40 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.81 m mpy.

Havaintopiste E 17 sijaitsi 112.6 metriä etelään Eteläesplanadista.

Havaintopiste E 17 (17 997.02/50 106.67):

Asvaltti	20 cm
Vaalea hiekka	20 cm
Tumma hiekka	**20 cm**
Sora	**140 cm**
YHT.	200 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 6.01 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.40 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.61 m mpy.

Havaintopiste E 18 sijaitsi 122.9 metriä etelään Eteläesplanadista.

Havaintopiste E 18 (17 986.75/50 107.29):

Asvaltti	20 cm
Sora	15 cm
Vaalea hiekka	30 cm
Tumma hiekka	**20 cm**
Kelt. hiekka, sora	**115 cm**
YHT.	200 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 6.15 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.65 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.50 m mpy.

Havaintopiste E 19 sijaitsi 136.6 metriä etelään Eteläesplanadista.

Havaintopiste E 19 (17 973.04/50 108.13):

Asvaltti	20 cm
Sora	15 cm
Vaalea hiekka	60 cm
Tumma hiekka	**20 cm**
Hiekka	**75 cm**
YHT.	190 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 6.28 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 0.95 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.33 m mpy.

Havaintopiste E 20 sijaitsi 147.1 metriä etelään Eteläesplanadista. Pohjoinen Makasiininkatu sijaitsi 10 metrin päässä etelässä.

Havaintopiste E 20 (17 962.47/50 108.52):

Asvaltti	20 cm
Sora	20 cm
Kelt. hiekka	15 cm
Vaalea hiekka	60 cm
Tumma hiekka, tiiliä	**20 cm**
Hiekka	**65 cm**
YHT.	200 cm

Maanpinta sijaitsee tässä korkeudella 6.47 m mpy. Alkuperäinen maanpinta sijaitsee 1.15 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.32 m mpy.

Yhteenveto

Eteläesplanadin ajoradan eteläosan kohdalla jatkettiin vuoden 2005 kesän Yleisurheilun MM-kisojen takia keskeytyneitä kaivauksia Valtioneuvoston juhlahuoneiston portaiden kohdalta itään päin. Kaivannon eteläosa oli tuhoutunut kaivannon suuntaisesti kulkevan putken takia. Pohjoisprofiilissa oli aluksi vanha tumma kerros noin 55 cm:n päässä maanpinnasta. Kerros oli paksuimmillaan 45 cm. Melkein heti valtioneuvoston juhlahuoneiston itäseinän linjan jälkeen ilmestyi kallio, joka jatkui korttelin itäosaan saakka. Kallio sijaitsi mustan maan tavoin 40-50 cm:n

päässä katupinnasta ja sen yläpinta oli louhittu. Päällä oli vain uusia kadun rakennekerroksia. Lähellä Unioninkatua kallio painui kaivannon pohjan alapuolelle ja ohut tumma maa palasi hetkeksi esille. Sen pinta painui nopeasti alaspäin 70 cm:stä 130 cm:een. Kerros oli tuhoutunut idempänä Unioninkadun risteyksen kunnallisteknisissä rakennustöissä.

Eteläesplanadi rakennettiin 1800-luvun alussa entisen korttelialueen poikki. Kadun pinta laskee länsiosan tasaisen pätkän jälkeen vieläkin melko jyrkästi alemmaksi Unioninkadulle. Alkuperäinen maanpinta on ollut melko tasainen pidemmälle itään ja pudonnut ilmeisesti kallion kohdalla nopeasti kohti silloista rantaa. Katu on sen sijaan rakennettu laskeutumaa loivasti Unioninkadulle, jolloin lännestä tultaessa vanhoja kerroksia on poistettu enenevässä määrin kunnes vanhoja maakerroksia ei ole säilynyt laisinkaan ja tiellä oleva kallio, ja sen päällä mahdollisesti olevat maakerrokset, on louhittu tarvittavalle tasolle.

Kaukojäähdytysputkikaivannon Unioninkadun pohjoisosa, länsipuolella sijaitsevan korttelin pohjoisimman tontin kohdalta, oli tuhoutunut kokonaan kaivannon molemmilla puolilla olevien kunnallisteknisten putkien takia. Länsipuolella sijaitsevan korttelin keskiosan kahden tontin alueella kallio tuli lähelle maanpintaa. Sen louhittu yläpinta oli parhaimmillaan noin 50 cm päässä kadunpinnasta. Kallion yläpuolella oli vain uusia täytemaita. Kallioon oli louhittu lisäksi poikittaisia putkilinjoja.

Edellisen kaivanto-osuuden pohjoisosa on kuulunut 1700-luvun alussa vielä ranta-alueeseen. 1700-luvun loppupuolella alueella on ollut tontteja, mutta niistä ei tehty mitään havaintoja edellä mainituista syistä. Etelämpänä kallion esiintymisalueella maanpinta on noussut ylemmäksi ja siellä on sijainnut läntisten tonttien reuna-alueita 1700-luvun alussa. Myöhemmin läntiset tontit levittäytyivät enemmän alueelle, mutta mitään merkkejä asutuksesta ei ollut säilynyt.

Keskimmäisten tonttien välisellä rajalla kaivannon länsipuolella ollut viemärilinja loppui. Tästä lähtien kallion päällä, ja kallion painuttua syvemmälle soran päällä, oli vanhaksi luokiteltava keskimäärin 20 cm paksu tumma hiekkakerros. Tämä kerros painui etelään mentäessä vähitellen syvemmälle nykyisestä maanpinnasta. Pohjoispäässä se oli 40 cm:n päässä ja eteläpäässä 1.15 metrin päässä katupinnasta. Matkaa pisteiden välillä oli vähän yli 60 metriä. Tällä kaivanto-osuudella oli ollut peltoja 1700-luvun alkupuolella ja tontteja 1700-luvun lopulla, mutta rakennusjäännöksiä tai muita asutukseen viittaavia merkkejä ei havaittu kerroksissa.

5.3. Yliopistonkatu – Unioninkatu

Yliopistonkatu

Marraskuun lopulla vuonna 2005 kaukojäähdytysputkien kaivantoa alettiin kaivaa Yliopistonkadulla Fabianinkadun risteyksestä lähtien itään päin Unioninkadulle noin 86 metriä. Kaivanto sijaitsi länsipäässään kadun eteläisen ajoradan puolella (kartta 3, kuva 158), mutta siirtyi heti pohjoisen ajoradan kohdalle. Länsipää oli täysin tuhoutunut aikaisempien rakennustöiden takia, joita oli valvottu vuosina 2003 ja 2004.

Kaivannon pohjoinen seinä oli 2.0 -2.3 metrin päässä pohjoisen jalkakäytävän reunasta. Kaivanto oli 3.20 metriä leveä ja aluksi 80 cm syvä (kuva 159-161) ennen kallion louhimista. Kaivannon pohjoisseinällä näkyi kaasun/maakaasun metalliputki (kuva 162) tai sen kaivannon täyttömaat (kuva 163). Eteläseinässä oli alhaalla vanhalta näyttävä tumma kerros, mutta se oli tuotu paikalle ilmeisesti 1800-luvun alussa (kuva 164). Syynä tähän on koko valvotun Yliopistonkadun pituudella 1800-luvun alussa tehty louhintatyö, jossa kallio oli louhittu samalle tasolle, noin 80 cm kadunpinnan alapuolelle.

Havaintopiste Y 1 (kuva 165) sijaitsi kaivannon eteläprofiilissa Yliopistonkadun kaivetun alueen keskiosassa 39.2 metriä länteen Unioninkadusta.

Havaintopiste Y 1 (18 412.17/50 035.75[3]):

Katukivet, hiekka	20 cm
Tummempi hiekka	2 cm
Punertava hiekka	6 cm
Vaalea kerros	3 cm
Savi	7 cm
Ruskea hiekka	20 cm
Tumma maa	15 cm
Louhittu kallio	
YHT.	73 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 9.21 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 8.48 m mpy.

[3] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

Havaintopiste Y 2 (kuva 166) sijaitsi kaivannon itäosassa kaivannon eteläprofiilissa 17 metriä länteen Unioninkadusta.

Havaintopiste Y 2 (18 413.17/50 058.05):

Katukivet, hiekka	17 cm
Vaalea hiekka	20 cm
Savi	10 cm
Tumma maa	40 cm
Louhittu kallio	
YHT.	87 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 9.65 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 8.78 m mpy.

Unioninkatu

Sama ilmiö, kallion louhinta tietylle tasolle ja sen päällä tuotu täytemaa, jatkui myös Unioninkadulla (kartat 3 ja 7). Töitä jatkettiin täällä helmikuussa 2006 pienen keskeytyksen jälkeen. Tällöin valvottiin kaivannon kaivamista noin 257 metrin matkalla.

Kaivanto tehtiin Unioninkadulla Yliopiston kirjaston kohdalla aluksi ajoradan länsireunalle (kuva 167-169). Se sijaitsi 1.5 metriä itään jalkakäytävästä ja se oli 2.7 metriä leveä. Kaivanto siirtyi kadun toiselle puolelle kirjaston pohjoisseinän linjalla (kuva 170). Kaivannon länsipuolella oli vesi- ja kaasuputkia, joita varten kalliota oli louhittu pois (kuva 171). Louhittu kallio sijaitsi aivan lähellä maanpintaa. Päällä oli vain pientä kalliolouhintakiveä ja hiekkaa ennen katukerroksia. Jälkimmäiset muodostuivat sorasta, asvalttista, hiekasta ja päällimmäisenä olevista katukivistä.

Havaintopiste Y 3 (kuva 172) sijaitsi 8.4 metriä pohjoiseen Yliopistonkadulta kaivannon itäprofiilissa kuten muutkin havaintopisteet.

Havaintopiste Y 3 (18 431.32/50 083.59):

Katukivet	14 cm
Hiekka	10 cm
Asvaltti	20 cm
Hiekka	10 cm
Hiekka, pientä kalliolouhintakiviä, tiilimurska	30 cm
Louhittu kallio	
YHT.	84 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 11.87 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 11.03 m mpy.
Havaintopiste Y 4 (kuva 173) sijaitsi kirjaston riselaatin etelälinjan kohdalla 29.8 metriä pohjoiseen Yliopistonkadusta. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 8.48 m mpy.

Havaintopiste Y 4 (18 452.73/50 082.38):

Katukivet, hiekka	17 cm
Hiekka	10 cm
Asvaltti	10 cm
Sora	10-20 cm
Louhittu kallio	
YHT.	47 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 13.77 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 13.30 m mpy.

Havaintopiste Y 5 (kuva 174) sijaitsi kirjaston portaiden pohjoislinjan kohdalla 48.10 metriä pohjoiseen Yliopistonkadusta.

Havaintopiste Y 5 (18 470.94/50 081.38):

Katukivet, hiekka	25 cm
Asvaltti	10 cm
Sora	10 cm
Karkea hiekka	20 cm
Pientä kalliolouhintakiveä, tiilimurska	10 cm
Louhittu kallio	
YHT.	75 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 13.97 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 13.22 m mpy.

Havaintopiste Y 6 (kuva 175) sijaitsi kirjaston pohjoisseinän linjalla 63.5 metriä pohjoiseen Yliopistonkadulta.

Havaintopiste Y 6 (18 486.33/50 080.44):

Katukivet, hiekka	30 cm
Asvaltti	15 cm
Sora	15 cm
Karkea hiekka	35 cm
Pientä kalliolouhintakiveä, tiilimurska	25 cm
Louhittu kallio	
YHT.	120 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 14.01 m mpy. Kallion louhittu pinta oli korkeudella 12.81 m mpy.

Kirkkokadun risteyksen kohdalla kunnallistekniikka oli tuhonnut paikan. Kirkkokadun pohjoispuolella kaivannon rakentamista ei valvottu tarkemmin, koska se sijaitsi jo Ruotsin-vallan aikaisen Helsingin ulkopuolella. Kaivanto sijaitsi heti itäisen jalkakäytävän vieressä ajoradalla. Kaivantoa seurattiin ja valokuvattiin Unioninkatu 33:een saakka, mutta se jatkui vielä pohjoisemmaksi.

Ortodoksisen kirkon tontin kohdalla kallio oli myös välillä hyvin pinnassa, etenkin mentäessä pohjoiseen päin (112 - 75 cm). Profiileissa näkyi erilaisia kerroksia, mutta ei mitään suurempaa mielenkiintoa herättävää. Kirkon sisäänkäynnin kohdalla lyhyellä matkalla kaivanto oli 1.70 metriä syvä, mutta kallio oli vieläkin syvemmällä. Tällä kohdalla kallion päällä oli savi-/silttikerros ennen tummaa maakerrosta (kuvat 176-177). Päällä oli paksulti täyttöhiekkaa ennen katukerroksia (13.89 m mpy). Läntisen profiilin takana oli kaukolämpö- ja viemäriputket ja itäprofiilin takana kaapeleita.

Rauhankadusta pohjoiseen pinnaltaan louhittu kallio oli jälleen lähellä maanpintaa (kuvat 178-179). Se oli 50-60 cm kadun pinnasta. Itäisessä profiilissa kallion päällä oli täyttömaita ja kaapeleita. Läntisessä profiilissa oli etupäässä heti länsipuolella sijaitsevien kaukolämpö- ja viemäriputkien täyttömaita. Maanpinta sijaitsi Rauhankadun luona 13.51 m mpy:n korkeudella. Se laskeutui Unioninkatu 33:n eteen mennessä 11.34 m mpy:n korkeuteen.

Yhteenveto

Yliopistonkatu on entiselle tonttialueelle tehty katu 1800-luvun alusta. 1700-luvun alussa tontti sijaitsi valvotun alueen länsiosassa. Itäosa on ollut rakentamaton kallion takia, mutta 1700-luvun puoliväliin mennessä se on otettu tonttialueeksi. Yliopistonkadun rakentaminen on tuhonnut kaikki vanhat kulttuurikerrokset, koska ne on poistettu ja kalliot louhittu tasaiseksi tietylle korkeustasolle. Paikalle on tuotu kadun rakennekerrokseksi vanhoja tummia kulttuurimaita muualta. Ylimpänä olivat katukivet laskuhiekkoineen.

Valvotun Unioninkadun osuuden eteläpäässä on sijainnut Läntinen Kirkkokatu ja pohjoiseen johtanut tie Ruotsin vallan aikana. Sen ympäristössä Yliopiston kirjaston ja Tuomiokirkon tonteilla oli vain erillisiä rakennuksia aluksi. 1700-luvun lopussa asutus levisi kirjastotontin itäosan kallioille. Täälläkin Unioninkadun rakennustyöt 1800-luvun alussa ovat tuhonneet kaikki jäännökset varhaisemmilta ajoilta. Kallion päällä olleet kasarmit ja mahdolliset maakerrokset on poistettu ja kallio louhittu tasaiseksi tietylle korkeudelle. Sen päällä oli vain kadun rakennekerroksia, joista suurin osa oli aivan uusia.

Kirkkokadun pohjoispuolella kaivanto sijaitsi jo kaupunkialueen ulkopuolella eikä siellä ollut kunnallisteknisten töiden takia paljonkaan mielenkiintoista.

5.4. Mariankatu - Kirkkokatu

Mariankatu

Huhtikuussa 2006 kaukojäädytysputkityömaa aloitettiin Mariankadulla. Kaivaminen alkoi Mariankadun ja Hallituskadun risteyksen eteläpuolella sijainneen huoltotunnelin pystykuilun kohdalta pohjoiseen. Kaivantoa oli Mariankadulla yhteensä noin 107 metriä. Kirkkokadulle saavuttaessa kaivanto kääntyi itään ja jatkui aina korttelin itäosan kohdalle 77 metrin pituudelta (kartta 5).

Mariankadulla kaivanto sijaitsi 2.5 metriä itään läntisestä jalkakäytävästä. Se oli 2.5 metriä leveä.

Hallituskadusta 37 metriä pohjoiseen esillä oli pinnaltaan louhittua kalliota. Kallio on 50-70 cm katupinnan alapuolella (kuvat 180-183). Länsiprofiilissa näkyi vain kohdalla olevan kaukolämpöputkien betonikuoret ja päällä täytemaita. Samoin itäprofiilissa on täytemaita.

Kallio painui hetkeksi kaivannon pohjan alapuolelle tullen uudelleen esiin 8 metrin jälkeen 1.50 metrin syvyydessä. Kallio pinta on tällöin jo louhimaton.

Havaintopisteet M 1 - 2 sijaitsevat tämän koskemattoman kalliopaljastuman pohjoispuolella (kuva 184). **Havaintopiste M 1** (kuva 185) sijaitsi kaivannon itäprofiilissa 25 metriä etelään Kirkkokadulta.

Havaintopiste M 1 (18 496.96/50406.94[4]):

Asvaltti	20 cm
Nupulakiveys	10 cm
Kelt. karkea hiekka	45 cm
Ruskea hiekka	15 cm
Tummanharmaa hiekka	15 cm
Sek. vaalea hiekka, pyöreitä kiviä, tiiliä	40 cm
Ruskea hiekka	10 cm
Pientä kallion louhintasilppua, hiekka	30 cm
YHT.	**185 cm**

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 7.02 m mpy.

[4] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

Pari metriä etelään putkien hitsauskohdan takia syvemmässä kohdassa oli pohjalla alkuperäistä vanhaa tummanruskeaa maata ja puusilppua 2.20 metriä maanpinnan alapuolella (kuvat 186-187). Maanpinta oli tässä korkeudella 7.10 m mpy eli vanha maanpinta oli korkeudella 4.90 m mpy.

Havaintopisteiden M 1 ja 2 välissä vastaavanlaisessa kuopassa oli vanha maanpinta 2.20 metriä maanpinnan alapuolella. Nykyinen maanpinta oli korkeudella 6.80 m mpy eli vanha maanpinta oli korkeudella 4.60 m mpy.

Havaintopiste M 2 (kuva 188) sijaitsi kaivannon itäprofiilissa 7 metriä etelään Kirkkokadulta. Täällä vanha maanpinta oli jo kaivannon pohjan yläpuolella.

Havaintopiste M 2 (18 515.27/50 405.71):

Asvaltti	6 cm	
Nupulakiveys, hiekka	10 cm	
Ket. karkea hiekka	40 cm	
Täytemaata	100 cm	louhittuja kiviä, tiiltä ym.
Puusilppu	**5 cm**	
Tumman maa	**15 cm**	
Louhimaton kallio		
YHT.	**176 cm**	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 6.21 m mpy. Vanha maanpinta oli 1.56 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.65 m mpy.

Kirkkokatu

Kaivanto siirtyi Mariankadun itäreunalle ennen Kirkkokadulle saapumista (kuva 189). Kaivannossa oli risteysalueella runsaasti kaapeleita ja putkia. Kirkkokadun pohjoisprofiilissa kaapeleiden alla näkyi kuitenkin tummaa vanhaa maata (kuva 190).

Kirkkokadulla eteläisellä ajoradalla sijainnut kaivanto oli aivan kiinni eteläisessä jalkakäytävässä. Kaivanto oli 1.80 metriä leveä ja noin 1.50 metriä syvä (kuvat 191-193).

Havaintopiste M 3 (kuvat 194-195) sijaitsi 6.5 metriä itään Mariankadusta kaivannon eteläsivulla kuten lähes kaikki muutkin havaintopisteet. Sen ympärillä oli säilynyt 1.50 metriä pitkä kivitaso 1.30 metriä maanpinnan alapuolella.

Havaintopiste M 3 (18 525.89/50420.71):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	20 cm
Betoni	5 cm
Vaalea täytehiekka	65 cm
Savi	5 cm
Tumma maa	**30 cm**
Kiviä	**5 cm**
Harmaa hiekka	**5 cm**
Kelt. hiekka	**3 cm**
Harmaa karkea hiekka	**10 cm**
Harmaa hiekka	**10 cm**
Tumma maa	**5 cm**
YHT.	168 cm

Maanpintakorkeudet ovat Kirkkokadulla otettu jalkakäytävältä. **Havaintopisteissä M 3, 4 ja 6** vanhaksi kerrokseksi on luettu kiveyksen tai hirsien päällä oleva tumma maakerros. Maanpinta oli tässä korkeudella 5.74 m mpy. Vanha tuhoutunut maanpinta oli 1.00 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.74 m mpy.

Edellisen kivirivin itäpuolella oli 2.4 metriä maata ennen 1.40 metriä pitkää hirttä **havaintopiste M 4**:n (kuvat 196-198) kohdalla. **Havaintopiste M 4** sijaitsi 9.3 metriä itään Mariankadusta kaivannon eteläseinämässä. Hirsi sijaitsi kaivannon seinämässä seinän suuntaisesti 1.20 metriä maanpinnan alapuolella. Hirren itäpuolella oli vielä 1.5 metrin verran kiveystä hirren kanssa samalla korkeudella. Tästä kiveyksestä, 50 cm edellisen hirren itäpäästä, lähti 20 cm leveä lankku kaivannon poikki luoteeseen (kuva 199). Se oli eteläpäässään 1.35 metriä maapinnan alapuolella. Myös kivet sen itäpuolella olivat samalla korkeudella. Kivirivin itäpäästä oli pihalle johtavaan porttiaukkoon matkaa 1.0 metri. Maakerrokset olivat tuhoutuneet porttiaukon kohdalla.

Havaintopiste M 4 (18 526.01/50 423.30):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	20 cm
Vaalea täytemaa	65 cm
Tumma maa	**25 cm**
Hirsi	**20 cm**
Sek. kelt. hiekka (sora)	**20 cm**
Tumma maa	**5 cm**
YHT.	160 cm

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.67 m mpy. Vanha tuhoutunut maanpinta oli 0.90 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.77 m mpy.

Havaintopiste M 5 (kuva 200) sijaitsi kaivannon pohjalla olleen poikittaisen lankun kohdalla 10.7 metriä itään Mariankadusta. Lankun viereen kaivettiin 65 cm syvä koekuoppa, josta tuli vanhoja kulttuurikerroksia. Kuoppa täytyi nopeasti vedellä.

Havaintopiste M 5 (18 526.95/50 424.75):

Lankku	**8 cm**
Tumma maa	**10 cm**
Siltti	**5 cm**
Tumma maa	**25 cm**
Siltti	**17 cm**
YHT.	65 cm:

Todennäköisesti luonnollinen maa, siltti, sijaitsi korkeudella 3.59 m mpy.

Havaintopiste M 6 (kuvat 202-204) sijaitsi 26.5 metriä itään Mariankadusta. Kohdassa oli jälleen esillä vanhoja kerroksia ja kiveystä, joka oli 1.05 metriä maanpinnan alapuolella. Kiviä näkyi yhteensä 2.5 metrin matkalla. Kolme kiveyksen länsireunan isoa kiveä sijaitsi havaintopisteen kohdalla.

Havaintopiste M 6 (18 526.99/50 440.63):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	25 cm
Betoni	10 cm
Täytemaa	50 cm
Tumma sek. maa	**20 cm**
Kivet	**15 cm**
Tumma maa, puusilppua	**10 cm etupäässä lastuja yläosassa**
Vaaleampi tumma maa	**50 cm**
Siltti	**5 cm**
YHT.	190 cm

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.31 m mpy. Vanha tuhoutunut maanpinta oli 0.90 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.41 m mpy. Luonnollinen maa sijaitsi korkeudella 3.46 m mpy.

Havaintopiste M 7 (kuva 205) sijaitsi 29.8 metriä itään Mariankadusta eteläpuolisten tonttien rajalinjan kohdalla.

Havaintopiste M 7 (18 527.15/50 443.84):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	20 cm
Betoni	5 cm
Täytemaa	80 cm
Tumma maa	**20 cm**
YHT.	130 cm

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.26 m mpy. Vanha tuhoutunut maanpinta oli 1.10 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.16 m mpy.

Noin 1.0 metrin päässä edellisestä, keskimmäisen tontin porttikongin kohdalla oli kaivannon pohjalla sen poikki lauta noin 10-20 cm porttikongin länsiseinästä itään (kuvat 206-207). Kyseessä oli 30 cm leveä ja 10 cm korkea lankku. Sen itäreunassa oli 10 cm leveä 1,5 – 3 cm korkeampi osa. Laudan alla oli tummaa maata 6 cm ja sen alla harmaata silttiä 20 cm. Eteläprofiilista sen päältä löytyi kuitenkin 20 cm läpimittaisen betoniputken pää. Kyseessä oli uudehkon putken aluslauta. Se sijaitsi 1.35-1.40 metriä kadunpinnan alapuolella.

Keskimmäisen tontin länsiosassa sijaitsevan porttikongin itäosasta alkoi 2.5 metriä leveä tuhoutunut alue.

Havaintopiste M 8 (kuvat 208-209) sijaitsi tämän kohdan itäpuolella 35.4 metriä itään Mariankadusta. Kaivanto oli tässä 1.40 metriä syvä. Alin savikerros sijaitsi noin 10 cm kaivannon pohjan alapuolella.

Havaintopiste M 8 (18 527.47/50 449.37):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	20 cm
Betoni	10 cm
Sek. täytemaa	40 cm
Tumma maa	**35 cm**
Harmaa hiekka	**40 cm**
Savi	**10 cm**
YHT.	**160 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.15 m mpy. Vanha maanpinta oli 0.75 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.40 m mpy. Luonnollinen maa sijaitsi korkeudella 3.65 m mpy.

Havaintopiste M 9 (kuvat 210-211) sijaitsi keskimmäisen tontin rakennuksen oviaukon kohdalla 43.8 metriä itään Mariankadusta.

Havaintopiste M 9 (18 525.97/50 457.81):

Asvaltti	5 cm
Hiekka	15 cm
Betoni	10 cm
Sek. täytemaa	50 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Tumma maa	**20 cm**
Vaaleampi tumma maa	**20 cm**
Tumma maa, risuja	**10 cm**
Tumma maa, sek. savi	**30 cm**
Savi	**5 cm**
YHT.	**175 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 5.04 m mpy. Vanha maanpinta oli 0.90 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.14 m mpy. Luonnollinen maa sijaitsi korkeudella 3.34 m mpy.
Tästä lähtien itään päin kaivannon pohjalla savi tuli voimakkaasti esiin. Eteläprofiilissa tumma maa oheni merkittävästi.

Havaintopiste M 10 (kuva 214) sijaitsi 59 metriä itään Mariankadusta. Sen kohdalla tumma maa oli jo ohut kerros.

Havaintopiste M 10 (18 528.85/50 473.04):

Asvaltti	5 cm
Sora	20 cm
Sek. täytemaa	80 cm
Tumma maa	**15 cm**
Savi	**20 cm**
YHT.	**140 cm**

Maanpinta oli tässä korkeudella 4.67 m mpy. Vanha tuhoutunut maanpinta oli 1.05 metriä maanpinnan alapuolella eli korkeudella 3.63 m mpy. Luonnollinen maa sijaitsi korkeudella 3.47 m mpy.

Tästä itään päin kerrokset olivat tuhoutuneet putkilinjan takia. Kaivanto kaivettiin vielä jonkin matkaa, 18 metrin päähän korttelin itärajasta. Kaivantoa jatkettiin vielä kadun poikki, mutta tätä ei oltu valvomassa.

Löydöt

Kaivannon kaivaminen tapahtui konekaivuna, jolloin oli melko mahdotonta havaita täytemaassa tai tummassa vanhassa maassa olevia esineitä. Useimmiten paikalla ei ollut arkeologia itse kaivuoperaation aikana. Kirkkokadun länsipäästä tummasta vanhasta kerroksesta saatiin muutama vanha esine (KM2008007:1-8) profiilia ja pohjaa puhdistaessa. Esineet tulivat eteläprofiilin kivitasojen ja hirsirakenteen kohdalta. Pienet esinepalat olivat ajoituksellisia vaikeita. Yleinen ajoitus oli 1640 – 1800-luvun alkuun.

Yhteenveto

Valvotulla Mariankadun osalla on sijainnut osia kahdesta korttelista. Etelässä rakentamaton, ilmeisesti kallioalue, on erottanut toisistaan saman korttelin ja tontin osia. Pohjoisempana on ollut poikittainen katu ennen seuraavaa korttelia. Myöhemmin rakentamaton alue on liitetty tonttialueisiin.

Mariankadun eteläpuolisko oli tuhoutunut arkeologisesti kokonaan. Kallio oli louhittu tasaiseksi 50-70 cm syvyyteen maanpinnasta Mariankatua rakennettaessa kortteleiden läpi 1800-luvun alussa. Paikalla oli vain uusia täyttökerroksia.

Mariankadun pohjoispuoliskon alueella kallio painui syvemmälle kaivannon pohjan alapuolelle. Kallion pinta oli louhimaton sen tullessa uudestaan esille pohjoisempana. Kallion päälle ilmestyi vanhoja tummia kulttuurikerroksia. Niitä ei ollut esillä kaivannon varsinaisella 1.80 metrin kaivusyvyydellä vaan ne tulivat esillä kaivannon syvennetyistä kohdista 2.20 metrin syvyydessä. Ne sijaitsivat kaksi kertaa syvemmällä nykymaanpinnasta kuin Kirkkokadun vanhat kerrostumat, mutta merenpinnasta katsottuna samalla korkeudella (4.60-4.90 m mpy). Toisin sanoen Mariankatua rakennettaessa etelässä kadun tieltä on louhittu kalliota ja pohjoisempana kallion ja sen yläpuolisten vanhojen maankerrosten päälle on tuotu paksulti täytemaata.

Kirkkokadulla on sijainnut lähes aina kahden korttelin osia ja niiden välissä poikittainen katu. Valvotun osuuden länsipään poikki on mennyt myös venäläisten ison vihan aikaisen linnoituksen muuri.

Kirkkokadulla kaivanto oli keskimäärin 1.50 metriä syvä. Lännessä se oli kaivettu hiukan vanhoihin kerroksiin. Idässä kaivannon pohjalla oli jo esillä luonnollisia kerroksia.

Vanha maanpinta tuli esiin 90-110 cm nykyisen jalkakäytävän alta. Sen yläpinnan profiili oli samanlainen kuin nykyisen Kirkkokadun eli se laskeutui tasaisesti itään päin. Valvonta-alueella pudotus oli vähän yli metrin (4.74-3.63 m mpy).

Kaivannon länsipäässä oli säilynyt eteläprofiilissa katkelmia kiveyksistä ja hirsistä vanhan läntisen korttelin alueella. Niiden päällä oli kuitenkin vanhaksi kerrokseksi luettu tumma kerros. Havaintopisteiden 4-5 ja 6 kohdalla ja välissä on karttatutkimuksen perusteella sijainnut pohjois-eteläsuuntainen katu ja venäläisen

linnoituksen muuri. Kiveyksiä ja niiden päällä oleva vanha tumma maakerros oli myös vanhan kadun itäpuolisen vanhan korttelin alueella. Varmoja katukiveyksiä ei tavattu kuitenkaan edellä mainittujen havaintopisteiden välisellä melko tuhoutuneelta alueelta, jolleivät edellä mainittujen kaukana toisistaan sijaitsevien havaintopisteiden kiveykset kuuluneet katukiveykseen. Uuden eteläpuolisen korttelin keskimmäisen tontin länsipuoliskolla tumma maa oli vielä paksu, mutta itäpuoliskolla se oheni kadoten lopulta kokonaan.

Vanhoiksi luokiteltavia kerroksia oli keskimäärin 75-95 cm mukaan luettuna kaivannon pohjan alapuolelle kaivettujen koekuoppien kerrokset. Alla oli puhdas silttitai savikerros. Kaivannon pohjoisprofiilissa kerrokset olivat tuhoutuneet käytännössä kokonaan, sillä profiilin takana kulki kadun suuntaisesti viemärilinja.

5.5. Hallituskatu – Ritarikatu

Hallituskatu

Hallituskadun eteläosaan Mariankadun ja Ritarikadun väliselle osuudelle kaivettiin kaukojäähdytysputkiston kaivanto helmikuussa vuonna 2007. Sitä jatkettiin vielä jonkin matkaa Ritarikadun länsipuolelle, jolloin kaivannon kokonaispituus oli noin 60 metriä (kartta 6).

Hallituskatu oli kaivannon länsipäässä noin 10 m mpy:n korkeudessa. Katu laskeutui nopeasti Ritarikadulle, josta lähtien se oli melko tasainen. Ritarikadun kohdalla katu oli 8.7 m mpy:n, keskiosassa ja idässä Mariankadun kohdalla 8.8 m mpy:n korkeudella.

Kaukojäähdytysputkikaivannon kaivaus aloitettiin Mariankadun suunnasta (kuva 215). 2.50 metriä leveän kaivannon eteläseinä oli aluksi 1.6 metrin päässä Hallituskadun eteläisen jalkakäytävän pohjoisreunasta. 6.50 metriä Ritarihuoneen itäisen seinälinjan länsipuolelta lähtien kaivanto oli jalkakäytävän vieressä. Katu oli asvaltoitu, mutta heti sen alla oli säilynyt melko uusi nupulakiveys.

Kaivannon itäpäässä oli aluksi kaukolämmitysputkien betonirakenteet Mariankadun jalkakäytävän kohdalla. Kolmisen metriä Ritarihuoneen itäseinän linjan länsipuolella oli kaapeleita kallion päällä (kuva 216). Molempien kohdalta kallio oli louhittu tarvittavaan syvyyteen saakka. Kaapeleiden länsipuolella kallio oli louhittu kolmen metrin pituudelta aivan lähelle nykyistä maanpintaa. Kallion päällä oli vain uudehkoja täytehiekka- ja sorakerroksia ennen nupulakiveystä ja asvalttia. Kerros oli yhteensä 50 cm paksu **havaintopiste H 1**:n (kuva 217) kohdalla kaivannon pohjoissivulla 4 metriä länteen Mariankadusta. Tämän havaintopisteen jälkeen kallion louhimaton pinta laski jyrkästi alaspäin. Kaivannon pohjoisprofiilissa kadun pintarakenteet, täyttökerrokset ja luonnolliset kerrokset jatkuivat pitkälle länteen päin, aina Ritarihuoneen keskiosan linjalle saakka (kuvat 218-219).

Havaintopiste H 1 (18 429.49/50 399.18[5]):

Asvaltti	5 cm
Sora	5 cm
Nupulakivet	10 cm
Sekoittunut hiekka	30 cm
Louhittu kallio	
YHT.	50 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.79 m mpy. Louhittu kallio oli 50 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.29 m mpy.

[5] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

Havaintopiste H 2 (kuvat 220-221) sijaitsi kaivannon eteläprofiilissa 6.5 metriä länteen Mariankadusta.

Havaintopiste H 2 (18 427.02/50 396.84):

Asvaltti	5 cm
Sora	5 cm)
Nupulakivet	10-15 cm
Kivien laskuhiekka	10-15 cm
Sek. kiviä, hiekka	60 cm
Harmaa hiekka/siltti	40 cm
Kallio	
YHT.	130 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.62 m mpy. Kallio oli 1.30 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.32 m mpy.

Eteläprofiilissa Ritarihuoneen itäisen oviaukon itäpuolella oli noin kolmen metrin matkalla nupulakivistä (7-10 cm) tehty kiveys noin 85 cm nykyisen maanpinnan alapuolella **havaintopiste H 3**:n (kuvat 220, 222) kohdalla. Havaintopiste sijaitsi 8.3 metriä länteen Mariankadusta. Kiveys päättyi idässä ilmeisesti isompiin kiviin. Rakenteen kokonaispituus oli 3.5 metriä. Kiveyksen ohuen ruskean laskuhiekkakerroksen alla oli heti luonnollinen, puhdas hiekka/siltti. Pohjoisprofiilissa kiveystä ei ollut. Sen ympäristössä ei ollut vanhoja kulttuurikerroksia, ainoastaan täyttömaita. Rakenne ja ympäristön täyttömaat saattavat liittyä Ritarihuoneen rakentamiseen. Kiveyksen päällä oli tiilimurskaa kuten myös muualla profiileissa jäänteenä ilmeisesti Ritarihuoneen rakentamisesta.

Havaintopiste H 3 (18 426.89/50 395.09):

Asvaltti	7 cm
Sora	2 cm
Nupulakivet	15-20 cm
Sekoittunut hiekka, tiilimurska	60 cm
Nupulakivikerros	*7-10 cm*
Ruskea hiekka	2 cm
Harmaa luonnollinen siltti/hiekka	**55 cm**
YHT.	148 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.59 m mpy. Luonnollinen hiekka oli 93 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.66 m mpy.

Heti edellisen havaintopisteen länsipuolella 10 metriä länteen Mariankadusta oli eteläprofiilissa seuraava **havaintopiste H 4** (kuva 223).

Havaintopiste H 4 (18 426.83/50 39333):

Asvaltti	7 cm
Sora	5 cm
Nupulakivet	15 cm
Hiekka, tiilimurska	55 cm
Luonnollinen hiekka, muuttuu siltiksi	**70 cm**
YHT.	152 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.56 m mpy. Luonnollinen hiekka oli 82 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.74 m mpy.

Näiden havaintopisteiden länsipuolella näkyi vain uudehkoja pintakerroksia ja luonnollisia maakerroksia. Vasta Ritarihuoneen keskiosan linjalla **havaintopiste H 6**:n kohdalla tuli esiin noin 50 cm maanpinnan alapuolella tumma maakerros, jonka voi olettaa olevan alkuperäinen 1800-luvun alun kerros. Se oli 20 cm paksu. Kerros paksuni aluksi 40 cm:een, mutta läntisimmissä havaintopisteissä se oli vain 10 cm paksu. Se tulee Ritarikadun kohdalla lähemmäksi nykyistä maanpintaa.

Havaintopisteet H 5 (kuvat 225-226), **H 6** (kuva 224-225, 227) ja **H 7** (kuva 224-225, 228) sijaitsivat Ritarihuoneen keskiosan riselaatin ja ovien kohdalla kaivannon eteläprofiilissa 17.6, 22.8 ja 26.5 metriä länteen Mariankadusta.

Havaintopiste H 5 (18 426.45/50 385.77):

Asvaltti	5 cm
Sora	5 cm
Nupulakivet	15-20 cm
Sek. harmaa hiekka/tumma maa ?	15 cm
Luonnollinen hiekka	**80 cm**
YHT.	120 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.48 m mpy. Luonnollinen hiekka oli 40 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.08 m mpy.

Havaintopiste H 6 (18 426.09/50 380.66):

Asvaltti	7 cm
Sora	5 cm
Nupulakivet	15-20 cm

Sek. hiekka, tiilimurska	20 cm
Tumma maa	**20 cm**
Luonnollinen hiekka	**55 cm**
YHT.	122 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.41 m mpy. Tumma maa oli 47 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.94 m mpy.

Havaintopiste H 7 (18 425.96/50 376.91):

Asvaltti ja sora *(puuttuvat*	*15 cm)*
Nupulakivet	15 cm
Harmaa sek. hiekka, tiilimurska	20 cm
Tumma maa	**40 cm**
Luonnollinen hiekka	**40 cm**
YHT.	130 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.37 m mpy. Tumma maa oli 50 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.87 m mpy.

Havaintopiste H 8 (kuvat 229-231) sijaitsi kaivannon pohjoisseinällä Ritarihuoneen läntisen kolmanneksen keskilinjalla 34.10 metriä länteen Mariankadusta. Kerrokset olivat samanlaiset pitkälti kumpaankin suuntaa.

Havaintopiste H 8 (18 427.58/50 369.13):

Asvaltti	10 cm
Savi/sora	5 cm
Nupulakivet	10 cm
Hiekka	15 cm
Tiilimurska, hiekka	10 cm
Tumma maa	**40 cm**
Luonnollinen hiekka	**50 cm**
Savi/siltti	**10 cm**
YHT.	150 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.51 m mpy. Tumma maa oli 50 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.01 m mpy.

Havaintopiste H 9 (kuva 232) sijaitsi kaivannon länsipäässä pohjoissivulla 38.30 metriä länteen Mariankadusta. Ritarikadulle oli matkaa 8.0 metriä.

Havaintopiste H 9 (18 427.36/50 365.07):

Asvaltti	10 cm
Sora	8 cm
Nupulakivet	15 cm
Sek. hiekka, kiviä, tiilimurska	20 cm
Tumma maa	**12 cm**
Luonnollinen hiekka/siltti	**50 cm**
YHT.	115 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.48 m mpy. Tumma maa oli 53 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.95 m mpy.

Tumma maa jatkui eteläprofiilissa Ritarihuoneen länsiosan kohdalla (kuva 233).
Havaintopiste H 10 (kuva 234) sijaitsi havaintopistettä H 9 vastapäätä kaivannon eteläseinässä.

Havaintopiste H 10 (18 425.49/50 365.13):

Asvaltti	7 cm
Sora	10 cm
Nupulakivet	15 cm
Tummanharmaa hiekka	30 cm
Tumma maa	**10 cm**
Luonnollinen hiekka/siltti	**30 cm**
YHT.	102 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.30 m mpy. Tumma maa oli 62 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.68 m mpy.

Näiden itäpuolella Ritarikadun itäisen jalkakäytävän kohdalla kaapelit ja betonitunneli menivät 40-100 cm maanpinnan alapuolella (kuvat 231-233). Ne ovat tuhonneet vanhat kerrokset, jotka sijaitsivat täällä ihan nykyisen maanpinnan lähellä. Ritarikadun keskikohdassa louhimaton kallio tuli esiin 75 cm:n syvyydessä **havaintopisteen H 11** (kuva 238-239) kohdalla 4.4 metriä länteen Ritarihuoneesta.

Havaintopiste H 11 (18 425.02/50 356.839):

Asvaltti	5 cm
Sora	5 cm
Nupulakivet	10 cm

Sek. täyttöhiekka	50 cm
Tummempi maa	**15 cm**
Luonnollinen hiekka/siltti	**40 cm**
Kallio	
YHT.	125 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.39 m mpy. Tumma maa oli 70 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.69 m mpy.

Havaintopiste H 12 (kuva 240) sijaitsi Ritarikadun läntisen ajoradan kohdalla kaivannon eteläprofiilissa 6.3 metriä länteen Ritarihuoneesta.

Havaintopiste H 12 (18 424.83/50 354.93):

Asvaltti	13 cm
Hiekka	5 cm
Nupulakivet	13 cm
Laskuhiekka	5 cm
Sorainen hiekka	10 cm
Tummempi maa	**5 cm**
Luonnollinen hiekka	**30 cm**
Kallio	
YHT.	76 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.45 m mpy. Tumma maa oli 41 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.04 m mpy.

Heti tämän havaintopisteen länsipuolella kaivannon poikki meni 130 cm syvyydessä metalliputki, jonka vuoksi kallio oli louhittu kohdalta. Pohjoisprofiilissa vastaavassa kohdassa asvalttia, kiviä ja täytemaata oli 80 cm, jonka jälkeen tuli puhdas hiekka.

Kaivanto jatkui jonkin matkaa länteen vielä Valtioneuvoston linnan koillisosan kohdalla (kuvat 241-248. Täällä tumma maa tuli voimakkaampana esiin. Lähes koko matkan esillä ollut kallio nousi nopeammin kuin kadun pinta ja kaivannon länsipäässä se oli jo lähellä maanpintaa. **Havaintopiste H 13** (kuva 245) sijaitsi kaivannon eteläprofiilissa 4.5 metriä länteen Ritarikadusta. Jalkakäytävän reunassa eli havaintopisteen takana oli hakattu vesikouru, jonka takia asvaltin alapuolinen katukiveys puuttui. Katukiveys näkyi hiukan idempänä kuten myös kaivannon pohjoisprofiilissa (kuva 242).

Havaintopiste H 13 (18 424.51/50 347.07):

(Asvaltti	5 cm)
Sora	15 cm

Sek. täytemaa	25 cm
Tumma maa	**30 cm**
Ruskea hiekka	**30 cm**
Luonnollinen harmaa hiekka	**60 cm**
Kallio	
YHT.	165 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.72 m mpy. Tumma maa oli 45 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.27 m mpy.

Havaintopiste H 14 (kuva 246) sijaitsi kaivannon eteläprofiilissa 9 metriä länteen Ritarikadusta.

Havaintopiste H 14 (18 424.36/50 342.46):

(Asvaltti	5 cm)
Sora	25 cm
Sek. täytemaa	25 cm
Tumma maa	**40 cm**
Ruskea hiekka	**55 cm**
Kallio	
YHT.	150 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.99 m mpy. Tumma maa oli 55 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.44 m mpy.

Havaintopiste H 15 (kuvat 247-248) sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa 13.5 metriä länteen Ritarikadusta.

Havaintopiste H 15 (18 426.23/50 337.69):

Asvaltti	12 cm
Nupulakivet	10 cm
Karkea hiekka	10 cm
Sek. täytemaa, tiilimurska	25 cm
Tumma maa	**20 cm**
Kallio	
YHT.	92 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 9.46 m mpy. Tumma maa oli 72 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 8.74 m mpy.

Ritarikatu

Kaivannon kaivamista Hallituskadulta etelään Aleksanterinkadulle jatkettiin maaliskuussa ja työ jatkui pätkittäin kesän alkuun saakka (kartta 6). Kaivanto oli yhteensä noin 105 metriä pitkä. Pohjoispäässä kaivanto oli itäisen ajoradan kohdalla siirtyen Ritarihuoneen eteläseinän kohdalla hiukan lännemmäksi. Kaivanto sijaitsi 80-90 cm länteen Ritarikadun itäisen jalkakäytävän länsireunasta. Kaivanto oli noin kaksi metriä leveä ja keskimäärin 140 cm syvä. Asvaltin poiston jälkeen tuli esiin nupulakiveys koko kadun pituudelta (kuvat 249-250).

Heti Hallituskadun eteläpuolella kadun alta tuli esiin luoteis-kaakko – suuntainen kallioharjanne (kuva 251). Kalliota oli louhittu pohjoispäässä Hallituskadun poikittaisten putkien takia. Samoin kallion länsireunaa oli louhittu käytöstä poistetun viistosti kaakkois-luoteis – suunnassa kulkevan putken takia. Putki oli tuhonnut myös kaivannon länsiprofiilin tässä kohtaa. Kallio oli parhaimmillaan 30 cm kadun alapuolella ja sen yläpuolella oli vain uusia täyttömaita.

Havaintopisteet H 16 (kuva 252) ja **17** (kuvat 253-257) sijaitsivat kallioharjanteen itäpuolella kaivannon itäprofiilissa 2.0 metriä pohjoiseen Ritarihuoneen pohjoisseinän linjalta ja juuri sen linjalla. Kallio oli tässä noin 40 cm harjannetta alempana sijaitseva loivempi rinne. Kallion päällä oli ohut vaalea hiekkakerros ja sen päällä tiivis erittäin pienistä kivistä (4-5 cm) tehty kiveys. Sitä oli itäprofiilin vieressä 5 metrin pituudelta ja 10-15 cm leveydeltä. Kiveys vaikutti samanlaiselta kuin **havaintopisteen H 3** kohdalla ollut kiveys. Kiveyksen päällä oli tummaa maata 10 cm. Sen päällä oli ruskeaa täytehiekkaa, jota oli tumman maan päällä kaivannon pohjoisosassa ja itäprofiilissa kaivannon eteläosaan saakka. Tumma maa oli noin 45 cm maanpinnan alapuolella pohjois- ja keskialueilla. Ruskean hiekan päällä oli jo uusi nupulakiveys ja asvaltti. Ruskea hiekka oli luultavasti uudempaa täyttömaata.

Alemman kiveyksen kohdalla ruskea hiekkakerros oli paksumpi kuin muualla ja tumma maa ja kiveys sijaitsevat hiukan alempana kuin olettaisi etelästä tulevan tumman maan pinnan perusteella. Keskellä katua oleva kallio on sijainnut aivan entisen kadun korkeudella kaivannon länsiseinän tumman maan perusteella tai peräti ollut esillä. Mitään käyttöjälkiä kalliossa ei kuitenkaan ollut.

Havaintopiste H 16 (18 421.89/50 358.15):

Asvaltti	7 cm
Sora	2 cm
Nupulakivet, harmaa laskuhiekka	15 cm
Ruskea hiekka	45 cm
Tumma maa	**10 cm**
Pienet kivet	**5 cm**
Vaalea hiekka	**10 cm**
Kallio	
YHT.	94 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.09 m mpy. Tumma maa oli 69 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.40 m mpy.

Havaintopiste H 17 (18 419.87/50 358.27):

Asvaltti	5 cm	
Sora	2 cm	
Nupulakivet, harmaa laskuhiekka	15 cm	
Ruskea hiekka (laskuhiekka)	20 cm	
Ruskea hiekka	20 cm	
Tumma maa	**15 cm**	
Pienet kivet	***5 cm***	***Kohta kaivettu syvemmälle***
Vaalea hiekka	***5 cm***	
Kallio		
YHT.	87 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 8.00m mpy. Tumma maa oli 67 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.33 m mpy.

Kallioalueen eteläpuolella kerrokset olivat melko selkeitä molemmilla kaivannon seinämissä (kuvat 258-260). Uudempien noin 35-50 cm paksuisten kerrosten alla oli vanhaksi kerrokseksi tulkittu noin 20 cm tumma maakerros. Sen alla oli eripaksuisia ja -värisiä hiekkakerroksia.

Havaintopiste H 18 (kuva 261) sijaitsi Ritarikadulla kaivannon länsiprofiilissa viisi metriä etelään Ritarihuoneen pohjoisseinän linjasta eli Hallituskadusta.

Havaintopiste H 18 (18415.12/50 356.83):

Asvaltti	8 cm
Nupulakivet	10 cm
Ruskea hiekka (laskuhiekka)	10 cm
Karkeampi harmaa hiekka	10 cm
Ruskea hiekka	10 cm
Tumma maa	**20 cm**
Punertava hiekka	**10 cm**
Vaalea hiekka/Punertava hiekka	**90 cm**
Kallio	
YHT.	168 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 7.95 m mpy. Tumma maa oli 48 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 7.47 m mpy.

Havaintopiste H 19 (kuva 262) sijaitsi Ritarikadulla kaivannon länsiprofiilissa Valtioneuvoston koillisen pylonin eteläreunan kohdalla 15.5 metriä etelään Hallituskadusta.

Havaintopiste H 19 (18 406.45/50 357.32):

Asvaltti	8 cm
Nupulakivet, harmaa hiekka	10 cm
Ruskea hiekka	12 cm
Kellertävämpi hiekka	5 cm
Tummanharmaa hiekka = tumma maa	**15-20 cm**
Punertava ja valkoinen hiekka	**70 cm**
Kallio	**30 cm**
YHT.	160 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 7.40 m mpy. Tumma maa oli 45 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 6.95 m mpy.

Havaintopiste H 20 (kuva 263) sijaitsi Ritarikadulla kaivannon länsiprofiilissa 22.7 metriä etelään Hallituskadusta.

Havaintopiste H 20 (18 357.87/50 357.87):

Asvaltti	10 cm
Nupulakivet, harmaa hiekka	10 cm
Ruskea hiekka	12 cm
Vaaleampi hiekka	15 cm
Tummanharmaa hiekka = tumma maa	**15 cm**
Punertava hiekka	**20 cm**
Vaalea hiekka	**30 cm**
Kallio	
YHT.	112m

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 6.88 m mpy. Tumma maa oli 47 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 6.41 m mpy.

Tämän havaintopisteen eteläpuolella noin viisi metriä Ritarihuoneen eteläseinälinjan pohjoispuolelta **havaintopisteeseen H 21** saakka vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet kokonaan (kuvat 264-267). Mm. Ritarihuoneen eteläseinän linjan molemmin puolin tulee kaksi putkilinjaa 90 ja 120 cm:n syvyydessä kaivannon poikki. Kerrokset palautuivat ennalleen osittain havaintopiste H 21:n (kuva 268) eteläpuolella ennen Valtioneuvoston linna ovia (kuva 269). **Havaintopiste H 21** sijaitsi 33.4 metriä etelään Hallituskadusta kaivannon länsiprofiilissa.

Havaintopiste H 21 (18 388.48/50 358.21):

Asvaltti	10 cm
Nupulakivet, harmaa hiekka	10 cm
Ruskea hiekka	10 cm
Harmaa kova maa	25 cm
Sek harmaa hiekka	30 cm
Vaalea ja kelt. hiekka	**50 cm**
YHT.	135 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 6.35 m mpy. Luonnollinen hiekka oli 85 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.50 m mpy.

Havaintopiste H 22 (kuva 270) sijaitsi keskellä linnan itäsiiven oviaukkoja 41.3 metriä etelään Hallituskadusta kaivannon länsiprofiilissa. Sen yläosa oli edelleen samanlainen kuin edellisessä havaintopisteessä eli se oli tuhoutunut myöhemmässä rakennustoiminnassa. Alaosassa oli vanhoja kerroksia.

Havaintopiste H 22 (18 380.60/50 358.34):

Asvaltti	10 cm
Nupulakivet, harmaa hiekka	15 cm
Vaalea hiekka	15 cm
Harmaa hiekka	30 cm
Tummempi hiekka	10 cm
Vaalea hiekka	10 cm
Tummanharmaa hiekka	**5 cm**
Vaalea hiekka	**2 cm**
Tummanharmaa hiekka	**10 cm**
Kellertävä hiekka	**50 cm**
YHT.	152 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 5.96 m mpy. Tumma maa oli 85 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.11 m mpy.

Havaintopiste H 23 (kuva 271) sijaitsi kaivannon itäsivulla edellistä vastapäätä. Siellä kerrokset olivat samanlaisia kuin pohjoisimmissa **havaintopisteiden H 18-20** alueella.

Havaintopiste H 23 (18 380.64/50 360.15):

Asvaltti	7 cm
Mukulakivet	10-15 cm
Harmaa hiekka	20-25 cm
Karkea kelt. hiekka	20 cm
Tummanharmaa maa	**35 cm**
Hieno kelt. hiekka	**50 cm**
YHT.	142 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 5.94 m mpy. Tumma maa oli 57 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.37 m mpy.

Havaintopiste H 23:n eteläpuolella itäseinässä alimpana ollut luonnollinen hieno keltainen hiekka jatkui etelämmäksi kuin länsiseinässä. Sen päällä sijainnut tumma kerros painui syvemmälle nykyisestä maanpinnasta (noin 60 cm). Sen yläpuolelle ilmestyi uusi, keltaisen hiekkakerros ennen vanhaa tummaa maata. Edelliset kerrokset olivat todennäköisesti vanhoja kerroksia. Niiden päällä oli uusi keltainen täyttöhiekka, joka tuli kaivannon pohjoisosasta saakka, ennen katukerroksia.

Havaintopisteet H 24-27 sijaitsivat linnan itäsiiven eteläpuoliskon kohdalla (272-273) kaivannon länsiprofiilissa. Länsiprofiilin maakerrokset erosivat aika paljon itäprofiilin kerroksista, mutta myös täällä syvemmälle painuvan alimman tumman maan päälle (vuoden 1654 palokerros) ilmestyi sekoittunut hiekkakerros/-kerroksia ennen uutta tummaa kerrosta. Näyttää siltä kuin kadun pintaa olisi nostettu kadun eteläosassa ja/tai kohdalla on ollut rakennustoimintaa. Profiilissa ei kuitenkaan havaittu mitään rakennejäännöksiä.

Havaintopiste H 24 (kuva 274) sijaitsi 50.9 metriä etelään Hallituskadusta.

Havaintopiste H 24 (18 370.96/50 359.00):

Asvaltti	7 cm
Mukulakivet	10 cm
Vaaleanruskea hiekka	7 cm
Vaaleanharmaa karkea hiekka	25 cm
Tummanharmaa maa	**30 cm**
Kellertävä hiekka	**75 cm**
Vaalea hiekka	**30 cm**
YHT.	184 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 5.53 m mpy. Tumma maa oli 49 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 5.04 m mpy.

Havaintopiste H 25 (kuva 275) sijaitsi 61.5 metriä etelään Hallituskadusta.

Havaintopiste H 25 (18 360.46/50 359.66):

Asvaltti	7 cm	
Nupulakivet	10 cm	
Vaaleanruskea hiekka	20 cm	
Tummanharmaa hiekka	**15 cm**	**Vanha ?**
Vaalea hiekka	**3 cm**	**Vanha ?**
Kova tummanharmaa hiekka, tiilimurska, karkea hiekka, pieniä kiviä	**17 cm**	
Kellertävä hiekka, savea, pikkukiviä	**12 cm**	
Harmaa hiekka	**5 cm**	
Sek. kellertävä hiekka, harmaa hiekka	**5 cm**	
Tumma hiilikerros	**2 cm**	
Kellertävä hiekka	**45 cm**	
YHT.	141 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 5.18 m mpy. Tumma maa oli 37 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.81 m mpy.

Havaintopiste H 26 (kuva 276) sijaitsi 70.5 metriä etelään Hallituskadusta.

Havaintopiste H 26 (18 351.45/50 360.23):

Asvaltti	7 cm	
Mukulakivet	13 cm	
Vaaleanruskea hiekka	20 cm	
Sek. tummanharmaa, vaalea hiekka	**30 cm**	**Vanha ?**
Tumma maa	**8-10 cm**	**Vanha ?**
Kellertävä hiekka	**12 cm**	**Vanha ?**
Vaaleankel. hiekka	**8 cm**	**Vanha ?**
Vaaleanharmaa hiekka	**7 cm**	**Vanha ?**
Tummanharmaa hiekka	**7 cm**	
Tumma maa	**5 cm**	
Kell. hiekka	**15 cm**	
Vaalea hiekka	**10 cm**	
YHT.	134 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 5.09 m mpy. Tumma maa oli 40 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.69 m mpy.

Havaintopiste H 27 (kuva 277) sijaitsi linnan kaakkoiskulman pylonin keskiosan kohdalla 84.9 metriä etelään Hallituskadusta. Aleksanterinkatu sijaitsi noin 8.8 metrin päässä etelässä.

Havaintopiste H 27 (18 347.00/50 360.51):

Asvaltti	7 cm	
Mukulakivet	8 cm	
Vaaleanruskea hiekka	5cm	
Harmaa hiekka	13 cm	
Tumma hiekka	**2 cm**	**Vanha ?**
Harmaa hiekka	**4 cm**	**Vanha ?**
Punertavan ruskea hiekka	**10 cm**	**Vanha ?**
Tumma maa	**2 cm**	
Kellertävä hiekka, kiviä	**15-25 cm**	
Tumma raita	**1 cm**	
Tumma maa , valk. hiekka	**30 cm**	
Tumma maa	**8 cm**	
Vaalea hiekka	**25 cm**	
Vaaleanharmaa hiekka	**25 cm**	
YHT.	165 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 4.72 m mpy. Tumma maa oli 33 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 4.39 m mpy.

Ritarikadun kaivannon eteläpäässä Aleksanterinkadulle tultaessa kaivanto laajennettiin neliömuotoiseksi. Kohdalla oli kaapeleiden, putkien ja kaukolämpökanavan muodostama sekamelska (kuvat 278-279). Koko alue käytännössä tuhoutunut, sillä Aleksanterinkadun suuntaisen kaukolämpökanavan yläpinta oli 50, 80 ja 100 cm, Ritarikadun suuntaiset pitkittäiset putket 80 cm ja poikittaiset kaapelit 40 ja 80 cm nykyisen maanpinnan alapuolella. Muutamien putki- ja kaapelilinjojen välissä oli säilynyt alimpia kerroksia. Vuoden 1654 tulipalokerros eli alkuperäinen maanpinta sijaitsi 60-65 cm nykyisen maanpinnan alapuolella. Kerros oli vahva **havaintopiste H 28**:n (kuva 280) kohdalla, mutta jo aivan itäpuolella **havaintopiste H 29**:ssä (kuva 281) kerros oli jo epämääräisempi. Ylemmät kerrokset olivat tuhoutuneet.

Havaintopiste H 28 (18 337.20/50 360.55):

(Katukivet	17 cm)	poistettu
Tummanharmaa sek. hiekka	5 cm	
Harmaa hiekka	20 cm	
Sek. vaalea hiekka	**23 cm**	**Vanha ?**
Tumma maa	**13 cm**	
Vaalea hiekka	**20 cm**	
YHT.	98 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 4.34 m mpy. Mahdollinen vanha kerros oli 42 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 3.92 m mpy.

Havaintopiste H 29 (18 337.12/20 364.13):

Katukivet	17 cm
Laskuhiekka	20 cm
Sek. hiekka	20 cm
Harmaa hiekka	**5 cm**
Tumma maa	**3 cm**
Vaalea hiekka	**65 cm**
Harmaa hiekka	**15 cm**
YHT.	145 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 4.17 m mpy. Vanha maa oli 57 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 3.60 m mpy.

Aleksanterinkadun poikki kaivettiin matala ja kapea kaivanto viistosti kaakkoon. Sitä kaivettaessa arkeologi ei ollut paikalla tekemässä havaintoja. Maanpinta oli kadun eteläisellä jalkakäytävällä 4.42 m mpy:n korkeudella.

Yhteenveto

Hallituskadulla on sijainnut 1700-luvun alussa kaksi tonttia nykyisen Ritarikadun, silloisen Vuorikadun, molemmilla puolilla. Valvonta-alueen itäosa on ollut rakentamaton. 1700-luvun loppuun mennessä tämäkin alue liitetty länsipuoliseen tonttialueeseen.

Yhteenvetona kaukojäähdytyskaivannosta saaduista havainnoista voidaan todeta, että Hallituskadun ajoradan eteläosassa vanha 1640 – 1850 – lukujen kulttuurikerros sijaitsee 50 cm nykyisen maanpinnan alapuolella. Kerros rajautuu valvonta-alueen länsipuoliskolle Ritarihuoneen keskilinjasta länteen päin. Tämä tumma maa on 10-40 cm paksu. Kerros on ohut verrattuna muihin tunnettuihin Helsingin tonttialueiden kulttuurikerroksiin. Kerroksia on saatettu poistaa alueen uudisrakentamisen yhteydessä. Tumma kerros näyttäisi olevan notkolla. Se suuntautuu lännessä kohti nykyistä maanpintaa Valtioneuvoston linnan luona. Samoin kerroksen katketessa idässä Ritarihuoneen keskilinjan kohdalla se näyttäisi suuntautuvan nykyisen maanpinnan tasolle tai ylitse. Tumman kerroksen päällä on tiilimurskaa, mahdollisesti Ritarihuoneen rakentamisesta. Kivisiä tai puisia rakenteita ei havaittu kaivannossa. Puhdas luonnollinen maa tai kallio sijaitsee valvonta-alueella 40-90 cm:n syvyydessä maanpinnasta.

Valvonta-alueen itäosassa vanhat kulttuurikerrokset näyttävät tuhoutuneen. Aivan itäreunassa kallio on luultavasti ollut aiemmin esillä. Kallio on louhittu ja sen päällä olleet rakenteet ja mahdolliset maakerrokset ovat tuhoutuneet viimeistään

Hallituskatua tehtäessä 1800-luvun puolivälissä. Tämän kallioalueen länsipuolella vanhat maakerrokset ovat tuhoutuneet Ritarihuoneen keskilinjalle saakka. Ainakin osa alueesta on kaivettu syvemmälle ja myöhemmin täytetty hiekalla ja soralla, mahdollisesti Ritarihuoneen rakentamisen yhteydessä. Tähän vaiheeseen liittyy luultavasti kaivannon itäpäästä löydetty pienistä kivistä tehty nupulakiveys kuten myös Ritarikadun pohjoispään nupulakiveys.

Ritarikadun kohdalla on sijainnut katu, Vuorikatu, koko kaupunkiajan. Tästä johtuen kohdalla ei oletettu olevan paksuja kulttuurikerroksia. Asvaltti, nupulakivet ja niiden alapuoliset hiekkakerrokset muodostivat 35-50 cm:n paksun kerroksen. Näiden alla olevia ohuita hiekkakerroksia, etenkin kaivannon eteläosassa, oli vaikea ajoittaa. Alimpana oli noin 20 cm paksu tumma kerros ennen puhtaita hiekkakerroksia.

Profiileissa ei näkynyt muita katukiveyksiä kuin viimeisin melko uusi nupulakiveys heti asvaltin alla. Muut todennäköiset katukiveykset on poistettu katua uudistettaessa, joten jotkut tumman kerroksen yläpuoliset hiekkakerrokset voivat kuulua vanhempiin katutasoihin.

5.6. Rauhankatu

Rauhankadulla Unioninkadulta itään Snellmaninkadulle kaivettiin tammikuusta maaliskuuhun 2007 noin 163 metriä kaukojäähdytyskaivantoa (kartta 7). Kaivanto sijaitsi pohjoisen jalkakäytävän reunasta 1.80 metriä etelään. Kaivanto oli 3.0 metriä leveä ja 160 cm syvä. Putkien liitoskohdissa syvyys oli 2.20 metriä.

Kaivannossa kallio oli melkein koko matkan lähellä maanpintaa. Rauhankadun länsipäässä kallio oli lähellä maanpintaa (kuva 282), mutta painui Rauhankatu 19 itäosan kohdalla syvemmälle 1.40 metrin syvyyteen (kuva 283). Päällä oli vain täyttömaita ennen melko uutta nupulakiveystä ja asvalttia. Pohjoisprofiilissa kaapelit ja kallio olivat 1.20 metrin syvyydessä (kuva 284). Kaivannon poikki oli louhittu jo aiemmin betonirakenne ja kaapeleita.

Rauhankatu 17:n eli Kansallisarkiston kohdalla kallio oli eteläprofiilissa vain 30 cm:n päässä maanpinnasta (kuva 285). Pohjoisprofiilin kohdalla oli kaapeleitten täyttömaita 70 cm:n syvyyteen saakka (kuva 286).

Vanhoja kerroksia oli näkyvissä vain Snellmaninkadun läntisen jalkakäytävän alapuolisen betonitunnelin molemmin puolin parin metrin matkan **havaintopiste R 1**:n (kuva 287) kohdalla.

Havaintopiste R 1 (18 598.2/50 216.2[6]):

Katukivet	17 cm
Sek. hiekka	40 cm
Tumma maa	**20 cm**
Harmaa maa	**25-30 cm**
Kallio	**120**
YHT.	222 cm

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 12.04 m mpy. Alkuperäinen maanpinta on 57 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 11.47 m mpy.

Havaintopiste R 2 (kuva 288) sijaitsi 2.0 metriä Snellmaninkadusta itään kaivannon eteläprofiilissa.

Havaintopiste R 2 (18 598.8/50 234.0):

Katukivet	17 cm
Ruskea hiekka	20 cm
Kellertävä hiekka	30 cm
Tumma maa	**25 cm** puusälää, tiilimurska

[6] X- ja Y-koordinaatit on otettu kartasta, joten ne eivät tarkkoja. Koordinaatit ovat Helsingin koordinaatistossa.

Kellertävä hiekka	**60 cm**	**muuttuu syvemmällä savikerrokseksi**
Kallio	**40 cm**	
YHT.	192 cm	

Maanpinta sijaitsi tässä korkeudella 11.26 m mpy. Alkuperäinen maanpinta on 67 cm nykyisen maanpinnan alapuolella eli korkeudella 10.59 m mpy.

Havaintopiste R 2:n länsipuolella Snellmaninkadun itäisen ajoradan kohdalla kallio oli 1.20 metriä maanpinnan alapuolella. Kaikki kerrokset näyttivät olevan täyttömaita (kuva 289).

Havaintopiste R 2:n pohjoispuolella jalkakäytävän kohdalla kallio tuli lähemmäksi maanpintaa. Tummaa maata oli vain muutama sentti ennen täyttömaita (kuva 290).

Yhteenveto

Valvottu Rauhankadun osuus sijaitsi suurimmaksi osaksi Ruotsin vallan aikaisen kaupungin ulkopuolella. Ainoastaan valvonta-alueen itäpäässä Rauhankadun ja Snellmaninkadun risteyksen kohdalla ja itäpuolella on ollut asutusta. Venäläisten ison vihan aikaisen linnoituksen bastionin muuri on sijainnut vanhojen karttojen mukaan valvonta-alueen keskiosassa.

Alue on tuhoutunut arkeologisesti Rauhankadun ja Snellmaninkadun rakennustöissä ja myöhemmissä kunnallisteknisissä töissä. Paikalla olleita kallioita louhittu pois katujen teiltä ja putki- ja kaapelityöt ovat tuhonneet lähes kaikki loput mahdolliset kulttuurikerrokset.

Edellä mainitulta alueelta, risteysalueelta, löytyi ohut tumma kerros (20-25 cm) katkelmallisesti läheltä kallion pintaa 60-70 cm nykyisen maanpinnan alapuolelta.

6. TUTKIMUSTEN TULOKSET

Helsingin kaupunginmuseon tutkija valvoi vuosina 2005-2007 useita Helsingin 1600- ja 1700-lukujen kaupunkialueella tehtyjä katujen alapuolisia kunnallisteknisiä töitä. Päämäärä oli tehdä havaintoja mahdollisista vanhoista kulttuurikerroksista ja kiinteistä rakenteista ja tehdä tarvittaessa kaivauksia.

Pääkohteessa Esplanadin puistossa valvottiin tulvavesiviemäri-, kaukolämpöputki- ja kaukojäädytysputkikaivantojen rakentamista. Muissa kohteissa oli kyse aikaisemmin tehdyn kaukojäähdytysputkiverkoston laajentaminen.

Esplanadin puistossa ja sitä halkovilla kaduilla valvottiin vuosina 2005-2007 tulvavesiviemäri-, kaukolämpöputki- ja kaukojäähdytyskaivantojen rakennustöitä. Tällöin saatiin tietoja entisestä kaupunkiin johtaneesta maantiestä, muinaisen Kluuvinlahden eteläpohjukan sijainnista, puiston täyttökerroksien ja vanhojen kulttuurikerrosten paksuuksista. Ruotsin vallan aikana lähes koko alue on ollut asumatonta. Valvonta-alueen länsiosassa on ollut peltoja ja keskiosassa Kluuvinlahden pohjukka. Vasta aivan Ruotsin vallan lopulla näille alueille syntyi lyhytaikaista asutusta. Itäosassa nykyisen Fabianinkadun itäpuolella kaivanto on sijainnut kaupunkialueella. Kohdalla on sijainnut kuitenkin vain levennetty katu tai aukio, jonne lännestä Turusta tuleva maantie johti. Kluuvinlahtea alettiin täyttää heti Venäjän vallan alussa ja puiston rakentaminen alkoi 1820-luvulla. Muutostöitä on tehty siitä lähtien. Eri kerroksista saadut esinelöydöt vahvistivat asian.

Eteläesplanadin ja Unioninkadun kaukojäähdytysputkikaivanto (2005-2006) oli jatkoa aikaisemmin kesällä lännemmäksi tehdylle kaivannolle. Varsinainen valvonta-alue on kuulunut kaupungin rakennettuun osaan. Eteläesplanadin kaivannon kohdalla on sijainnut yhden korttelin osia. Unioninkadun pohjoisosa oli vielä 1600-luvun lopulla merta tai ranta-aluetta ja eteläosa peltoina. Myöhemmin 1700-luvulla vanhat läntiset ja uudet korttelit laajenivat näille molemmille alueille.

Eteläesplanadilla kaivannon länsipäässä valtioneuvoston juhlahuoneiston edessä, lähellä vuoden 2005 rakennuksen jäännöksiä, oli pohjoisprofiilissa näkyvissä itään päin kapeneva vanha kulttuurikerroskerros. Tästä itään päin Eteläesplanadin rakentaminen 1800-luvun alussa oli tuhonnut kulttuurikerrokset ja kalliot. Kaivannon eteläosa oli tuhoutunut kohdalla kulkevan putkilinjan takia. Unioninkadulla erilaiset kunnallistekniset työt olivat tuhonneet vanhat kerrostumat ja kalliot lähes kokonaan. Ainoastaan kaivannon eteläpäästä löytyi vanhaa kulttuurimaata.

Yliopistonkadun ja Unioninkadun kaukojäähdytysputkikaivanto (2005-2006) oli jatkoa Yliopistonkadun aikaisempien vuosien korjaukselle lännempänä. Valvonta-alueella paljastui katurakennekerrosten alta täytemaata ja tasaiseksi louhittu kallio. Valvonta-alueen eteläosassa on ollut 1600- ja 1700-lukujen karttojen perusteella enimmäkseen kaupunkialueella sijaitsevia rakentamattomia alueita, ilmeisesti kallioita. Yliopistonkadun länsipäässä sijainnut asutus laajeni Yliopistonkadun itäpäähän ja koilliseen nykyisen Yliopiston kirjaston kohdalla sijainneille kallioille vasta Ruotsin vallan loppuaikoina. Kaikki nämä vanhat kerrostumat olivat kuitenkin tuhoutuneet 1800-luvun alussa uusien katujen rakentamisen takia valvonta-alueen eteläosassa

Yliopistonkadulla ja Unioninkadulla. Valvonta-alueen pohjoisosa sijaitsi entisen rakennetun kaupunkialueen ulkopuolella.

Mariankadun ja Kirkkokadun kaukojäähdytysputkikaivanto (2006) sijaitsi entisillä korttelialueilla, joita erotti toisistansa rakentamattomat alueet ja kadut. Mariankadun eteläosassa entisellä korttelialueella ja osittain myös aiemmin rakentamattomalla alueella louhittu kallio sijaitsi heti katupinnan alapuolella. Pohjoisempana kahden entisen korttelin ja kadun kohdalla kallio painui syvemmälle ja päällä oli paksulti täyttömaita. Aivan alimpana esiin tuli louhimaton kalliopinta ja vanha maanpinta. 1800-luvulla rakennettu Mariankatu oli muuttanut alueen topografian kokonaan; etelässä poistamalla kallion ja pohjoisessa paksuilla täyttömailla. Kaivannon länsiprofiilissa näkyi vain kaukolämpöputkien betonikuoret.

Kirkkokadulla vanha maanpinta sijaitsi kaivannon länsipäässä hiukan kaivannon pohjan yläpuolella. Itään päin mentäessä kapeneva vanha kerros nousi ylemmäksi. Kaivannon länsipään eteläprofiilissa näkyi muutaman metrin pituisia pihakiveyksiä ja hirsiä kahden vanhan korttelin alueella. Kortteleiden välissä oli sijainnut karttojen perusteella pohjois-etelä – suuntainen katu, mutta varmoja katukiveyksiä ei löytynyt kerrosten tuhoutumisen takia. Kaivannon itäpää oli tuhoutunut erilaisten putkien ja kaapeleiden takia. Kaivannon pohjoisprofiilissa oli käytännössä vain uusia täyttömaita profiilin takana sijaitsevan putkilinjan takia.

Hallituskadun kaukojäädytysputkikaivannon (2007) kohdalla oli sijainnut kahden entisen korttelin osia kadun, nykyisen Ritarikadun, erottamina. Alueelta löytyi ohut vanha tumma kerros, mutta niin itä- kuin länsiosat kaivannosta oli tuhoutunut Hallituskatua ja Ritarihuonetta rakennettaessa 1800-luvun alku- ja keskivaiheilla. Rakennusjäännöksiä ei havaittu alueella.

Ritarikadun kaivanto liittyi Hallituskadun työmaahan. Kaivanto sijaitsi entisen kadun, Vuorikadun, kohdalla. Alueelta ei löytynyt kuitenkaan vanhoja katukiveyksiä. Profiileissa näkyi runsaasti erilaisia hiekkakerroksia, joista osaa oli vaikea ajoittaa. Todennäköiset vanhat katukiveykset on poistettu. Ainoastaan heti asvaltin alla ollut melko uusi nupulakiveys oli paikoillaan.

Rauhankadun kaukojäähdytyskaivanto (2007) liittyi Unioninkadulla olleeseen vastaavaan kaivantoon. Rauhankatu on karttojen perusteella sijainnut suurimmaksi osaksi Ruotsin vallan aikaisen kaupunkialueen ulkopuolella. Kaivannossa ei ollut lähes ollenkaan merkkejä vanhoista luonnollisista pintamaakerroksista vaan kaikki oli uutta täyttöhiekkaa, louhittua kalliopintaa ja luonnollista hiekkaa. Ainoastaan Snellmaninkadun molemmilla puolilla oli säilynyt katkelmallisesti ohuehko tumma maakerros. Kohdalla onkin sijainnut Ruotsin vallan aikana yhden asuinkorttelin nurkka.

HELSINGISSÄ 25.02.2008

Markku Heikkinen

LIITE I

KARTTALUETTELO

Nro	Mk	Aihe	Piirt.	Vuosi	Koko
Helsinki, Esplanadin puisto					
1	1:500	Yleiskartta	M.H.	2005-2006	A3+
2	1:100	Profiilikartta	M.H.	2005-2006	A3+
Helsinki, Eteläesplanadi - Unioninkatu					
3	1:500	Yleiskartta	M.H.	2005-2006	A3
Helsinki, Yliopistonkatu – Unioninkatu					
4	1:500	Yleiskartta	M.H.	2005-2006	A3
Helsinki, Mariankatu - Kirkkokatu					
5	1:500	Yleiskartta	M.H.	2006	A3
Helsinki, Hallituskatu - Ritarikatu					
6	1:500	Yleiskartta	M.H.	2007	A3
Helsinki, Rauhankatu ja Yliopistonkatu-Unioninkatu					
7	1:500	Yleiskartta	M.H.	2007 2005-2006	A3

Piirtäjä:

M.H. Markku Heikkinen

Helsinki, Esplanadin puisto
Markku Heikkinen 2005-2007
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:500

Esplanadin puisto (Tulvavesivemäri-, kaukolämpö- ja kaukojäähdytystyömaat)

Tulvavesiviemärikaivannon eteläraja

Paalutussolkien rajat ja numerot

P 1 Havaintopiste

0 3 6 12 m

Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa

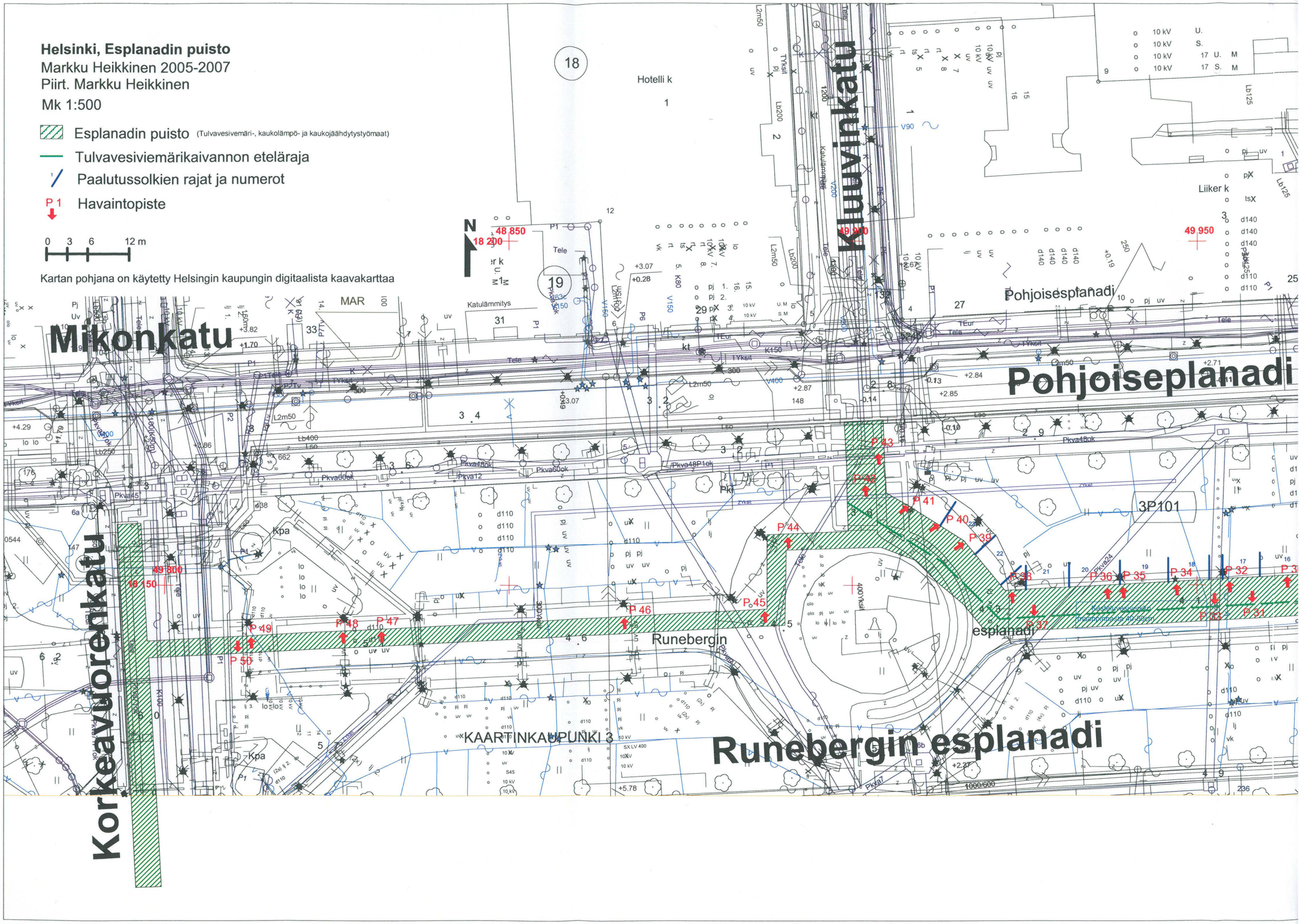

KARTTA 1

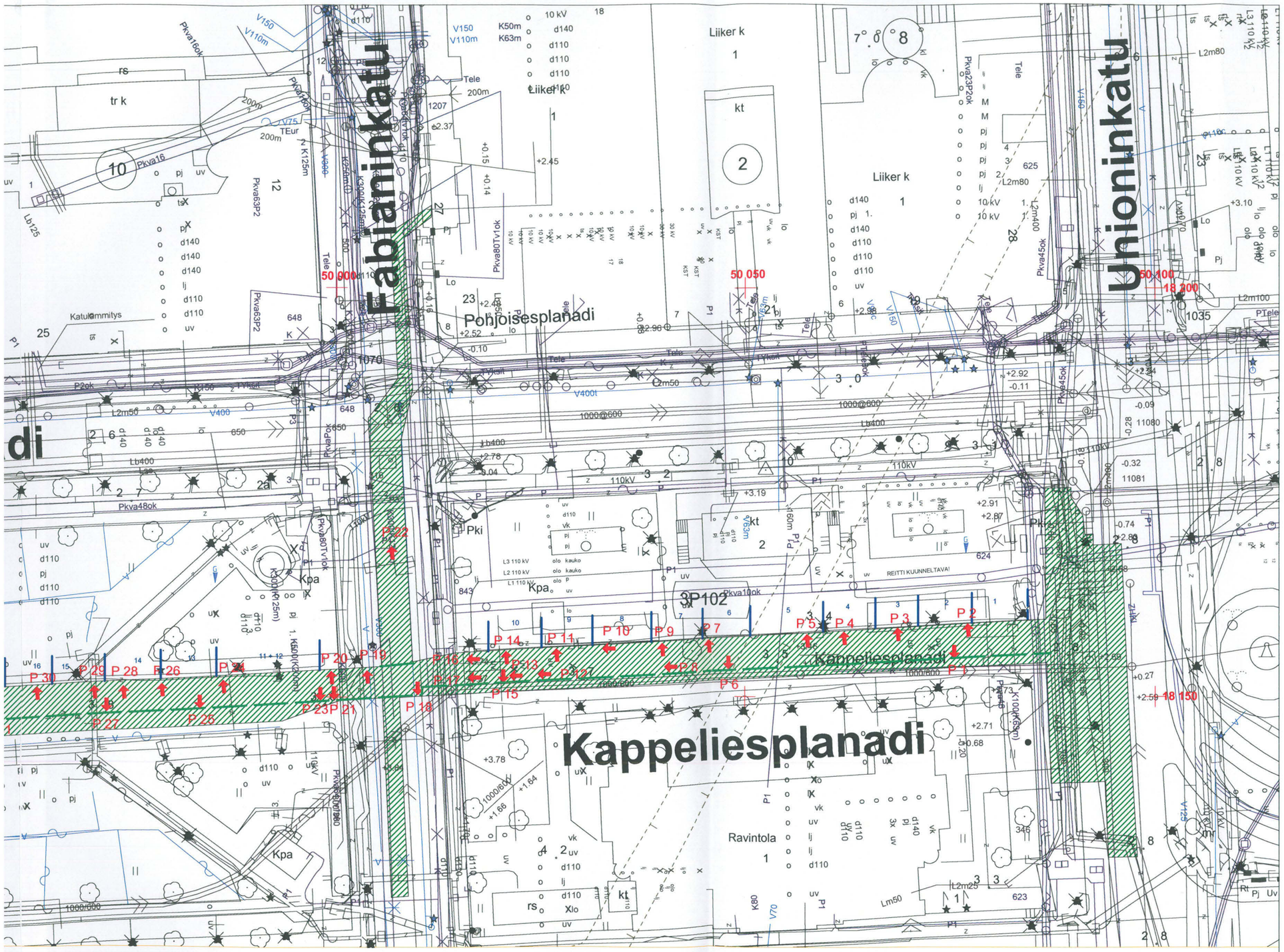
Fabianinkatu
Unioninkatu
Pohjoisesplanadi
Kappeliesplanadi
Eteläesplanadi
Liiker k
Ravintola
REITTI KUUNNELTAVA!
50 000
50 050
50 100
18 100
18 150

E

0 m

10 m

20 m

30 m

Unionin katu

m mpy

4

3

2

1

0

-1

P 1

(P5) K

Merenpinta 1640-luvulla hidastuvan maankohoamiskäyrän mukaan

Merenpinta 1800-luvun alussa hidastuvan maankohoamiskäyrän mukaan

Kaivannon pohja (taso, johon kaivanto kaivettiin dokumentoinin jälkeen

40 m

50 m

60 m

70 m

KAPPELIESPLANADI

annon pohjoissivu !

P 6

P 8

P 12

P 13

P 17

iston pintarakenteet ja täytemaat

300-luvun alun maanpinta

uonnollinen maa (hiekka, savi)

80 m

90 m

100 m

110 m

FABIANINKATU

P 17

P 18

P 19

P 20

P 24

P 26

Puiston pintarakenteet ja täytemaat

Putkia

1800-luvun alun maanpinta

Luonnollinen maa (hiekka, savi)

Kaivannon pohja (taso, johon kaive

120 m 130 m 140 m 150 m 160

RUNEBERGIN ESPLANADI

P 28 P 29 P 30 P 32 P 34 P 35 P 36

ettiin dokumentoinin aikana)

W SE NW S N

0 m 170 m +10 m +20 m +28 m

P 38 P 39 P 40 P 41 P 42 P 43

m mpy

4
3
2
1
0
-1

Pohioisesplanadi

Puiston pintarakenteet ja täytemaat

1800-luvun alun maanpinta

Luonnollinen maa (hiekka, savi)

H
M

Tu
Yl
Pi
M

0

KARTTA 2

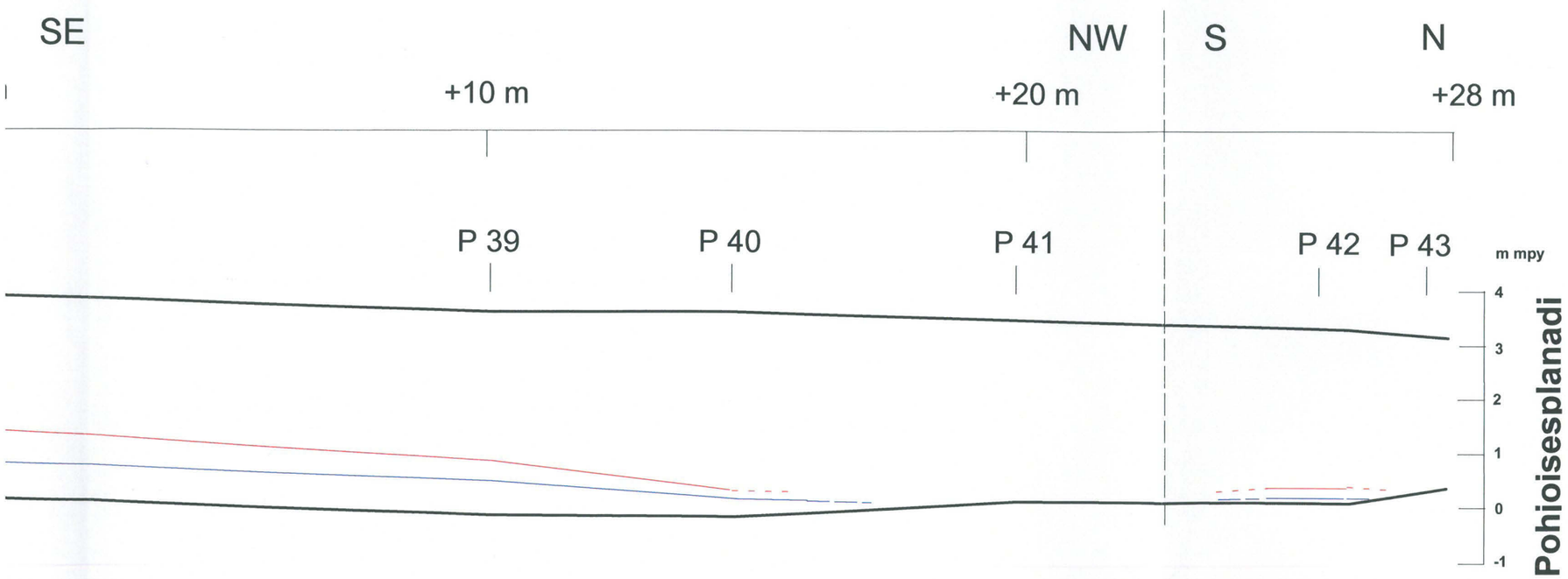

Helsinki, Esplanadin puisto
Markku Heikkinen 2005-2006

Tulvavesiviemärin profiili
Yhdistelmä pohjois- ja eteläprofiilista
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:100

Helsinki, Eteläesplanadi - Unioninkatu

Markku Heikkinen 2005-2006

Piirt. M. Heikkinen

Mk 1:500

Eteläesplanadi - Unioninkatu

E 1 Havaintopiste

N

0 5 10 20 m

Helsinki, Yliopistonkatu - Unioninkatu
Markku Heikkinen 2005-2006
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:500

Yliopistonkatu - Unioninkatu

Y 1 Havaintopiste

0 3 6 12 m

Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa

N

Yliopistonkatu

Kirkkokatu

Fabianinkatu

Unioninkatu

Kirkko k

18 550

18 500

18 450

18 400

50 000

50 050

50 100

Y 1

Y 2

Y 3

Y 4

Y 5

Y 6

KARTTA 4

KARTTA 5

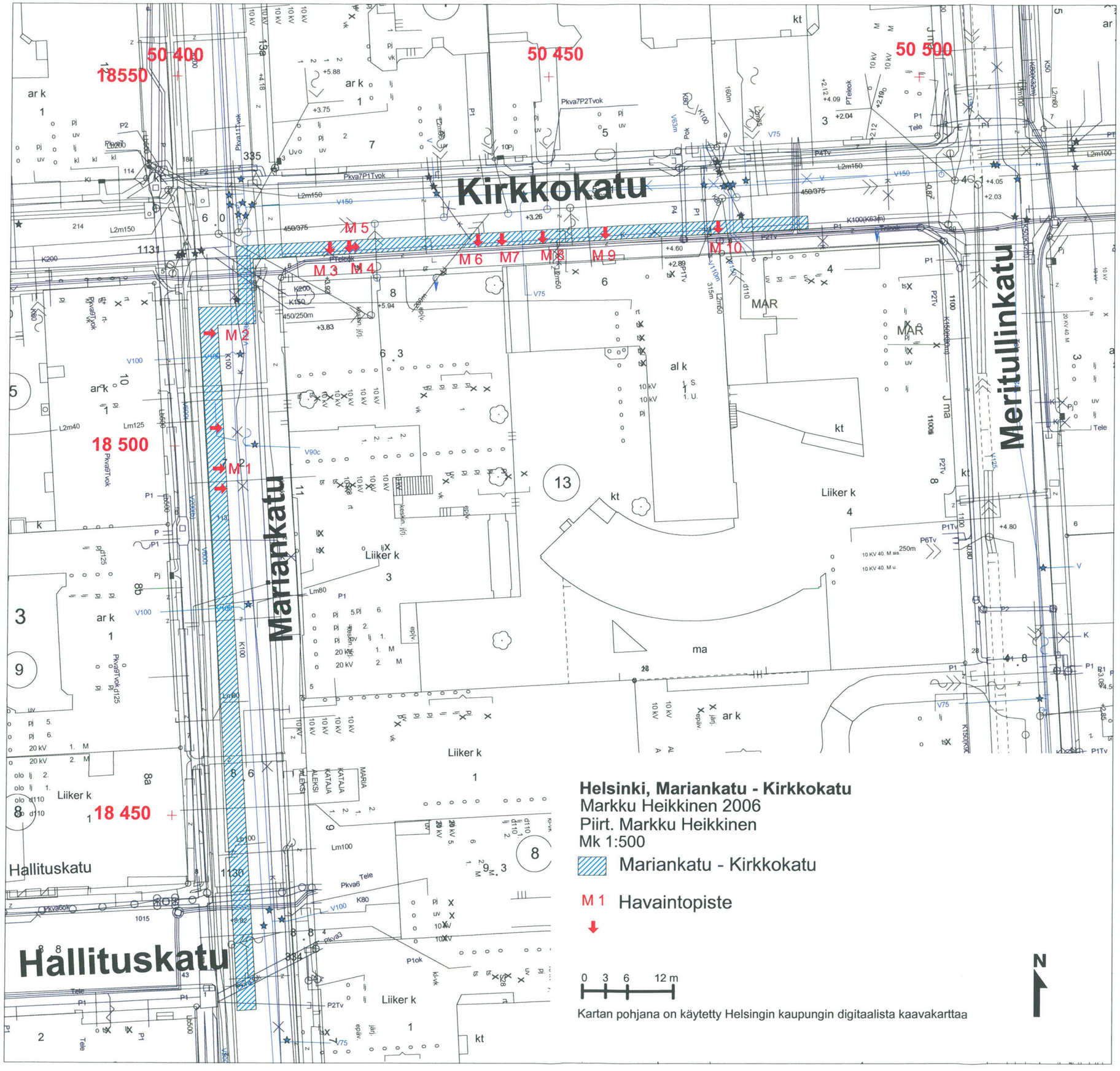

Kirkkokatu
Mariankatu
Meritullinkatu
Hallituskatu
50 400
50 450
50 500
18550
18 500
18 450
M 1
M 2
M 3
M 4
M 5
M 6
M 7
M 8
M 9
M 10
Helsinki, Mariankatu - Kirkkokatu
Markku Heikkinen 2006
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:500
Mariankatu - Kirkkokatu
M 1 Havaintopiste
0 3 6 12 m
N
Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa

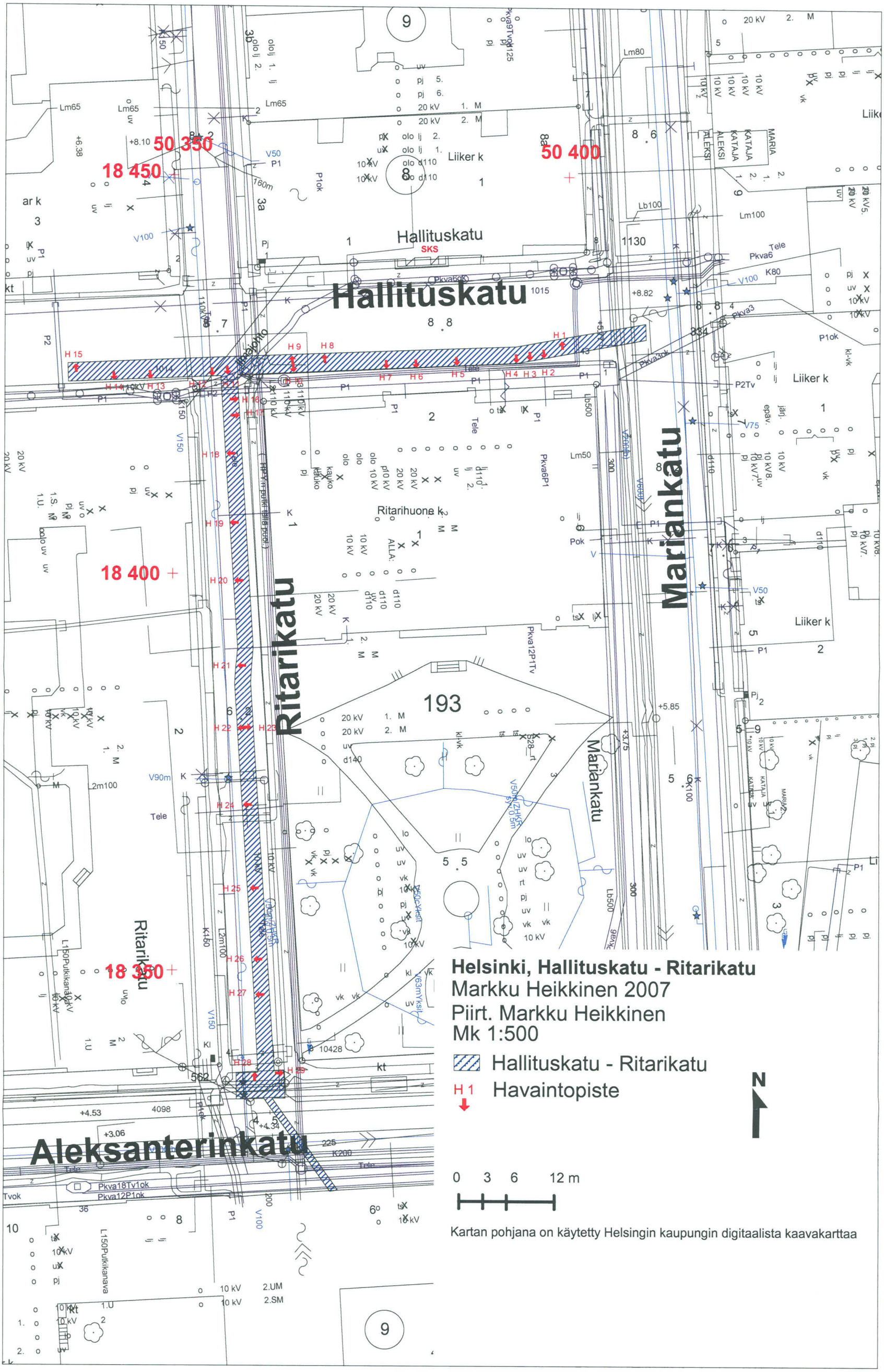

Helsinki, Hallituskatu - Ritarikatu
Markku Heikkinen 2007
Piirt. Markku Heikkinen
Mk 1:500

Hallituskatu - Ritarikatu

H 1 Havaintopiste

N

0 3 6 12 m

Kartan pohjana on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista kaavakarttaa

KARTTA 6

KARTTA 7

18650

18600

50100

50150

50200

1K100

1P101

R 1

R 2

Rauhankatu

Unioninkatu

Yliopistonkatu

Valtionarkisto k

Setelipaino k
1

Kirkko k
1

Suomen Pankki k
1

ar k
1

ar k
2

ar k
3

tr k

kt

all

43

Helsinki, Rauhankatu ja Yliopistonkatu - Unioninkatu

Markku Heikkinen 2007
Piirt. M. Heikkinen
Mk 1:500

Rauhankatu

Yliopistonkatu-Unioninkatu

R 1 Havaintopiste

N

0 5 10 20 m

LIITE III

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ DIGITAALIKUVISTA

Kuva nro **Aihe ja pvm.**

Esplanadin puisto
HKM digi Esplanadin puisto 2005-2007:1- 125
Markku Heikkinen 2005-2007

1. **Kuva 1.** Unioninkatu. Uusien kaukolämpöputkien kaivanto läntisellä ajoradalla. Kuva etelästä. 2.12.2005.

2. **Kuva 2.** Unioninkatu. Vanha kaukoputkikanava jalkakäytävällä ja uusi ajoradalla. Kuva luoteesta. 7.12.2005.

3. **Kuva 3.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P1 eteläprofiilissa. Kuva koillisesta. 15.11.2005.

4. **Kuva 4.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 1 eteläprofiilissa. Kaivannon väliaikaisen pohjan alta paljastui heti puhdas hiekka. Kuva luoteesta. 15.11.2005.

5. **Kuva 5.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 2 sijaitsi pohjoisprofiilissa heti ponttiseinän jälkeen. Kuva kaakosta. 15.11.2005.

6. **Kuva 6.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 3 sijaitsi pohjoisprofiilissa kuvan oikeassa reunassa. Kaivannon pohjalla on puuistusten multia luonnolliseen hiekkaan saakka lähes koko alueella. Kuva idästä. 21.11.2005.

7. **Kuva 7.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 3:n alaosia. Kuva kaakosta. 21.11.2005.

8. **Kuva 8.** Kappeliesplanadi. 4. solkipätkän eteläprofiilissa näkyy vanhoja ja uusia puistokerroksia. Kuva koillisesta. 24.11.2005.

9. **Kuva 9.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 4:n kohta pohjoisprofiilissa, jossa on edelleen vain puuistusten multia. Kuva kaakosta. 24.11.2005.

10 **Kuva 10.** Kappeliesplanadi. 4. solkipätkän luoteisnurkassa ollut syvempi kuoppa, joka sisälsi runsaasti kiviä. Kuva on otettu aiemmin kuin edellinen kuva. Kuva kaakosta. 24.11.2005.

11 **Kuva 11.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 5 sijaitsee pohjoisprofiilissa kuvan oikeassa reunassa. Havaintopisteen kohdalla on säilynyt pätkä puistorakennuskerroksia ja vanhoja kerroksia. Kuva itäkaakosta. 28.11.2005.

12 **Kuva 12.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 5. Kuva etelästä. 28.11.2005.

13. **Kuva 13.** Kappeliesplanadi. 5. solkipätkän itäpää, jossa puhdas hiekka tuli esille huomattavasti syvemmältä kuin yleensä. Kuva idästä. 28.11.2005.

14. **Kuva 14.** Kappeliesplanadi. Lähikuva kerrosten alaosasta. Kuva itäkaakosta. 28.11.2005.

15. **Kuva 15.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6 eteläprofiilissa kuvan keskellä. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy profiilin takana olevan kiviviemärin rakenteita ja kaivannon luoteisosassa entisen puun paikka.. Kuva koillisesta.

16. **Kuva 16.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6. Kuva pohjoisesta. 30.11.2005.

17. **Kuva 17.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6:n alaosaan liittyvä havaintopiste, joka sijaitsi 80 cm eteläprofiilista pohjoiseen. Kuva pohjoisesta.30.11.2005.

18. **Kuva 18.** Kappeliesplanadi. Etualalla havaintopiste P 7 pohjoisprofiilissa. Taustalla näkyy heti profiilin takana olevat valotolppien kaapelit. Kuva lounaasta. 30.11.2005.

19. **Kuva 19.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n mahdollisen katukiveyksen jäännökset.. Kuva kaakosta. 30.11.2005.

20. **Kuva 20.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n pohjois-etelä –suuntainen profiilikohta myöhemmässä vaiheessa. Kuva idästä. 7.12.2005.

21. **Kuva 21.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n kohta pohjoisprofiilissa vielä myöhemmässä vaiheessa. 7.12.2005.

22. **Kuva 22.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:stä muutama metri kaakkoon sijainneita mahdollisen katukiveyksen kiviä metallisoljen alla. Kuva etelästä. 30.11.2007.

23. **Kuva 23.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 8 pohjois-etelä –suuntaisessa profiilissa. Kuvassa näkyy kuinka kapealla vyöhykkeellä vanhat puistorakennekerrokset ja sitä vanhemmat kerrokset ovat säilyneet. Kuva koillisesta. 7.12.2005.

24. **Kuva 24.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 8. Profiilin oikeassa reunassa näkyy puiston entisen puun istutuskuopan kohta. Kuva idästä. 7.12.2005.

25. **Kuva 25.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 9 pohjoisprofiilissa, jossa näkyy puuistusten multien ulottuminen lähes puhtaaseen maahan saakka. Kuva etelästä. 7.12.2005.

26. **Kuva 26.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 9:n länsipuolella puuistusten mullat ulottuvat luonnollisen hiekkaan saakka. Kuva kaakosta. 8.12.2005.

27. **Kuva 27.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 10:n pohjois-etelä –suuntaisessa profiilissa puuistusten mullat jatkuvat edelleen luonnolliseen hiekkaan saakka. Kuva idästä. 8.12.2007.

28. **Kuva 28.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 11:n pohjoisprofiilissa tilanne on pysynyt samana. Kuva etelästä. 14.12.2005.

29. **Kuva 29.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 12 pohjois-etelä –suuntaisen profiilin eteläosassa. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

30. **Kuva 30.** Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Savi- ja kivikerroksen tasainen pinta on otettu esille. Pohjalla on ilmeisesti ojan tai kuopan kohta. Profiilin oikeassa reunassa näkyy puuistusten mullat. Kuva idästä. 14.12.2005

31. **Kuva 31.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 12:n savi- ja kivikerrosta puretaan. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

32. **Kuva 32.** Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

33. **Kuva 33.** Kappeliesplanadi. Tiilimurskakerros esillä. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

34. **Kuva 34.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 13 pohjois-etelä –suuntaisen profiilin eteläosassa. Kuva koillisesta. 14.12.2005.

35. **Kuva 35.** Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Oikealla näkyy jälleen puuistusten mullat. Kuva idästä. 14.12.2005.

36. **Kuva 36.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 14 pohjoisprofiilissa. puuistusten mullat ulottuvat edelleen puhtaaseen maahan saakka. Kuva kaakosta. 19.12.2005.

37. **Kuva 37.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P15 eteläprofiilissa. Kuvassa näkyy vanha kiviviemäri, jonka seinät on injektoitu. Kuva pohjoisesta. 19.12.2005.

38. **Kuva 38.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 16 kaivannon länsipään pohjoisosassa ennen Fabianinkatua. Kuvassa näkyy uudempi louhituista kivistä tehty kylmämuurattu kivirakenne. Kuva idästä. 19.12.2005.

39. **Kuva 39.** Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 17 kaivannon länsipään eteläosassa. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

40. **Kuva 40.** Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä kohdasta puupaluineen. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

41. **Kuva 41.** Fabianinkatu. Itäisen jalkakäytävän kohdalla olleet rakenteet olivat tuhonneet alueen. Kuva eteläkaakosta. 30.1.2006.

42. **Kuva 42.** Fabianinkatu. Läntisen jalkakäytävän ja Runebergin esplanadin rajalla kaivannon pohjoisprofiilissa sijainnut havaintopiste 20. Kuva etelästä. 9.2.2006.

43. **Kuva 43.** Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. Kuva etelästä. 9.2.2006.

44. **Kuva 44.** Fabianinkatu. Edellistä havaintopistettä vastapäätä eteläprofiilissa sijaitseva havaintopiste 21. Kuva pohjoisesta. 9.2.2006.

45. **Kuva 45.** Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. Kuva koillisesta. 9.2.2006.

46. **Kuva 46.** Fabianinkatu. Havaintopiste P 19 pohjoisprofiilissa putkien välissä. Kuva etelästä. 13.2.2006.

47. **Kuva 47.** Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. 13.2.2006.

48. **Kuva 48.** Fabianinkatu. Havaintopiste 18 kadun itäisen ajoradan kohdalla eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 15.3.2006.

49. **Kuva 49.** Fabianinkatu. Kaivanto ajoradan havaintopisteen 18 kohdalla. Kuva lounaasta. 16.3.2006.

50. **Kuva 50.** Fabianinkatu. Vuonna 2007 tehdyn kaukojäähdytysputkikaivannon eteläosa sijaitsi putkien välissä. Kuva pohjoisesta. 24.1.2007

51. **Kuva 51.** Fabianinkatu. Edellinen kohta myöhemmin. Kuva etelästä. 25.1.2007.

52. **Kuva 52** Fabianinkatu. Putkikaivannon leveämpi pohjoisosa. Edessä näkyy tulvavesiviemärin eteläpuolelle vuonna 2006 laitetut kaukolämpöputket. Kuva lounaasta. 26.1.2007.

53. **Kuva 53.** Fabianinkatu. Havaintopiste 22 sijaitsi kaivannon pohjoispäässä. 29.1.2007.

54. **Kuva 54.** Fabianinkatu. Edellinen kohta. Kuva lounaasta. 29.1.2007.

55. **Kuva 55.** Fabianinkatu. Edellinen kohta. Profiilin yläosat on kaivettu pois. Kuva pohjoisesta. 30.1.2007.

56. **Kuva 56.** Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin kohdalla. Kuva lounaasta. 20.3.2007.

57. **Kuva 57.** Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin kohdalla. Kuva lounaasta. 20.7.2007.

58. **Kuva 58.** Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin pohjoispuolella ajoradan itäreunassa. Kuva etelästä. 20.7.2007.

59. **Kuva 59.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 23 pohjoisprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 17.12006.

60. **Kuva 60.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 24 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 17.1.2006.

61. **Kuva 61.** Runebergin esplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva kaakosta. 17.1.2006.

62. **Kuva 62.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n yläosat eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 18.1.2006.

63. **Kuva 63.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n alaosat. Kuva pohjoisesta. 18.1.2006.

64. **Kuva 64.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n vastapäistä pohjoisseinää. Kuva länsilounaasta. 19.1.2006.

65. **Kuva 65.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n alimmat kerrostumat. Kuva pohjoisesta. 19.1.2006.

66. **Kuva 66.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 26 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 19.1.2006.

67. **Kuva 67.** Runebergin esplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva etelästä. 19.1.2006.

68. **Kuva 68.** Runebergin esplanadi. 14.solkipätkän pohjalla oli saven päällä kaivannon suuntaiset neljä puuta. Kuva itäkaakosta. 19.1.2006.

69. **Kuva 69.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 27:n yläosat eteläprofiilissa. Kuva luoteesta. 24.1.2006.

70. **Kuva 70.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 27:n alaosat. Kuva pohjoisluoteesta. 25.1.2006.

71. **Kuva 71.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 28 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 25.1.2006.

72. **Kuva 72.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 29 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 31.1.2006.

73. **Kuva 73.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n yläosat pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 1.2.2006.

74. **Kuva 74.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n keskiosat. Kuva etelästä. 1.2.2006.

75. **Kuva 75.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n alaosat. Kuva etelästä. 1.2.2006.

76. **Kuva 76** Runebergin esplanadi. 17. solkipätkä. Havaintopiste P 31 sijaitsee lähimmän metalliseinän luona ja tuleva P 32 vastapäisellä puolella johtojen kohdalla. Kuva kaakosta. 6.2.2006.

77. **Kuva 77.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 31. Kuva koillisesta. 6.2.2006.

78. **Kuva 78.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 31:n alimmat kerrokset. Kuva koillisesta. 6.2.2006.

79. **Kuva 79.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 32 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 6.2.2006.

80. **Kuva 80.** Runebergin esplanadi. Havaintopisteen P 32 luona kaivannon pohjalla olleita luoteis-kaakko –suuntaisia puurunkoja. Kuva ylhäältä pohjoisesta. 10.2.2006.

81. **Kuva 81.** Runebergin esplanadi. Edelliset puurunkojen päitä pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 10.2.2006.

82. **Kuva 82.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 33 eteläprofiilissa. Kuva luoteesta. 10.2.2006.

83. **Kuva 83.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 33:n alakerrokset. Kuva pohjoisesta. 10.2.2006.

84. **Kuva 84.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 34 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 10.2.2006.

85. **Kuva 85.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 34:n alakerrokset. Kuva kaakosta. 10.2.2006.

86. **Kuva 86.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 35 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 15.2.2006.

87. **Kuva 87.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 35:n alakerrokset. Kuva etelästä. 15.2.2006.

88. **Kuva 88.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 36 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 17.2.2006.

89. **Kuva 89.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 36:n alakerrokset. Kuva etelästä. 17.2.2006.

90. **Kuva 90.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 37 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 27.2.2006.

91. **Kuva 91.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 38 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 27.2.2006.

92. **Kuva 92.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 39 luoteis-kaakko –suuntaisessa pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 28.2.2006.

93. **Kuva 93.** Runebergin esplanadi. Havaintopisteen P 39 länsipuolisia maita. Kuva kaakosta. 28.2.2006.

94. **Kuva 94.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 40 pohjoisprofiilissa. Kuva lounaasta. 6.3.2006.

95. **Kuva 95.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 41 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 7.3.2006.

96. **Kuva 96.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 42 kaivannon tilapäisessä päädyssä. keltaisen kaapelin kohdalla. Kuva kaakosta. 9.3.2006.

97. **Kuva 97.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 42 eteläpuolela kaivannon pohjalla oli kolme hirttä ja kiviblokki. Kuva kaakosta. 9.3.2006.

98. **Kuva 98.** Runebergin esplanadi. Ylösnostettu hirsi. 9.3.2006.

99. **Kuva 99.** Runebergin esplanadi. Ylösnostettu kiviblokki. 9.3.2006.

100. **Kuva 100.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 43 sijaitsi Pohjoisesplanadin eteläisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva etelästä. 16.3.2006.

101. **Kuva 101.** Runebergin esplanadi. Lähikuva kadun alla olleesta vanhemmasta Pohjoisesplanadin katukiveyksestä. Kuva lounaasta. 16.3.2006.

102. **Kuva 102.** Runebergin esplanadi. Kaivanto jalkakäytävän kohdalla. Kuva pohjoisesta. 3.4.2006.

103. **Kuva 103.** Runebergin esplanadi. Kaivanto eteläisen ajoradan kohdalla. Kuva länsilounaasta. 24.4.2006.

104. **Kuva 104.** Kappeliesplanadi. Kaukolämmitysputkikaivanto jo täytetyn tulvavesiviemärikaivannon eteläpuolella. Jälkimmäisen kaivo näkyy vasemmalla. Kuva lännestä. 6.4.2006.

105. **Kuva 105.** Kappeliesplanadi. 1800-luvun lopun kivestä tehdyn viemärin itäpää Unioninkadun kohdalla. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

106. **Kuva 106.** Kappeliesplanadi. Viemärin eteläseinää ja kattokiviä. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

107. **Kuva 107.** Kappeliesplanadi. Viemärin sisällä olleita lasikuituputkipätkiä ja harmaata muurien injektointimassaa. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

108. **Kuva 108.** Kappeliesplanadi. Viemärin ulkopintoja Ravintola Kappelin edessä. Kuva luoteesta. 4.4.2006.

109. **Kuva 109.** Unioninkatu. Betoni- ja tiilirakenteita viemärin liitoskohdassa Unioninkadun jalkakäytävän kohdalla. Kuva idästä. 3.4.2006.

110. **Kuva 110.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan pohjoispuolella. Kuva luoteesta. 10.4.2006.

111. **Kuva 111.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan itäpuolella jo täytetyn tulvavesiviemärikaivannon eteläpuolella. Kuva idästä.3.4.2006.

112. **Kuva 112.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan itäpuolella. Kuva lännestä. 3.4.2006.

113. **Kuva 113.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan luoteispuolella. Kuva pohjoisesta. 10.4.2006.

114a. **Kuva 114a.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan länsipuolella. Kuva idästä. 10.4.2006.

114b. **Kuva 114b.** Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan länsipuolella. Kuva lännestä. 10.4.2006.

115. **Kuva 115.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 44 kaivannon pohjoisprofiilissa. Kuva lännestä. 10.4.2006.

116. **Kuva 116.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 45 pohjoisprofiilissa. Kuva eteläkaakosta. 12.4.2006.

117. **Kuva 117.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 46 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 10.4.2006.

118. **Kuva 118.** Runebergin esplanadi. Kaivannon länsipää ennen Korkeavuorenkatua. Edessä on havaintopiste P 50. Kuva luoteesta. 12.4.2006.

119. **Kuva 119.** Runebergin esplanadi. Havaintopisteet P 47-49 kaivannon länsipään pohjoisprofiilissa ennen Korkeavuorenkatua. Kuva lounaasta. 12.4.2006.

120. **Kuva 120.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 49 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 12.4.2006.

121. **Kuva 121.** Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 50 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 12.4.2006.

122. **Kuva 122.** Korkeavuorenkatu. Kaivannon itäprofiilia. Kuva lounaasta. 15.5.2006..

123. **Kuva 123.** Korkeavuorenkatu. Kaivannon itäprofiilia. Kuva luoteesta. 15.5.2006..

124. **Kuva 124.** Korkeavuorenkatu. Kaivannon länsiprofiilia. Kuva kaakosta. 15.5.2006..

125. **Kuva 125.** Korkeavuorenkatu. Kaivannon pohjoisosan johtoviidakkoa. Kuva lounaasta. 15.5.2006..

Eteläesplanadi - Unioninkatu

HKM digi Eteläesplanadi - Unioninkatu 2005-2006:1-32

Markku Heikkinen 2005-2006

1. **Kuva 126.** Eteläesplanadi. Kaukojäähdytyskaivantoa Eteläesplanadin eteläisen ajoradan kohdalla Kasarminkadusta länteen. Kuva länsilounaasta. 2.12.2005.

2. **Kuva 127.** Eteläesplanadi. Edellinen kohta . Kuva Länsiluoteesta. 2.12.2005.

3. **Kuva 128.** Eteläesplanadi. Kaivanto lähempänä Kasarminkatua. Kuva länsilounaasta. 8.12.2005.

4. **Kuva 129.** Eteläesplanadi. Kaivanto valtioneuvoston juhlahuoneiston oven edessä. Kaivannon eteläreunalla menee putkilinja. Kuva luoteesta. 17.1.2006.

5. **Kuva 130.** Eteläesplanadi. Kaivanto valtioneuvoston juhlahuoneiston itäosan edessä. Eteläreunalla näkyy edellä mainitun putkilinjan takia louhittua kalliota. Kuva itäkaakosta. 18.1.2006

6. **Kuva 131.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 1 kaivannon pohjoisprofiilissa valtioneuvoston juhlahuoneiston kohdalla. Kuva lounaasta. 17.1.2006.

7. **Kuva 132.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 1. Kuva etelästä. 17.1.2006.

8. **Kuva 133.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 2 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 17.1.2006.

9. **Kuva 134.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 3 pohjoisprofiilissa kaapeleiden oikealla puolella. Kuva etelästä. 18.1.2006.

10. **Kuva 135.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 4 pohjoisprofiilissa kauhan kohdalla. Kuva lounaasta. 18.4.2006.

11. **Kuva 136.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 5 kallioalueella itäisen tontin alueella. Kuva länsilounaasta. 18.1.2006.

12. **Kuva 137.** Eteläesplanadi. . Havaintopisteen E 5 itäpuolista kallioaluetta. Kuva itäkaakosta. 18.1.2006.

13. **Kuva 138.** Eteläesplanadi. Kallioalue itäisen tontin porttikäytävän itäpuolella. Kuva länsilounaasta. 24.1.2006.

14. **Kuva 139.** Eteläesplanadi. Kallioaluetta idempänä. Kuva länsilounaasta. 26.1.2006.

15. **Kuva 140.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 6 pohjoisprofiilissa. Kuva lännestä. 31.1.2006.

16. **Kuva 141.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 6. Kuva etelästä. 30.1.2006.

17. **Kuv 142.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 7 sijaitsi kuvan vasemmassa reunassa ja E 8 kaivannon päädyssä. Kuva lounaasta. 31.1.2006.

18. **Kuva 143.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 8 kaivannon tilapäisen länsiseinän kohdalla. Kuva lännestä. 31.1.2006.

19. **Kuva 144.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 9 sijaitsi kaapeliputkien oikealla puolella. Kuva etelälounaasta.1.2.2006.

20. **Kuva 145.** Eteläesplanadi. Lähikuva havaintopisteestä E 9. Kuva etelästä. 1.2.2006.

21. **Kuva 146.** Eteläesplanadi. Havaintopiste E 10. Kuva etelästä. 1.2.2006.

22. **Kuva 147.** Eteläesplanadi. Lähikuva havaintopisteestä E 10. Kuva etelästä. 1.2.2006.

23. **Kuva 148.** Unioninkatu. Kaivanto on kääntynyt etelään. Kuva pohjoisesta. 6.2.2006

24. **Kuva 149.** Unioninkatu. Kaivanto on kääntynyt itään Unioninkadun keskiosaan saakka. Kuva idästä. 7.3.2006.

25. **Kuva 150.** Unioninkatu. Kaivanto sijaitsi kahden putkilinjan välissä. Kuva etelästä. 6.3.2006.

26. **Kuva 151.** Unioninkatu. Kaivantoa kaivetaan valvonta-alueen pohjoisosassa. Kuva pohjoisesta. 7.3.2006.

27. **Kuva 152.** Unioninkatu. Havaintopiste E 12 etualalla länsiprofiilissa. kuva koillisesta. 15.3.2006.

28. **Kuva 153.** Unioninkatu. Havaintopiste E 13 etualalla länsiprofiilissa. Kuva etelästä. 15.3.2006.

29. **Kuva 154.** Unioninkatu. Havaintopiste E 14 länsiprofiilissa louhitussa kalliokohdassa. Kuva etelästä. 16.3.2006.

30. **Kuva 155.** Unioninkatu. Kaivannon eteläosan länsiprofiili, jossa sijaitsevat havaintopisteet E 16-18. Kuva pohjoisesta. 3.4.2006.

31. **Kuva 156.** Unioninkatu. Edellinen kohta. Kuva kaakosta. 3.4.2006.

32. **Kuva 157.** Unioninkatu. Kaivannon eteläisin osa, jonka länsiprofiilissa sijaitsivat havaintopisteet E 19-20. Kuva koillisesta. 3.4.2006.

Yliopistonkatu - Unioninkatu

HKM digi Yliopistonkatu - Unioninkatu 2005-2006:1-22

Markku Heikkinen 2005-2006

1. **Kuva 158.** Yliopistonkatu. Kaukojäähdytysputkikaivannon länsipää. Kuva itäkoillisesta. 30.11.2005.

2. **Kuva 159.** Yliopistonkatu. Kaivanto kadun länsiosassa. Kaivannon pohjalla on tasaiseksi louhittu kallio koko kaivannon pituudelta. Kuva lännestä. 7.12.2005.

3. **Kuva 160.** Yliopistonkatu. Kaivanto kadun itäosassa. Kuva lännestä. 8.12.2005.

4. **Kuva 161.** Yliopistonkatu. Kaivanto kadun itäosassa. Kuva idästä. 10.1.2006.

5. **Kuva 162.** Yliopistonkatu. Kaivannon keskiosan pohjoisseinässä näkyy putki, jonka takia kalliota louhittu syvemmälle.. Kuva lounaasta. 7.12.2005.

6. **Kuva 163.** Yliopistonkatu. Kaivannon itäosan pohjoisseinässä näkyy vain edellisen putkilinjan täyttömaita. Kuva kaakosta. 8.12.2005.

7. **Kuva 164.** Yliopistonkatu. Vastaavassa kohdassa eteläprofiilissa näkyy louhitun kallion päällä tumma maa ja kadun rakennekerrokset. Kuva luoteesta. 8.12.2005.

8. **Kuva 165.** Yliopistonkatu. Havaintopiste Y 1 kaivannon keskiosan eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 7.12.2005.

9. **Kuva 166.** Yliopistonkatu. Havaintopiste Y 2 kaivannon itäosan eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 8.12.2005.

10. **Kuva 167.** Unioninkatu. Kaivanto kadun valvonta-alueen eteläosassa. Kuva etelästä. 16.12.2005.

11. **Kuva 168.** Unioninkatu. Kaivanto yliopiston kirjaston portaiden edustalla. Kallion pinta on otettu esille. Kuva lounaasta. 9.2.2006.

12. **Kuva 169.** Unioninkatu. Edellisestä kohdasta kallio on louhittu pois. Kuva lounaasta. 16.2.2006.

13. **Kuva 170.** Unioninkatu. Kaivanto ennen Kirkkokatua sen siirryttyä kadun itäreunalle. Kuva pohjoisesta. 3.5.2006.

14. **Kuva 171.** Unioninkatu. Kaivanto valvonta-alueen eteläosassa länsiprofiilin kohdalla. Kalliota on louhittu aiemmin pois putkilinjan takia. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

15. **Kuva 172.** Unioninkatu. Havaintopiste Y 3 kaivannon eteläosan itäprofiilissa käsitti vain kallion päällä olevia kadun rakennekerroksia.. Kuva lännestä. 19.12.2005.

16. **Kuva 173.** Unioninkatu. Havaintopiste Y 4 kirjaston portaikon etelälinjan kohdalla itäprofiilissa. Kadun rakennekerrokset on poistettu kallioon saakka. Kuva lounaasta. 9.2.2005.

17. **Kuva 174.** Unioninkatu. Havaintopiste Y 5 kirjaston portaiden pohjoislinjan kohdalla. Kallio on louhittu kaivannon pohjasyvyyteen saakka. Kuva lännestä. 16.2.2006.

18. **Kuva 175.** Unioninkatu. Havaintopiste Y 6 yliopiston kirjaston pohjoisseinän linjalla itäprofiilissa. Kuva lännestä. 17.12.2005.

19. **Kuva 176.** Unioninkatu. Kaivanto ortodoksisen kirkon kohdalla. Kuva eteläkaakosta. 13.4.2006.

20. **Kuva 177.** Unioninkatu. Vastaava kohta kuin edellisessä kuvassa. Kuva etelälounaasta. 13.4.2006.

21. **Kuva 178.** Unioninkatu. Kaivanto Suomen pankin rakennuksen kohdalla Rauhankadun pohjoispuolella. Kuva pohjoisesta. 4.4.2006.

22. **Kuva 179.** Unioninkatu. Kaivanto Unioninkatu 33:n kohdalla. Kuva etelästä. 4.4.2006.

Mariankatu - Kirkkokatu

HKM digi Mariankatu – Kirkkokatu 2006:1-35

Markku Heikkinen 2006

1. **Kuva 180.** Mariankatu. Kaukojäähdytysputkikaivanto alkoi Ritarihuoneen itäpuolella rakennetun huoltotunnelin pystykuilun työmaalta pohjoiseen. Kuva pohjoisluoteesta. 4.4.2006.

2. **Kuva 181.** Mariankatu. Valvonta-alueen eteläosassa kaivannon kohdalla oli pinnalta louhittua kalliota, jota oltiin louhimassa pois. Kaivannon länsiprofiilin kohdalla oli kallioon louhittu kaukolämmitysputkilinja. Kuva etelästä. 4.4.2006.

3. **Kuva 182.** Mariankatu. Edellinen alue. Kuva pohjoisluoteesta. 4.4.2006.

4. **Kuva 183.** Mariankatu. Valvonta-alueen pohjois- ja keskiosia. Kuva pohjoisesta. 4.4.2006.

5. **Kuva 184.** Mariankatu. Edellinen kohta. Havaintopiste M 2 sijaitsi heti kuvan vasemmassa reunassa ja M 1 auton edessä kaivannon itäprofiilissa. Kuva luoteesta. 4.4.2006.

6. **Kuva 185.** Mariankatu. Havaintopiste M 1 länsiprofiilissa, jossa kaikki kerrokset ovat täyttökerroksia. Kuva lännestä. 4.4.2006.

7. **Kuva 186.** Mariankatu. Havaintopiste M 1:stä pari metriä etelään vanha kulttuurikerros tuli esiin putkien liitoskohdan takia syvemmästä kuopasta. Kohta on kuvan keskellä edessä ja havaintopiste M 2 sijaitsee sen takana. Kuva lounaasta. 4.4.2006.

8. **Kuva 187.** Mariankatu. Vanha kerros edellisessä kohdassa kuvattuna kaivannon pohjalta. Kuva etelästä. 4.4.2006.

9 **Kuva 188.** Mariankatu. Havaintopiste M 2 kaivannon pohjoisosan itäprofiilissa, jossa kallion päällä olevat alimmat kerrokset jo vanhoja kerroksia. Kuva lännestä. 4.4.2006.

10. **Kuva 189.** Mariankatu. Kadun itäreunalle siirretyn kaivannon poikki meneviä kaapeleita ja putkia. Kuva luoteesta. 9.5.2006.

11. **Kuva 190.** Mariankatu. Mariankadun ja Kirkkokadun risteyksessä edellisen kohdan pohjoispuolella oli edelleen runsaasti kaapeleita ja putkia. Osassa pohjoisprofiilin alaosaa näkyy kuitenkin tummia vanhoja kerroksia. Kuva etelästä. 9.5.2006.

12. **Kuva 191.** Kirkkokatu. Valvonta-alueen länsiosa. Kuva länsiluoteesta. 18.4.2006.

13. **Kuva 192.** Kirkkokatu. Valvonta-alueen keskiosat. Kuva länsiluoteesta. 18.4.2006.

14. **Kuva 193.** Kirkkokatu. Valvonta-alueen itäosa. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

15. **Kuva 194.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 3 kaivannon eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

16. **Kuva 195.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 3:n alimmat kerrokset pihakiveyksineen. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

17. **Kuva 196.** Kirkkokatu. Havaintopisteet M 3-5. Havaintopiste M 3 sijaitsi kaivannon pohjalla profiilista romahtaneen hiekkakasan takana, havaintopiste M 4 sen edessä ja havaintopiste M 5 kaivannon poikki menevän lankun kohdalla. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

18. **Kuva 197.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 4. Hirsi on hiukan kaivannon pohjan yläpuolella. Hirren vasemmalla puolella näkyy piha- tai katukiveystä. Kuva koillisesta.

19. **Kuva 198.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 4. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

20. **Kuva 199.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 5. Kaivannon poikki mennyt lankku. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

21. **Kuva 200.** Kirkkokatu. Havaintopiste M5. Lankun länsipuolelle tehty koekuoppa. Kuva lännestä. 19.4.2006.

22. **Kuva 201.** Kirkkokatu. Kaivanto oli tuhoutunut eniten eteläpuolella sijaitsevan läntisimmän tontin ajoportin kohdasta itään. Alueen poikki menee mm. kaksi viemärilinjaa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

23. **Kuva 202.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 6 sijaitsi poikittaisen putken takana ja havaintopiste M 7 poikittaisen lankun takana eteläprofiilissa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

24. **Kuva 203.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 6 kivineen. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

25. **Kuva 204** Kirkkokatu. Havaintopiste M 6:n alakerrokset koekuopassa. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

26. **Kuva 205.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 7. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

27. **Kuva 206.** Kirkkokatu. Kaivannon pohjalla sijaisi poikittainen lankku, jonka päällä oli ollut betoniputki. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

28. **Kuva 207.** Kirkkokatu. Lankun päällä sijaitsi betoniputki. Kuva etelästä. 19.4.2006.

29. **Kuva 208.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 8 sijaitsi kuvan keskellä pohjalle valuneen hiekan etupuolella. Havaintopisteet M 6 ja M 7 sijaitsivat taaempana muoviputken ja lankun takana. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

30. **Kuva 209.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 8. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

31. **Kuva 210.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 9 rakennuksen oven kohdalla. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

32. **Kuva 211.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 9. 19.4.2006.

33. **Kuva 212.** Kirkkokatu. Kaivantoa havaintopisteiden M 9 ja M 10 välissä, jossa erilaiset kaapelit ym olivat tuhonneet kerroksia. Havaintopiste M 9 sijaitsi oven edessä. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

34. **Kuva 213.** Kirkkokatu. Kaivantoa havaintopisteiden M 9 ja M 10 välissä. Havaintopiste M 10 sijaitsee aivan kuvan vasemmassa reunassa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

35. **Kuva 214.** Kirkkokatu. Havaintopiste M 10. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

Hallituskatu - Ritarikatu

HKM digi Hallituskatu – Ritarikatu 2007:1-67

Markku Heikkinen 2007

1. **Kuva 215.** Hallituskatu. Kaukojäähdytysputkikaivannon kaivaminen alkoi Mariankadulta länteen päin. Kuva idästä. 5.2.2007.

2. **Kuva 216.** Hallituskatu. Kaivannon itäpää sijaitsi Mariankadun kohdalla, jossa vanhat kaukolämpöputket ym. oli louhittu kallioon. Kuva luoteesta. 5.2.2007.

3. **Kuva 217.** Hallituskatu. Havaintopiste H 1 kaivannon pohjoisprofiilin itäpäässä. Kuva etelästä. 5.2.2007.

4. **Kuva 218.** Hallituskatu. Kaivannon itäosan pohjoisprofiilia. Kuva kaakosta. 5.2.2007.

5. **Kuva 219.** Hallituskatu. Kaivannon keskiosan pohjoisprofiilia. Kuva itäkaakosta. 5.2.2007.

6. **Kuva 220.** Hallituskatu. Kaivannon itäosan eteläprofiilia havaintopisteiden H 2-4 kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

7. **Kuva 221.** Hallituskatu. Havaintopiste H 2 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

8. **Kuva 222.** Hallituskatu. Havaintopiste H 3:n kohdalla sijainnut kiveystaso. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

9. **Kuva 223.** Hallituskatu. Havaintopiste H 4. Kuva pohjoisluoteesta. 5.2.2007.

10. **Kuva 224.** Hallituskatu. Havaintopisteiden H 6-7 alue eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan riselaatin ja ovien kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

11. **Kuva 225.** Hallituskatu. Havaintopisteiden H 5-7 alue eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan ovien kohdalla. Kuva luoteesta. 5.2.2007.

12. **Kuva 226.** Hallituskatu. Havaintopiste H 5 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan läntisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

13. **Kuva 227.** Hallituskatu. Havaintopiste H 6 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan keskimmäisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

14. **Kuva 228.** Hallituskatu. Havaintopiste H 7 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan itäisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

15. **Kuva 229.** Hallituskatu. Havaintopiste H 8 sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa Ritarihuoneen läntisen osan kohdalla kuvassa kaivetun osuuden päässä. Kuva kaakosta. 5.2.2007.

16. **Kuva 230.** Hallituskatu. Havaintopiste H 8. Kuva etelästä. 5.2.2007.

17. **Kuva 231.** Hallituskatu. Havaintopiste H 8:n länsipuolella sijainnut kohta. Kuva etelästä. 5.2.2007.

18. **Kuva 232.** Hallituskatu. Havaintopiste H 9 pohjoisprofiilissa Ritarihuoneen länsireunan linjalla. Kuva etelästä. 5.2.2007.

19. **Kuva 233.** Hallituskatu. Kaivannon eteläprofiilia Ritarihuoneen länsiosan kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

20. **Kuva 234.** Hallituskatu. Havaintopiste H 10 eteläprofiilissa Ritarihuoneen länsireunan linjalla. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

21. **Kuva 235.** Hallituskatu. Kaivanto keskiosassaan ennen Ritarikatua havaintopisteiden H 8 ja H 9 kohdalla. Kuva kaakosta. 8.2.2007.

22. **Kuva 236.** Hallituskatu. Ritarikadun itäosan kohdalla sijainneet kaapelit ym. olivat tuhonneet alueen. Kuva kaakosta. 8.2.2007.

23. **Kuva 237.** Hallituskatu. Edellinen kohta eteläprofiiliin päin kuvattuna. Kuva koillisesta. 8.2.2007.

24. **Kuva 238.** Hallituskatu. Havaintopiste H 11 kaivannon eteläprofiilissa Ritarikadun itäisen ajoradan kohdalla. Taustalla näkyy edellisten kuvien kaapelit. Kallio on tullut uudelleen esiin. Kuva lännestä. 8.2.2007.

25. **Kuva 239.** Hallituskatu. Havaintopiste H 11. Kuva pohjoisesta. 8.2.2007.

26. **Kuva 240.** Hallituskatu. Havaintopiste H 12 eteläprofiilissa Ritarikadun läntisen ajoradan kohdalla. Kuva pohjoisesta. 8.2.2007.

27. **Kuva 241.** Hallituskatu. Havaintopisteet H 13 ja H 14 kaivannon länsiosan eteläprofiilissa Valtioneuvoston linnan koilliskulman kohdalla. Kuva koillisesta. 9.2.2007.

28. **Kuva 242.** Hallituskatu. Kaivannon länsiosan pohjoisprofiilia Valtioneuvoston linnan koilliskulman kohdalla. Kuva lounaasta. 9.2.2007.

29. **Kuva 243.** Hallituskatu. Kaivannon länsiosaa. Kuva lännestä. 9.2.2007.

30. **Kuva 244.** Hallituskatu. Kaivannon läntisimmän osan eteläprofiili. Kuva koillisesta. 12.2.2007.

31. **Kuva 245.** Hallituskatu. Havaintopiste H 13 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 9.2.2007.

32. **Kuva 246.** Hallituskatu. Havaintopiste H 14 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 9.2.2007.

33. **Kuva 247.** Hallituskatu. Kaivannon läntisimmän osan pohjoisprofiili havaintopisteen H 15 kohdalla. Kuva kaakosta. 12.2.2007.

34. **Kuva 248.** Hallituskatu. Havaintopiste H 15 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 12.2.2007.

35. **Kuva 249.** Ritarikatu. Katu ennen asvaltin poistoa. Kuva etelästä.20.3.2007.

36. **Kuva 250.** Ritarikatu. Asvaltin alta paljastunut nupulakivetys kadun pohjoisosassa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

37. **Kuva 251.** Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosassa sijainnut kallioharjanne heti Hallituskadun eteläpuolella. Havaintopisteet H 16 ja H 17 sijaitsivat kallion oikealla puolella itäprofiilissa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

38. **Kuva 252.** Ritarikatu. Havaintopiste H 16 itäprofiilissa Hallituskadun eteläisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva lännestä. 20.3.2007.

39. **Kuva 253.** Ritarikatu. Havaintopiste H 17 Ritarihuoneen pohjoisseinän linjalla. Profiili on kaivettu nupukivetykseen saakka. Kuva lännestä. 20.3.2007.

40. **Kuva 254.** Ritarikatu. Havaintopisteiden H 16 ja H 17 kohtaa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

41. **Kuva 255.** Ritarikatu. Havaintopiste H 17. Kuva lännestä. 20.3.2007.

42. **Kuva 256.** Ritarikatu. Havaintopisteet H 16 ja H 17. Kuva lounaasta. 20.3.2007.

43. **Kuva 257.** Ritarikatu. Havaintopiste H 17. Kiveyksen alapuolisten kerrosten poikkileikkaus. Kuva pohjoisluoteesta. 20.3.2007.

44. **Kuva 258.** Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan itäprofiilia Ritarihuoneen eteläosan kohdalla. Kuva etelälounaasta. 21.3.2007.

45. **Kuva 259.** Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan itäprofiilia Ritarihuoneen pohjoisosan kohdalla. Kuva etelälounaasta. 21.3.2007.

46. **Kuva 260.** Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan länsiprofiilia Ritarihuoneen pohjoisosan kohdalla. Havaintopiste 18 sijaitsi poikittaisen putken edessä ja H 19 kuvan vasemmassa reunassa kaivannon syvemmässä kohdassa. Kuva eteläkaakosta. 21.3.2007.

47. **Kuva 261.** Ritarikatu. Havaintopiste H 18 länsiprofiilissa. Edessä näkyy poikittainen putki, jonka takia kalliota on louhittu ja kaivannon länsiprofiili tuhoutunut havaintopisteestä pohjoiseen. Kuva idästä. 20.3.2007.

48. **Kuva 262.** Ritarikatu. Havaintopiste H 19 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

49. **Kuva 263.** Ritarikatu. Havaintopiste H 20 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

50. **Kuva 264.** Ritarikatu. Kaivanto Ritarihuoneen kohdalla. Edessä on kaivannon tuhoutunutta länsiprofiilia Ritarihuoneen eteläseinän linjalla. Kuvassa sijaitsivat havaintopisteet H 18-21. Havaintopiste H 20 sijaitsi säilyneen länsiprofiilin eteläpäässä ja havaintopiste H 21 keskellä tuhoutunutta länsiprofiilia. Kuva eteläkaakosta. 21.3.2007.

51. **Kuva 265.** Ritarikatu. Kaivanto Valtioneuvoston linnan itäsiiven oven pohjoispuolella. Tuhoutunut länsiprofiili alkaa loppua etelään päin mentäessä. Kuva koillisesta. 21.3.2007.

52. **Kuva 266.** Ritarikatu. Kaivanto Valtioneuvoston linnan itäsiiven ovien edessä. Havaintopiste H 21 sijaitsi kuvan oikeassa reunassa länsiprofiilissa näkyvän ison kiven eteläpuolella ja havaintopiste H 22 kaivannon ylittävän metallilevyn takana. Havaintopiste 23 oli itäprofiilissa metallilevyn etupuolella. Kuva pohjoiskoillisesta. 21.3.2007

53. **Kuva 267.** Ritarikatu. Kaivannon tuhoutunutta itäprofiilia Ritarihuoneen eteläseinän linjan kohdalla. Kuva lounaasta. 21.3.

54. **Kuva 268.** Ritarikatu. Havaintopiste H 21 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

55. **Kuva 269.** Ritarikatu. Havaintopisteen H 21 eteläpuolella Valtioneuvoston itäsiiven ovien kohdalla kerrokset palautuivat vähitellen koskemattomiksi. Kuva etelästä. 21.3.2007.

56. **Kuva 270.** Ritarikatu. Havaintopiste H 22 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

57. **Kuva 271.** Ritarikatu. Havaintopiste H 23 itäprofiilissa. Kuva lännestä. 21.3.2007.

58. **Kuva 272** Ritarikatu. Havaintopisteiden H 24 ja H 25 aluetta Valtioneuvoston linnan itäsiiven ovien eteläpuolella. Havaintopiste H 24 sijaitsi keltaisten putkien luona ja havaintopiste H 25 poikittaisten aitojen kohdalla länsiprofiilissa. Kuva kaakosta. 23.3.2007.

59. **Kuva 273.** Ritarikatu. Havaintopisteiden H 26 ja H 27 aluetta Valtioneuvoston linnan kaakkoiskulman edustalla. Havaintopiste H 26 sijaitsi punaisen aidan alareunan mutkan kohdalla ja havaintopiste H 27 kaivinkoneen kauhan kohdalla länsiprofiilissa. Kuva koillisesta. 23.3.2007.

60. **Kuva 274.** Ritarikatu. Havaintopiste H 24 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

61. **Kuva 275.** Ritarikatu. Havaintopiste H 25 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

62. **Kuva 276.** Ritarikatu. Havaintopiste H 26 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

63. **Kuva 277.** Ritarikatu. Havaintopiste H 27 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

64. **Kuva 278.** Ritarikatu. Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän linjalla avattu laajempi alue erilaisine putkineen ja kaapeleineen. Mm. kaukolämpöputket sijaitsivat betonikannen alla kaivannon oikeassa reunassa Aleksanterinkadun suuntaisesti. Kuva lounaasta. 22.5.2007.

65. **Kuva 279.** Ritarikatu. Sama kohta. Kuva idästä. 22.5.2007.

66. **Kuva 280.** Ritarikatu. Havaintopiste H 28 edellisen alueen pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 22.5.2007.

67. **Kuva 281.** Ritarikatu. Havaintopiste H 29 edellisen alueen itäprofiilissa.. Kuva lännestä. 22.5.2007.

Hallituskatu - Ritarikatu

HKM digi Rauhankatu 2007:1-9

Markku Heikkinen 2007

1. **Kuva 282.** Rauhankatu. Lähes kadun tasolle ulottuvaa kalliota louhitaan kaukojäähdytyskaivannon länsipäässä. Kuva koillisesta. 19.1.2007.

2. **Kuva 283.** Rauhankatu. Kaivanto keskiosassaan. Kuva luoteesta. 19.1.2007.

3. **Kuva 284.** Rauhankatu. Kaivannon keskiosan pohjoisprofiilia. Kuva lounaasta. 19.1.2007.

4. **Kuva 285.** Rauhankatu. Kaivannon itäosa. Kallio ulottuu lähes kadunpintaan saakka. Kuva länsiluoteesta. 19.1.2007.

5. **Kuva 286.** Rauhankatu. Kaivannon itäosa. Pohjoisprofiilin kohdalla sijaitsee kaapeleita ym. Kuva lännestä. 19.1.2007.

6. **Kuva 287.** Rauhankatu. Havaintopiste R 1:ssä kaivannon eteläprofiilissa näkyy vanhaa kulttuurimaata betonikotelon molemmin puolin Snellmaninkadun pohjoisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva koillisesta. 20.3.2007.

7. **Kuva 288.** Rauhankatu. Havaintopiste R 2 kaivannon eteläprofiilissa Snellmaninkadun itäpuolella näkyi vanhaa tummaa kulttuurimaata. Kuva pohjoisesta. 23.3.2007.

8. **Kuva 289** Rauhankatu. Havaintopiste R 2:n pohjoispuolella Snellmaninkadun itäisen ajoradan kohdalla pohjoisprofiilissa oli vain täyttömaita kallion päällä. Kuva etelästä. 20.3.2007.

9. **Kuva 290.** Rauhankatu. Havaintopiste R 2:ta vastapäätä pohjoisprofiilissa tummaa maata oli vain ohuelti kallion päällä. Kuva lounaasta. 23.3.2007.

Esplanadin puisto

Esplanadin puisto 2005-2007:1

Kuva 1. Unioninkatu. Uusien kaukolämpöputkien kaivanto läntisellä ajoradalla. Kuva etelästä. 2.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:2

Kuva 2. Unioninkatu. Vanha kaukoputkikanava jalkakäytävällä ja uusi ajoradalla. Kuva luoteesta. 7.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:3

Kuva 3. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 1 eteläprofiilissa. Kuva koillisesta. 15.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:4

Kuva 4. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 1 eteläprofiilissa. Kaivannon väliaikaisen pohjan alta paljastui heti puhdas hiekka. Kuva luoteesta. 15.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:5

Kuva 5. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 2 sijaitsi pohjoisprofiilissa heti ponttiseinän jälkeen. Kuva kaakosta. 15.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:6

Kuva 6. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 3 sijaitsi pohjoisprofiilissa kuvan oikeassa reunassa. Kaivannon pohjalla on puuistusten multia luonnolliseen hiekkaan saakka lähes koko alueella. Kuva idästä. 21.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:7

Kuva 7. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 3:n alaosia. Kuva kaakosta. 21.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:8

Kuva 8. Kappeliesplanadi. 4. solkipätkän eteläprofiilissa näkyy vanhoja ja uusia puistokerroksia. Kuva koillisesta. 24.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:9

Kuva 9. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 4:n kohta pohjoisprofiilissa, jossa on edelleen vain puuistusten multia. Kuva kaakosta. 24.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:10

Kuva 10. Kappeliesplanadi. 4. solkipätkän luoteisnurkassa ollut syvempi kuoppa, joka sisälsi runsaasti kiviä. Kuva on otettu aiemmin kuin edellinen kuva. Kuva kaakosta. 24.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:11

Kuva 11. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 5 sijaitsee pohjoisprofiilissa kuvan oikeassa reunassa. Havaintopisteen kohdalla on säilynyt pätkä puistorakennuskerroksia ja vanhoja kerroksia. Kuva itäkaakosta. 28.11.2005.

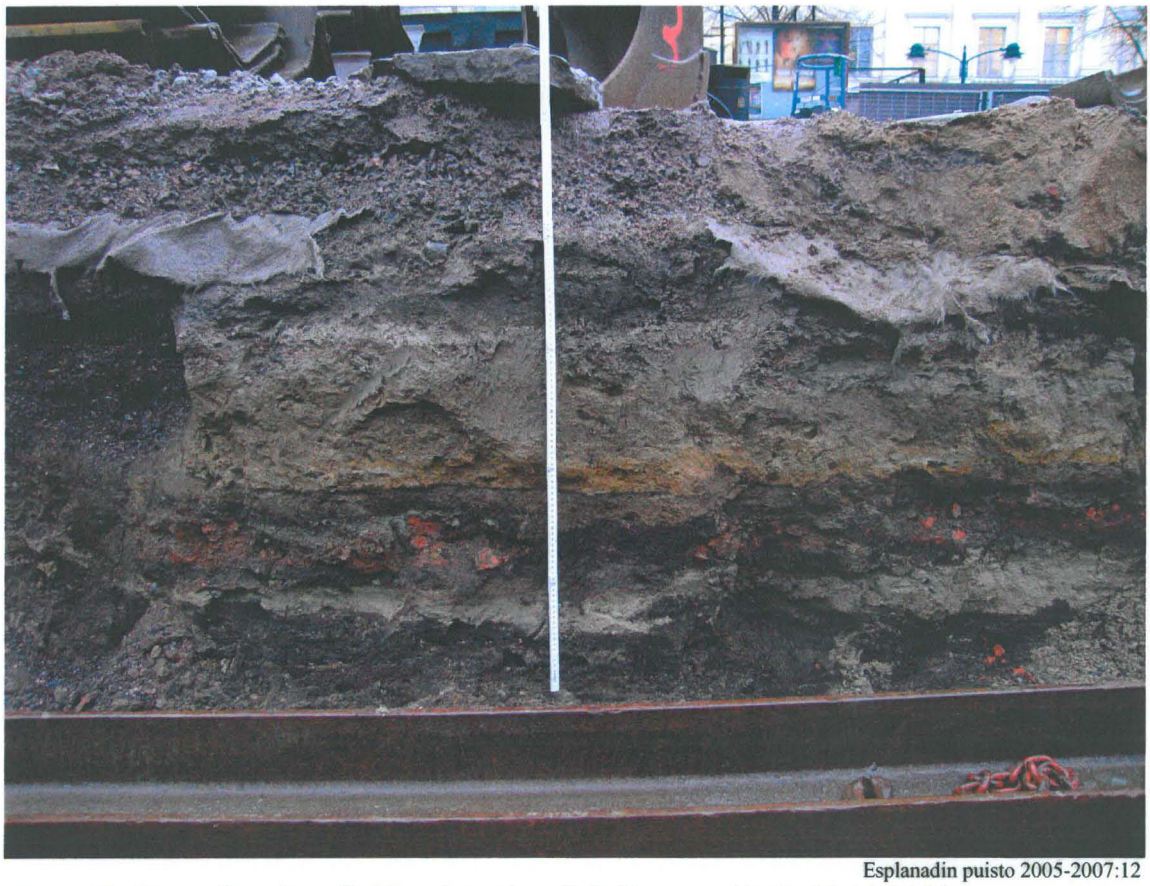

Esplanadin puisto 2005-2007:12

Kuva 12. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 5. Kuva etelästä. 28.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:13

Kuva 13. Kappeliesplanadi. 5. solkipätkän itäpää, jossa puhdas hiekka tuli esille huomattavasti syvemmältä kuin yleensä. Kuva idästä. 28.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:14

Kuva 14. Kappeliesplanadi. Lähikuva kerrosten alaosasta. Kuva itäkaakosta. 28.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:15

Kuva 15. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6 eteläprofiilissa kuvan keskellä. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy profiilin takana olevan kiviviemärin rakenteita ja kaivannon luoteisosassa entisen puun paikka.. Kuva koillisesta.

Esplanadin puisto 2005-2007:16

Kuva 16. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6. Kuva pohjoisesta. 30.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:17

Kuva 17. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 6:n alaosaan liittyvä havaintopiste, joka sijaitsi 80 cm eteläprofiilista pohjoiseen. Kuva pohjoisesta.30.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:18

Kuva 18. Kappeliesplanadi. Etualalla havaintopiste P 7 pohjoisprofiilissa. Taustalla näkyy heti profiilin takana olevat valotolppien kaapelit. Kuva lounaasta. 30.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:19

Kuva 19. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n mahdollisen katukiveyksen jäännökset.. Kuva kaakosta. 30.11.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:20

Kuva 20. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n pohjois-etelä –suuntainen profiilikohta myöhemmässä vaiheessa. Kuva idästä. 7.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:21

Kuva 21. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:n kohta pohjoisprofiilissa vielä myöhemmässä vaiheessa. 7.12.2005.

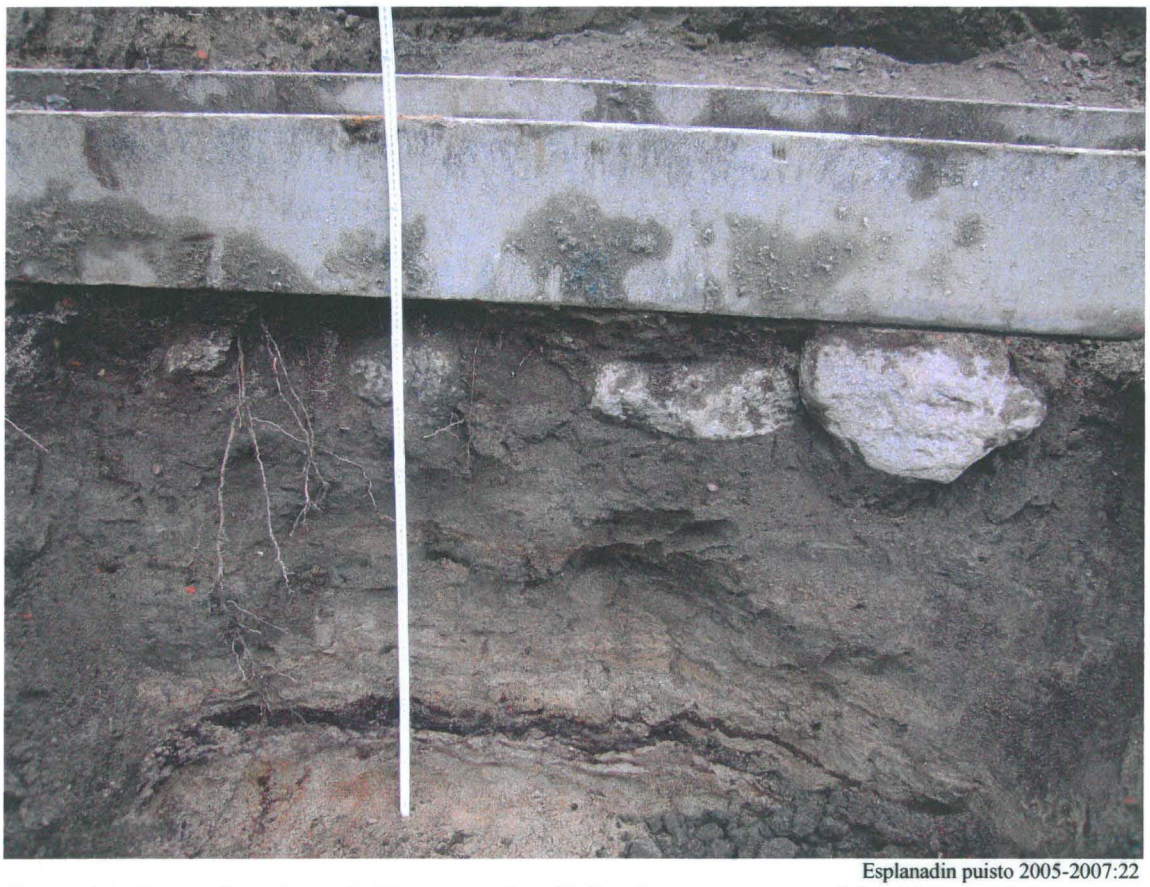

Esplanadin puisto 2005-2007:22

Kuva 22. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 7:stä muutama metri kaakkoon sijainneita mahdollisen katukiveyksen kiviä metallisoljen alla. Kuva etelästä. 30.11.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:23

Kuva 23. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 8 pohjois-etelä –suuntaisessa profiilissa. Kuvassa näkyy kuinka kapealla vyöhykkeellä vanhat puistorakennekerrokset ja sitä vanhemmat kerrokset ovat säilyneet. Kuva koillisesta. 7.12.2005.

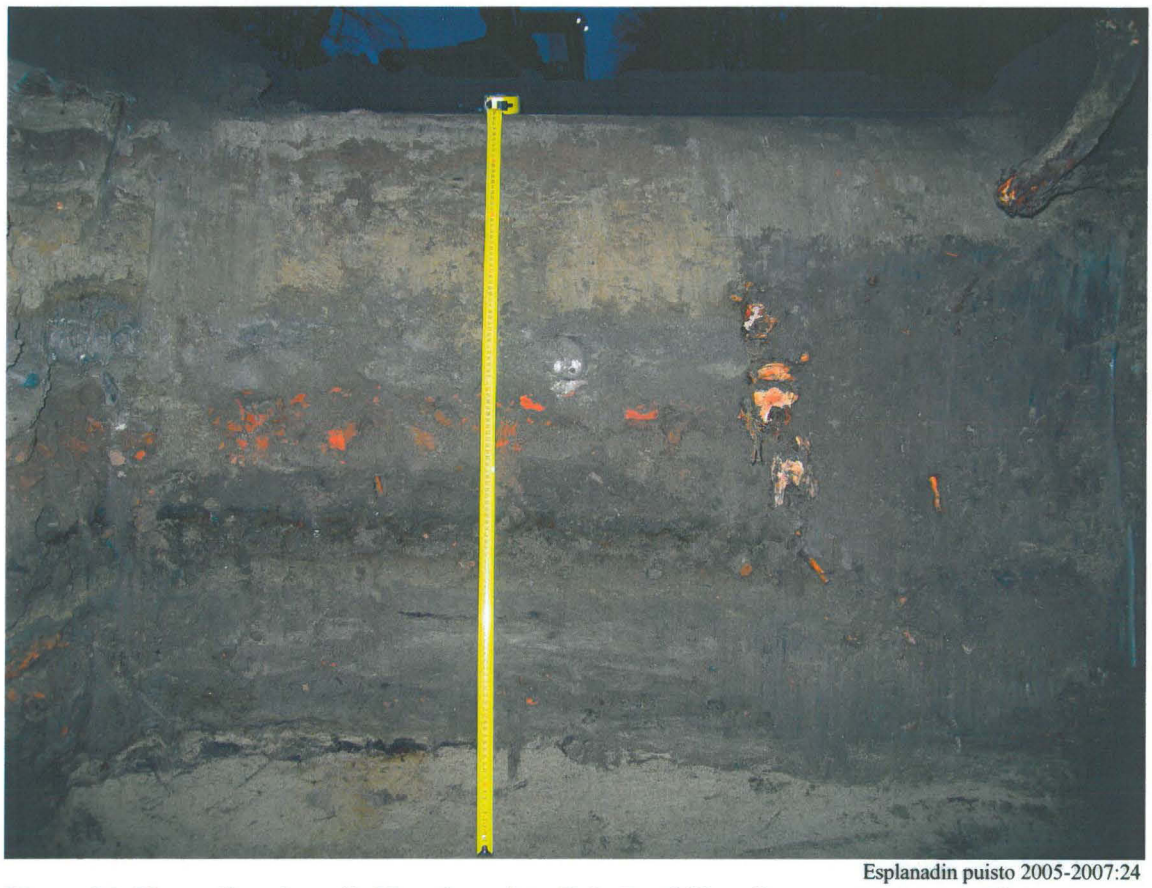

Esplanadin puisto 2005-2007:24

Kuva 24. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 8. Profiilin oikeassa reunassa näkyy puiston entisen puun istutuskuopan kohta. Kuva idästä. 7.12.2005.

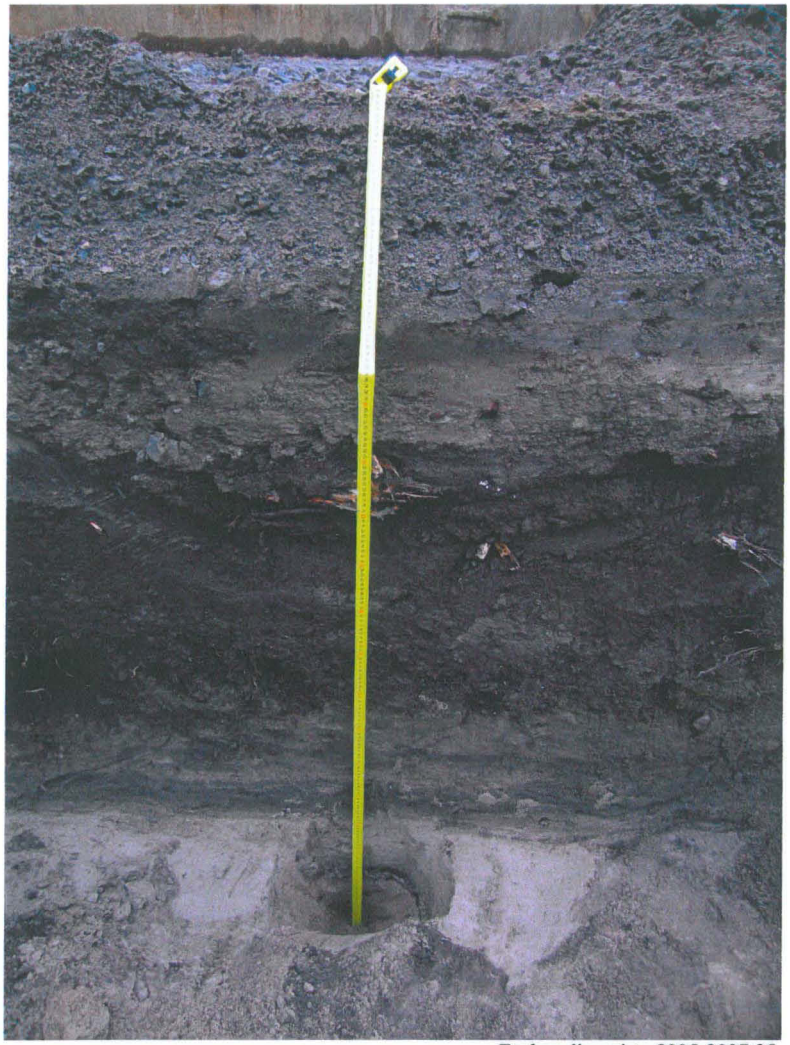

Esplanadin puisto 2005-2007:25

Kuva 25. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 9 pohjoisprofiilissa, jossa näkyy puuistusten multien ulottuminen lähes puhtaaseen maahan saakka. Kuva etelästä. 7.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:26

Kuva 26. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 9:n länsipuolella puuistusten mullat ulottuvat luonnollisen hiekkaan saakka. Kuva kaakosta. 8.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:27

Kuva 27. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 10:n pohjois-etelä –suuntaisessa profiilissa puuistusten mullat jatkuvat edelleen luonnolliseen hiekkaan saakka. Kuva idästä. 8.12.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:28

Kuva 28. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 11:n pohjoisprofiilissa tilanne on pysynyt samana. Kuva etelästä. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:29

Kuva 29. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 12 pohjois-etelä –suuntaisen profiilin eteläosassa. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:30

Kuva 30. Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Savi- ja kivikerroksen tasainen pinta on otettu esille. Pohjalla on ilmeisesti ojan tai kuopan kohta. Profiilin oikeassa reunassa näkyy puuistusten mullat. Kuva idästä. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:31

Kuva 31. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 12:n savi- ja kivikerrosta puretaan. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:32

Kuva 32. Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:33

Kuva 33. Kappeliesplanadi. Tiilimurskakerros esillä. Kuva pohjoiskoillisesta. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:34

Kuva 34. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 13 pohjois-etelä –suuntaisen profiilin eteläosassa. Kuva koillisesta. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:35

Kuva 35. Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä. Oikealla näkyy jälleen puuistusten mullat. Kuva idästä. 14.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:36

Kuva 36. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 14 pohjoisprofiilissa. puuistusten mullat ulottuvat edelleen puhtaaseen maahan saakka. Kuva kaakosta. 19.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:37

Kuva 37. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P15 eteläprofiilissa. Kuvassa näkyy vanha kiviviemäri, jonka seinät on injektoitu. Kuva pohjoisesta. 19.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:38

Kuva 38. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 16 kaivannon länsipään pohjoisosassa ennen Fabianinkatua. Kuvassa näkyy uudempi louhituista kivistä tehty kylmämuurattu kivirakenne. Kuva idästä. 19.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:39

Kuva 39. Kappeliesplanadi. Havaintopiste P 17 kaivannon länsipään eteläosassa. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

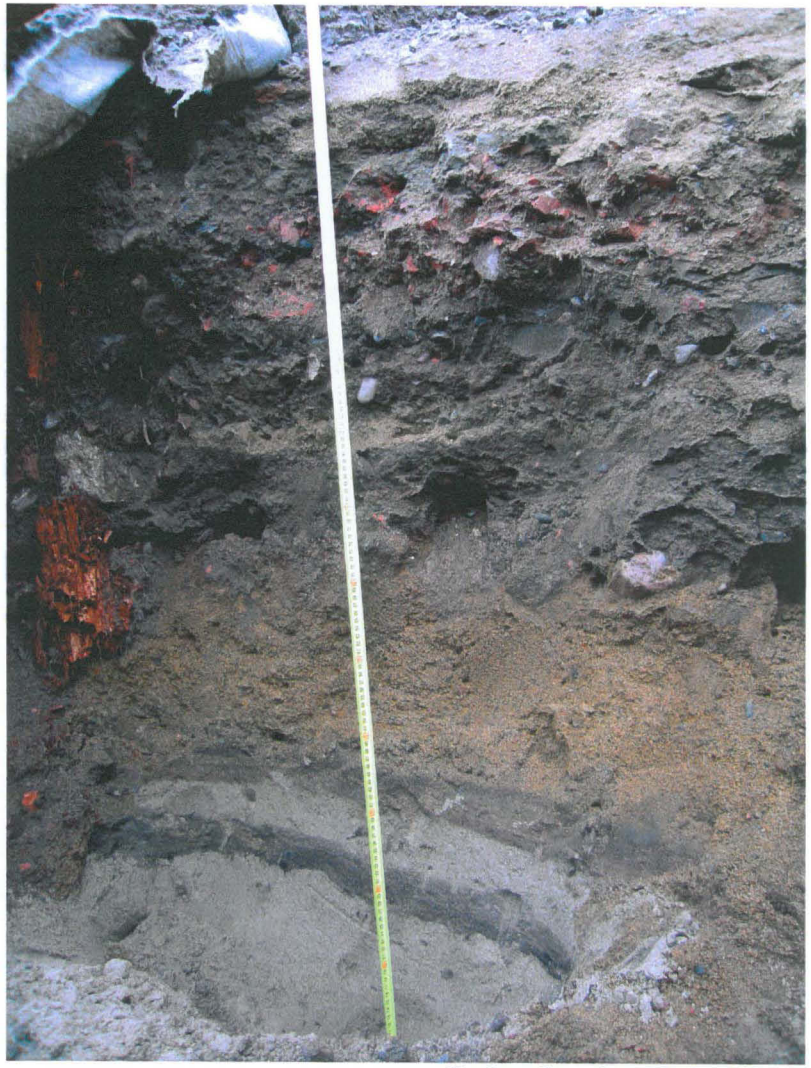

Esplanadin puisto 2005-2007:40

Kuva 40. Kappeliesplanadi. Lähikuva edellisestä kohdasta puupaluineen. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

Esplanadin puisto 2005-2007:41

Kuva 41. Fabianinkatu. Itäisen jalkakäytävän kohdalla olleet rakenteet olivat tuhonneet alueen. Kuva eteläkaakosta. 30.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:42

Kuva 42. Fabianinkatu. Läntisen jalkakäytävän ja Runebergin esplanadin rajalla kaivannon pohjoisprofiilissa sijainnut havaintopiste 20. Kuva etelästä. 9.2.2006.

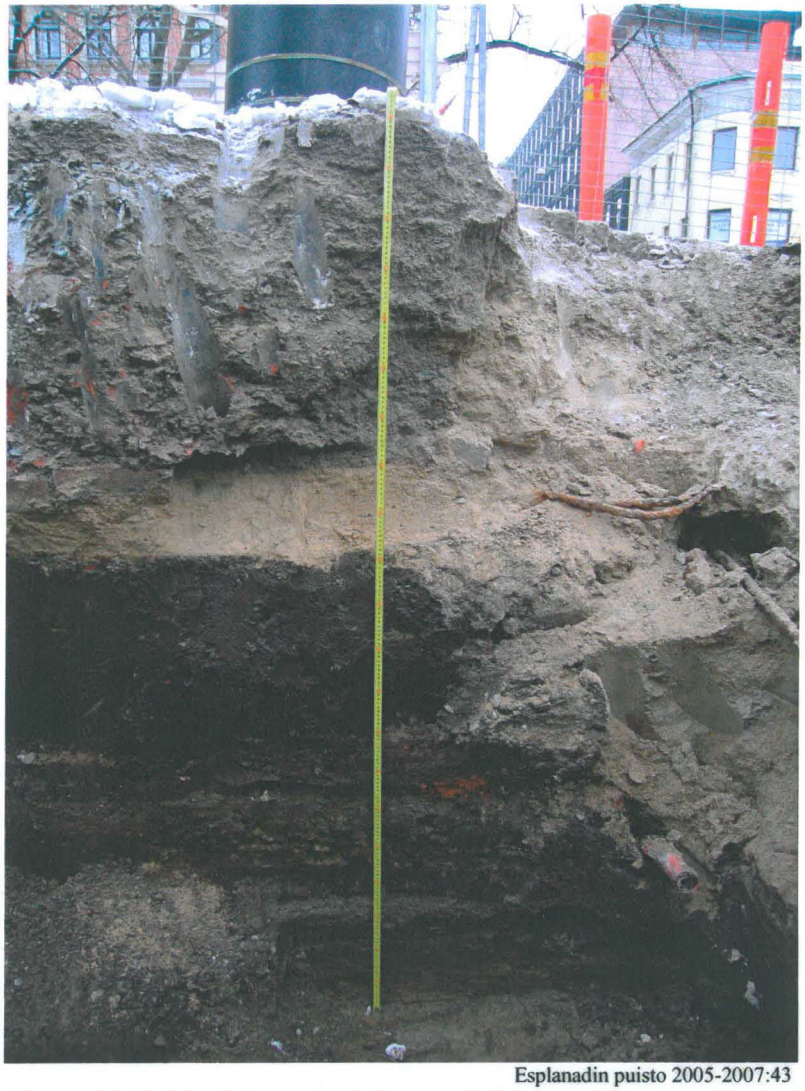

Esplanadin puisto 2005-2007:43

Kuva 43. Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. Kuva etelästä. 9.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:44

Kuva 44. Fabianinkatu. Edellistä havaintopistettä vastapäätä eteläprofiilissa sijaitseva havaintopiste 21. Kuva pohjoisesta. 9.2.2006.

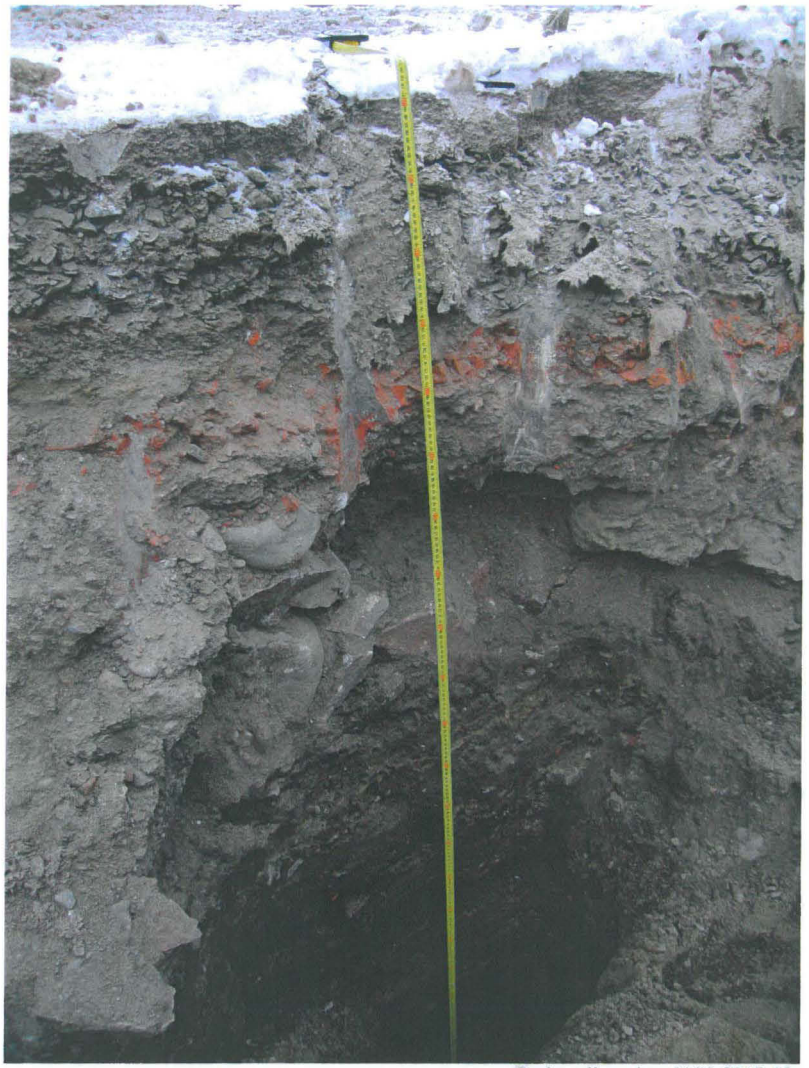

Esplanadin puisto 2005-2007:45

Kuva 45. Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. Kuva koillisesta. 9.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:46

Kuva 46. Fabianinkatu. Havaintopiste P 19 pohjoisprofiilissa putkien välissä. Kuva etelästä. 13.2.2006.

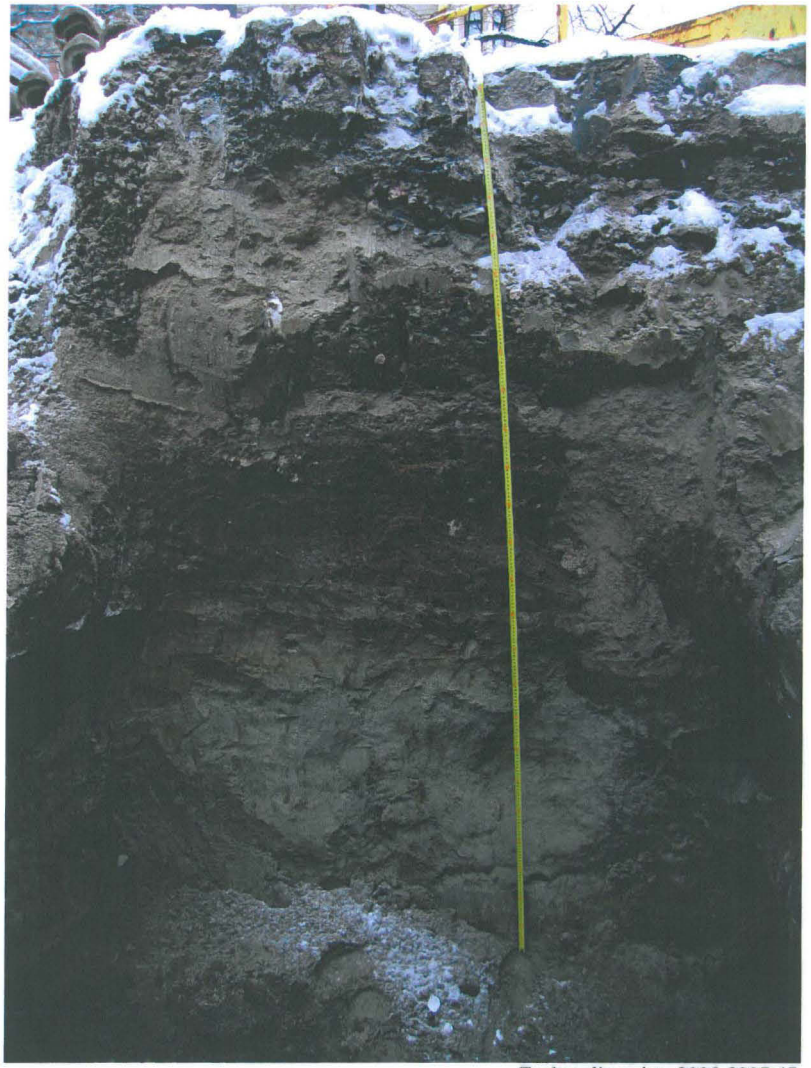

Esplanadin puisto 2005-2007:47

Kuva 47. Fabianinkatu. Lähikuva edellisestä. 13.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:48

Kuva 48. Fabianinkatu. Havaintopiste 18 kadun itäisen ajoradan kohdalla eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 15.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:49

Kuva 49. Fabianinkatu. Kaivanto ajoradan havaintopisteen 18 kohdalla. Kuva lounaasta. 16.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:50

Kuva 50. Fabianinkatu. Vuonna 2007 tehdyn kaukojäähdytysputkikaivannon eteläosa sijaitsi putkien välissä. Kuva pohjoisesta. 24.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:51

Kuva 51. Fabianinkatu. Edellinen kohta myöhemmin. Kuva etelästä. 25.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:52

Kuva 52 Fabianinkatu. Putkikaivannon leveämpi pohjoisosa. Edessä näkyy tulvavesiviemärin eteläpuolelle vuonna 2006 laitetut kaukolämpöputket. Kuva lounaasta. 26.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:53

Kuva 53. Fabianinkatu. Havaintopiste 22 sijaitsi kaivannon pohjoispäässä. 29.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:54

Kuva 54. Fabianinkatu. Edellinen kohta. Kuva lounaasta. 29.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:55

Kuva 55. Fabianinkatu. Edellinen kohta. Profiilin yläosat on kaivettu pois. Kuva pohjoisesta. 30.1.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:56

Kuva 56. Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin kohdalla. Kuva lounaasta. 20.3.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:57

Kuva 57. Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin kohdalla. Kuva lounaasta. 20.7.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:58

Kuva 58. Fabianinkatu. Kaivanto Pohjoisesplanadin pohjoispuolella ajoradan itäreunassa. Kuva etelästä. 20.7.2007.

Esplanadin puisto 2005-2007:59

Kuva 59. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 23 pohjoisprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 17.12006.

Esplanadin puisto 2005-2007:60

Kuva 60. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 24 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 17.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:61

Kuva 61. Runebergin esplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva kaakosta. 17.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:62

Kuva 62. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n yläosat eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 18.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:63

Kuva 63. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n alaosat. Kuva pohjoisesta. 18.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:64

Kuva 64. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n vastapäistä pohjoisseinää. Kuva länsilounaasta. 19.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:65

Kuva 65. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 25:n alimmat kerrostumat. Kuva pohjoisesta. 19.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:66

Kuva 66. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 26 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 19.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:67

Kuva 67. Runebergin esplanadi. Lähikuva edellisestä. Kuva etelästä. 19.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:68

Kuva 68. Runebergin esplanadi. 14.solkipätkän pohjalla oli saven päällä kaivannon suuntaiset neljä puuta. Kuva itäkaakosta. 19.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:69

Kuva 69. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 27:n yläosat eteläprofiilissa. Kuva luoteesta. 24.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:70

Kuva 70. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 27:n alaosat. Kuva pohjoisluoteesta. 25.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:71

Kuva 71. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 28 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 25.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:72

Kuva 72. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 29 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 31.1.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:73

Kuva 73. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n yläosat pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 1.2.2006.

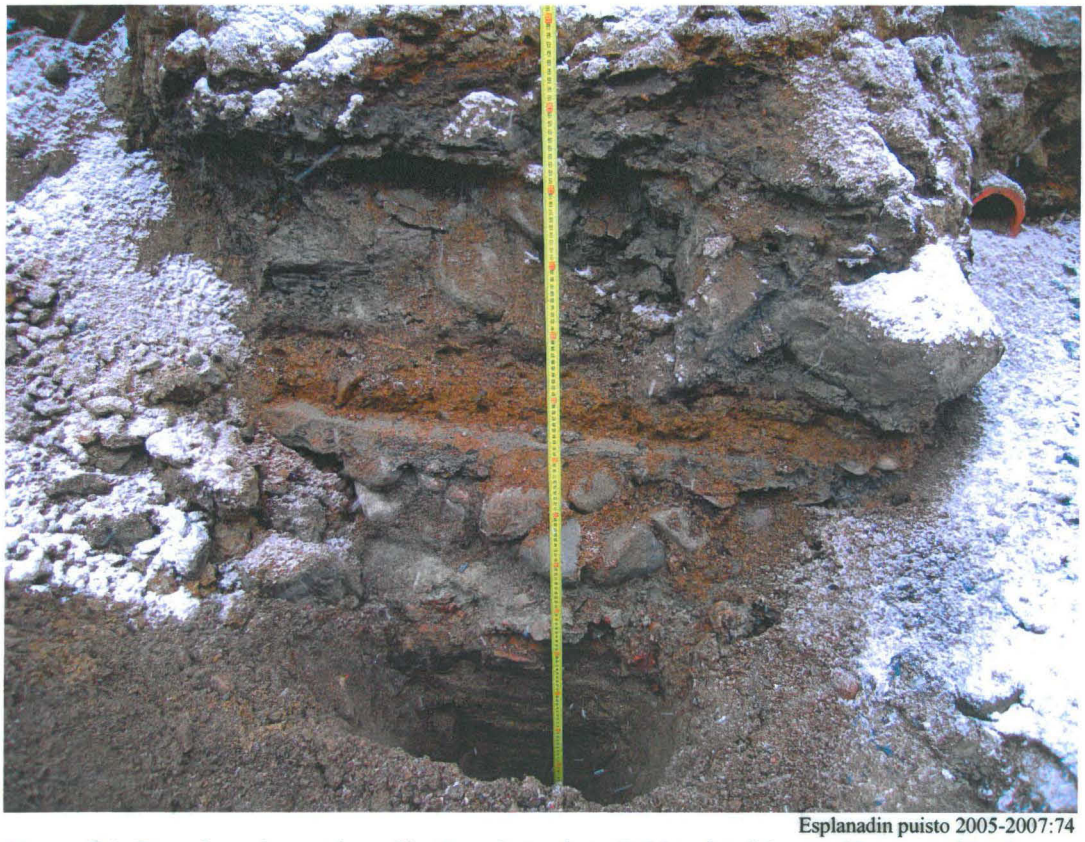

Esplanadin puisto 2005-2007:74

Kuva 74. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n keskiosat. Kuva etelästä. 1.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:75

Kuva 75. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 30:n alaosat. Kuva etelästä. 1.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:76

Kuva 76 Runebergin esplanadi. 17. solkipätkä. Havaintopiste P 31 sijaitsee lähimmän metalliseinän luona ja tuleva havaintopiste P 32 vastapäisellä puolella johtojen kohdalla. Kuva kaakosta. 6.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:77

Kuva 77. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 31. Kuva koillisesta. 6.2.2006.

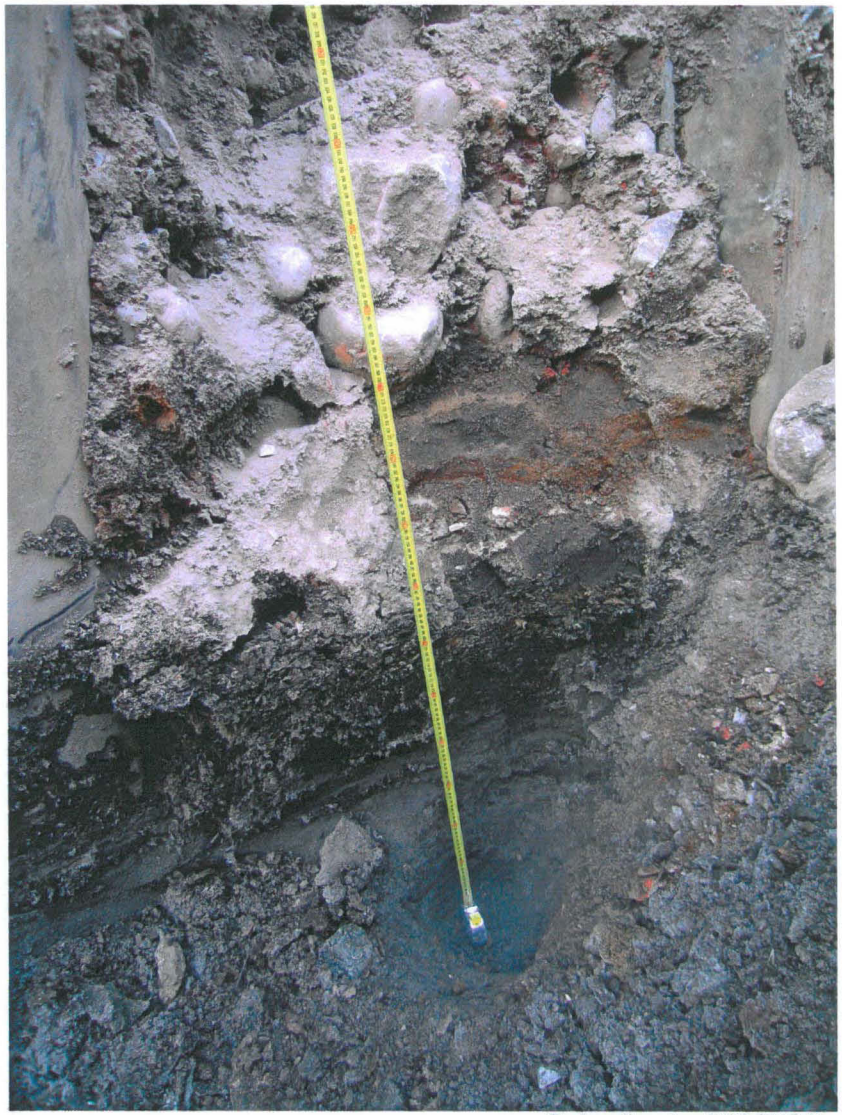

Esplanadin puisto 2005-2007:78

Kuva 78. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 31:n alimmat kerrokset. Kuva koillisesta. 6.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:79

Kuva 79. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 32 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 6.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:80

Kuva 80. Runebergin esplanadi. Havaintopisteen P 32 luona kaivannon pohjalla olleita luoteis-kaakko –suuntaisia puurunkoja. Kuva ylhäältä pohjoisesta. 10.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:81

Kuva 81. Runebergin esplanadi. Edelliset puurunkojen päitä pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 10.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:82

Kuva 82. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 33 eteläprofiilissa. Kuva luoteesta. 10.2.2006.

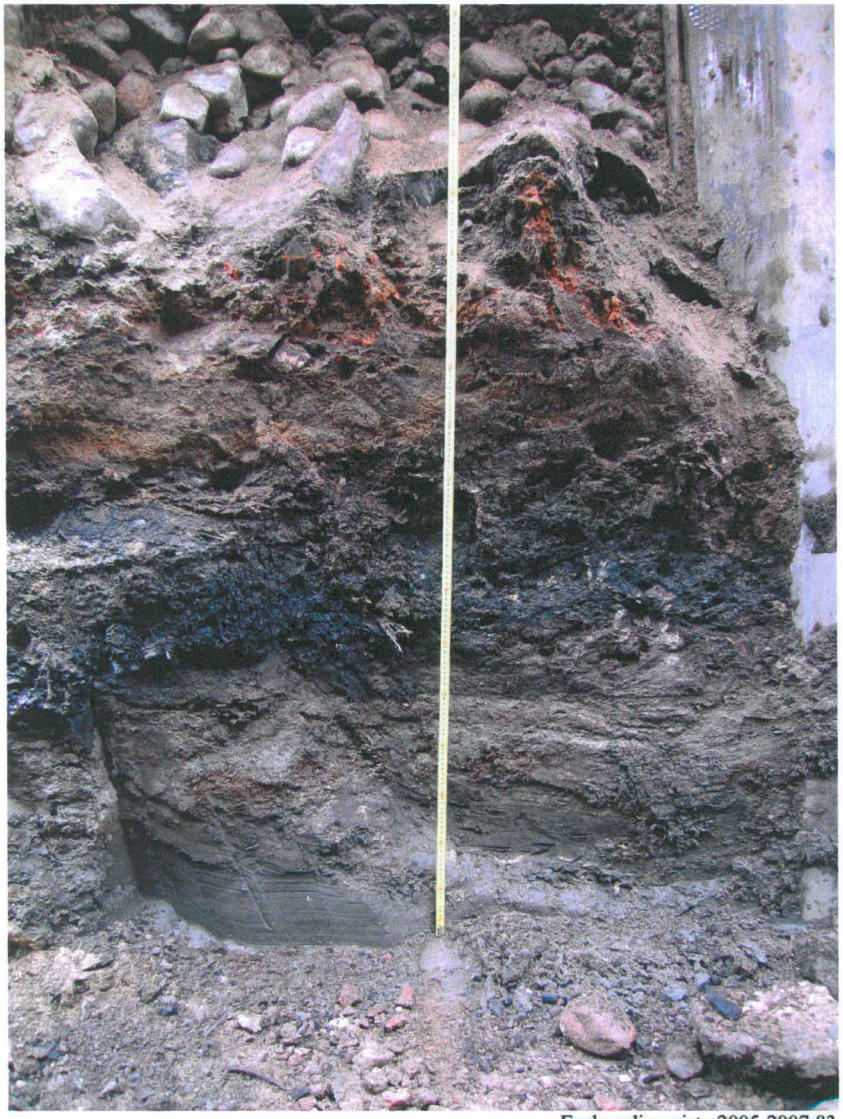

Esplanadin puisto 2005-2007:83

Kuva 83. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 33:n alakerrokset. Kuva pohjoisesta. 10.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:84

Kuva 84. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 34 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 10.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:85

Kuva 85. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 34:n alakerrokset. Kuva kaakosta. 10.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:86

Kuva 86. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 35 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 15.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:87

Kuva 87. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 35:n alakerrokset. Kuva etelästä. 15.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:88

Kuva 88. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 36 pohjoisprofiilissa. Kuva kaakosta. 17.2.2006.

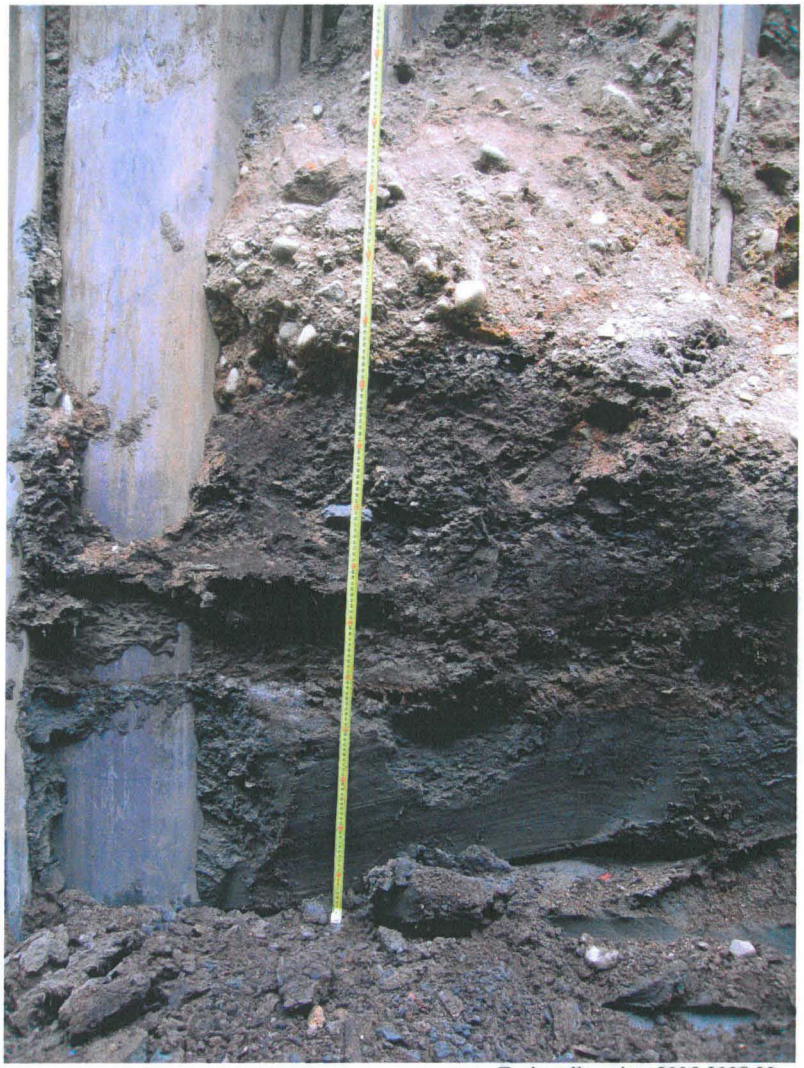

Esplanadin puisto 2005-2007:89

Kuva 89. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 36:n alakerrokset. Kuva etelästä. 17.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:90

Kuva 90. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 37 eteläprofiilissa etummaisen viistosti menevän betoniputken kohdalla. Kuva pohjoisesta. 27.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:91

Kuva 91. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 38 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 27.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:92

Kuva 92. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 39 luoteis-kaakko –suuntaisessa pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 28.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:93

Kuva 93. Runebergin esplanadi. Havaintopisteen P 39 länsipuolisia maita. Kuva kaakosta. 28.2.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:94

Kuva 94. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 40 pohjoisprofiilissa. Kuva lounaasta. 6.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:95

Kuva 95. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 41 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 7.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:96

Kuva 96. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 42 kaivannon tilapäisessä päädyssä. keltaisen kaapelin kohdalla. Kuva kaakosta. 9.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:97

Kuva 97. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 42 eteläpuolella kaivannon pohjalla oli kolme hirttä ja kiviblokki. Kuva kaakosta. 9.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:98

Kuva 98. Runebergin esplanadi. Ylösnostettu hirsi. 9.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:99

Kuva 99. Runebergin esplanadi. Ylösnostettu kiviblokki. 9.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:100

Kuva 100. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 43 sijaitsi Pohjoisesplanadin eteläisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva etelästä. 16.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:101

Kuva 101. Runebergin esplanadi. Lähikuva kadun alla olleesta vanhemmasta Pohjoisesplanadin katukiveyksestä. Kuva lounaasta. 16.3.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:102

Kuva 102. Runebergin esplanadi. Kaivanto jalkakäytävän kohdalla. Kuva pohjoisesta. 3.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:103

Kuva 103. Runebergin esplanadi. Kaivanto eteläisen ajoradan kohdalla. Kuva länsilounaasta. 24.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:104

Kuva 104. Kappeliesplanadi. Kaukolämmitysputkikaivanto jo täytetyn tulvavesiviemärikaivannon eteläpuolella. Jälkimmäisen kaivo näkyy vasemmalla. Kuva lännestä. 6.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:105

Kuva 105. Kappeliesplanadi. 1800-luvun lopun kivestä tehdyn viemärin itäpää Unioninkadun kohdalla. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:106

Kuva 106. Kappeliesplanadi. Viemärin eteläseinää ja kattokiviä. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:107

Kuva 107. Kappeliesplanadi. Viemärin sisällä olleita lasikuituputkipätkiä ja harmaata muurien injektointimassaa. Kuva koillisesta. 4.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:108

Kuva 108. Kappeliesplanadi. Viemärin ulkopintoja Ravintola Kappelin edessä. Kuva luoteesta. 4.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:109

Kuva 109. Unioninkatu. Betoni- ja tiilirakenteita viemärin liitoskohdassa Unioninkadun jalkakäytävän kohdalla. Kuva idästä. 3.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:110

Kuva 110. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan pohjoispuolella. Kuva luoteesta. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:111

Kuva 111. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan itäpuolella jo täytetyn tulvavesiviemärikaivannon eteläpuolella. Kuva idästä.3.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:112

Kuva 112. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan itäpuolella. Kuva lännestä. 3.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:113

Kuva 113. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan luoteispuolella. Kuva pohjoisesta. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:114a

Kuva 114a. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan länsipuolella. Kuva idästä. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:114b

Kuva 114b. Runebergin esplanadi. Kaukolämpöputkikaivanto Runebergin patsaan länsipuolella. Kuva lännestä. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:115

Kuva 115. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 44 kaivannon pohjoisprofiilissa. Kuva lännestä. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:116

Kuva 116. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 45 pohjoisprofiilissa. Kuva eteläkaakosta. 12.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:117

Kuva 117. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 46 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 10.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:118

Kuva 118. Runebergin esplanadi. Kaivannon länsipää ennen Korkeavuorenkatua. Edessä on havaintopiste P 50. Kuva luoteesta. 12.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:119

Kuva 119. Runebergin esplanadi. Havaintopisteet P 47-49 kaivannon länsipään pohjoisprofiilissa ennen Korkeavuorenkatua. Kuva lounaasta. 12.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:120

Kuva 120. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 49 pohjoisprofiilissa. 12.4.2006. Kuva etelästä.

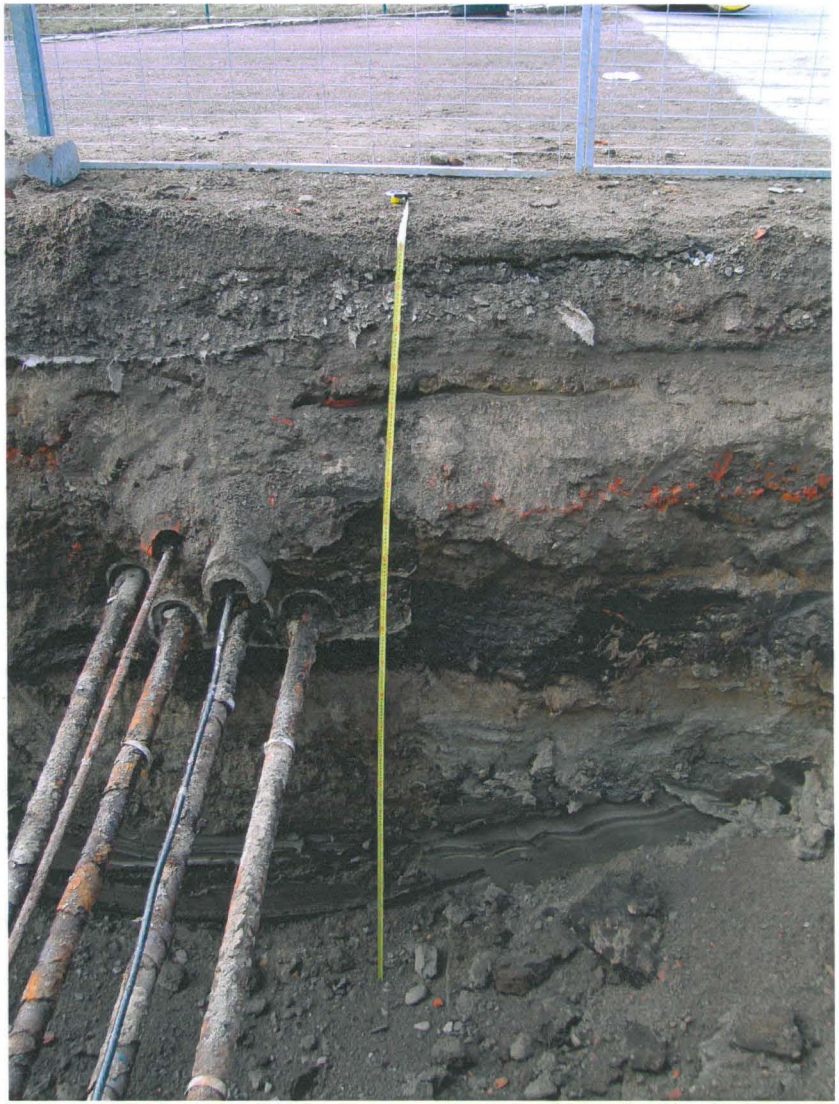

Esplanadin puisto 2005-2007:121

Kuva 121. Runebergin esplanadi. Havaintopiste P 50 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 12.4.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:122

Kuva 122. Korkeavuorenkatu. Kaivannon itäprofiilia. Kuva lounaasta. 15.5.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:123

Kuva 123. Korkeavuorenkatu. Kaivannon itäprofiilia. Kuva luoteesta. 15.5.2006.

Esplanadin puisto 2005-2007:124

Kuva 124. Korkeavuorenkatu. Kaivannon länsiprofiilia. Kuva kaakosta. 15.5.2006.

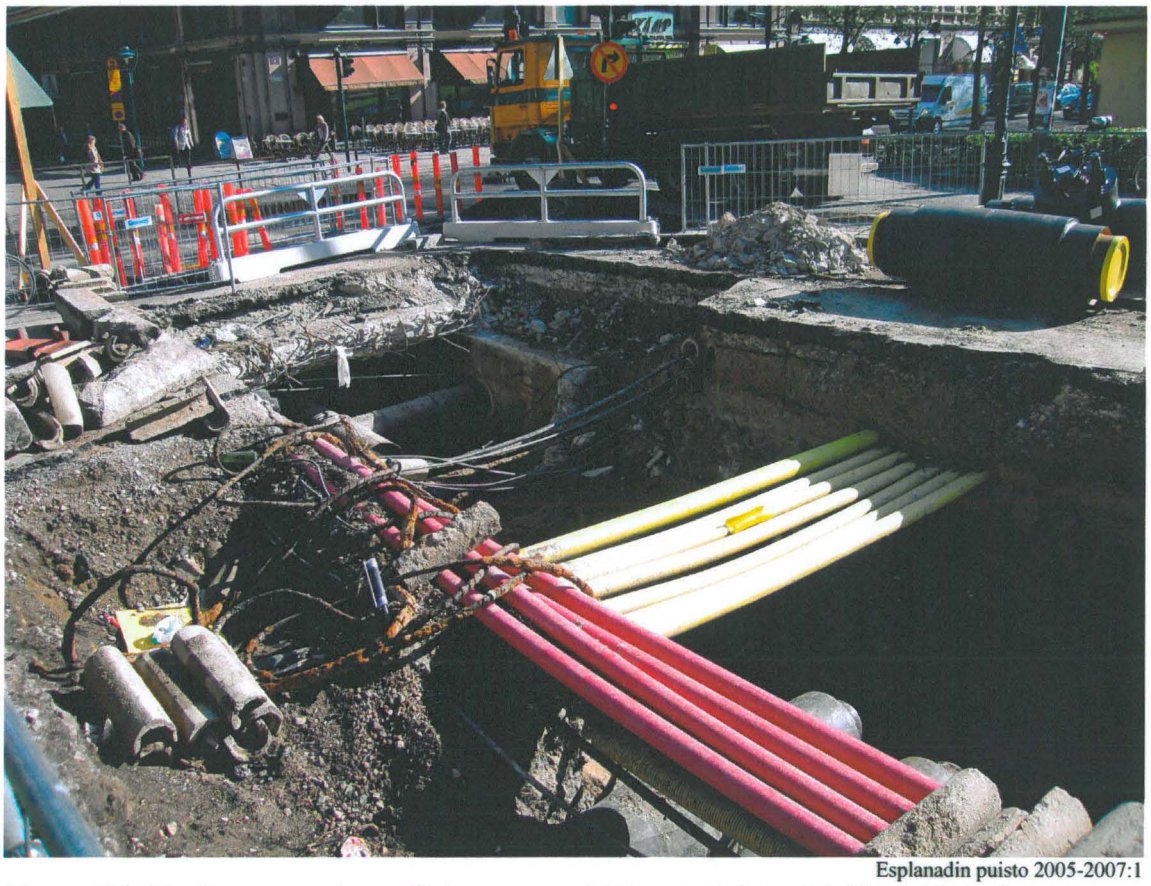

Esplanadin puisto 2005-2007:1

Kuva 125. Korkeavuorenkatu. Kaivannon pohjoisosan johtoviidakkoa. Kuva lounaasta. 15.5.2006.

Eteläesplanadi - Unioninkatu

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:1

Kuva 126. Eteläesplanadi. Kaukojäähdytyskaivantoa Eteläesplanadin eteläisen ajoradan kohdalla Kasarminkadusta länteen. Kuva länsilounaasta. 2.12.2005.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:2

Kuva 127. Eteläesplanadi. Edellinen kohta . Kuva länsiluoteesta. 2.12.2005.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:3

Kuva 128. Eteläesplanadi. Kaivanto lähempänä Kasarminkatua. Kuva länsilounaasta. 8.12.2005.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:4

Kuva 129. Eteläesplanadi. Kaivanto valtioneuvoston juhlahuoneiston oven edessä. Kaivannon eteläreunalla menee putkilinja. Kuva luoteesta. 17.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:5

Kuva 130. Eteläesplanadi. Kaivanto valtioneuvoston juhlahuoneiston itäosan edessä. Eteläreunalla näkyy edellä mainitun putkilinjan takia louhittua kalliota. Kuva itäkaakosta. 18.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:6

Kuva 131. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 1 kaivannon pohjoisprofiilissa valtioneuvoston juhlahuoneiston kohdalla. Kuva lounaasta. 17.1.2006.

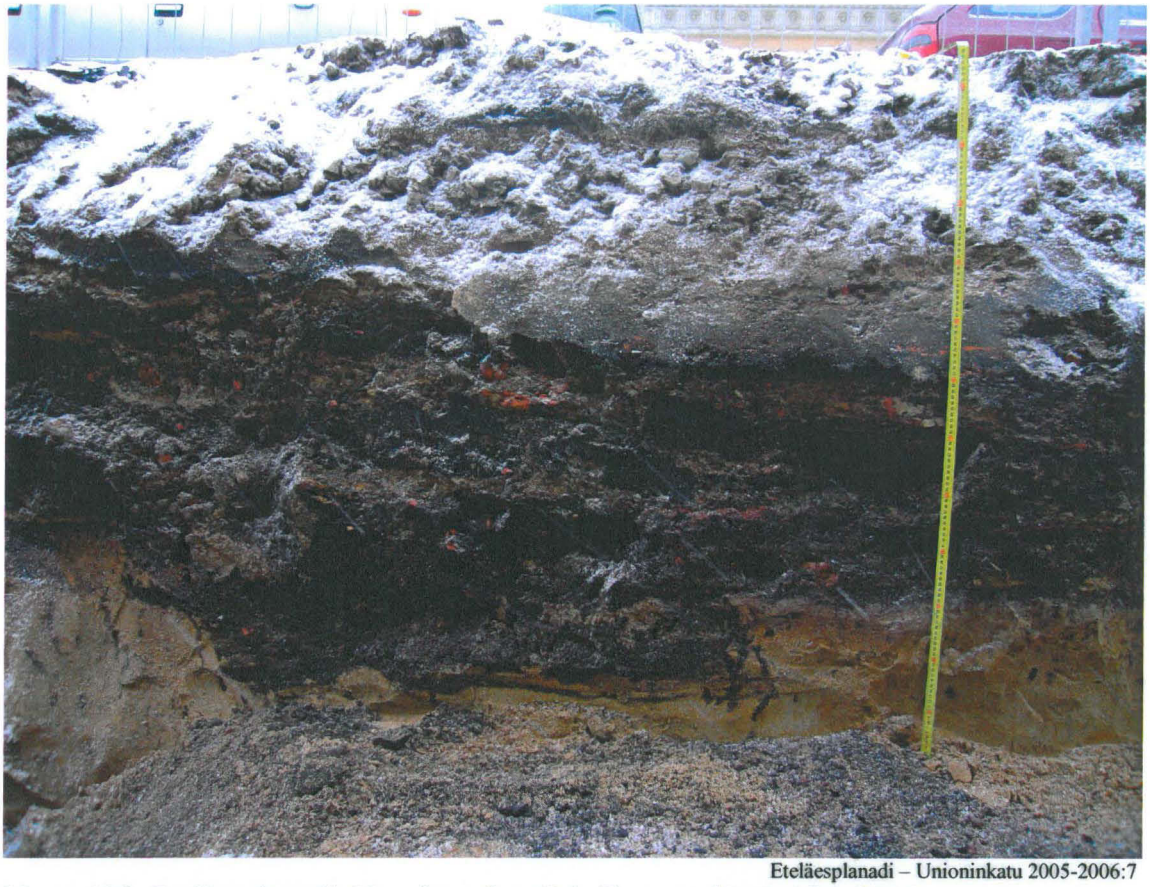

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:7

Kuva 132. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 1. Kuva etelästä. 17.1.2006.

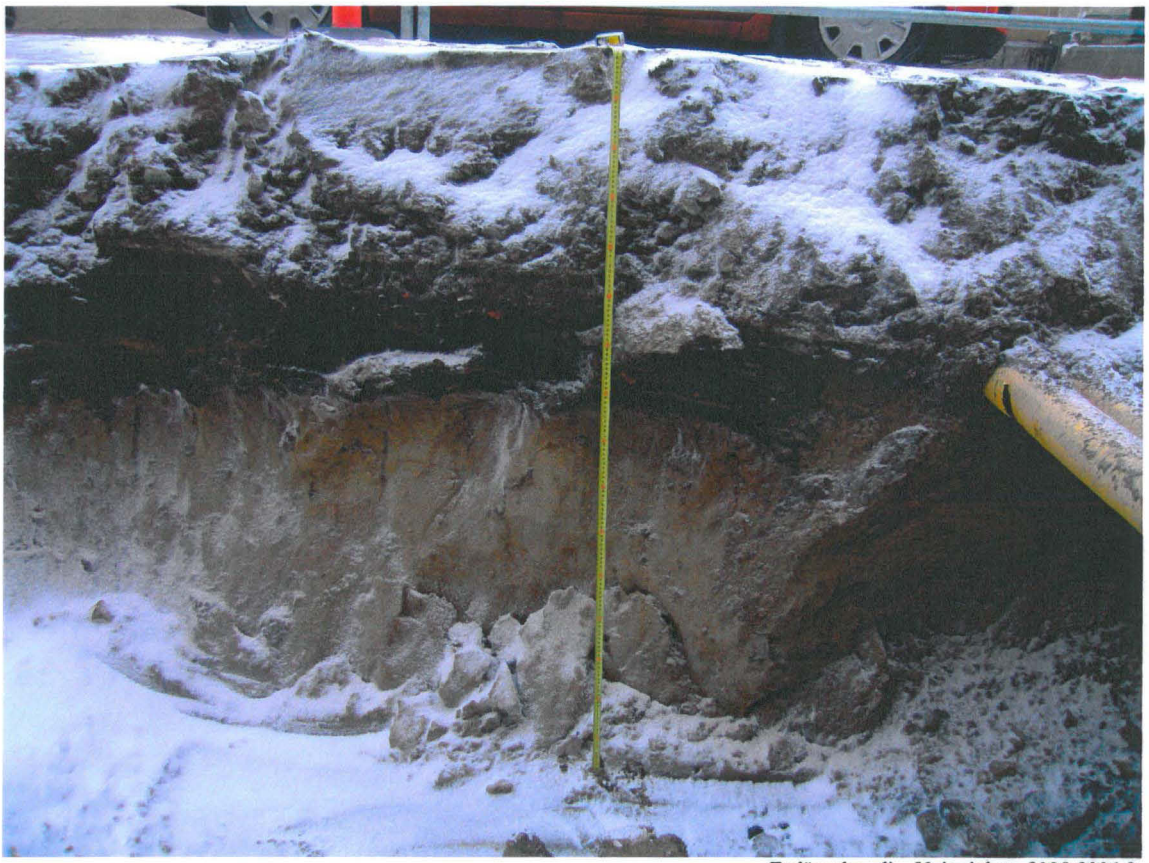

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:8

Kuva 133. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 2 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 17.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:9

Kuva 134. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 3 pohjoisprofiilissa kaapeleiden oikealla puolella. Kuva etelästä. 18.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:10

Kuva 135. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 4 pohjoisprofiilissa kauhan kohdalla. Kuva lounaasta. 18.4.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:11

Kuva 136. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 5 kallioalueella itäisen tontin alueella. Kuva länsilounaasta. 18.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:12

Kuva 137. Eteläesplanadi. . Havaintopisteen E 5 itäpuolista kallioaluetta. Kuva itäkaakosta. 18.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:13

Kuva 138. Eteläesplanadi. Kallioalue itäisen tontin porttikäytävän itäpuolella. Kuva länsilounaasta. 24.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:14

Kuva 139. Eteläesplanadi. Kallioaluetta idempänä. Kuva länsilounaasta. 26.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:15

Kuva 140. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 6 pohjoisprofiilissa. Kuva lännestä. 31.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:16

Kuva 141. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 6. Kuva etelästä. 30.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:17

Kuva 142. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 7 sijaitsi kuvan vasemmassa reunassa ja E 8 kaivannon päädyssä. Kuva lounaasta. 31.1.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:18

Kuva 143. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 8 kaivannon tilapäisen länsiseinän kohdalla. Kuva lännestä. 31.1.2006.

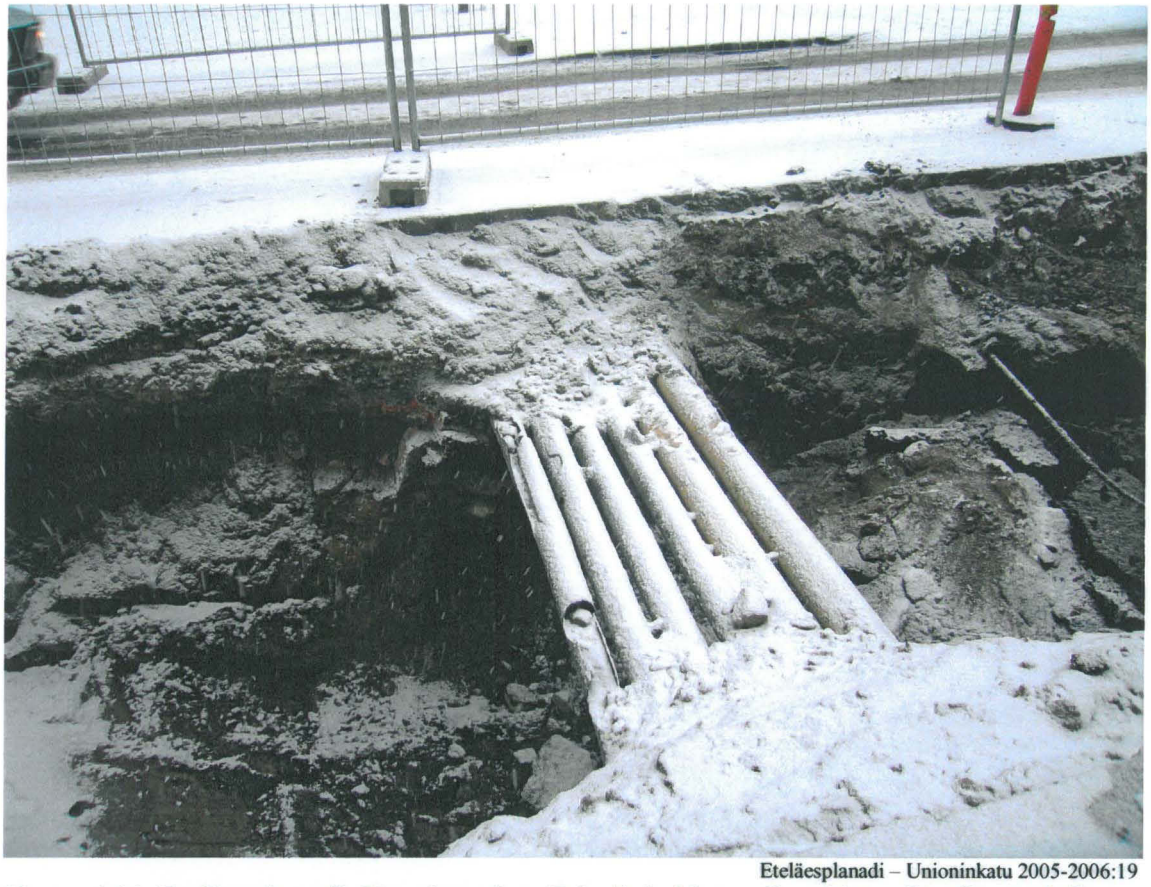

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:19

Kuva 144. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 9 sijaitsi kaapeliputkien oikealla puolella. Kuva etelälounaasta.1.2.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:20

Kuva 145. Eteläesplanadi. Lähikuva havaintopisteestä E 9. Kuva etelästä. 1.2.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:21

Kuva 146. Eteläesplanadi. Havaintopiste E 10. Kuva etelästä. 1.2.2006.

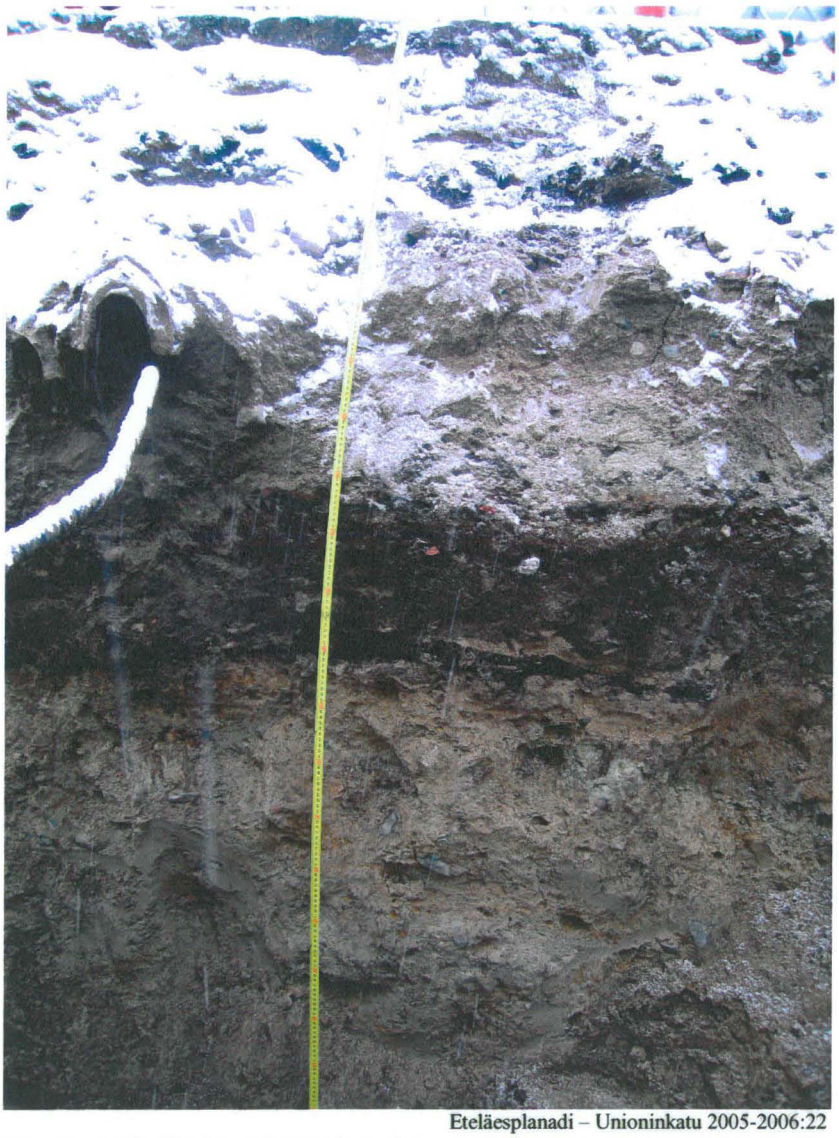

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:22

Kuva 147. Eteläesplanadi. Lähikuva havaintopisteestä E 10. Kuva etelästä. 1.2.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:23

Kuva 148. Unioninkatu. Kaivanto on kääntynyt etelään. Kuva pohjoisesta. 6.2.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:24

Kuva 149. Unioninkatu. Kaivanto on kääntynyt itään Unioninkadun keskiosaan saakka. Kuva idästä. 7.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:25

Kuva 150. Unioninkatu. Kaivanto sijaitsi kahden putkilinjan välissä. Kuva etelästä. 6.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:26

Kuva 151. Unioninkatu. Kaivantoa kaivetaan valvonta-alueen pohjoisosassa. Kuva pohjoisesta. 7.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:27

Kuva 152. Unioninkatu. Havaintopiste E 12 etualalla länsiprofiilissa. Kuva koillisesta. 15.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:28

Kuva 153. Unioninkatu. Havaintopiste E 13 etualalla länsiprofiilissa. Kuva etelästä. 15.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:29

Kuva 154. Unioninkatu. Havaintopiste E 14 länsiprofiilissa louhitussa kalliokohdassa. Kuva etelästä. 16.3.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:30

Kuva 155. Unioninkatu. Kaivannon eteläosan länsiprofiili, jossa sijaitsevat havaintopisteet E 16-18. Kuva pohjoisesta. 3.4.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:31

Kuva 156. Unioninkatu. Edellinen kohta. Kuva kaakosta. 3.4.2006.

Eteläesplanadi – Unioninkatu 2005-2006:32

Kuva 157. Unioninkatu. Kaivannon eteläisin osa, jonka länsiprofiilissa sijaitsivat havaintopisteet E 19-20. Kuva koillisesta. 3.4.2006.

Yliopistonkatu - Unioninkatu

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:1

Kuva 158. Yliopistonkatu. Kaukojäähdytysputkikaivannon länsipää. Kuva itäkoillisesta. 30.11.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:2

Kuva 159. Yliopistonkatu. Kaivanto kadun länsiosassa. Kaivannon pohjalla on tasaiseksi louhittu kallio koko kaivannon pituudelta. Kuva lännestä. 7.12.2005.

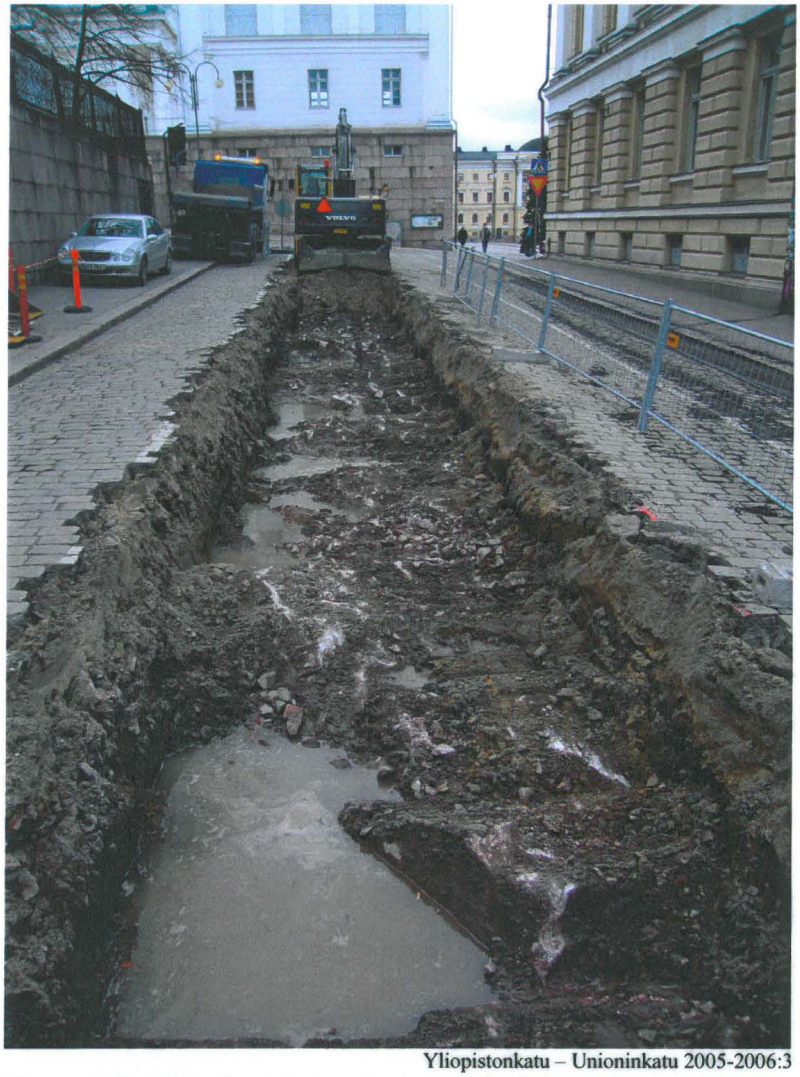

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:3

Kuva 160. Yliopistonkatu. Kaivanto kadun itäosassa. Kuva lännestä. 8.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:4

Kuva 161. Yliopistonkatu. Kaivanto kadun itäosassa. Kuva idästä. 10.1.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:5

Kuva 162. Yliopistonkatu. Kaivannon keskiosan pohjoisseinässä näkyy putki, jonka takia kalliota louhittu syvemmälle.. Kuva lounaasta. 7.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:6

Kuva 163. Yliopistonkatu. Kaivannon itäosan pohjoisseinässä näkyy vain edellisen putkilinjan täyttömaita. Kuva kaakosta. 8.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:7

Kuva 164. Yliopistonkatu. Vastaavassa kohdassa eteläprofiilissa näkyy louhitun kallion päällä tumma maa ja kadun rakennekerrokset. Kuva luoteesta. 8.12.2005.

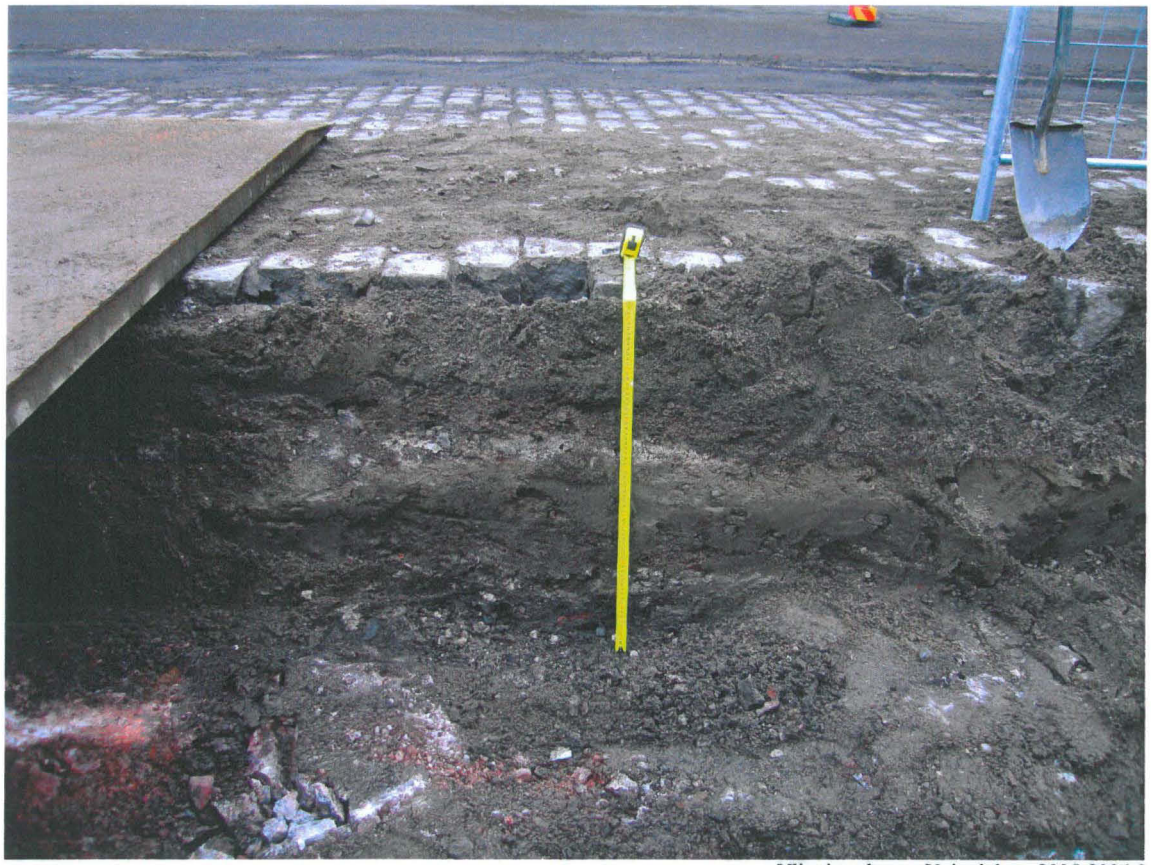

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:8

Kuva 165. Yliopistonkatu. Havaintopiste Y 1 kaivannon keskiosan eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 7.12.2005.

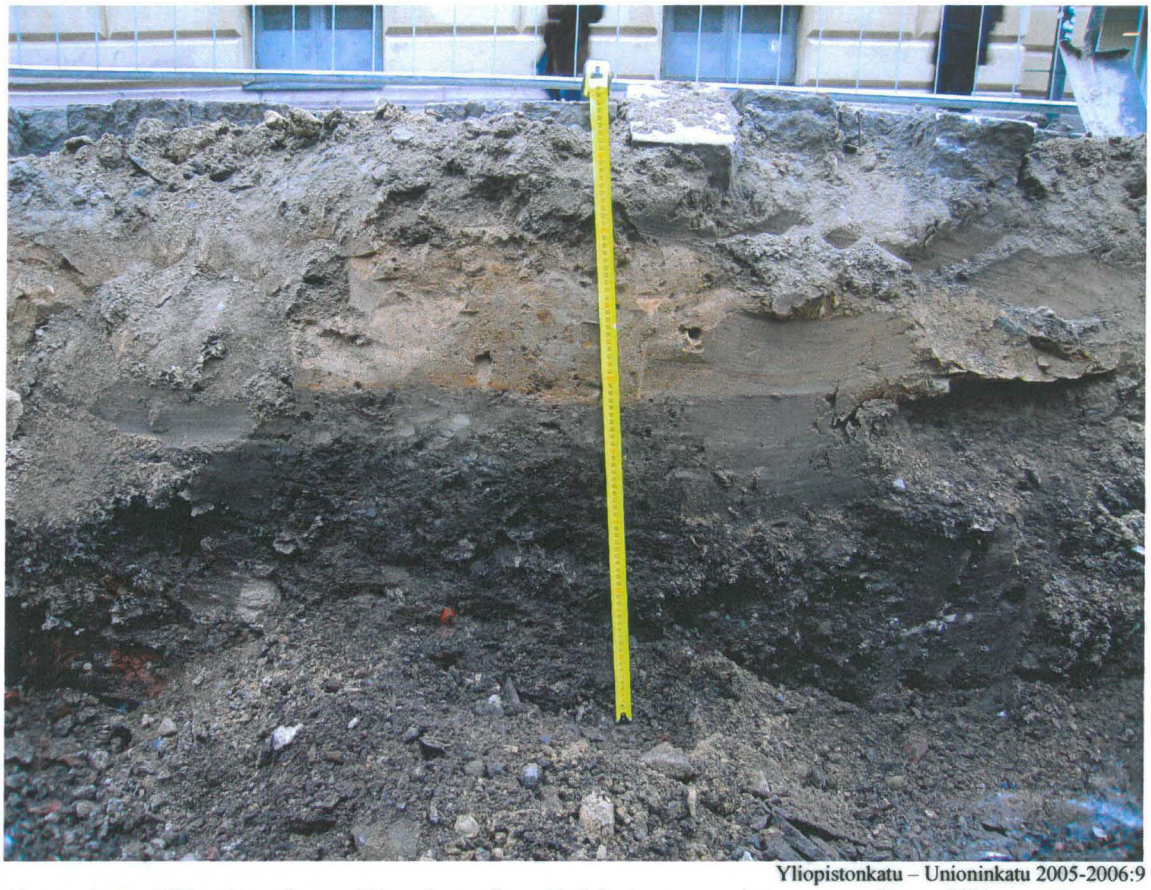

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:9

Kuva 166. Yliopistonkatu. Havaintopiste Y 2 kaivannon itäosan eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 8.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:10

Kuva 167. Unioninkatu. Kaivanto kadun valvonta-alueen eteläosassa. Kuva etelästä. 16.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:11

Kuva 168. Unioninkatu. Kaivanto yliopiston kirjaston portaiden edustalla. Kallion pinta on otettu esille. Kuva lounaasta. 9.2.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:12

Kuva 169. Unioninkatu. Edellisestä kohdasta kallio on louhittu pois. Kuva lounaasta. 16.2.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:13

Kuva 170. Unioninkatu. Kaivanto ennen Kirkkokatua sen siirryttyä kadun itäreunalle. Kuva pohjoisesta. 3.5.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:14

Kuva 171. Unioninkatu. Kaivanto valvonta-alueen eteläosassa länsiprofiilin kohdalla. Kalliota on louhittu aiemmin pois putkilinjan takia. Kuva koillisesta. 19.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:15

Kuva 172. Unioninkatu. Havaintopiste Y 3 kaivannon eteläosan itäprofiilissa käsitti vain kallion päällä olevia kadun rakennekerroksia.. Kuva lännestä. 19.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:16

Kuva 173. Unioninkatu. Havaintopiste Y 4 kirjaston portaikon etelälinjan kohdalla itäprofiilissa. Kadun rakennekerrokset on poistettu kallioon saakka. Kuva lounaasta. 9.2.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:17

Kuva 174. Unioninkatu. Havaintopiste Y 5 kirjaston portaiden pohjoislinjan kohdalla. Kallio on louhittu kaivannon pohjasyvyyteen saakka. Kuva lännestä. 16.2.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:18

Kuva 175. Unioninkatu. Havaintopiste Y 6 yliopiston kirjaston pohjoisseinän linjalla itäprofiilissa. Kuva lännestä. 17.12.2005.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:19

Kuva 176. Unioninkatu. Kaivanto ortodoksisen kirkon kohdalla. Kuva eteläkaakosta. 13.4.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:20

Kuva 177. Unioninkatu. Vastaava kohta kuin edellisessä kuvassa. Kuva etelälounaasta. 13.4.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:21

Kuva 178. Unioninkatu. Kaivanto Suomen pankin rakennuksen kohdalla Rauhankadun pohjoispuolella. Kuva pohjoisesta. 4.4.2006.

Yliopistonkatu – Unioninkatu 2005-2006:22

Kuva 179. Unioninkatu. Kaivanto Unioninkatu 33:n kohdalla. Kuva etelästä. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:1

Kuva 180. Mariankatu. Kaukojäähdytysputkikaivanto alkoi Ritarihuoneen itäpuolella rakennetun huoltotunnelin pystykuilun työmaalta pohjoiseen. Kuva pohjoisluoteesta. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:2

Kuva 181. Mariankatu. Valvonta-alueen eteläosassa kaivannon kohdalla oli pinnalta louhittua kalliota, jota oltiin louhimassa pois. Kaivannon länsiprofiilin kohdalla oli kallioon louhittu kaukolämmitysputkilinja. Kuva etelästä. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:3

Kuva 182. Mariankatu. Edellinen alue. Kuva pohjoisluoteesta. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:4

Kuva 183. Mariankatu. Valvonta-alueen pohjois- ja keskiosia. Kuva pohjoisesta. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:5

Kuva 184. Mariankatu. Edellinen kohta. Havaintopiste M 2 sijaitsi heti kuvan vasemmassa reunassa ja M 1 auton edessä kaivannon itäprofiilissa. Kuva luoteesta. 4.4.2006.

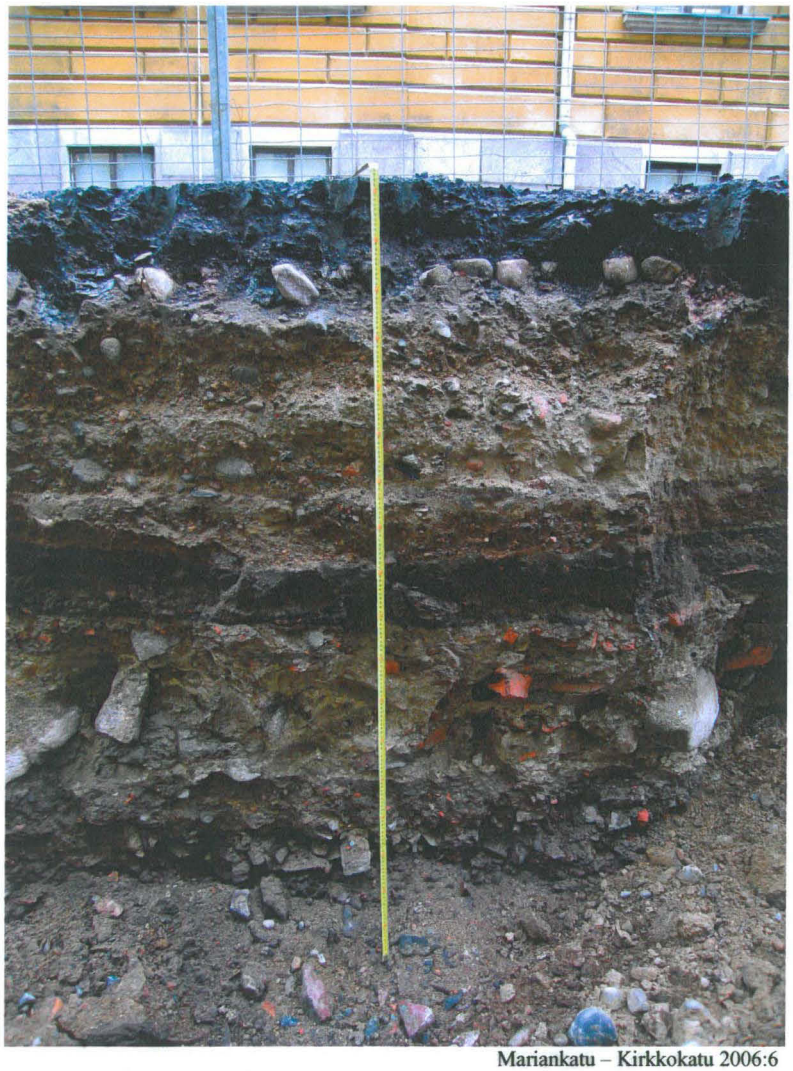

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:6

Kuva 185. Mariankatu. Havaintopiste M 1 länsiprofiilissa, jossa kaikki kerrokset ovat täyttökerroksia. Kuva lännestä. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:7

Kuva 186. Mariankatu. Havaintopiste M 1:stä pari metriä etelään vanha kulttuurikerros tuli esiin putkien liitoskohdan takia syvemmästä kuopasta. Kohta on kuvan keskellä edessä ja havaintopiste M 2 sijaitsee sen takana. Kuva lounaasta. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:8

Kuva 187. Mariankatu. Vanha kerros edellisessä kohdassa kuvattuna kaivannon pohjalta. Kuva etelästä. 4.4.2006.

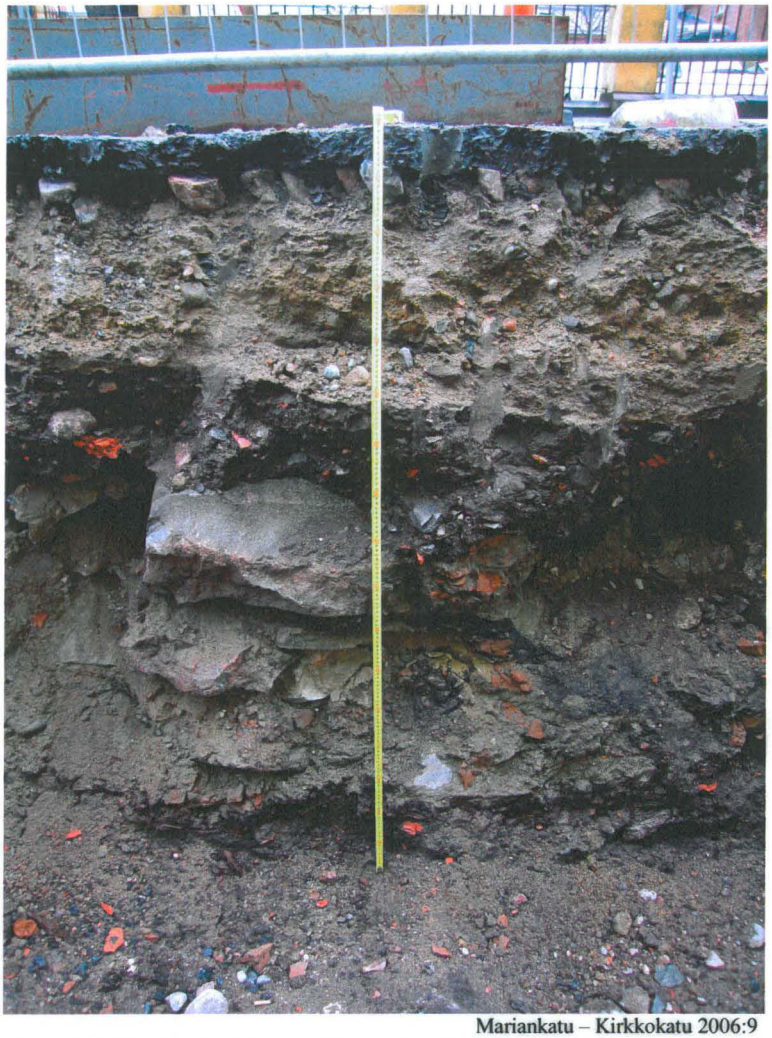

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:9

Kuva 188. Mariankatu. Havaintopiste M 2 kaivannon pohjoisosan itäprofiilissa, jossa kallion päällä olevat alimmat kerrokset jo vanhoja kerroksia. Kuva lännestä. 4.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:10

Kuva 189. Mariankatu. Kadun itäreunalle siirretyn kaivannon poikki meneviä kaapeleita ja putkia. Kuva luoteesta. 9.5.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:11

Kuva 190. Mariankatu. Mariankadun ja Kirkkokadun risteyksessä edellisen kohdan pohjoispuolella oli edelleen runsaasti kaapeleita ja putkia. Osassa pohjoisprofiilin alaosaa näkyy kuitenkin tummia vanhoja kerroksia. Kuva etelästä. 9.5.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:12

Kuva 191. Kirkkokatu. Valvonta-alueen länsiosa. Kuva länsiluoteesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:13

Kuva 192. Kirkkokatu. Valvonta-alueen keskiosat. Kuva länsiluoteesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:14

Kuva 193. Kirkkokatu. Valvonta-alueen itäosa. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

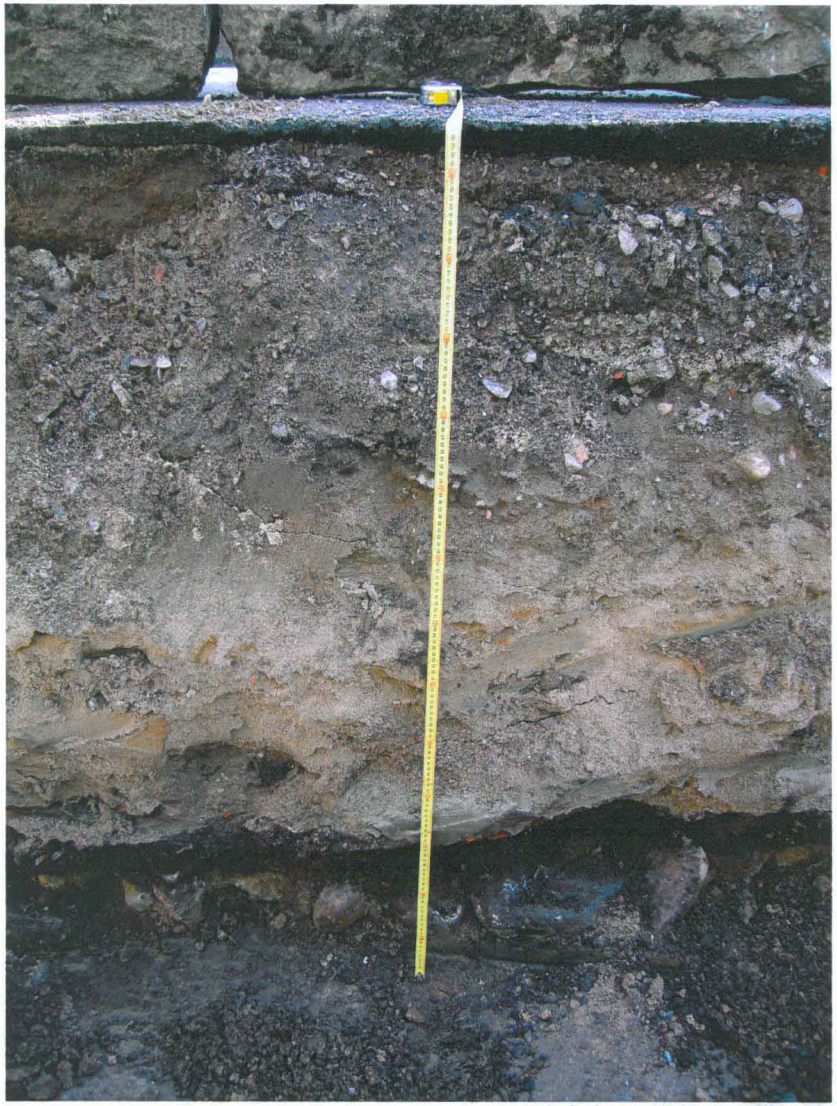

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:15

Kuva 194. Kirkkokatu. Havaintopiste M 3 kaivannon eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:16

Kuva 195. Kirkkokatu. Havaintopiste M 3:n alimmat kerrokset pihakiveyksineen. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:17

Kuva 196. Kirkkokatu. Havaintopisteet M 3-5. Havaintopiste M 3 sijaitsi kaivannon pohjalla profiilista romahtaneen hiekkakasan takana, havaintopiste M 4 sen edessä ja havaintopiste M 5 kaivannon poikki menevän lankun kohdalla. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:18

Kuva 197. Kirkkokatu. Havaintopiste M 4. Hirsi on hiukan kaivannon pohjan yläpuolella. Hirren vasemmalla puolella näkyy piha- tai katukiveystä. Kuva koillisesta.

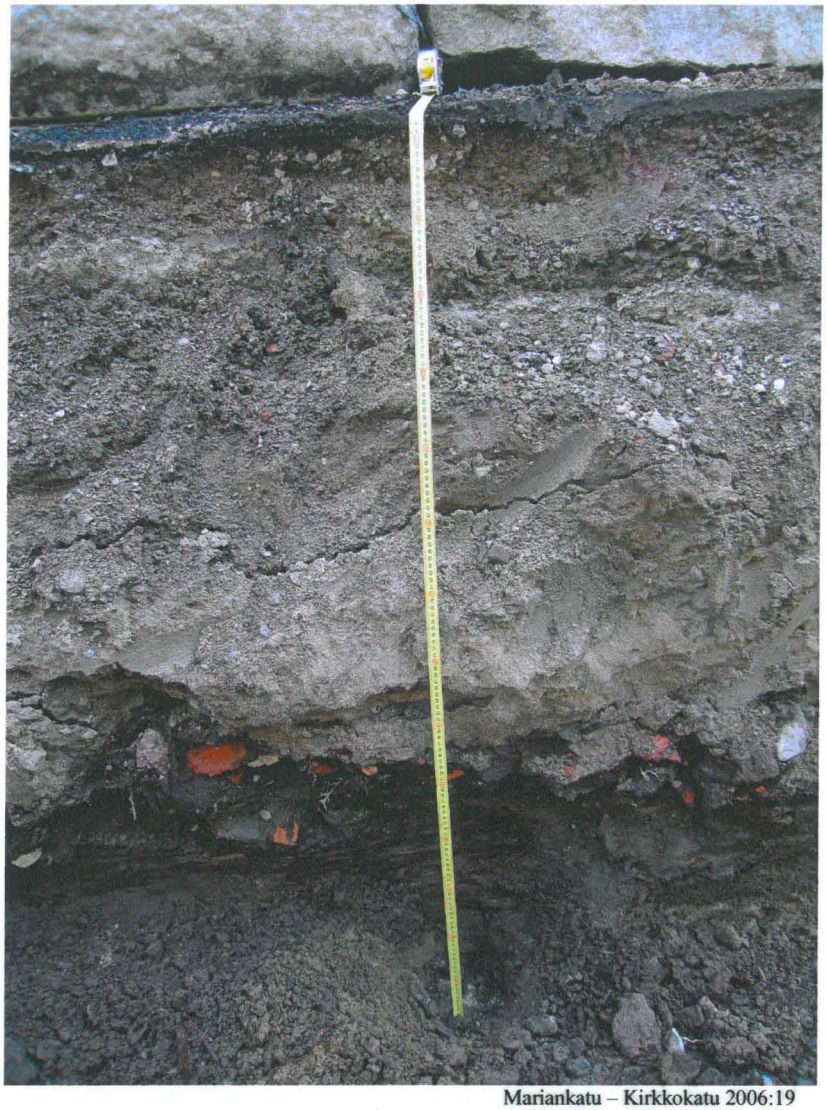

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:19

Kuva 198. Kirkkokatu. Havaintopiste M 4. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:20

Kuva 199. Kirkkokatu. Havaintopiste M 5. Kaivannon poikki mennyt lankku. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:21

Kuva 200. Kirkkokatu. Havaintopiste M5. Lankun länsipuolelle tehty koekuoppa. Kuva lännestä. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:22

Kuva 201. Kirkkokatu. Kaivanto oli tuhoutunut eniten eteläpuolella sijaitsevan läntisimmän tontin ajoportin kohdasta itään. Alueen poikki menee mm. kaksi viemärilinjaa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:23

Kuva 202. Kirkkokatu. Havaintopiste M 6 sijaitsi poikittaisen putken takana ja havaintopiste M 7 poikittaisen lankun takana eteläprofiilissa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

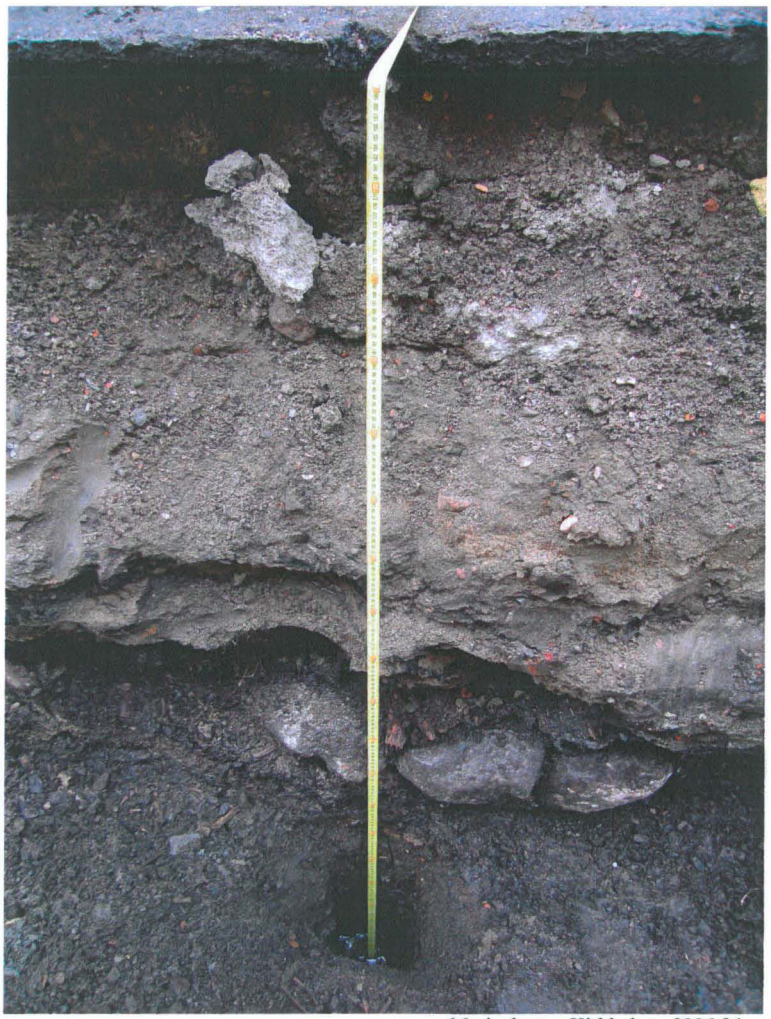

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:24

Kuva 203. Kirkkokatu. Havaintopiste M 6 kivineen. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:25

Kuva 204 Kirkkokatu. Havaintopiste M 6:n alakerrokset koekuopassa. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:26

Kuva 205. Kirkkokatu. Havaintopiste M 7. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:27

Kuva 206. Kirkkokatu. Kaivannon pohjalla sijaisi poikittainen lankku, jonka päällä oli ollut betoniputki. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:28

Kuva 207. Kirkkokatu. Lankun päällä sijaitsi betoniputki. Kuva etelästä. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:29

Kuva 208. Kirkkokatu. Havaintopiste M 8 sijaitsi kuvan keskellä pohjalle valuneen hiekan etupuolella. Havaintopisteet M 6 ja M 7 sijaitsivat taaempana muoviputken ja lankun takana. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

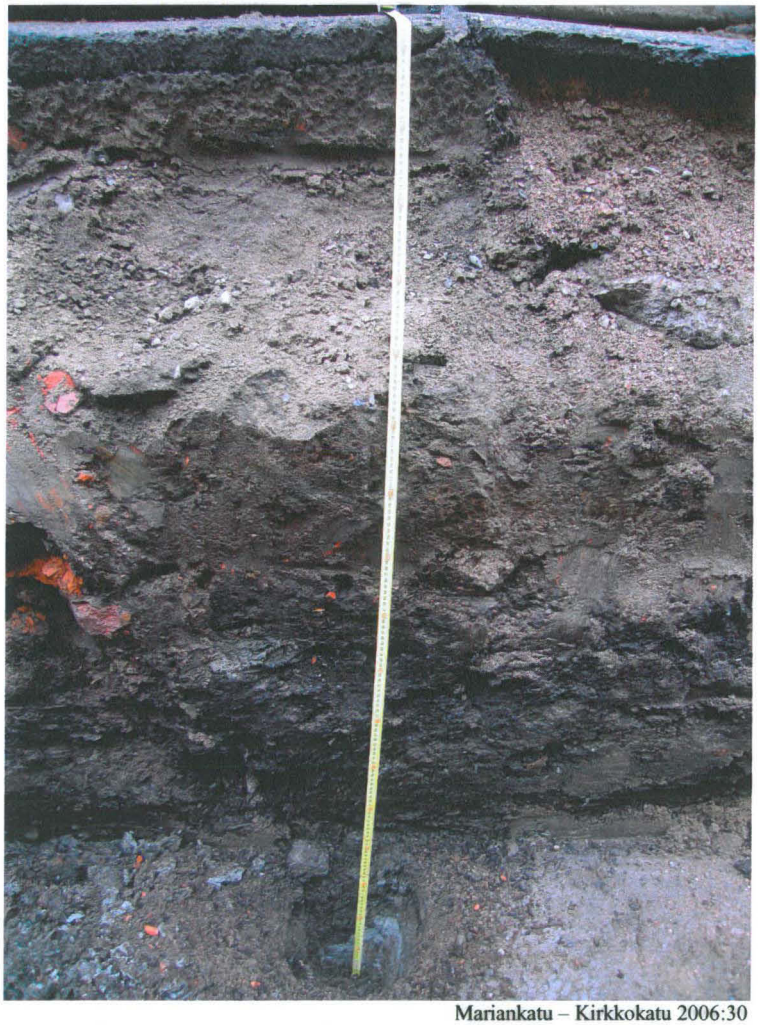

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:30

Kuva 209. Kirkkokatu. Havaintopiste M 8. Kuva pohjoisesta. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:31

Kuva 210. Kirkkokatu. Havaintopiste M 9 rakennuksen oven kohdalla. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

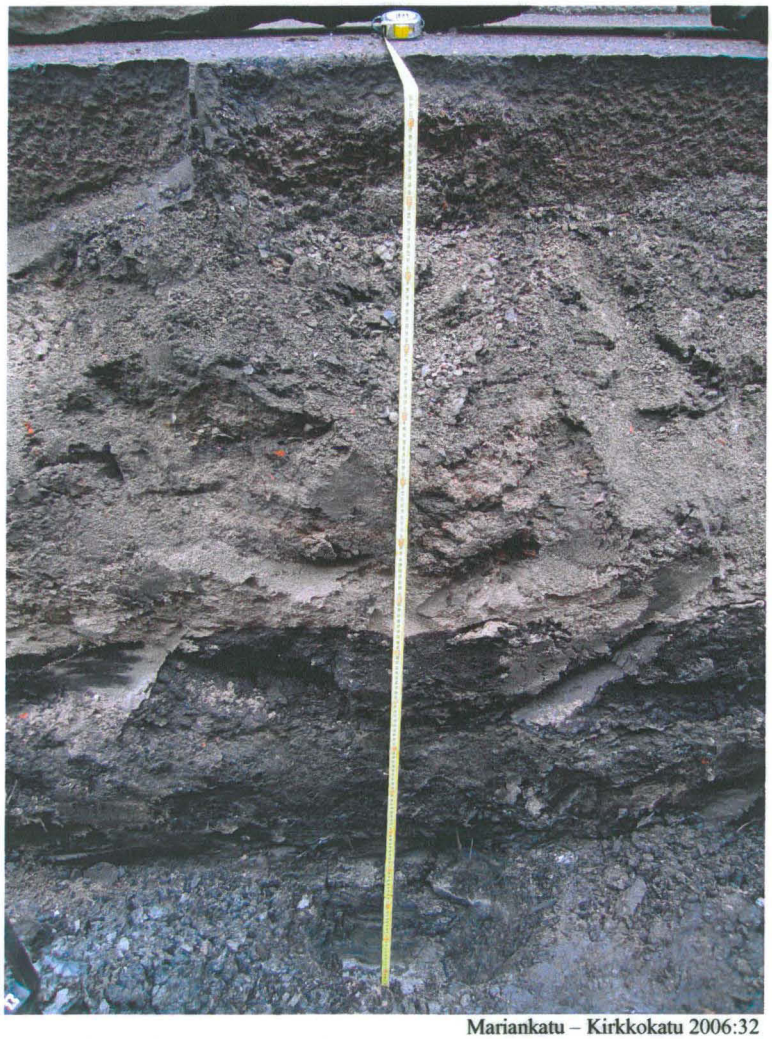

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:32

Kuva 211. Kirkkokatu. Havaintopiste M 9. 19.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:33

Kuva 212. Kirkkokatu. Kaivantoa havaintopisteiden M 9 ja M 10 välissä, jossa erilaiset kaapelit ym olivat tuhonneet kerroksia. Havaintopiste M 9 sijaitsi oven edessä. Kuva itäkoillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:34

Kuva 213. Kirkkokatu. Kaivantoa havaintopisteiden M 9 ja M 10 välissä. Havaintopiste M 10 sijaitsee aivan kuvan vasemmassa reunassa. Kuva koillisesta. 18.4.2006.

Mariankatu – Kirkkokatu 2006:35

Kuva 214. Kirkkokatu. Havaintopiste M 10. Kuva pohjoisesta. 18.4.2006.

Hallituskatu – Ritarikatu

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:1

Kuva 215. Hallituskatu. Kaukojäähdytysputkikaivannon kaivaminen alkoi Mariankadulta länteen päin. Kuva idästä. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:2

Kuva 216. Hallituskatu. Kaivannon itäpää sijaitsi Mariankadun kohdalla, jossa vanhat kaukolämpöputket ym. oli louhittu kallioon. Kuva luoteesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:3

Kuva 217. Hallituskatu. Havaintopiste H 1 kaivannon pohjoisprofiilin itäpäässä. Kuva etelästä. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:4

Kuva 218. Hallituskatu. Kaivannon itäosan pohjoisprofiilia. Kuva kaakosta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:5

Kuva 219. Hallituskatu. Kaivannon keskiosan pohjoisprofiilia. Kuva itäkaakosta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:6

Kuva 220. Hallituskatu. Kaivannon itäosan eteläprofiilia havaintopisteiden H 2-4 kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

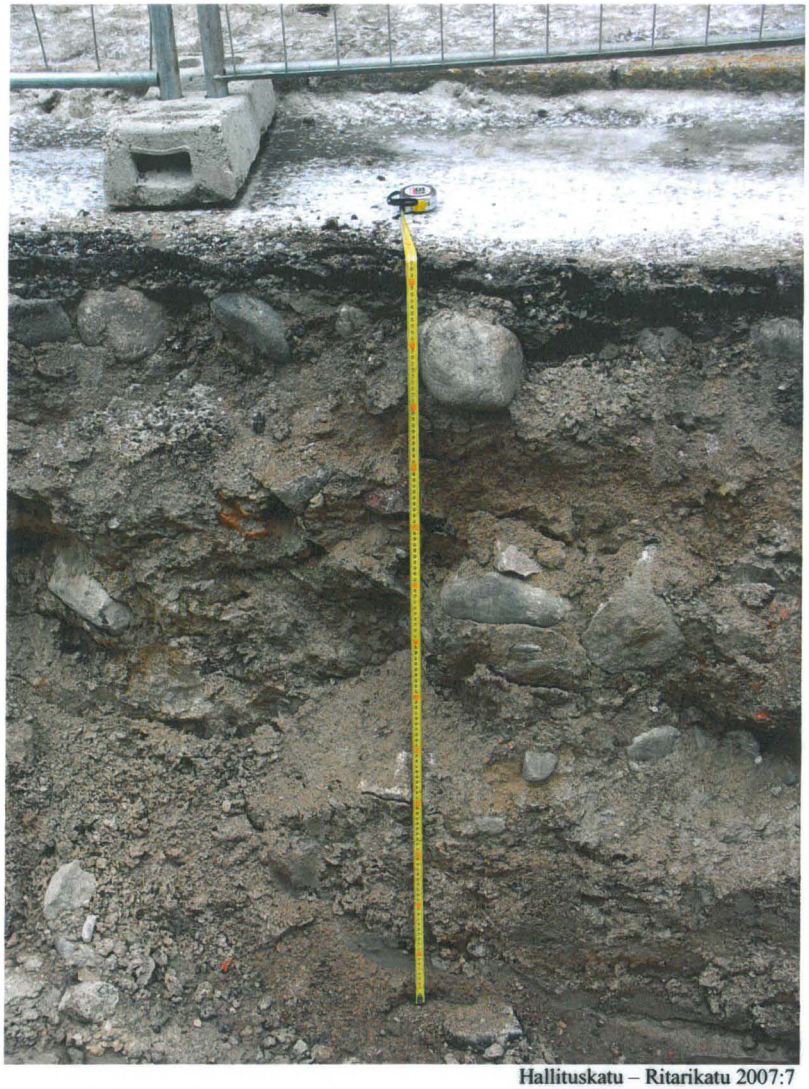

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:7

Kuva 221. Hallituskatu. Havaintopiste H 2 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:8

Kuva 222. Hallituskatu. Havaintopiste H 3:n kohdalla sijainnut kiveystaso. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:9

Kuva 223. Hallituskatu. Havaintopiste H 4. Kuva pohjoisluoteesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:10

Kuva 224. Hallituskatu. Havaintopisteiden H 6-7 alue eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan riselaatin ja ovien kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:11

Kuva 225. Hallituskatu. Havaintopisteiden H 5-7 alue eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan ovien kohdalla. Kuva luoteesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:12

Kuva 226. Hallituskatu. Havaintopiste H 5 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan läntisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

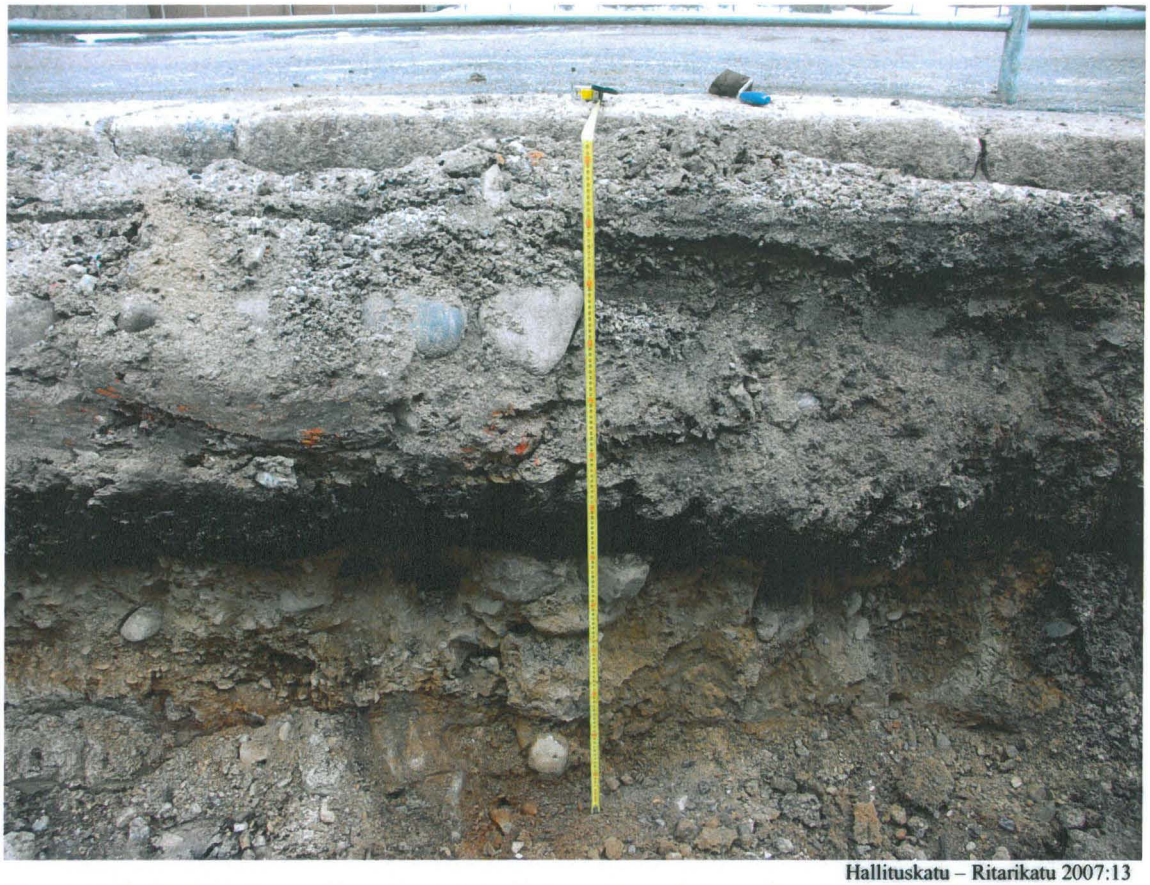

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:13

Kuva 227. Hallituskatu. Havaintopiste H 6 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan keskimmäisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:14

Kuva 228. Hallituskatu. Havaintopiste H 7 eteläprofiilissa Ritarihuoneen keskiosan itäisen oven edessä. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:15

Kuva 229. Hallituskatu. Havaintopiste H 8 sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa Ritarihuoneen läntisen osan kohdalla kuvassa kaivetun osuuden päässä. Kuva kaakosta. 5.2.2007.

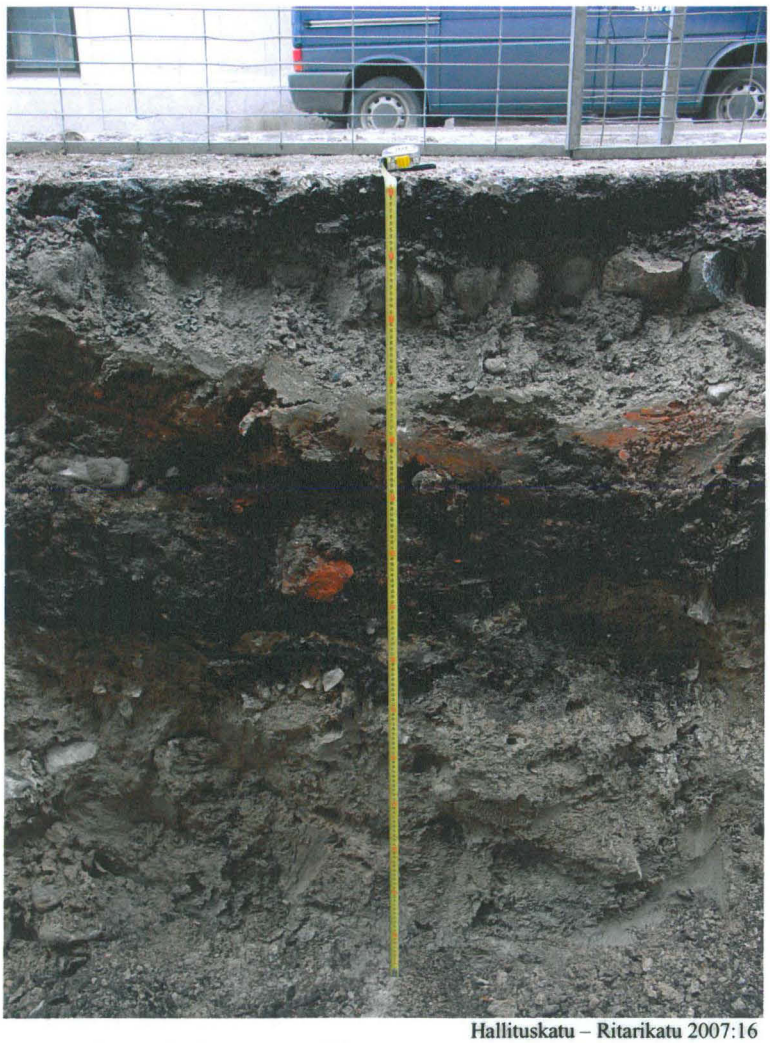

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:16

Kuva 230. Hallituskatu. Havaintopiste H 8. Kuva etelästä. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:17

Kuva 231. Hallituskatu. Havaintopiste H 8:n länsipuolella sijainnut kohta. Kuva etelästä. 5.2.2007.

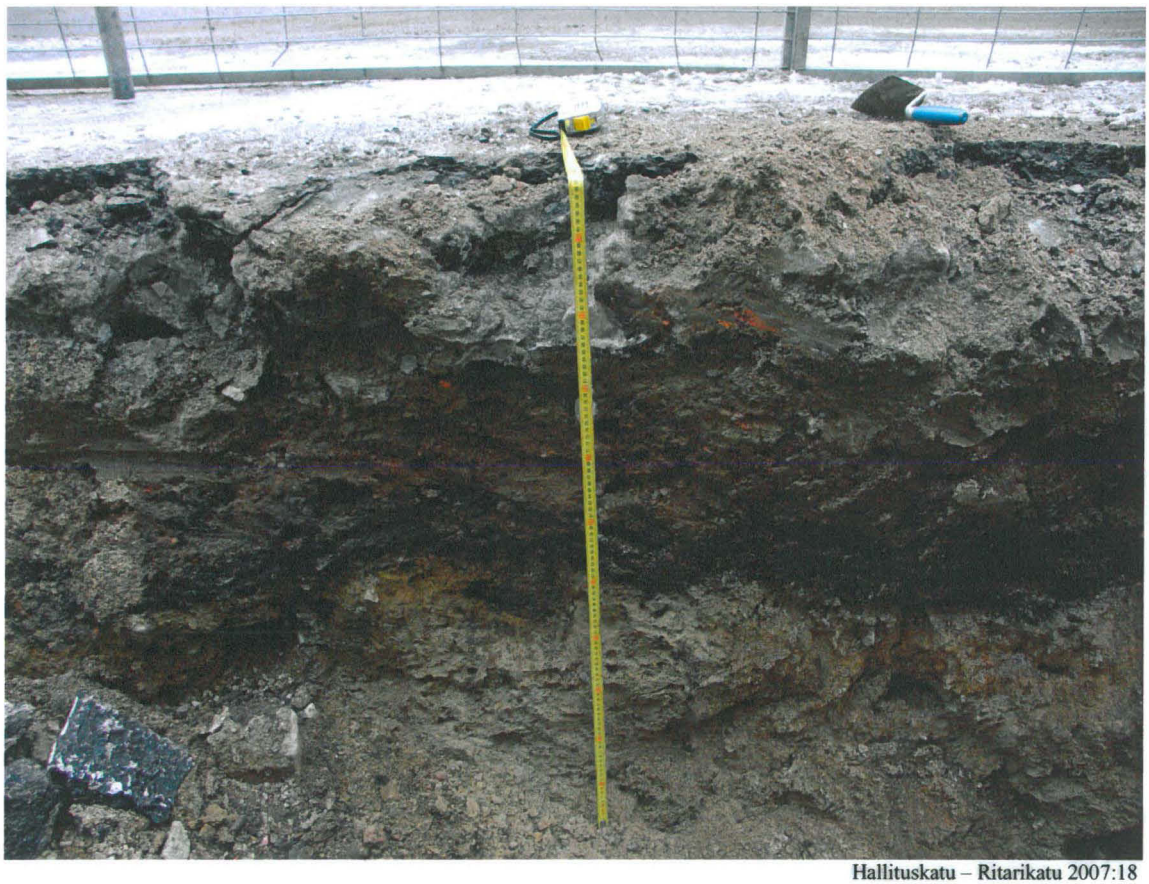

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:18

Kuva 232. Hallituskatu. Havaintopiste H 9 pohjoisprofiilissa Ritarihuoneen länsireunan linjalla. Kuva etelästä. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:19

Kuva 233. Hallituskatu. Kaivannon eteläprofiilia Ritarihuoneen länsiosan kohdalla. Kuva koillisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:20

Kuva 234. Hallituskatu. Havaintopiste H 10 eteläprofiilissa Ritarihuoneen länsireunan linjalla. Kuva pohjoisesta. 5.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:21

Kuva 235. Hallituskatu. Kaivanto keskiosassaan ennen Ritarikatua havaintopisteiden H 8 ja H 9 kohdalla. Kuva kaakosta. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:22

Kuva 236. Hallituskatu. Ritarikadun itäosan kohdalla sijainneet kaapelit ym. olivat tuhonneet alueen. Kuva kaakosta. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:23

Kuva 237. Hallituskatu. Edellinen kohta eteläprofiiliin päin kuvattuna. Kuva koillisesta. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:24

Kuva 238. Hallituskatu. Havaintopiste H 11 kaivannon eteläprofiilissa Ritarikadun itäisen ajoradan kohdalla. Taustalla näkyy edellisten kuvien kaapelit. Kallio on tullut uudelleen esiin. Kuva lännestä. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:25

Kuva 239. Hallituskatu. Havaintopiste H 11. Kuva pohjoisesta. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:26

Kuva 240. Hallituskatu. Havaintopiste H 12 eteläprofiilissa Ritarikadun läntisen ajoradan kohdalla. Kuva pohjoisesta. 8.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:27

Kuva 241. Hallituskatu. Havaintopisteet H 13 ja H 14 kaivannon länsiosan eteläprofiilissa Valtioneuvoston linnan koilliskulman kohdalla. Kuva koillisesta. 9.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:28

Kuva 242. Hallituskatu. Kaivannon länsiosan pohjoisprofiilia Valtioneuvoston linnan koilliskulman kohdalla. Kuva lounaasta. 9.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:29

Kuva 243. Hallituskatu. Kaivannon länsiosaa. Kuva lännestä. 9.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:30

Kuva 244. Hallituskatu. Kaivannon läntisimmän osan eteläprofiili. Kuva koillisesta. 12.2.2007.

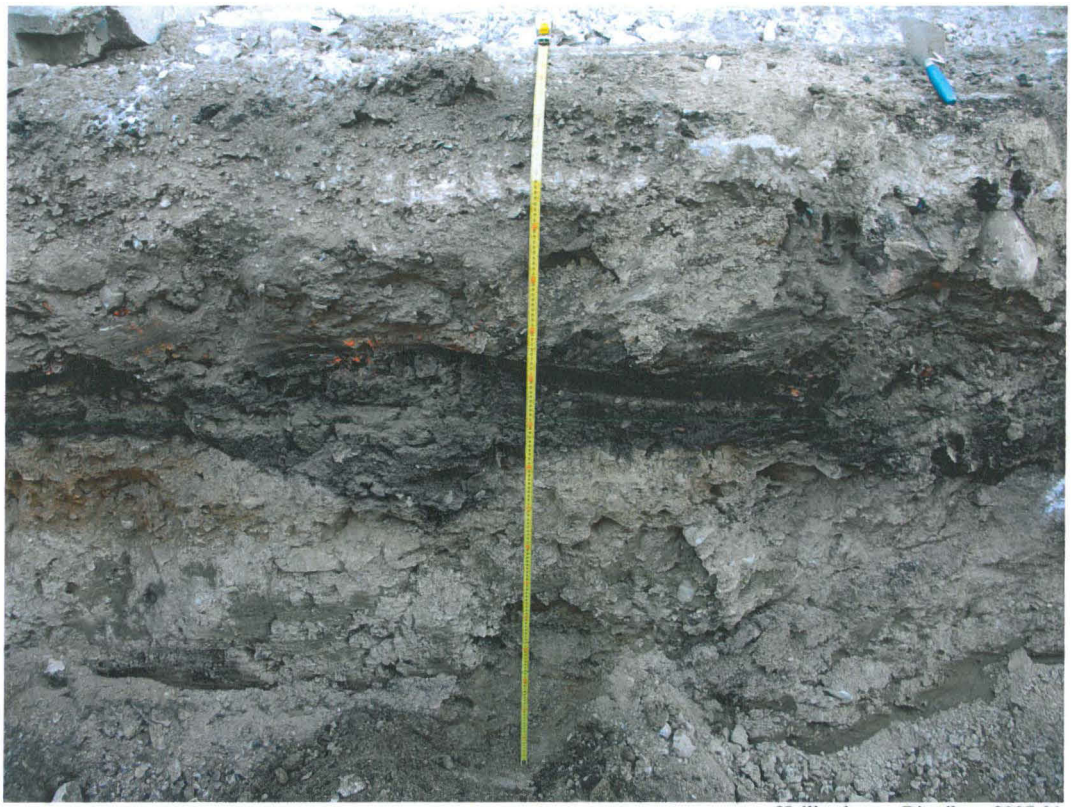

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:31

Kuva 245. Hallituskatu. Havaintopiste H 13 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 9.2.2007.

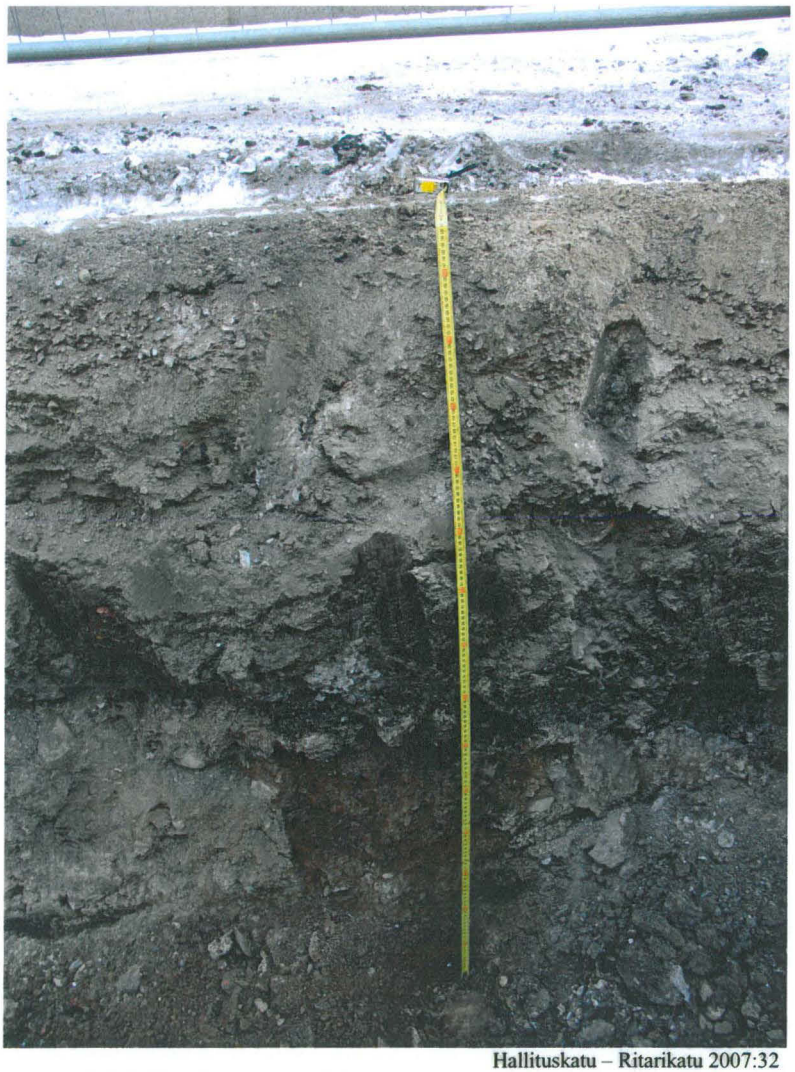

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:32

Kuva 246. Hallituskatu. Havaintopiste H 14 eteläprofiilissa. Kuva pohjoisesta. 9.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:33

Kuva 247. Hallituskatu. Kaivannon läntisimmän osan pohjoisprofiili havaintopisteen H 15 kohdalla. Kuva kaakosta. 12.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:34

Kuva 248. Hallituskatu. Havaintopiste H 15 pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 12.2.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:35

Kuva 249. Ritarikatu. Katu ennen asvaltin poistoa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:36

Kuva 250. Ritarikatu. Asvaltin alta paljastunut nupulakivetys kadun pohjoisosassa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:37

Kuva 251. Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosassa sijainnut kallioharjanne heti Hallituskadun eteläpuolella. Havaintopisteet H 16 ja H 17 sijaitsivat kallion oikealla puolella itäprofiilissa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:38

Kuva 252. Ritarikatu. Havaintopiste H 16 itäprofiilissa Hallituskadun eteläisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva lännestä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:39

Kuva 253. Ritarikatu. Havaintopiste H 17 Ritarihuoneen pohjoisseinän linjalla. Profiili on kaivettu nupukivetykseen saakka. Kuva lännestä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:40

Kuva 254. Ritarikatu. Havaintopisteiden H 16 ja H 17 kohtaa. Kuva etelästä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:41

Kuva 255. Ritarikatu. Havaintopiste H 17. Kuva lännestä. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:42

Kuva 256. Ritarikatu. Havaintopisteet H 16 ja H 17. Kuva lounaasta. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:43

Kuva 257. Ritarikatu. Havaintopiste H 17. Kiveyksen alapuolisten kerrosten poikkileikkaus. Kuva pohjoisluoteesta. 20.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:44

Kuva 258. Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan itäprofiilia Ritarihuoneen eteläosan kohdalla. Kuva etelälounaasta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:45

Kuva 259. Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan itäprofiilia Ritarihuoneen pohjoisosan kohdalla. Kuva etelälounaasta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:46

Kuva 260. Ritarikatu. Kaivannon pohjoisosan länsiprofiilia Ritarihuoneen pohjoisosan kohdalla. Havaintopiste 18 sijaitsi poikittaisen putken edessä ja H 19 kuvan vasemmassa reunassa kaivannon syvemmässä kohdassa. Kuva eteläkaakosta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:47

Kuva 261. Ritarikatu. Havaintopiste H 18 länsiprofiilissa. Edessä näkyy poikittainen putki, jonka takia kalliota on louhittu ja kaivannon länsiprofiili tuhoutunut havaintopisteestä pohjoiseen. Kuva idästä. 20.3.2007.

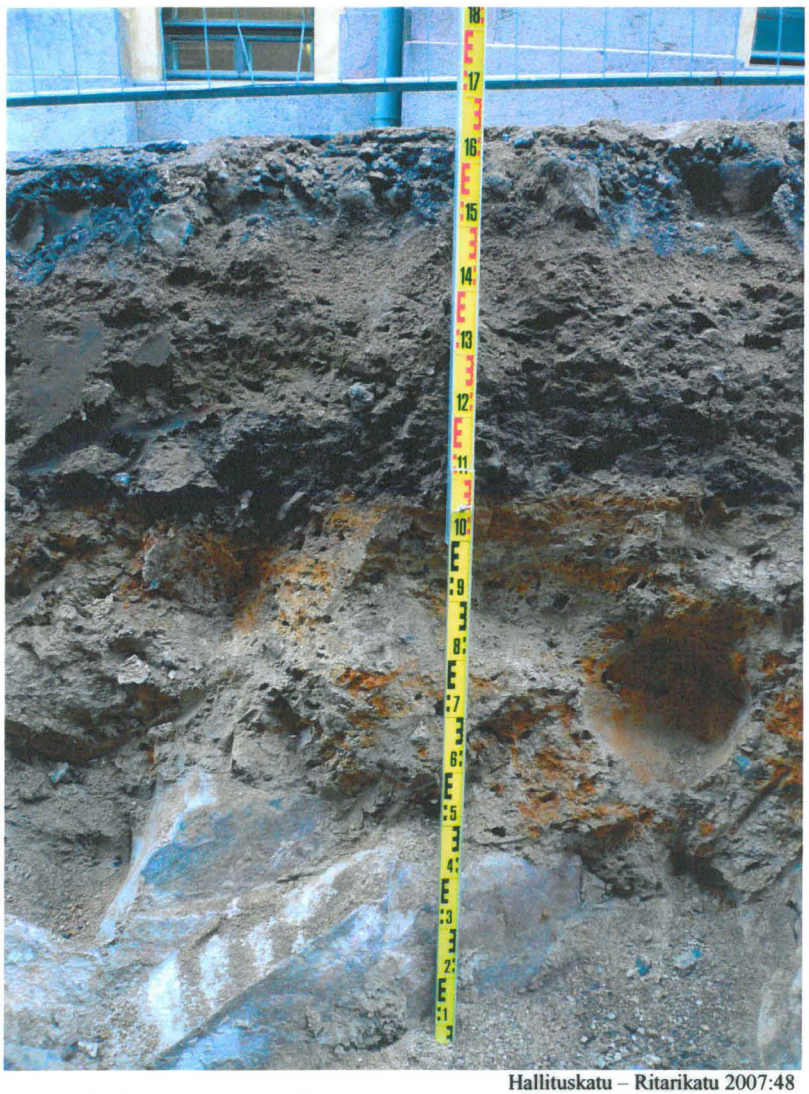

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:48

Kuva 262. Ritarikatu. Havaintopiste H 19 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:49

Kuva 263. Ritarikatu. Havaintopiste H 20 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:50

Kuva 264. Ritarikatu. Kaivanto Ritarihuoneen kohdalla. Edessä on kaivannon tuhoutunutta länsiprofiilia Ritarihuoneen eteläseinän linjalla. Kuvassa sijaitsivat havaintopisteet H 18-21. Havaintopiste H 20 sijaitsi säilyneen länsiprofiilin eteläpäässä ja havaintopiste H 21 keskellä tuhoutunutta länsiprofiilia. Kuva eteläkaakosta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:51

Kuva 265. Ritarikatu. Kaivanto Valtioneuvoston linnan itäsiiven oven pohjoispuolella. Tuhoutunut länsiprofiili alkaa loppua etelään päin mentäessä. Kuva koillisesta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:52

Kuva 266. Ritarikatu. Kaivanto Valtioneuvoston linnan itäsiiven ovien edessä. Havaintopiste H 21 sijaitsi kuvan oikeassa reunassa länsiprofiilissa näkyvän ison kiven eteläpuolella ja havaintopiste H 22 kaivannon ylittävän metallilevyn takana. Havaintopiste 23 oli itäprofiilissa metallilevyn etupuolella. Kuva pohjoiskoillisesta. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:53

Kuva 267. Ritarikatu. Kaivannon tuhoutunutta itäprofiilia Ritarihuoneen eteläseinän linjan kohdalla. Kuva lounaasta. 21.3.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:54

Kuva 268. Ritarikatu. Havaintopiste H 21 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:55

Kuva 269. Ritarikatu. Havaintopisteen H 21 eteläpuolella Valtioneuvoston itäsiiven ovien kohdalla kerrokset palautuivat vähitellen koskemattomiksi. Kuva etelästä. 21.3.2007.

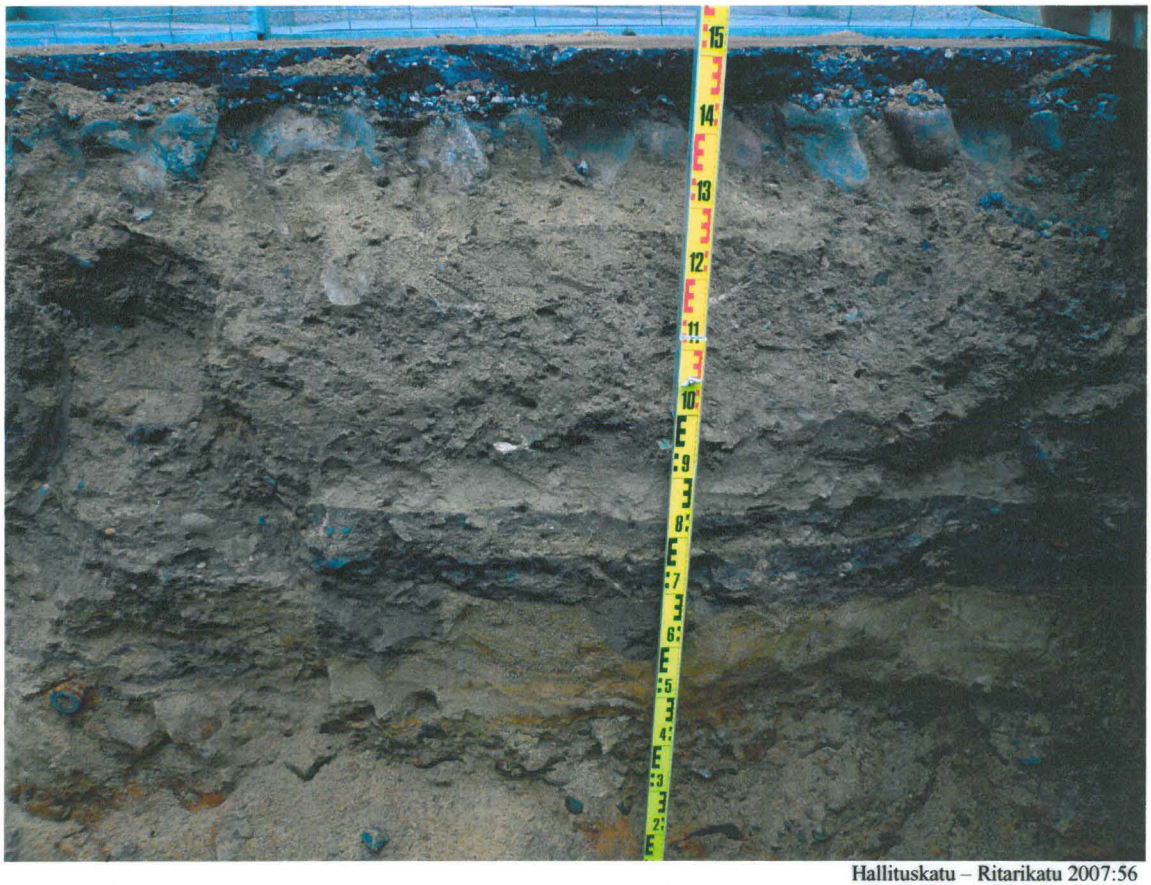

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:56

Kuva 270. Ritarikatu. Havaintopiste H 22 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:57

Kuva 271. Ritarikatu. Havaintopiste H 23 itäprofiilissa. Kuva lännestä. 21.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:58

Kuva 272 Ritarikatu. Havaintopisteiden H 24 ja H 25 aluetta Valtioneuvoston linnan itäsiiven ovien eteläpuolella. Havaintopiste H 24 sijaitsi keltaisten putkien luona ja havaintopiste H 25 poikittaisten aitojen kohdalla länsiprofiilissa. Kuva kaakosta. 23.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:59

Kuva 273. Ritarikatu. Havaintopisteiden H 26 ja H 27 aluetta Valtioneuvoston linnan kaakkoiskulman edustalla. Havaintopiste H 26 sijaitsi punaisen aidan alareunan mutkan kohdalla ja havaintopiste H 27 kaivinkoneen kauhan kohdalla länsiprofiilissa. Kuva koillisesta. 23.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:60

Kuva 274. Ritarikatu. Havaintopiste H 24 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

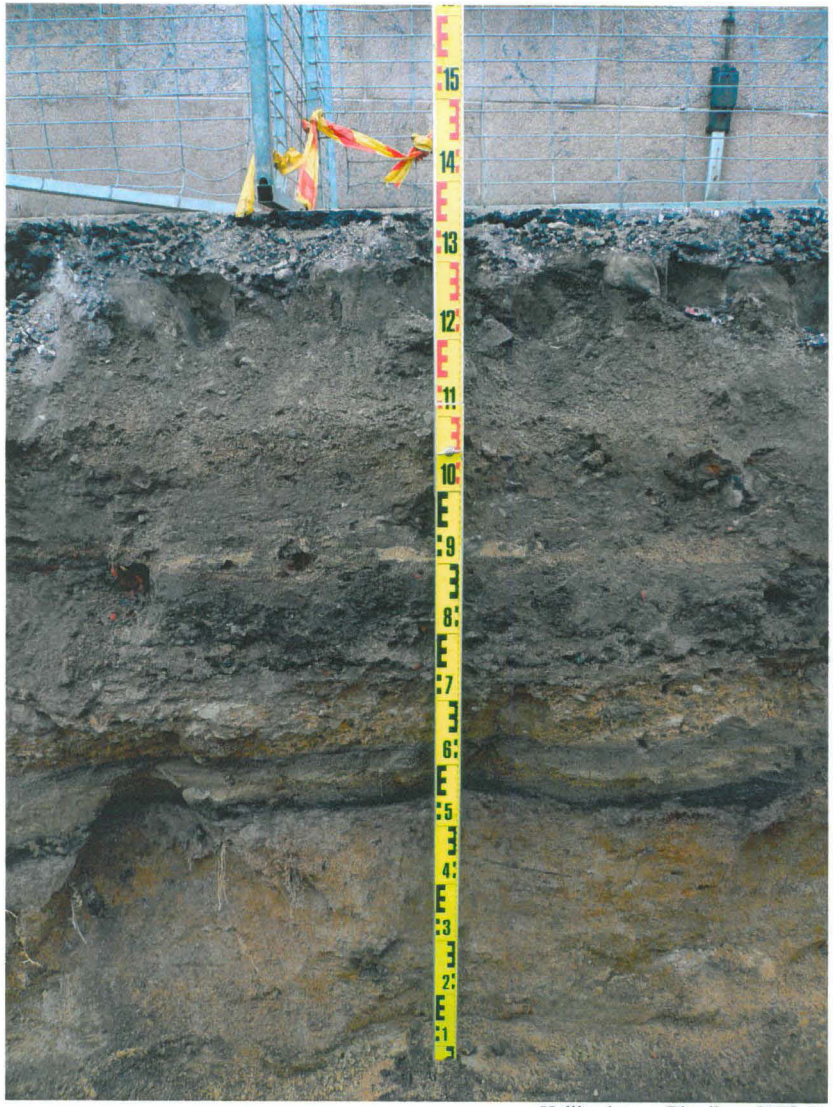

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:61

Kuva 275. Ritarikatu. Havaintopiste H 25 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:62

Kuva 276. Ritarikatu. Havaintopiste H 26 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

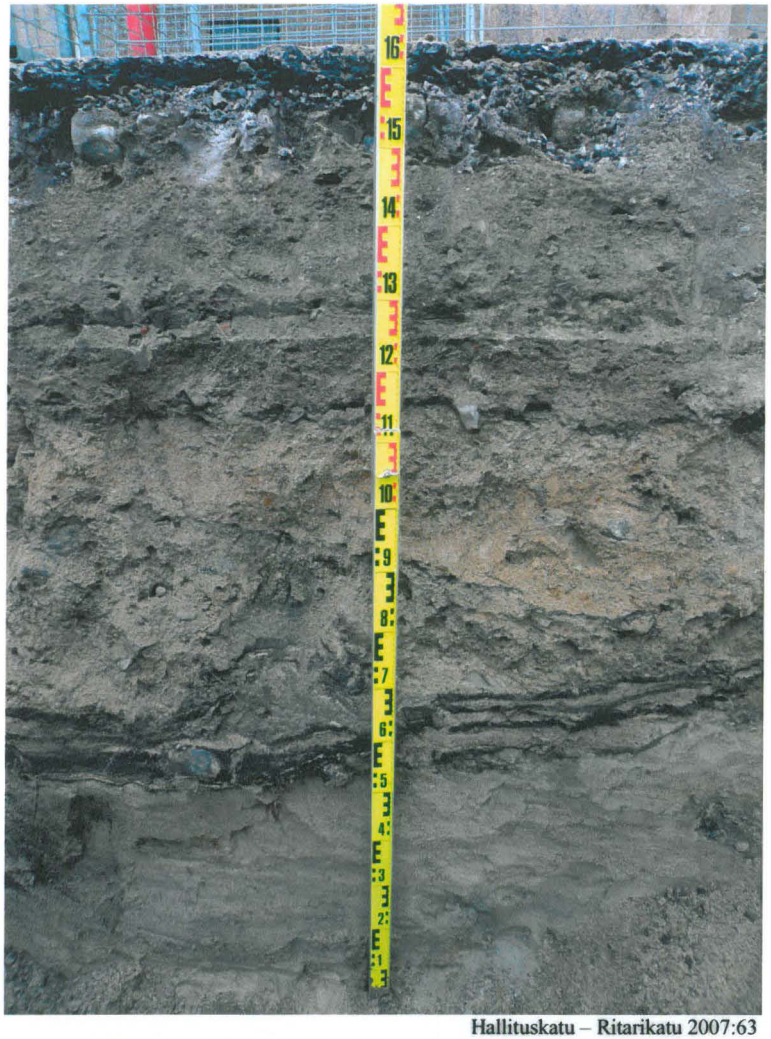

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:63

Kuva 277. Ritarikatu. Havaintopiste H 27 länsiprofiilissa. Kuva idästä. 23.3.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:64

Kuva 278. Ritarikatu. Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän linjalla avattu laajempi alue erilaisine putkineen ja kaapeleineen. Mm. kaukolämpöputket sijaitsivat betonikannen alla kaivannon oikeassa reunassa Aleksanterinkadun suuntaisesti. Kuva lounaasta. 22.5.2007.

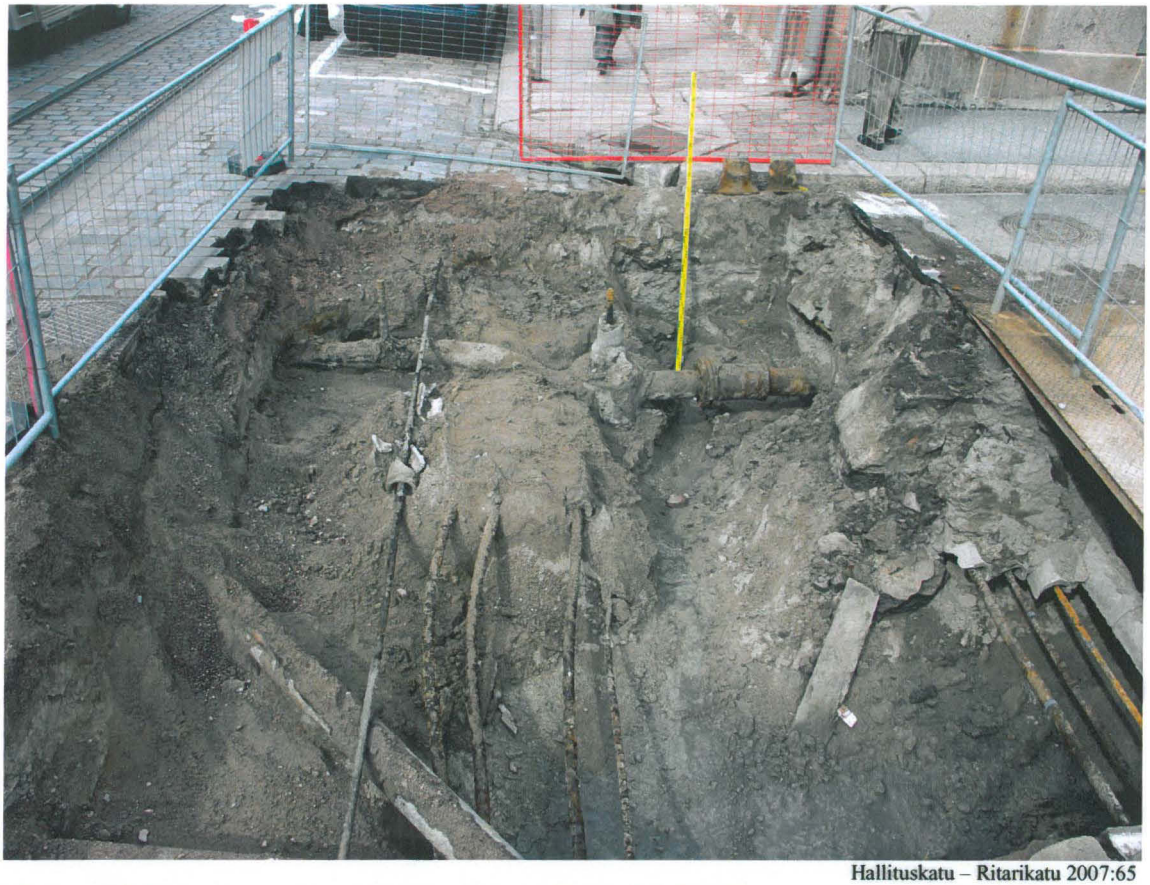

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:65

Kuva 279. Ritarikatu. Sama kohta. Kuva idästä. 22.5.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:66

Kuva 280. Ritarikatu. Havaintopiste H 28 edellisen alueen pohjoisprofiilissa. Kuva etelästä. 22.5.2007.

Hallituskatu – Ritarikatu 2007:67

Kuva 281. Ritarikatu. Havaintopiste H 29 edellisen alueen itäprofiilissa.. Kuva lännestä. 22.5.2007.

Rauhankatu

Rauhankatu 2007:1

Kuva 282. Rauhankatu. Lähes kadun tasolle ulottuvaa kalliota louhitaan kaukojäähdytyskaivannon länsipäässä. Kuva koillisesta. 19.1.2007.

Rauhankatu 2007:2

Kuva 283. Rauhankatu. Kaivanto keskiosassaan. Kuva luoteesta. 19.1.2007.

Rauhankatu 2007:3

Kuva 284. Rauhankatu. Kaivannon keskiosan pohjoisprofiilia. Kuva lounaasta. 19.1.2007.

Rauhankatu 2007:4

Kuva 285. Rauhankatu. Kaivannon itäosa. Kallio ulottuu lähes kadunpintaan saakka. Kuva länsiluoteesta. 19.1.2007.

Rauhankatu 2007:5

Kuva 286. Rauhankatu. Kaivannon itäosa. Pohjoisprofiilin kohdalla sijaitsee kaapeleita ym. Kuva lännestä. 19.1.2007.

Rauhankatu 2007:6

Kuva 287. Rauhankatu. Havaintopiste R 1:ssä kaivannon eteläprofiilissa näkyy vanhaa kulttuurimaata betonikotelon molemmin puolin Snellmaninkadun pohjoisen jalkakäytävän kohdalla. Kuva koillisesta. 20.3.2007.

Rauhankatu 2007:7

Kuva 288. Rauhankatu. Havaintopiste R 2 kaivannon eteläprofiilissa Snellmaninkadun itäpuolella näkyi vanhaa tummaa kulttuurimaata. Kuva pohjoisesta. 23.3.2007.

Rauhankatu 2007:8

Kuva 289 Rauhankatu. Havaintopiste R 2:n pohjoispuolella Snellmaninkadun itäisen ajoradan kohdalla pohjoisprofiilissa oli vain täyttömaita kallion päällä. Kuva etelästä. 20.3.2007.

Rauhankatu 2007:9

Kuva 290. Rauhankatu. Havaintopiste R 2:ta vastapäätä pohjoisprofiilissa tummaa maata oli vain ohuelti kallion päällä. Kuva lounaasta. 23.3.2007.

Helsingin kaupunginmuseo
Arkeologia

Helsinki, Esplanadin puisto 2005-2007
Löytöluettelo KM 2008006:-86

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
	Ka10					Tä	Fajanssi	Astia	Valkoisten lautasten, todennäköisesti usean, suureuna-, kylki ja pohjapaloja. Yhdessä on tehtaanleima pohjassa; "ARABIA, Helsingfors", joka on 1870-90-lukujen leima.	5	76x50x4	35,7	
	Ka8k					Tu	Lasi	Ikkunalasi	Kahdesta reunastaan retusoitu vihreä ikkulasi.	1	28x28x2	4,0	
1	Ka3					Tä	Nahka	Kenkä	Nahkakengän pohjapaloja kolmessa osassa; kantapala ja kaksi pohjapalaa, joissa reunoilla on ompelereiät. Alemmassa palassa on korko, jossa on rautaa.	3	220x6x2	70,4	Konservoinissa
2	Ka3					Tä	Fajanssi	Astia	Mahdollisesti ruukun paksu pohjapala. Fajanssi on huokoista ja väriltään kellertävää. Röpölöinen sisäpinta on lasittamaton. Lasitus on mahdollisesti irronnut. Ulkopinnalla ja pohjan alapinnassa on sinistä lasitusrippeitä.	1	63x56x12	41,4	
3	Ka3					Tä	Fajanssi	Astia	Mahdollisesti ison lautasen tai vadin suureunapala. Valkoisella sisäpinnalla sinisellä puita kylämaisemassa. Vaaleankellertävä lasitus ulkopinnalla.	1	71x55x9	41,3	
4	Ka3					Tä	Fajanssi	Astia	Eri valkoisten lautasten ja muiden astioiden suureuna- ja				

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
									kylkipaloja.	5	51x33x4	28,3	
5	Ka3					Tä	Lasi	Pullo	Vihreän sylinterimuotoisen lasipullon kylkipala.	1	60x25x4	8,9	
6	Ka4					Tä	Punasavi	Uunikaakeli	Uunikaakelin puolikas, jonka pinnalla on hiukan jäljellä vihreätä lasitusta. Ontto, profiloitu, kyljessä yksi reikä.	1	174x123x8	504,8	
7	Ka5					Tä	Posliini	Astia	Sinertävänvalkoinen posliinikupin pala, jossa on suureunaa, kylkeä- ja pohjaa. Ulkopinnalla on kuvattuna sininen lintu oksalla. Sisäsuureunalla koritevyö ja reunan harjalla keltaisenruskea viiva. Voimakas pohjarengas. 1700-luvun puolivälin itäintialaista posliinia ?	1	53x46x3	13,5	
8	Ka5					Tä	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varsi.	1	35x7x	1,8	
9	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Astian, mahdollisesti ruukun, nauhamainen korvapala. Kylkiosassa on sisäpinnalla oliivinruskea lyijylasitus.	1	72x52x9	36,1	
10	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Matalan, mutta laajasuisen kulhon suureuna-, kylki- ja tasaisen pohjan paloja.Sisäpinnalla ruskea metallinen lyijylasitus. Ulkopinnassa profiloidussa suureunassa valkea saviliete, muuten lasittamaton sileä				

3/11

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
									pinta. Kolmessa osassa.	1	121x87x7	225,6	
11	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Ilmeisesti ruukun suureunapala. Ulkopinnassa bolus-koristelua punertavanruskeassa lyijylasituksessa. Kolmessa osassa.	1	100x32x7	36,8	
12	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Ruukun suureunapala, voimakkaasti profiloitu. Sisäpinnalla hiukan jäljellä lyijylasitusta. Ulkopinnan rihlaukset lasittamattomia.	1	85x65x13	34,3	
13	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Kulhon pohjareuna- ja pohjapala. Sisäpinnalla ympyräkeskeisiä bolusraitoja. Väritön lyijylasitus irronnut lähes kokonaan. Ulkopinta on sileä ja lasittamaton.	1	78x58x7	38,3	
14	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Mahdollisesti vadin kylkipala, jossa on sisäpinnalla sgrafitto-koristelu. Pieniä pisteitä rivissä keltaisessa lyijylasituksessa. Laittamattomassa ulkopinnalla näkyy kaksi kohovyötä.	1	71x49x8	40,9	
15	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Mahdollisesti vadin kylkipala. Sisäpinnalla bolus-koristelu; vaalea viiva vihreässä lyijylasituksessa.	1	67x44x7	24,1	
16	Ka6					Tä	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipujen koristelemattomia varsia.	3	39x6x	5,3	
17	Ka6						Palamaton luu	Eläimen luu	Eläimen luu.	1	12,8x19x5	12,0	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
18	Ka6					Tä	Posliini	Astia	Ilmeisesti kahvilautasen suureunapala. Valkoinen, jossa sisäpuoella suureunassa sininen koristevyö.	1	28x26x2	2,6	
19	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Astian kylkipala kahdessa osassa. Sisäpinnalla tummanruskea lyijylasitus, sisäpinnalla osittain.	1	45x36x4	10,9	
20	Ka6					Tä	Punasavi	Uunikaakeli	Mahdollisesti uunikaakelin suora reunapala. Reunassa on muutama vihreä lasitusroiske.	1	82x26x14	25,8	
21	Ka6					Tä	Punasavi	Astia	Ilmeisesti kulhon pohjareunan ja tasainen pohjan paloja. Sisäpinnalla on huonokuntoista lyijylasitusta. Lasitus on lohjennut suurimmaksi osaksi pois. Yksi pala on kahdessa osassa.	2	69x38x9	59,1	
22	Ka6					Tä	Fajanssi	Astia	Valkoisen astian suureunapa. Kolmessa osassa.	1	34x31x7	7,1	
23	Ka6					Tä	Fajanssi	Astia	Lautasen suureuna- ja kylkipaloja. Kellertävänvalkoinen lasitus.	7	42x15x3	9,4	
24	Ka6					Tä	Lasi	Pullo	Pienen litteän, kirkkaan lasipullon pohjareunapala. Tasainen pohja.	1	38x32x4	10,2	
25	Ka6					Tä	Lasi	Pullo	Ison sylinterimäisen ja vihreän pullon pohjaosa. Omatunto. Kahdessa osassa.Halkaisija 85 cm.	1	85x40x6	218,6	
27	Ka6					Tä	Lasi	Pullo	Vaaleanvihreän lasipullon pohjareunapala. Ohutta lasia.	1	33x28x2	5,3	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
27	Ka6					Tä	Lasi	Ikkunalasi	Vihreitä ikkunalasien paloja.	3	28x26x1	3,3	
28	Ka6					Tä	Kvi	Piikivi	Piikiviä, lohkottuja.	6	51x35x17	99,7	
29	Ka6					Tä	Rauta	Jäte	Metallista jätekuonaa.	3	84x65x40	272,5	
30	Ka7					Tä	Fajanssi	Astia	Mahdollisesti lautasen tai vadin pohjareunapala, jossa valkoisessa krakeloituneessa tinaasituksessa sinistä koristelua sisäpinnalla.	1	35x23x4	5,3	
31	Ka7					Tä	Fajanssi	Astia	Mahdollisesti lautasen tasainen koristelematon pohjapala. Kellertävänvalkoinen lasitus.		64x47x4	13,3	
32	Ka7					Tä	Lasi	Pullo	Sylinterimäisen ruskean pullon pohja omatuntoineen. Halkaisija 95 mm.	1	95x50x5	282,2	
33	Ka9					Tä	Fajanssi	Astia	Mahdollisesti kupin kylkipala. Kaareavalla pinnalla sinistä koristelua (mm. jalat) vaaleassa pinnassa. Toisen puolen pinta lohjennut.	1	34x25x2	2,3	
34	Ka9					Tä	Fajanssi	Astia	Valkoisten, ilmeisesti lautasen ja kulhomaisen astian paloja.	4		13,8	
35	Ka9					Tä	Punasavi	Astia	Tasapohjaisen astian, mahdollisesti ruukun, pohjareunapala. Sisäpinnalla lyijylasituksen jäänteitä.	1	54x44x7	30,9	
36	Ka9					Tä	Punasavi	Astia	Melko laakean astian, mahdollisesti vadin, kylkipala. Sisäpinnalla keltainen lasitus, ulkopinta lasittamaton.	1	55x51x7	19,0	
37	Ka9					Tä	Punasavi	Uunikaakeli?	Tasainen, suora reunapala. Lasittamaton. Mahdollisesti uunikaakelista.				

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
38	Ka9					Tä	Kivi	Piikivi	Kokonainen piikivi.	1	82x52x42	227,2	
39	Ka10					Tä	Kivitavara	Astia	Mahdollisesti Bartmann-kannun korva, jossa harmaata ja ruskeaa suolalasitusta.	1	45x16x12	13,0	
41	Ka10					Tä	Punasavi	Astia	Ruukun pohjareunapala. Sisäpinta lyijylasitettu, ulkopinnassa boluskoristelua.	1	68x42x7	40,8	
42	Ka10 +					Tä	Kivitavara	Astia	Bartmann-kannun pohjareunapala. Ulkopinnalla ruskea suolalsitus.	1	63x45x6	31,8	
43	Ka10 +					Tä	Fajanssi	Astia	Erilaisia vaaleiden astioiden suureuna-, kylki- ja pohjapaloja, joissa erilaisia koristeluja violetilla ym väreillä. Yhdessä puita ja ihminen.	4	46x42x4	30,8	
44	Ka10 +					Tä	Punasavi	Astia	Kolmijalkapadan lasittamaton jalka.	1	49x44x21	42,5	
45	Ka10 +					Tä	Punasavi	Astia	Mahdollisesti padan lohjennut suureunapala ulkopuolelta, lasittamaton	1	40x20x9	9,4	
46	Ka10 +					Tä	Lasi	Pullo	Kirkkaan, tasasivuisen pullon pohjapala. Sulanut osittain.	1	34x32x6	18,1	
47	Ka10 +					Tä	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varsipala.	1	29x7x	2,3	
48	Ka8k					Tu	Punasavi	Astia	Vadin tai kulhon profiloitu suureunapala. Sisäpinnalla on lyijylasitus.	1	66x34x9	17,2	
50	Ka8k					Tu	Valkosavi	Liitupiippu	Pitkä liitupiipun varsipala, jonka toisessa päässä varren ympäri ympyrä- ja sahalaitakoristelua.	1	14,5x9x	15,1	
51	Ru11												

7/11

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
	-12					Tä	Punasavi	Astia	Ison astian lasittamaton kylkipala.	1	64x32x8	17,5	
52	Ru11 -12					Tä	Valkosavi	Astia	Astian suureunapala. Sisäpinnalla keltainen lyijylasitus, ulkopinnalla ruskeankeltainen (tiikerilasitus).	1	29x19x7	6,0	
53	Ru11 -12					Tä	Palamaton luu	Eläimen luu	Erilaisia eläinten luita.	6	90x70x	124,4	
54	Ru13					Tä	Fajanssi	Astia	Erilaisia valkoisia kuppeja ja lautasia. Yhdessä kupissa punertavanruskeita kaksoisraitoja. Yhdessä pohjassa painettuna: ngfors. Sen alapuolella on merkki. Arabian tehtaan 1870-90-luvun tuotantoa.	9	72x48x5	108,3	
55	Ru13					Tä	Lasi	Astia?	Lohjennut pala, mahdollisesti lasiastiasta tai lampusta.	1	32x20x11	5,5	
56	Ru14					Tu	Fajanssi	Astia	Astian kylkipala, jossa sisäpinnalla valkeassa tinalasituksessa kaksoissininen raita. Ulkopuoli on pelkästään valkoinen.	1	44x29x6	6,2	
57	Ru14					Tu	Punasavi	Astia	Pienehkön kulhon suureunapala. Sisäpinta lohjennut pois. Reunalla hiukan lyijylasitsuta jäljellä.	1	42x36x4	9,0	
58	Ru14					Tu	Lasi	Pullo	Pieni kaareva vihreän lasipullon kylkipala.	1	27x12x3	1,5	
59	Ru14					Irto	Fajanssi	Astia	Valkoisen kupin pohjaosa pohjarenkaineen.	1	59x47x3	18,6	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
60	Ru15					Tä	Nahka	Kenkä	Nahkakengän pohjapaloja ja osa reunasta. Mukana myös korko.	1	25x9x	309	Konservoinis sa
61	Ru15					Tä	Fajanssi	Astai	Valkoiseksi lasitetun lautasen suureunapala kolmessa osassa, joista kaksi sopii yhteen.	2	87x48x5	24,4	
62	Ru17					Tu	Kivitavara	Pullo	Keltaisenruskeaksi suolalasitetun ilmeisesti pullon kylkipala, jonka ulkopinnalla jäljellä koristelua. Ilmeisesti medaljongin alapuolelle on uurettu M 97 ja sen alapuolella merkki.	1	62x62x4	22,3	
63	Ru18					Tu	Fajanssi	Astia	Melko laajasuisen astian, kulhon?, profiloimaton suureunapala. Sisäpinnalla on valkea tinalasitus, ulkopinnalla valkeassa lasituksessa sinisiä viivoja, pisteitä ja kaarevia viivoja.	1	61x30x4	9,1	
64	Ru18					Tu	Fajanssi	Astia	Vadin, kulhon tai kannen suureunapala. Sisäpinnalla jäljellä vähän valkoista tinalasitusta. Profiloidulla ulkopinnalla reunaa vasten poikittain sinisiä viivoja.	1	45x42x9	16,4	
65	Ru18					Tu	Punasavi	Astia	Kulhon tai vadin kylkipala. Sisäpinnalla bolus-koristelua ja kyljen taitekohta. Ulkopinnalla kohovyö liittyy ilmeisesti suureunaan.	1	47x39x7	17,3	
66	Ru18					Tu	Valkosavi	Pelinappula	Astian kylkipala. joka hiottu pyöreäksi pelinappulaksi				

9/11

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
									Toisella pinnalla on väritön (vaaleankeltainen/vihreä) lyijylasitus.	1	30x29x7	6,9	
67	Ru18					Irto	Posliini	Astia	Kupin suureunapala, jossa ulkopuolella lähellä reunaa yksi sininen paksu raita ja kolme kapeaa raitaa.	1	54x27x3	7,6	
68	Ru22					Tu	Punasavi	Uunikaakeli	Uunikaakelin seinän katkelma, jossa valkoista lasitusta vähän.	1	110x37x19	67,5	
69	Ru22					Tu	Punasavi	Uunikaakeli	Suora lasittamaton uunikaakelin seinäpala.	1	98x52x23	81,3	
70	Ru22					Tu	Fajanssi	Astia	Lautasen pohjapala. Sisäpinnalla valkeassa sinisellä rantamaisema, jossa pylväiköllä varustettuun rakennukseen menee ihminen. Pohjassa on pohjarengas.	1	70x46x4	13,7	
71	Ru22					Tu	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun koristelamaton pesäkatkelma.	1	34x21x5	7,4	
72	Ru22					Tu	Lasi	Astia	Tummanvihreän lasiastian kaksinkertainen suureunapala tai pohjareunapala.	1	82x27x8	82	
73	Rulu o					Tä	Fajanssi	Astia	Lautasen suureunapala, jossa valkealla sisäpinnalla sinistä viiva, piste ja raitakoristelua. Palassa on taitekohta.	1	48x35x5	9,7	
74	Rulu ot					Tä	Posliini	Astia	Kahdessa osassa oleva matala vati, jossa pienet umpinaiset korvat.	1	172x140x5	160,3	
75	Rulu												

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
	ot					Tä	Fajanssi	Astia	Ilmeisesti muki, jonka valkealla ulkopinnalla on sinisillä ja ruskeilla pisteviivoilla kaarevia kuvioita.	1	60x56x4	16,0	
76	Rulu ot					Tä	Posliini	Astia	Ison matalan tasapohjaisen vadin pala kahdessa osassa sisältäen pohjan ja suureunan. Tunnuneessa pohjassa on osa leimasta, ilmeisesti kyrillisin kirjaimin, ja alkukirjaimet kaiverrettuna.	1	182x97x5	180,1	
77	Rulu ot					Tä	Fajanssi	Astia	Valkoinen pohjareunapala, jonka molemmilla pinnoilla vihreällä tiheällä pistekoristelulla maisemaa (?).	1	29x22x3	5,2	
78	Rulu ot					Tä	Fajanssi	Pelinappula	Pyöreä valkoinen pelinappula, jossa vihreätä väritystä ja profiilikoristelua, tehty astian kylkipalasta.	1	30x29x3	5,2	
79	Rulu ot					Tä	Punasavi	Uunikaakeli	Uunikaakeli, jonka valkoisessa ulkopinnassa on kynnys. Profiloidut seinät.	1	143x89x61	491,5	
80	Rulu ot					Tä	Punasavi	Uunikaakeli	Suora pala, jonka toinen pinta lasitettu valkoiseksi	1	60x40x10	31,3	
81	Rulu ot					Tä	Punasavi	Uunikaakeli	Uunikaakelin lasittamaton seinäpala.	1	100x48x8	95,6	
82	Rulu ot					Tä	Lasi	Lampunlasi	Ohuita kaarevia lasipaloja luultavasti lampusta.	3	32x23x1	2,1	
83	Fa					Tu	Valkosavi	Liitupiippu	1600-luvun lopun liitupiipun pesän katkelma. Kannassa kruunun alla kirjaimet FV. Piipun suureunassa pisterivi.	1	41x16x2	3,5	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
84	Fa					Tu	Fajanssi	Astia	Valkean astian kylkipala.	1	22x6x5	0,8	
85	Fa					Tu	Lasi	Ikkunalasi	Vihreä ikkunalasipala.	1	20x18x1	1,1	
86	Fa					Tu	Palanut luu	Eläimen luu	Palaneita eläimen luita.	2	13x5x4	0,6	

Helsingin kaupunginmuseo
Arkeologia

Helsinki, Kirkkokatu 2006
Löytöluettelo KM 2008007:1-8

1/1

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yht	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
1	Ki					Tu	Rauta	Veitsi	Todennäköisesti veitsen rautakahva. Levenee kantaa kohti, jossa kaareva leveämpi osa. Muodostuu kahdesta toisiinsa usealla niitillä niitatusta levystä, joiden välissä on terän ruoto. Puu- tai luuosista ei merkkejä.	1	100x20x7	24,7	Konservoinissa
2	Ki					Tu	Kivitavara	Astia	Kivitavara-astian kylkipala, jonka ulkopinnalla on ilmeisesti suolalasitusta.	1	58x25x4	9,4	
3	Ki					Tu	Fajanssi	Astia	Valkean astian pohjareunapala, jonka ulkopinnalla on sahalaitaista profiloitua koristelua.	1	49x34x6	14,0	
4	Ki					Tu	Punasavi	Astia	Ilmeisesti kolmijalkapadan suureunapala kahdessa osassa. Sisäpinnalla lyijylasitus.	1	110x33x14	49,5	
5	Ki					Tu	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipujen varsia.Toisessa on hiukan kannan alkua.	2	39x9x	7,2	
6	Ki					Tu	Lasi	Pullo	Vihreän kaarevan lasipullon kylkipala.	1	25x15x3	1,9	
7	Ki					Tu	Lasi	Ikkunalasi	Vihreitä ikkunalasien paloja.	2	29x21x1	2,6	
8	Ki					Tu	Piikivi	Piikivi	Kokonainen piikivi.	1	38x27x21	30,1	